

ОРУЖАРИ СИНДИКАЛНА БОРБА

Зоран Радовановић

ОРУЖАРИ СИНДИКАЛНА БОРБА

Зоран Радовановић

Приче о оружарима

Аутор:
Зоран Радовановић

Издавач:
Синдикална организација „Застава оружје” АД

ISBN 978-86-906656-0-0

Уредник:
Драган Илић

Сарадник:
Катарина Јаковљевић

Фотографије:
Радослав Миладиновић,
Ненад Стојановић,
један део историјских фотографија ушито је
Музеј Стара ливница

Графичко-ликовна опрема:
Милош Поповић

Штампа:
Графостил Крајујевац

Тираж:
1800

Крајујевац,
јун 2024.

ОРУЖАРИ СИНДИКАЛНА БОРБА

Зоран Радовановић

*Захваљујем на помоћи свим лидерима
Оружарској синдикалији од 1996. до 2024, и свим
добрим људима који су допринели настанку
ове књије и сугрузи Марији Радовановић.
Књију посвећујем сестри Зорици Радовановић*

РЕЧ ИЗДАВАЧА

Књига „Синдикална борба Оружара“ је подсећање на догађаје који су се одиграли од половине 90-их година прошлог века па до данашњих дана, а били су везани за радничку борбу.

Фабрика која је 90-их година запошљавала 8.000 радника нашла се пред озбиљним изазовима након великих глобалних политичких промена, распада економског и свих других вредносних система. Политичке врхушке нису имале визију опстанка фабрике наменске производње и још увек су се осећале последице изолације земље 90-их година.

Радови који су се водили оставили су велике количине наоружања због чега се тежило демилитаризацији читавог региона. Радници фабрике су се нашли пред изазовом у врлоу времена таквој политичкој тренутка који је носио промену власничких односа, преласка из једног у други економски систем, како сачувати фабрику и радна места и не преуступити се судбини неслањања каква је задесила многа предузећа која су чинила привреду Крајевца.

Да би избегли цену економског и социјалног посрнућа где су се десиле десетине хиљада радних места предвођени својим Синдикатом и њиховим храбрим вођама Оружари су хтели да иду на догађаје. Прошест и штрајкови су били једини начин да се укаже на неопходност очувања прве индустријске фабрике на Балкану.

Након еврооктобарских промена криза се продубљивала, отпочела су отпуштања радника по основу социјалних програма и радници су били против решења која која је намењала тржишна економије а која су додиривала и слабила радничке интересе. Све је већи раскорак у приближавању ставова и очекивања представника власти и Синдиката што је доводило до социјалних сукоба Синдиката и радника са једне стране, а управе, руководства и министарства са друге стране.

Радници и фабрика су се налазили на социјалном удару политичких јуришника и страначких војника коју су са примамљивих политичких позиција спроводили прерасподелу друштвеног богатства.

Заслепљени влашћу не уважавају ни минимум оног што су српске династије Обреновића и Карађорђевића учиниле за економски развој и поли-

ишчко уздизање фабрике и рада Крајујевца, као ни чињеницу да је фабрика носила наслеђе Војноинженерског завода који је као такав био уграђен у саме темеље државности Републике Србије.

У социјалном настојању државе да сузбије раднички бунт и тежњи радника да ошором очувају дух традиције и бољу фабричку прошлост долажа се животиња драма која је исказана кроз људе и дешавања. Сви који су били спремни да се боре стају под синдикални барјак Оружара јер је фабрички синдикат био једина оаза заштите како би се очувала фабрика која је у најтежим политичким и ратним временима била заклон тада маленој земљи и оцабини.

Ово је прича о радничком организовању и фабрици која носи наслеђе првог индустријског комплекса на Балкану, тежњи да се сачува сећање на нашу прошлост, на све оно што су нам оставили наши прадедови и на оно што су наши корени како би својој деци имали да покажемо шта нам је остављено и шта ћемо ми да оставимо другим генерацијама.

Верујемо да ће овом књигом шира јавност и радници фабрике очувати сећање на генерације радника који су испољавали велику храброст и и поднели личну жртву учествујући у одбрани фабрике и радних места како би фабрика и данас постојала.

Нажалост, фабрика последњих година преживљава тешке дане и прича о фабрици до данашњих дана није завршена и нема свој крај...

Синдикална организација се захваљује свим новинарима и фоторепортерима који су објективним извештавањем подржали борбу Оружара.

Са посебним поштовањем Синдикална организација Оружара се сећа свих преминулих чланова Синдиката, као и недавно преминулог Зорана Негдељковића – Меде који је био председник Синдиката у периоду од 1994. до 2001. године.

У Крајујевцу, 3. април 2024. године

Синдикална организација Застава оружје АД

РЕЦЕНЗИЈА

Књига „Приче о оружарима“ аутора Зорана Радовановића, чији је издавач Синдикална организација „Застава оружје“ АД, представља једно виђење суноврата српске индустрије крајем XX и почетком XXI века, приказаног на примеру наменске индустрије у Крагујевцу. „Приче о оружарима“ почињу представљањем изложбе под називом „О фабрикама и радницима“ која је 2022. године обишла неколико градова Србије (Зрењанин, Крагујевац, Ниш, Лесковац и Бор), а за које се може рећи да су били „мотор развоја српске индустрије“, али се својим садржајем односила и на друге градове и места који су својим производним капацитетима допринели укупном развоју српског друштва.

Аутор Зоран Радовановић књигу почиње кратком историјом настанка и развоја војне индустрије у Крагујевцу, уз сажето објашњење контекста времена, политике бивше Југославије, фазе развоја југословенског и српског друштва и распада СФРЈ. Тада почињу све политичке, војне, привредне, друштвене, социјалне, психолошке и људске невоље, које су се рефлектовале на простору бивше Југославије.

Сви производни капацитети били су пројектовани за државу од преко 22 милиона становника, која је била прожета планском и политичком привредом – политичком економијом, водећи више рачуна о политичком контексту, док супривредна и економска логика биле потиснуте у други план. Распадом СФРЈ дезинтегрисао се и цео државни привредни концепт, стратешки правци привредног битисања, као и тржиште које је предуслов било какве производње и економије. Сужавањем, односно нестанком дотадашњег тржишта скоро сви производни капацитети, а посебно наменска индустрија као државни пројекат, постају на неки начин вишак. Политички систем у Србији крајем XX и почетком XXI века, својим нестручним вођењем привреде и концепта њеног развоја, уз све политичке проблеме, додатно су допринели пропасти српске привреде.

У једном периоду сви производни капацитети, фабричке хале и машине са углавном застарелом технологијом, а са њима и радници постали су вишак. Тада се активирају синдикати у новој ситуацији, са новим проблемима са којима се нису сусретали неколико деценија уназад у време самоуправљања. Синдикати тек тада постају прави заштитници радничких права и преузимају улогу преговарача са послодавцима.

Док су друге фабрике пропадале и стављале катанце на капије и хале, „Застава оружје“ је смањивала своју производњу, борила се за пробијање затвореног тржишта и опстанка једног система, преговарала са српским владама, трпела све експерименте у вези са смањивањем војног капацитета Савезне Републике Југославије и Републике Србије, социјалним проблемима због вишка радне снаге и другим недаћама новонастале државе.

Све ово је било имплементирано у опште незадовољство радника – штрајкове „Застава оружје“ који су били чести, динамични, снажни и својим добрим вођењем знали да добро протресу Крагујевац, Шумадију и Србију. Људи су имали велики пијетет према њима и њиховим захтевима. Догађаји су хронолошки документовани и представљени у књизи Зорана Радовановића „Приче о оружарима“. Она је сведочанство о једном времену, једној политици, једној држави, једном граду, једном синдикату, људима који су га водили, захтевима осиромашених радника и њихових породица.

Правилно структурисана књига од прве до последње странице држи пажњу читаоцу својим садржајем који је препун података, без општих места и фраза и сигурно заслужује да буде штампана.

*Предраг Илић, мајстор историичар,
Историјски архив Шумадије Крагујевац*

ПРОПАСТ СРПСКЕ ИНДУСТРИЈЕ И ОРУЖАРИ

У Спомен - музеју „21. октобар” у Шумарицама, у априлу 2022. године, организована је изложба под називом „О фабрикама и радницима”, чији су аутори четворо кустоса Музеја Југославије и Музеја науке и технике (Радован Цукић, Јована Недељковић, Ада Влајић и Рифат Куленовић). Изложба која је „премијеру” имала у Београду, а после Крагујевца, јавности је представљена и у Нишу, Лесковцу, Зрењанину и Бору, била је својеврсна анализа индустријализације Србије у периоду две Југославије, „као основа глобалног развоја тадашњег друштва и државе”, те „база за значајне врсте еманципација људи који су тада живели и радили”. Отуда је поменута изложба, односно анализа развоја индустрије која је обухватила и период настајања привреде у Србији, представљала добар контекст за разумевање свега онога што се са светом рада и синдикалним деловањем у Србији и Крагујевцу, (првој престоници модерне Србије, али и месту формирања Тополивнице првог индустријског предузећа у нашој земљи и на Балкану, дешавало у време распада југословенске државне заједнице и потом у поново самосталној Србији. Дакле, од 90-их година прошлога века до првог полугођа 2023. године, кад је настала ова књига.

Аутори изложбе су фокус ставили на пет градова (Крагујевац, Ниш, Бор, Лесковац и Зрењанин), чије су водеће фабрике представљале окосницу развоја српске индустрије у периоду две Југославије. Изложбом су била обухваћена предузећа „Заводи Црвена Застава” (Крагујевац), „Електронска индустрија” (Ниш), Текстилна индустрија „Лескотекс” (Лесковац), Индустријско пољопривредни комбинат (ИПК) „Серво Михаљ” и Рударско-топионичарски басен (РТБ) Бор, која су била не само локалне и регионалне, већ и локомотиве индустријског и привредног развоја на српском и југословенском простору. Сва преузећа су, осим донекле једног (РТБ „Бор”), упркос свој својој величини, значају и традицији, од 90-их наовамо, као и готово сви остали домаћи некадашњи привредни гиганти (ФАП, „Гоша”, ИМТ, ИМР, „Магнохром”, Машинска индустрија Ниш, „Застава камиони” и многи други), најпре пропали, а оно што је на крају остало очерупано и оглодано „до кости”.

Србија данас више нема сопствену аутомобилску и индустрију шинских возила. Угасила је и камионску индустрију (у Прибоју и Крагујевцу), као и производњу аутобуса („Икарбус”), ставила је катанац и на фирме за производњу пољопривредне механизације (ИМТ и ИМР) и уништила је

електронску индустрију (у Нишу). Нафтну индустрију је за багателу предала Русима а Железару у Смедерево и РТБ „Бор” је продала Кинезима док је највећи део фармацеутске индустрије у рукама странаца. Упропашћене су готово све грађевинске компаније, као и путна привреда. Остала је још војна индустрија, али је и она, од 2012. наовамо, озбиљно нападнута од приватних трговаца блиских актуелној власи. Најтеже су оштећене и угрожене две најзначајније домаће војне фабрике – „Крушик” и „Застава оружје” – чији се дугови и губици мере стотинама милиона евра.

Крајем 80-их прошлога века, бивша Југославија, са Србијом у свом саставу, дакако, била је једна од десет држава на свету која је производила тенкове (М84), који је финално склапан у Славонском Броду. То је чувени пројекат „Капела” у чијој је реализацији учествовало око 240 југословенских компанија, међу којима „14. октобар” из Крушевца, београдски „21.мај”, „Гоша” из Смедеревске Паланке, „Прва петолетка” из Трстеника, крагујевачка „Застава оружје” и још неке фабрике из Србије. Југославија је била једна од осам светских држава која је производила подморнице. У Панчеву (Утва) и Мостару (Соко) имала је и производњу авиона и хеликоптера.

Крагујевац и Србија су, у то време, била седишта и окоснице развоја домаће аутомобилске индустрије, док је Ниш био један од најзначајнијих центара електронске индустрије у бившој Југославији и шире. Зрењанин је био „највећа фабрика хране”, а Лесковац најзначајнији центар за производњу текстила на Балкану, Железара Смедерево и РТБ Бор биле су компаније у власништву Србије, а данас њима газдују Кинези (држава Србија је, нагласимо с тим у вези, према подацима Народне банке Србије, од 2018. године када је кинески Зиџин преузео РТБ Бор, па до скоро, Кинезима купљено злато из Бора, платила свих 277 милиона долара). У Прибоју су се, према лиценци „Мерцедеса”, производили тешки, а у Крагујевцу, по лиценци ИВЕКО-а, лаки и камиони средње носивости. Српска војна индустрија („Застава оружје”, „Слобода”, „Крушик”, „Први партизан”, „Милан Благојевић”, „Прва искра Барич” и друга предузећа) запошљавала не неколико десетина хиљада радника и бележила извоз од више стотина милиона долара годишење...

А све је почело давне 1853, када су у Крагујевцу, 27. октобра (на Свету Петку) те године, под руководством француског тополивца Шарла Лубрија (у Србију га на молбу кнеза Александра Карађорђевића послао цар Наполеон Трећи), изливена четири топа и две хаубице, чиме је означен почетак индустрија-

лизације Србије. Од пет градова који су обухваћени изложбом „О фабрикама и радницима“, Крагујевац, Лесковац и Бор били су најзначајнији индустријски центри у самосталној Србији (до 1818.), али и доцније у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, као и у Краљевини Југославији (проглашеној 1929.).

Крагујевачка Тополивница је, од 1853. до почетка Другог светског рата, прецизније до 11. априла 1941. године, када су Немци ушли у Крагујевац и ту фабрику, нарасла у једну од најзначајнијих европских војних фабрика, са близу 13.000 радника и више од 10.000 машина, на којима су крагујевачки оружари производили комплетан артиљеријски програм (топове, хаубице и друго), пешадијско наоружање, артиљеријску и пешадијску муницију, минско-експлозивна средства (међу којима и чувену бомбу „крагујевку“), а 1939. започели су и склапање моторних возила (марке „Шевролет“) за потребе Војске Краљевине Југославије.

Прва фабрика за производњу штофа у Лесковцу је основана је далеке 1896. Текстилна империја браће Теокаревић, из Вучја код Лесковца, и њени штофови били су у првој половини 20. века чувени широм Европе. Рударско-топионичарски басен Бор основан је почетком 20. века, прецизније 1903. године. У Басену се, поред бакра, производи и злато, што значи да је био значајан привредни субјекат и у Краљевини Србији и потом монархистичкој Југославији

Ниш и Зрењанин су, као и многи други градови у Србији и широм бивше Југославије, постали индустријски центри након Другог светског рата, када су нове власти, увелико парадоксално, према угледу на совјетску Русију, али и уз свесрдну помоћ Америке, кренуле у снажну индустријализацију свих делова бивше југословенске државне заједнице. Према званичним подацима, раст индустријске производња у Југославији од 1947. до 1953. кретао до невероватних 26 одсто годишње, чему је, свакако, доприне-

ла чињеница да у ратном периоду никакве производње није било. Таквом расту је, с друге стране, допринела и значајна финансијска помоћ САД-а, и то на основу америчког закона о помоћи пријатељским земљама, којим је, била обухвећана и Југославија. На име ратне штете претрпљене током Другог светског рата, опет уз велику подршку Америке, Југославија и Србија су од Немачке наплатиле значајне репарације, углавном у натури.

С овим потоњим у вези, остало је забележено да је композиција са шиваћим машинама за фабрику конфекције из Немачке, непосредно после рата, најпре била стигла на железничку станицу у Крагујевцу. Уочи истовара, а у складу са тадашњом планском привредом, из Београда је стигла директива да се шиваће машине из Крагујевца пребаце у Задар, у којем је недуго потом основана гласовита конфекција „Багат”. На истоветан начин је и немачка производна линија за прераду воћа из Крагујевца пребачена у западну Србију. Познаваоци домаће и светске војне индустрије, али и историјата развоја послератне југословенско – српске привреде, сматрају да је значајном расту индустријске производње у Србији и бившој Југославији допринело и то што су нове власти „ослањале на стручне људе”.

То јесте била планска привреда, другачија у разрушеној и привредно девастираној земљи можда није ни могла бити, али ако погледамо начин на који је домаћа индустрија обнављана после Другог светског рата, можемо да уочимо да су тадашњи стратегии имали стручне људе за планирање њеног развоја. Првим привредним планом ФНРЈ, на правилан начин је искоришћена могућност да се индустријско наслеђе Краљевине Југославије надогради новим облицима производње. У свим деловима Југославије, наравно и у Србији, почело се са снажним развојем металургије, војне и индустрије других облика. Плански су искоришћене и ратне репарације, а на истоветан начин су куповане и лиценце за производњу у војној и осталим индустријама. Такав концепт развоја, тешко да ће се икада више поновити, посебно у малим земљама каква је Србија.

Полетној послератној индустријализацији, прве тешкоће у привредном развоју Југославије и Србије почеле су већ на почетку 60-их, када је, почела отплата иностраних кредита којима је финансиран економски напредак земље. Услед тога, у децембру 1964. године, на партијском конгресу југословенских комуниста, обустављена је реализација Петогодишњег плана развоја привреде (1961-1965), и усвојен концепт Привредне реформе који је приписан Едварду Кардељу и Владимиру Бакарићу, мада је њен идејни творац био македонски кадар у савезној власти - Киро Глигоров. Нагласак те реформе био је прелазак на тржишну привреду (еуфемизам за капитализам), давање већих слобода предузећима и приватном капиталу. Поред позитивних, сетиће се времешнији читаоци, реформа је имала и негативне последице, у виду наглог повећања незапослености (решеног отварањем граница и омогућавањем радницима да оду на рад у Немачку, Шведску...), драстичнијег раста социјалних разлика, те додатног повећања кредитне задужености земље.

Крајем 60-их, привредна реформа је стављена „ад акта”, кренуло се, наводе познаваоци југословенских послератних друштвено-политичких (не) прилика, у својеврсну рестаљинизацију привредног и политичког живота и у Србији и у Југославији, што је, поред осталог, 70-их и 80-их за последицу имало смену (анархо)либерала у политичком врху Србије и прогон технократа (тенхоменаџерије) из привредног живота Србије. Са чела водећих српских предузећа, 70-их и 80-их прошлога века, најурени су најуспешнији домаћи привредници, међу којима и творац југословенске аутомобилске индустрије и генерални директор „Завода Црвена застава”, инж. Првослав Раковић. После обрачуна са либерализмом, односно након смењивања Марка Никезића и Латинке Перовић, од јесени 1972. године, за неколико година смењено је, према неким проценама, око 4.000 људи на руководећим позицијама у привреди, науци, образовању, култури, информисању, а нарочито је било погубно што су се смене најдоследније спроводиле у привреди.

Смене директора су почеле са оним највећим, па су, поред инжењера Првослава Раковића, генерални директора Црвене Заставе до 1974.год. смењени и Миодраг Чеперковић, директор Југометал – комбината до 1976. год., Влада Вишњић, генерални директор Генекса до 1972. год., Владимир Јасић, генерални директор Електронске индустрије у Нишу до 1977. год., Чеда Јеленић, директор Робних кућа Београд до 1974. год., Влајко Брковић, генерални директор Ваљаонице у Севојну „Слободан Пенезић Крцун“ до 1973.год., Марко Шарановић, генерални директор Утве Панчево до 1980. год., Лазар Лотвин, генерални секретар АМСЈ до 1973.год....

Првослав Раковић дуіодишњи директор „Заводи Црвена засшава” Крајујевац и шворац јуіословенске и срјске аушомобилске индустрије

По правилу, реч је било о најспособнијим људима у области у којој су деловали. Смењени су приморани на оставке, одлазак на рад у иностранству или оптужени за привредни криминал, руководиоци који су представљали окосницу развоја Србије.

Отуда многи познаваоци ове проблематике, прапочетке пропасти српске индустрије и привреде виде управо у одустајању од Привредне реформе, започете средином 60-их, и потоњем прогону либерала и техноката са политичке и привредне сцене Србије.

У Србији је, наиме, средином 1972. године смењено њено политичко руководство, предвођено Марком Никезићем, Латинком Перовић и Мирком Тепавцем који су у историјском сећању остали упамћени као – српски либерали. Упркос чињеници да су имали већину у српској партији (Савез комуниста), Никезић, Перовић, Тепавац и њихови сарадници поднели су оставке на функције, на којима су били од 1968., пошто политички рат у Србији против партијских конзервативаца, на челу са Драгославом Дражом Марковић, није могао да се добије без подршке доживотног председника Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) Јосипа Броза Тита. Броз је био не само на страни конзервативаца, него је био

и иницијатор смене српских либерала са државних и партијских функција, на којима су заговарали темељне реформе и модернизацију друштвеног, политичког, економског и културног живота у Србији. Упркос негативној кампањи конзервативаца пре и после смене, Марко Никезић, Латинка Петровић и њихови сарадници остали су упамћени као политичке личности које су се залагале за демократизацију Србије, као и велики борци против нарастајућег национализма. У знак протеста због смене либерала, из политичког и јавног живота Југославије и Србије 1972. се био повукао и Константин Коча Поповић, војсковођа, дипломата, интелектуалац и песник.

У јесен 1972., након смене партијског руководства, уследио је прогон најуспешнијих директора великих привредних система у Србији, под оптужбом за техноменаџеризам. У прогону којим је руководила Служба државне безбедности, страдали су најзначајнији српски привредници тога доба који су уклањани на недостојан и трагичан начин. Једна од жртвава прогона тзв. техноменаџера био је и легендарни дугогодишњи генерални директор Завода Црвена Застава и творац југословенске и српске аутомобилске индустрије, инжењер Првослав Раковић. Због великог угледа и ауторитета у Застави и најширој јавности, Раковић није био смењен, али се под притиском државног врха и локалног руководства у Крагујевцу практично сам повукао са директорске функције. Застава и остали велики системи потом су разбијени на тзв. основне организације удруженог рада (ООУРЕ), што је била идеолошка новотарија и бесмислица. Прогон и смене либералног партијског руководства и најуспешних привредника, у многоме је успорио, па и трајно осујетио демократски, економски и привредни препород и развој Србије.

Има и оних који међу узрочнике слома српске привреде убрајају и чувени Закон о запошљавању приправника с почетка 80-их, о чијој примени се одлучивало политички, у општинским организацијама Савеза комуниста. Тако је у децембру 1983, примерице, Општински комитет СКЈ у Крагујевцу одлучио да наредне године у том граду мора да буде запошљено свих 5.000 нових радника, од чега 4.000 њих у „Застави”, више стотина у Индустрији „Филип Кљајић”, део у Индустрији меса „Црвена звезда”.

Како год, српска привреда је, ако је судити према статистичким подацима, успела, барем на одређени рок, не само да амортизује речене ударе, већ и да унапреди индустријску производњу. Крагујевачка „Застава” је, на пример, крајем 80-их, тачније 1989. забележила рекордну производњу од 223.565 аутомобила и привредних возила, од чега је велики број извезен на тржишта широм света. „Застава” је, подсетимо, 1985. почела извоз свог модела „југо” у Америку, где је, за пет година, упркос свим злурадостима дежурних свезнадара, продала више од 142.000 „југића” („Фијат” за десет година у Америци није успео да прода ни 20.000 „фијата 500Л”, произведених у Крагујевцу). „Застава” је, крајем 80-их, запошљавала више од 53.000 радника, имала 280 добављача, продајно сервисних објеката и послов-

них партнера у 130 места широм бивше Југославије. „Заставина” фабрика оружја је имала више од 8.000 радника и значајно учествовала у извозу наоружања и војне опреме земље. Извоз је премашивао два милона тадашњих долара годишње. Крагујевачко предузеће оружја је, 80-их година прошлога века, била значајан учесник пројекта „Капела”, који се односио на производњу првог југословенског тенка М 84.

Зрењанински индустријско-пољопривредни комбинат „Серво Михаљ” је, надаље, такође крајем 80-их, према подацима из публикације чији су аутори руководиоци те компаније, производио више хране него Босна и Херцеговина, Македонија и Црна Гора заједно. Комбинат је у свом саставу имао 42 фабрике (са око 24.000 радника) и више од 25.000 коопераната. Годишња производња уља, брашна, шећера, меса и других прехранбених производа дужински је била равна непрекидној железничкој композицији од Београда до Луке Бар. Електронска индустрија у Нишу (основана 1948, уз помоћ стручњака из Немачке), својевремено је, у више од сто својих фабрика, широм Србије и бивше Југославије, запошљавала око 28.000 радника који су производили телевизоре и друге апарате електронике и микроелектронике, музичке уређаје и телефоне. Нишка фабрика је сарађивала са „Филипсом”, „Сименсом”, „Ханивелом” и другим светским гигантима у области електронике, за којима је углавном заостаја тек за једну технолошку генерацију.

Удружена текстилна индустрија Лесковца „Лескотекс”, са водећим „Летексом”, запошљавала је више од 10.000 радника. Производи те лесковачке индустрије продавани су у Европи, Русији, Блиском истоку и другде по свету. РТБ „Бор” је деценијама од свог оснивања, 1903, био „мотор развоја” источне Србије, као што су то били ФАП, са својих 7.500 радника у Прибоју и околини, „Магнохром” и „Фабрика вагона” у Краљеву, Гоша у Смедеревској Паланци, „14. октобар” у Крушевцу, Машинска индустрија у Нишу, Индустрија „Филип Кљајић” у Крагујевцу, ИМТ, ИМР, „Икарбус” у Београду, фабрике стакла у Панчеву и Параћину, „Каблови” у Јагодини... Све те компаније, почетком 90-их, услед ратне политике режима Слободана Милошевића, крвавог распада бивше југословенске државне заједнице, потоњих санкција међународне заједнице према Милошевићевој СР Југославији, једноставно су пукле као „мехур од сапунице”. „Застава” је, поновимо, 1989. имала рекордну производњу од 223.565 возила, да би само четири године доцније, 1993, из њених погона изашло „свих” 5.535 аутомобила, односно чак 40 пута мање него 1989. године. Производни ланац се дословно распао, тржиште је нестало, увоз и извоз су потпуно стали, а десетине хиљада радника је и дословце остало без посла. Крагујевац је намах постао „долина глади”.

Милошевићева власт је, према подацима Републичког статистичког завода, 1990. економски раст Србије, у односу на претходну 1989, оборила за 7 одсто. У следећој 1991, српска привада је пала за још 11,7 одсто. Године

1992, кад су СР Југославији и Србији уведене међународне санкције, економија Србије је, у односу на претходну 1991, пала за додатних 28,3 одсто, да би се током хиперинфлације, 1993, сурвала за још 30,8 одсто. За само четири године, Милошевићеви социјалисти и њихови партнери урушили су привреду Србије за 40,8 одсто. Милошевићева власт у којој су, готово све време, директно или индиректно партиципирали и српски радикали, односно потоњи напредњаци, од 1990. до 2000. године, БДП Србије је оборила за скоро 55 одсто. Оно што је та власт оставила ДОС-у, после петоктобарских промена, биле су фабрике за застарелом опремом и вишком радника. Милошевићева социјалистичко-јуловско-радикалска власт је ДОС-у оставила 1,2 милиона прекобројних радника који из демагошких разлога нису отпуштани у време њихове владавине, иако у фабрикама, у којима су углавном остали само голи зидови, за њих посла није било.

Распад бивше Југославије и губитак тржишта од двадесет милиона људи, те дугогодишња међународна изолација Милошевићеве СР Југославије (читај Србије и Црне Горе) главни су узрочници пропасти српске индустрије. Губитак државе и криминализација друштва, праћени ратом „у којем Србија није учествовала, а из којег су се Срби враћали у ковчезима“, означили су почетак привредног слома. Након петоктобарских промена, најпре је уследила нагла либерализација тржишта за коју, ратовима, санкцијама и НАТО бомбардовањем упропашћена српска привреда, никако није била спремна. Потом је дошла и приватизација која се, у највећем броју случајева, изродила у дословно развлачење и безочну пљачку преостале друштвене и државне имовине у фабрикама. Грађани Србије постали су јефтина радна снага у иностраним компанијама, чији се долазак овде финансира новцем из буџета, односно тих истих грађана.

То је контекст са почетка приче, у којем су синдикати у Србији и Крагујевцу деловали у периоду од 90-их година прошлога века до 2022. године и период у којем су у нашој публикацији представљене и анализирани активности синдикалне организације „Застава оружја“. Она је без икакве дилеме, најагилнија и најборбенија синдикална организација у том периоду, не само у Србији, него и на простору бивше Југославије. За жаљење је што пример агилности и борбености Синдиката крагујевачких оружара, у једном од најтурбулентнијих, ако не и најтурбулентнијем периоду постојања модерне српске државе - ратни распад југословенске државне заједнице, дугогодишња међународна изолација земље, која је била удаљена чак и из Уједињених нација, рат са најмоћнијом војном алијансом у историји света (НАТО-пактом), петоктобарске промене, неуспела приватизација, чије је основно обележје била пљачкашка прерасподела друштвеног богатства и повратак ратне, националбољшевичке коалиције на власт 2012. године, чија је владавина 90-их трасирала пут свеопштем пропадању државе, њене привреде и света рада, и која је мање-више, исту политику наставила и по повратку на власт - нису пратиле остале синдикалне организације у Србији ни на државном, ни на локалном нивоу. Напротив, многе син-

дикалне централе и њихове локалне подружнице углавном су у минулих тридесет и кусур година биле у функцији и биле „продужена рука” сваке власти кад су угрожавања радничких интереса у Србији у питању.

Србија је, крајем 2022, према релевантним статистичким подацима, била једна од четири најсиромашније земље у Европи, са инфлацијом на крају године од 15,1 одсто, при чему су цене основних потреба, пре свега хране, биле многоструко веће. Минимална зарада у 2023, у време писања ове публикације, износила је између 36.800 и 42.320 динара (у зависности од броја радних сати у месецу), што је у условима инфлације која је била на новоу оне из претходне године, било недовољно ни за иоле пристojнији, а камоли живот достојан радног човека у трећој деценији 21. века. Последњу прилику да се изборе за бољи материјално–статусни положај радника, синдикати Србије пропустили су 2014, када је донет Закон о раду којим су трудбеници у Србији потпуно обесправљени и иностраним инвеститорима званично, путем државних огласа и прогласа у страним медијима, нуђени као јефтина радна снага.

Неодговорном кадровском политиком, држава је, нарочито од друге половине друге и почетком треће деценије 21. века, довела у питање опстанак водећих привредних и индустријских делатности у Србији. Једна од најпогођенијих делатности била је и војна индустрија и њене најзначајније и најстарије фабрике, „Крушик” из Ваљева и „Застава оружје” из Крагујевца. У војној индустрији Србије, прву недељу 2023. године означила је синдикална борба шумадијских оружара за опстанак „Застава оружја”, која је те године обележавала 170 година од оснивања, односно изливања првих топова у крагујевачкој Тополивници.

НАСТАНАК, РАЗВОЈ, РАСЕЉАВАЊЕ, ДЕВАСТАЦИЈА...

Сложене политичке прилике у тадашњој Европи, узроковане и могућношћу избијања новог рата између Османлијске Турске, у којој је Србија имала статус вазалне кнежевине, и Русије која се отворено мешала у унутрашње ствари Србије, као и недаће у вези са набавком оружја и друге ратне опреме од Аустрије, натерале су српску владу да средином 19 века донесе одлуку о подизању сопствене војне индустрије. Отуда су на седници владе, 18. новембра 1850, усвојене смернице о даљем раду (и развоју) београдске Тополвнице које је, два дана доцније, усвојио кнез Александар Карађорђевић. Тада је, вољом кнеза Александра, одлучено и да се Тополивница, односно фабрика топова смести у Крагујевац. Кнез је, према доступним историјским изворима, одлуку о изградњи Тополивнице у Крагујевцу образложио најпре „средишњим положајем тог града у Србији”, што је „од значаја за сигурност производње топова”. Из времена када је Крагујевац био прва престоница Кнежевине, постојали су изграђени државни објекти у којима се могла организовати производња топова. Један од разлога је и чињеница да је Крагујевац близу Београда, што је омогућавало ефикасну контролу рада Тополивнице. Претходно је одбијен предлог да се фабрика топова подигне у Мајданпеку.

Донета је одлука о подизању „Тополивнице” у Крагујевцу, иако се знало да тај град није имао изворе сировина, нити добре саобраћајне везе, ни обучену радну снагу какве, уосталом, није било нигде у тадашњој Србији. На одлуку кнеза Александра Карађорђевића да фабрику за производњу топова лоцира у Крагујевцу нису утицали, како наводе релевантни историјски извори, економски, већ војностратешки разлози, то јест географски и историјски положај Крагујевца. Поред географског положаја „средоточне вароши”, на избор Крагујевца утицало је и то што је у овом месту живело хомогено хришћанство становништво, што је био довољно удаљен од турских гарнизона, те је донекле био скрајнут са главних путева. Значајну улогу одиграла је и чињеница да је у Крагујевцу, од 1833. постојао Арсенал за поправку оружја, са двадесет радника, па је у вароши већ постојала својеврсна оружарска традиција. А додатно је доприносила и чињеница да је у оближњим Страгарима на западним падинама планине Рудник постојала барутана, што је био први погон за производњу барута који је подигнут 1807. године.

Истовремено, том одлуком је Крагујевцу донекле враћен значај који је имао као престони град. Подсетимо да су у Крагујевцу, од 1818. до 1841. (кад је кнез Михаило, под притиском Русије, престоницу дефинитивно изменио у Београд), формирањем државних институција и установа битних за развој образовања, културе, здравства и других делатности, постављени темељи садашње државе Србије. Крагујевац је, након измештања престонице у Београд (1841) до одлуке о изградњу Тополивнице, стагнирао у односу на престонички период града. Изградња првог индустријског предузећа у Србији и на Балкану дала је нов полет развоју града и његовог шумадијског окружења.

За изградњу Тополивнице изабрана је локација на десној обали Лепенице, 300 метара удаљена од реке, у чијој се непосредној близини налази Стара Милошева црква (саграђена 1818. године). На тој локацији налазила се некадашња крагујевачка гимназија, најстарија образовна установа тог типа у Србији. Изградња објеката и пренос постојеће опреме из Београда у Крагујевац, без обзира на све тешкоће, био је лакши део тог за ондашњу руралну Србију епохалног пословног подухвата. Тежи и озбиљнији део био је онај везан за обезбеђење стручног кадра којег у Србији било није.

Попечитељство (Министарство) унутрашњих дела се, зато, најпре одлучио за Лудвика Лашосеа, инжењера и власника фабрике оружја у Лијежу (Белгија). Лашосе је у Крагујевац дошао 30. јула 1851. и убрзо је пустио у рад прву парну машину у Тополивници, што је са одушевљењем пропраћено од бројних званица и житеља Крагујевца. Како је инжењер Лажос недуго по доласку умро (сахрањен је у Крагујевцу), Влада је тражила новог стручњака за ливење топова, за којим се трагало у Немачкој, Белгији и Француској.

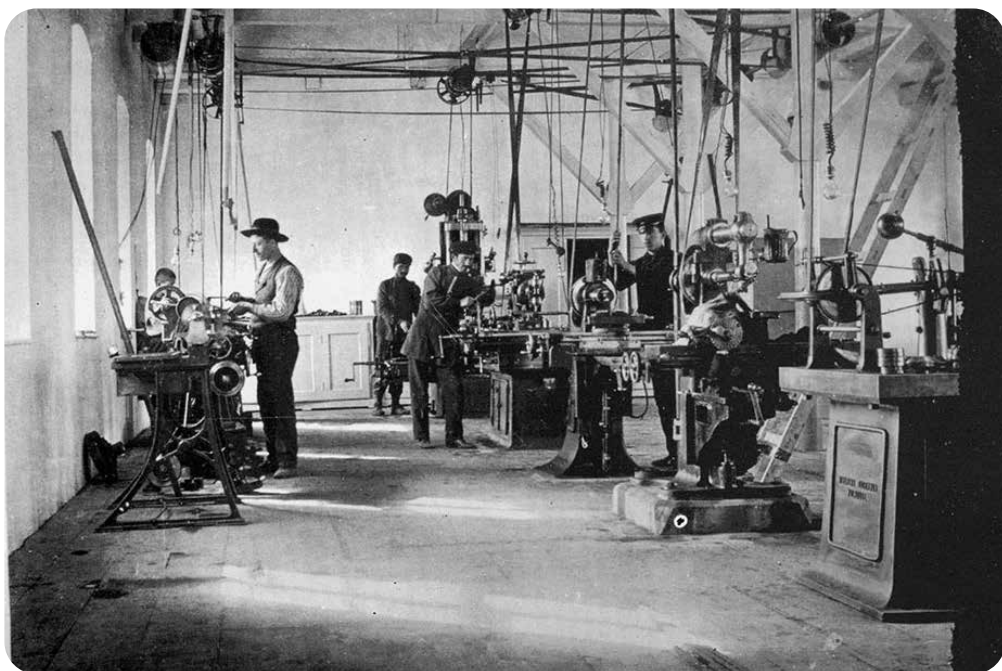
У складу са тим опредељењем, а по одобрењу цара Наполеона III, и уз помоћ претходно ражалованог представника Србије у Цариграду Илије Гарашанина, у Крагујевац је 20. јануара 1853, допутовао француски тополивац Шарл Лубри. Попечитељство унутрашњих дела са Лубријем је склопило уговор на годину дана. Упркос свим тешкоћама и противљењу великих сила, пре свега Аустроугарске и Русије која је од турске Порте (Владе) тражила званично објашњење: „Шта ће Србији тополивница?“, у крагујевачкој ливници топова су, под руководством Шарла Лубрија, 27. октобра 1853, произведена четири топа од шест фунти и две кратке хаубице, чиме је означен почетак индустријализације Србије и Балкана. Крагујевачка Тополивница је, отуда, најстарије индустријско предузеће у Србији и на Балкану.

Изливању првих топова у Тополивници, поред бројних гостију и званица, присуствовао је и кнез Александар Карађорђевић, који је Лубрију поклатио сат са српским грбом, док је раднике тополивце, наградио са по педесет дуката. У Крагујевцу је било организовано свенародно весеље, кнез Александар је при повратку за Београд обавештавао народ о производњи првих топова и њеном значају за Србију, а многи су поклањали дукате за успешан рад Тополивнице. Илија Гарашанин, који је у то време

живео у Паризу, у писму свом пријатељу Стевану Петровићу Книћанину изражавао је захвалност цару Наполеону III што је дозволио Шарлу Лубрију да дође у Србију и покрене производњу топова.

Ваља, међутим, овом приликом подсетити да корени војне индустрије у Крагујевцу и Србији сежу у прву половину 19. века, прецизније у 1833, када је одлуком књаза Милоша Обреновића (у време прве његове владавине) у престоном Крагујевцу формирана једна мања ливница. Та скромна радионица била је позната под именом „Амицина тополивница” - названа по Сими Милосављевићу Патршмцу или Амици, домоустројитељу (управнику) двора књаза Милоша, који је организовао радове на подизању тополовнице, у којој је, до абдикације књаза Милоша, 1839. изливено око 18 топова. У Крагујевцу је 1836, поново одлуком књаза Милоша, са радом почео и Арсенал за поправку ручног оружја, у којем је било ангажовано око двадесет радника. За потребе Арсенала, 1841. биле су изграђене још две зграде, једна за ковачницу, друга за браварску радионицу. У Крагујевцу је, почетком 30-их година 19. века, на десној обали Лепенице, у непосредној близини Пешачког моста, почела са радом и Табакана, радионица за прераду сирове коже, како би војска била опремљена квалитетном обућом. Прераду сирове коже организовали су странци који су, уједно, и обучавали српске младиће у овладавању тим занатом.

Били су то, ипак, скромни почеци организовања производње и преравке оружја и опреме за потребе војске државе у настајању, јер је Србија

Радионица ВТЗ на крају 20. века

још увек била у вазалном односу према Османској Турској. Почетак индустријализације Србије и читавог Балкана везује се, поновимо, за ливење првих топова, 27. октобра 1853, у крагујевачкој Тополивници која је омогућила и развој рударства и других привредних делатности. Њом је руководио француски тополивац Шарл Лубри. Он је, за време свог релативно кратког боравка (нешто дуже од годину и по дана) у Крагујевцу, поред покретања прве војне фабрике у земљи и на Балкану, основао занатлијску школу (прву те врсте у региону) и болесничку касу, која слови за прву институцију здравственог осигурања радника у Србији и шире. Попечитељство унутрашњих дела је оставку Лубрија, узроковану његовом болешћу, прихватило 12. августа 1854, док је дужност привременог управника Тополивнице, 2. септембра те године, преузео артиљеријски поручник Петар Ј. Протић Драгачевац, први српски школовани официр. Протић је у потоњим годинама значајно унапредио и проширио делатност Тополивнице и, уз инжењера Тодора Тошу Селесковића, оставио неизбрисив траг у развоју домаће војне индустрије. У време стварања пуне независности Србије 1876. године формирана је права војна индустрија са центром у Крагујевцу. Крагујевачка фабрика оружја (Завод) имала је шест одељења погона: Пушкарницу, Лафетницу, Тополивницу, Каноницу, Лабораторију и Војни арсенал.

Током 1882. године овај комплекс је преименован у Војнотехнички завод који је имао важну улогу у социјалном и привредном развоју тог дела Шумадије.

Крагујевачки Војнотехнички завод (ВТЗ) први је светској јавности, на међународној изложби у Паризу 1889. године, представио достигнућа српске привреде. На Светској привредној изложби у Паризу, организованој од 24. априла до 8. маја те 1889. на Марсовим пољима, ВТЗ је био представљен са 42 производа, међу којима је било и пет машина алатљика, које је конструисао главни фабрички инжењер Тодор Тоша Селесковић, као и пушка Маузер–Миловановић М1880 10,15mm. У конкуренцији скоро 62.000 излагача из целог света, производи крагујевачког Војнотехничког завода освојили су шест медаља: пет сребрних и једну бронзану, док је пушка Маузер-Миловановић добила специјално признање сајма. Иначе, за ову изложбу у Паризу био је специјално подигнут Ајфелов торањ који је остао вечни симбол „града светлости”. Прво електрично осветљење у Србији уведено је у лето 1884. године у погону чаурница крагујевачког Војнотехничког завода. Том догађају при-

Инжењер Тодор Селесковић
1856-1901.

Ошварање «Пушкарнице» 1928. поводом 75 година постојања ВТЗ-а

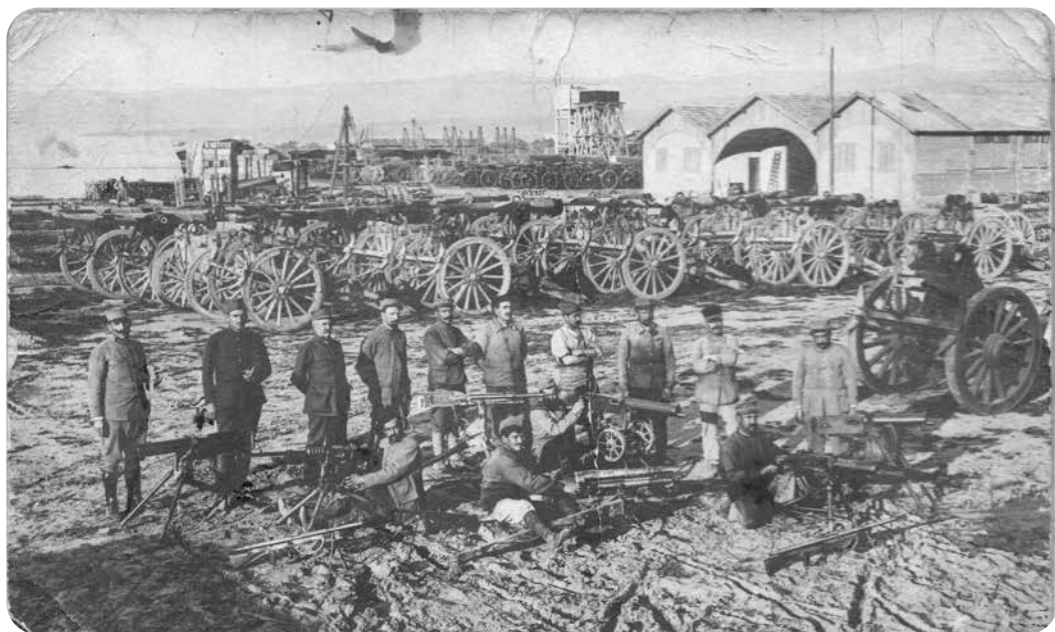
суствовали су краљ Милан и краљица Наталија Обреновић. За успешно увођење електричног осветљења у чаурурницу ВТЗ-а, што је 1884. године била велика новина и у Европи, инжењер Тодор Тоша Селесковић одликован је Таковским крстом.

Непосредно по оснивању Тополивнице и изливању првих топова, јавила се и идеја о почетку производње пушака у њој. Та идеја тада, међутим, није реализована већ је при Тополивници, 1860, почела са радом радионица за преварку пушака (кремењача на капислу) – „Пушкарница”. За преварку пушака и израду пушчане и топовске муниције биле су набављене потребне машине. Од производње пушака у крагујевачкој војној фабрици никада се није дефинитивно одустало те је, 1928, у оквиру тадашњег Војнотехничког завода, подигнута савремена фабрика пушака и пешадијске муниције према белгијској лиценци. Током те године завршена је изградња насеља Стара радничка колонија, намењеног радницима ове фабрике. Две године раније, 1926, саграђена је управна зграда („Код сата”) ВТЗ-а, подигнута у франкофонском стилу, која и била и остала једна од најлепших крагујевачких палата.

Период између Првог и Другог светског рата обележио је снажан развој Војнотехничког завода, односно градња нових погона (фабрика за производњу пушака и пешадијске муниције) и запошљавање великог броја нових радника како из Србије, тако и из других делова бивше Југославије. Пораст броја радника узроковао је и изградњу нових насеља у Крагујевцу, те је тако између 1936. и 1939, на Пиварском брду подигнута Нова раднич-

ка колонија, са кућама истога стила и различитих величина (сходно броју чланова породица). Нова колонија, коју је пројектовао специјализовани урбаниста са Сорбоне Михаило Радовановић, изграђена је „на најбољим принципима европских и америчких предграђа”, у којој је стамбено питање решило 230 породица мајстора ВТЗ-а. Почетком 1936, одлуком надлежних, усвојена је нова организација Артиљеријског завода (како се тада звао Војнотехнички завод којем је, 1939. године поново враћен назив), према којој је та војна фабрика имала десет одељења у Крагујевцу и филијале у Сарајеву, Скопљу, Загребу, Чачку и Камнику. У априлу 1941, уочи уласка немачке окупаторске војске у Крагујевац, Војнотехнички завод је, са 12.000 радника и више од 10.000 машина, био прави европски индустријски гигант. Сам Крагујевац имао је око 39.000 становника.

Производња у Војнотехничком заводу обустављана је током Првог и Другог светског рата. У време Балканских ратова и на почетку Првог светског рата (до октобра 1915.) крагујевачка војна фабрика, због потреба војске, радила је готово даноноћно. Овде треба напоменути да је, уочи Првог светског рата, Аустроугарска, односно званични Беч посебно био киван на Крагујевац и његов Војнотехнички завод јер су у Бечу сматрали да су бомбе за атентат на надвојводу Франца Фердинанда у Сарајеву, 28. јуна 1914, стигле из Крагујевца. У досијеу који је, уз ултиматум аустроугарских власти, Србији упућен после атентата у Сарајеву, аустријска дипломатија је тврдила да је судска истрага показала да је шест бомби за атентат на надвојводу Фердинада произведено у крагујевачком ВТЗ-у.

Усвојена радионица крагујевачких оружара на Зејтинлику 1916-1918.

Фелдмаршал Аугуст фон Мекензен током окупације ВТЗ-а, 1915.

Крагујевац, у којем су од почетка Првог светског рата крајем јула 1914. до повлачења Српске војске преко Албаније у јесен 1915. били смештени Врховна команда Српске војске и престолонаследник Александар Карађорђевић, у октобру те 1915. није брањен од непријатеља, већ је због Војнотехничког завода (да не би био срушен у борбама), одлуком градских власти, предат здруженим снагама немачке, аустроугарске и бугарске војске, предвођене немачким фелдмаршалом Аугустом фон Макензеном. Немци су најпре покушали да организују производњу, да би због недостатка, делом и бојкота преосталих радника од тога одустали и потом опљачкали сву затечену производну опрему, материјал и сировине. Немци, Аустроугари и Бугари су добили по 30 одсто од плена, док је Турцима припало десет посто опљачкане опреме и материјала. Остали су само голи зидови. После Великог рата, уследио је не само опоравак него и убрзани развој Завода, који је трајао све до априла 1941, када су Немци (11. априла), поново окупирали Крагујевац и ушли у ВТЗ.

Немци су, као и у Првом светском рату, и 1941. најпре покушали да организују производњу у Војнотехничком заводу за потребе своје војске. Било је, предвиђено да се крагујевачка фабрика стави под контролу немачке компаније „Херман Геринг“ и да на тај начин постане седиште производ-

ње муниције у Србији. Тај план, међутим, због диверзија у граду и самој фабрици, због бојкота и недостатка радника, опет није успео. Године 1942. почела систематска демонтажа и измештање производне опреме у Немачку, Аустрију, Хрватску, где је део био лоциран и у усташком логору „Јасеновац” и у Босни. Приликом демонтаже и измештања опреме, демолирана је фабричка електрична централа и срушена су два димњака висине до 75 метара. До краја 1943. демонтажа и измештање производне опреме ВТЗ-а окончани су. У крагујевачкој војној фабрици, од 1942. до 1944, непрекидно је радила једино радионица за поправку путничких и теретних возила, на чему је било ангажовано око двеста радника. После Другог светског рата, предратни радници Војнотехничког завода пронашли су у Сиску (Хрватска) и Теслићу (Босна) око хиљаду машина које су Немци изместили из крагујевачке фабрике. У усташком логору „Јасеновац” пронађено је око 30 машина ВТЗ-а. У Аустрији и Немачкој пронађено је и преузето 1.125 машина које су Немци, током рата, били изместили из Крагујевца.

Непосредно након Другог светског рата, највећи део производње Војнотехничког завода измештен је из те фабрике у друге делове бивше СФРЈ и Србије. Премештен је комплетан артиљеријски програм, производња муниције, минско-експлозивних средстава и другог. Средином прошлог века, у Војнотехничком заводу, преименованом у „Заводе Црвена застава”, остала је производња стрељачког оружја и започета је производња противавионског топа у калибру од 20 mm.

РАСЕЉАВАЊЕ ВОЈНЕ ИНДУСТРИЈЕ ИЗ КРАГУЈЕВЦА

Истраживачи који су се бавили расељавањем индустрије, посебно војних предузећа, из Србије у друге југословенске републике, након Резолуције Информбироа, односно Стаљиновог СССР-а и Русије из 1948. године, нису имали приступ свим релевантним документима из тог времена. У првој деценији 21. века отворен је војни архив, а самим тим су постала доступна докумената у којима се наводе разлози за расељавање војне индустрије из Србије и Крагујевца. У Војном архиву Министарства одбарне Србије доступне су и одлуке о формирању нових индустријских и војних предузећа на територији тадашње Федеративне Народне Републике Југославије, од којих су бројна настала и пресељењем погона из Србије. Одлуке је потписивао председник ФНРЈ Јосип Броз Тито. Политички врх Србије се, крајем 40-их, почетком 50-их, па ни доцније, није супростављао реализацији одлука којима је готово комплетан артиљеријски програм, примерице, из Крагујевца измештен у Босну.

О томе је својевремено говорио и некадашњи дугогодишњи генерални директор „Завода Црвена Застава”, инжењер Првослав Раковић, који је 1948. године у Управи војне индустрије био начелник у инвестиционом одељењу, а потом помоћник генерала Воје Николића, начелника ресора за планирање војне индустрије. Раковић је био у ситуацији да прати поступак формирања нових предузећа војне индустрије, која су, једним делом, настајала и расељавањем крагујевачке фабрике. Мада је опште прихваћени став да је расељавање војних капацитета из Крагујевца урађено из стратешких разлога, Раковић не мисли да је то био једини разлог. Његову тезу потврђује и архивирана изјава тадашњег председника Државне планске комисије, Андрије Хебранга, која гласи да се индустрија Србије између два рата најбрже развијала и да у започетом планском периоду, треба да има најспорији раст.

Коначни планови о евакуацији војне индустрије из Србије, односно из Крагујевца, који је од давне 1853. био центар те индустрије на Балкану, због опасности од агресије СССР-а на Југославију, сачињени су на састанку којем су, крајем септембра 1949, поред Ј. Б. Тита, присуствовали тадашњи високо државни и војни функционери: Александар Ранковић, Борис Кидрич, Иван Гошњак, Коча Поповић, Пеко Дапчевић, Крсто Попивоца, Љубодраг Ђурић и сви председници републичких влада.

Из Србије је, према званичном ставу тадашње власти, због Резолуције Информбироа, крајем 40-их и почетком 50-их прошлога века, расељен велики број предузећа, међу којима су војвођански млинови и шећеране. Највећи део расељен је у Босну и Херцеговину, али и у Македонију, Хрватску и Црну Гору. Пресељене су и металопрерађивачка предузећа, хемијска индустрија, циглане и ергеле. Из Крагујевца је, већим делом у Босну и Херцеговину, расељена производња наоружања и војне опреме (НВО). Укупна тадашња вредност из Србије исељених капацитета износила је 74 милиона динара. За узврат у српска предузећа уложено је око 26 милиона динара.

Расељавање војних капацитета пратила је Координациона комисија Владе ФНРЈ у којој су били Борис Кидрич, Коча Поповић, Пеко Дапчевић, Митар Бакић, Светислав Стефановић Ђећо, Љубодраг Ђурић и Бошко Шиљеговић. Из „Завода Црвена застава” је још 1945, пре Резолуције ИБ-а, производња муниције делимично пресељена у Ужице, да би остатак те производње 1949. био премештен у Коњиц (БиХ). Производња артиљеријске муниције из Крагујевца је, крајем 40-их, измештена у Воغوшће (БиХ). Истовремено је производња артиљеријских упаљача, бомби и нагазних мина пресељена у Бугојно (БиХ) и Ваљево (Србија), а прављење каписли у Горажде (БиХ). Постепено пресељење производње топа Б1 у село Касаповиће (Нови Травник) започето је у другој половини 1951. године. У фабрику „Братство” у овом месту, заједно са топом, прешли су и стручни радници и инжењери крагујевачке фабрике.

Током 1947. и 1948. године у Крагујевцу била је освојена производња минобацача калибра 82 mm, уз помоћ опреме која је добијена из ратне репарације. Али, већ током 1949. године производња се измешта у фабрику „Братство” и средства која су развијана и освајана у периоду после 1949. до 1951. пренета су за даљу производњу у овој фабрици. Тада су у „Братство” пренети документација и прототип хаубице СХ1 у калибру 105 mm, бестрзајни топ БТ 82 mm, минобацач калибра 120 mm (ББЗ), противтенковски бацач С49 за пројектиле кумулативног дејства и уређаји за испитивање артиљеријских оруђа.

У току 1948. и 1949. у новоформирано предузеће „Зрак” у Сарајеву (БиХ) сели се и производња оптичких справа. Са програмом оптике сели се и сва производна опрема, укључујући и ону за брушење и полирање оптичких сочива, са којом се крагујевачка фабрика управо тих година опремила. Са оптичком радионицом, у Сарајево је на рад послато и педесет крагујевачких стручњака, чиме се убрзало успостављање производње. Одлазак стручног кадра третиран је као војна обавеза, на основу које је у Босну крајем 40-их, отишло и око триста свршених ученика Војнозанимљивске и Техничке школе из Крагујевца. У крагујевачке „Заводе”, остало је забележено, није могао да се запосли нико ко је претходно напустио предузећа у БиХ.

„Застави” је, половином прошлог века, остала производња стрељачког оружја и почетак израде противавионских топова у калибру 20 милиметара. Расељавање војних капацитета настављено је и каснијих година. Тако је 1970. године у „Братство” из „Црвене заставе” пренета производња ручног минобацача калибра 44 mm М57, који се више од десет година серијски производио у Крагујевцу. Уместо артиљеријских оруђа, муниције, оптичких средстава и другог војног наоружања и опреме, у „Заводима”, крајем 1955, почела је производња путничких возила, најпре популарног „фиће”, према лиценци која је 1954. године купљена од италијанског „Фијата”. Аутомобилска индустрија у Крагујевцу, Србији и некадашњој Југославији заживела је и опстала све до краја прве декаде 21. века, захваљујући легендарном генералном директору „Завода Црвена застава” Првославу Раковићу.

Након расељавања артиљеријског програма, као и производње артиљеријске и пушчане муниције, оптичких и минско-експлозивних средстава у друге делове бивше СФРЈ, махом и Босну и Херцеговину, делом и у западну Србију (Ужице и Ваљево), у „Заводима Црвена застава”, како је после Другог светског рата назван крагујевачки Војнотехнички завод, у јесен 1955. почела је серијска производња аутомобила. Претходно је, 1939. и 1940. у ВТЗ-у, за потребе Војске Краљевине Југославије, било склопљено око 400 камиона марке „Шевролет” са бензинским мотором. Поновимо да је, од 1942. до 1944, у ВТЗ-у под контролом Немаца била у функцији радионица за поправку путничких и теретних возила. Слична радионица у овој фабрици постојала је још давне 1904. године.

Године 1953, када се 96 одсто радника „Завода“ на референдуму изјаснило да у Крагујевцу започне серијска производња аутомобила, монтирана су 162 ципа марке „Вилис оверланд“. Од 1955. када је у погону „Стара приколица“ некадашњег Војнотехничког завода монтирано нешто више од 1.000 „фића“ до 2008. године, када је „Заставина“ фабрика аутомобила продата италијанском „Фијату“, у Крагујевцу је произведено укупно више од четири милиона путничких и теретних возила, од чега је око 700.000 аутомобила извезено широм света. Историјски успех крагујевачке и комплетне домаће (српско-југословенске) аутомобилске индустрије везан је за извоз „југа“ у Америку. Од 1985. до почетка 1992, када је међународна заједница увела санкције тадашњој СР Југославији, односно државној заједници Србије и Црне Горе, предвођене Слободаном Милошевићем, „Застава“ је у Америци продала око 142.000 аутомобила марке YUGO 45.

У време почетака и успона аутомобилске индустрије у Крагујевцу и некадашњој Југославији, наменска производња је донекле била у другом плану, пошто се држава ослањала на набавку оружја и војне опреме из увоза. Ипак, и у таквим условима држава је, од 1956. до 1965, инвестирала у обнављање и замену дотрајале опреме у војној индустрији. У „Застави“ је, у том периоду, обновљена опрема за производњу противавионских топова у калибру од 20mm, полуаутоматске пушке и аутомата. Истовремено је допуњен машински парк у погону термичке обраде и у Ковачници. Почетком 70-их, прецизније 1973, Председништво СФРЈ доноси одлуку да се држава у опремању снага безбедности више него раније ослања на домаћи развој и производњу наоружања и војне опреме. Тај тренд трајао је до краја 80-их, а кулминирао је заједничком пројектом готово комплетне југословенске војне индустрије под називом „Капела“, у оквиру којег је произведен први „домаћи“ тенк. У производњи тенка М 84 који је склапан у „Ђури Ђаковићу“ из Славонског Брода учествовало је више десетина домаћих фабрика из свих делова бивше СФРЈ, међу којима је била и „Заставина“ фабрика оружја. Тадашања Југославија била је једна од десет земаља на свету која је имала производњу тенкова и једна од осам држава на свету чија је војна и остала индустрија производила подморнице. Југословенска војна индустрија, која је производила и авионе и хеликоптере, 80-их је била један од ослонаца економско-привредног развоја некадашње СФРЈ која је, поред наоружања и војне опреме, извозила и технологију за њихову производњу. Уз остале послове те врсте, на Блиском истоку, конкретно у Ираку, изградила је шест и за светске појмове огромних војно-индустријских комплекса.

ДЕВАСТАЦИЈА

У 90-им прошлога века које су обележили ратови на простору бивше СФРЈ, а 1999. и оружани сукоб Милошевићеве СР Југославије са највећом војном алијансом у историји, НАТО-пактом, држава је готово у потпуности занемарила комплетну привреду, тиме и војну индустрију. Од света изолована и дубоко криминализована Милошевићева Југославија, ратове у бившој СФРЈ и са целим светом финансира је бесомучним штампањем новца, пљачком својих грађана (отимачином девизне и осталих облика штедње), шверцом нафте, дувана, дроге и осталим видовима криминала. Ратови, распад привреде, губитак тржишта, незапамћено сиромаштво становништва и неконтролисано штампање пара, од средине 1992. до почетка 1994, за последицу је имало другу највећу хиперинфлацију у историји после оне забезежене у Мађарској 1946. године. У јануару 1994, инфлација у Србији и Црној Гори достигла је износе који су се изражавали цифрама са навероватних шеснаест нула. Плате и пензије достигале су износе и до осам милијарди динара, колико је, како се у медијима јадала једна пензионерка, у продавницама вредела једна ролна таолет папира. Народ се на улицама и трговима тискао, неретко и тукао за векне хлеба које су бацане из камиона пекарских фирми.

Познати економиста, др Љубомир Мацар, то време је својевремено оценио као „тешко и драматично”. Привреда је била, према његовим речима, великим делом прешла „на трампу”, то јест „на предцивизацијске облике размене” добара. Дана 24. јануара 1994, покренут је Програм монетарне реконструкције и економског опоравка СР Југославије који је, са групом домаћих стручњака, осмислио светски експерт за економију и финансије др Драгослав Аврамовић, у народу потом из милоште назван „Деда Аврам”. Суштина тог програма била је увођење новог динара који је вредео колико и једна немачка марка. Хиперинфлација која је и дословце дивљала 24 месеца заустављена је, али су њене разорне последице, уз изолацију земље која је практично била на снази све до петокотобарских промена 2000. године (у војној индустрији и после тога), готово у потпуности поништиле вишедеценијски развој српске привреде, пре свега индустрије, чији су остаци развучени и докрајчени у приватизационој пљачки у првим деценијама 21. века. Ове податке и чињенице навели смо зарад разумевања амбијента у којем су „Заставини” оружари, почев од 19. августа 1996. до прве половине 2003, (период који обухвата ова књига), излазили на улице, заузимали фабричке погоне и магацине, али и просторије крагујевачке Градске управе и надлежних државних установа, организовали јавне протесте у Крагујевцу и Београду, као и штрајкове и тоталне обуставе рада.

Програм и циљ свих постпетокотобарских Влада Србије, од 2000. године до ових дана, био је деиндустријализација земље. Како је највећи део домаће индустрије већ био разорен ратним распадом бивше СФРЈ, међуна-

Осиромашени радници боре се за еџзистѣнцију

родном изолацијом режима Слободана Милошевића и хиперинфлацијом, од 2001. на удару власти нашла се војна индустрија која је — упркос свим недаћама кроз које је прошла током 90-их прошлога века, међу којима је и НАТО бомбардовање њених фабрика у пролеће 1999. године — највероватније захваљујући дугој традицији и виталности, успела да преживи.

Премијер Ђинђић је приликом посете „Застав” рекао да се управо вратио из Израела, где је „видео да они имају велике приходе од извоза наоружања и војне опреме.” Том приликом, пословодству „Заставе” поручио је да и ми „морамо да обновимо и унапредимо наша предузећа из те области”. Крајем августа и почетком септембра те 2001. године, одлуком Владе Србије, Група „Застава” је декомпонована на начин да је од укупно 55 фирми које су чиниле Групу, настало 29 потпуно независних предузећа (једно од таквих је било и „Застава оружје”) и Група „Застава возила” (аутомобили, камиони, хортикултура и још неке целине и делатности). Приликом декомпоновања Групе „Застава”, у Крагујевцу је без посла, практично у једном дану, остало близу 15.000 радника, међу којима је било и 1.700 оружара. О односу постпетоктобарских власти, оних које су у пролеће 2003. наследиле у атентату (23. марта 2003.) убијеног Зорана Ђинђића, према „Застава оружју” биће речи у делу ове књиге у којем се синдикалне вође оружара сећају притисака на менаџмент и Синдикат фабрике да се производња и број запослених у њој значајно смањи.

Неколико година након бомбардовања фабричких капацитета и политичких промена 2001. године фабрика Застава оружје је била у изузетно неповољном положају. Руководства СЦГ и Републике Србије нису озбиљније пришла решавању проблема војне индустрије. Тек почетком 2005. године Влада СЦГ донела је одлуку о стављању у процес реконструкције и ревитализације шест водећих фабрика војне индустрије, и то: „Први партизан“ – Ужице, „Милан Благојевић“ – Лучани, „Слобода“ – Чачак, „Крушик“ – Ваљево, „Застава оружје“ – Крагујевац и „Прва искра“ – Барич.

Држава је, ипак, крајем 2003. године наставила да субвенционисе војну индустрију. Од 2003. до краја 2011, производња у „Застава оружју“ је, релативно повољним кредитима Републичког фонда за развој, субвенционисана са укупно 2.6 милијарде динара. У том периоду држава је, у неколико наврата своја потраживања у „Застава оружју“ конвертовала у свој удео у капиталу фабрике. Крајем 2011. престаје сваки вид субвенционисања производње у „Застава оружју“. „Застава“ је у том периоду донекле стабилизовала производњу и пословање, а 2007. је успоставила и пословну сарадњу са чувеном америчком компанијом „Ремингтон“, што јој као и претходна одлука америчке администрације о смањењу царине са 65% на 3%, омогућило лакши и ефикаснији приступ највећем и најзначајнијем оружарском тржишту на свету – оном америчком. Домаћа војна индустрија, пре свих „Крушик“ из Ваљева и „Застава оружје“, на удару власти изнова су се нашла после 2012. године, када је контрола над прометом наоружања и војне опреме, али и кадровском и пословном политиком у водећим предузећима наменске производње добрим делом препуштена контроверзним трговцима оружјем, блиским државном врху.

Крајем 2014. године припадници МУП-а, финансијске и пореске полиције су ушли у фабрику и то у тренутку када се фабрика налазила у пословном успону јер је имала потписаних и авансираних уговора у износу од 70 милиона долара и око 900 милиона динара на текућем рачуну.

Надзорни одбор је тада сменио дотадашњег директора Радета Громоваића и донео одлуку о постављењу пензионисаног официра Војске Србије Милојка Брзаковића за новог директора Застава оружје.

Тада креће вртоглави суноврат производње и пословања у „Застава оружју“ почео је 2017. године, када је тадашња Влада Србије, на предлог Министарства одбране, именовала нови Надзорни одбор фабрике, на челу са пуковником Ивицом Марјановићем. Тадашњи менаџмент и „Синдикат Заставе“ у више наврата упозоравали су Владу и Министарство одбране на, како су тврдили, штетно деловање Надзорног одбора и пуковника Марјановића, које је, према наводима Синдиката, разорило фабрички систем. У децембру 2018, из „Крушика“ је на место генералног директора крагујевачке фабрике оружја доведен Младен Петковић којег су ваљевски синдикалци и узбуњивач из Крушика Александар Обрадовић, оптуживали да је послујући са приватним трговцима оружјем (блиским режиму Александра Вучића), довео ваљевску фабрику до „просјачког штапа“.

Долазак Петковића на место генералног „Застава оружја” за последицу је, поред осталог, имао и почетак новог сукоба менаџмената са председником Надзорног одбора, пуковником Ивицом Марјановићем, и потоње успостављање двовлашћа у фабрици, у оквиру којег је за две–три године промењено чак тринаесторо извршних директора, док су многи искусни стручњаци склоњени са својих места и послова је, уз покидане ланце снабдевања и друге нерегуларности, толико угрозило производњу и пословање предузећа да је крајем 2022. и почетком 2023. био доведен у питање и његов опстанак. У таквим околностима, губици и дугови предузећа су се увећали на више од двеста милиона евра. Кумулирани губитак „Застава оружја”, крајем 2022. и почетком 2023. године, био је за 36 милиона евра већи од вредности капитала, што значи да је фабрика практично била у банкроту.

Крајем 2022., прецизније од 17. новембра те године, када је директору Петковићу био истекао четворогодишњи мандат, у Застави оружју наступио је период безвлашћа. Надлежни у Министарству одбране два пута су поништавали конкурсе за избор новог генералног директора, што је додатно увећавало и продубљивало проблеме фабрике. Синдикат је у више наврата организовао штрајкове, захтевајући од надлежних да буде постављен нови генерални директор фабрике, како би се спречило њено даље девастирање, али су Министарство одбране и Влада упорно игнорисали те протесте, захтеве и апеле, те је Застава оружје без генералног директора била све до јуна 2023., када је на ту функцију изабран дугогодишњи фабрички руководиоца Саша Милошевић.

Са ситуацијом у тој фабрици детаљно је био упознат и председник државе Александар Вучић којег су о томе обавештавали фабрички стручњаци блиски његовој странци. Упркос обећањима да ће да помогне, Вучић ништа на том плану није предузимао. Шта је био циљ ове, овакве и оволике девастације најстаријег индустријског предузећа на Балкану и најзначајније војне фабрике у Србији, која је управо обележила 170 година постојања, није било до краја јасно ни знано ни Синдикату, ни запосленима, као ни истинским познаваоцима војне индустрије...

ФЕБРУАР 1876

А. П. Козлов 1876

ШТРАЈКОВИ, ЦРВЕНИ БАРЈАК, КРАВАЛ, ДЕМОНСТРАЦИЈЕ

Крајем 19. и почетком 20. века, у периоду успона борбе за радничка права у Србији, у крагујевачком Војнотехничком заводу организовано је више обустава рада, које су биле и први раднички штрајкови у Србији у правом смислу тог појма. Један од најзначајнијих штрајкова из тог периода организован је у фебруру 1894., поводом одлуке Министарства војног којом је радницима одузето бирачко право. После радничког штрајка и већинске подршке у Народној скупштини, крагујевачким и осталим српским радницима враћено је бирачко право, које им је било гарантовано и тадашњим уставом. Због нередовног исплаћива ја зарада, радници ВТЗ-а су, у јуну 1894. и истом месецу наредне 1895, такође обустављали рад. Већи број штрајкова у ВТЗ-у забележен је и у првој деценији 20. века.

Штрајковима крагујевачких радника крајем 19. и почетком 20. века претходиле су прве масовне уличне демонстрације у Србији које су радници крагујевачког Војнотехничког завода организовали 15. фебруара 1876. Године. Тај протест крагујевачких оружара у историји радничког покрета остао је забележен под називом „Црвени барјак”, како се звала и манифестација југословенских трудбеника, самоуправљача која је у Крагујевцу одржавана 70-их и 80-их година 20. века. Уличне демонстрације радника ВТЗ-а средином фебруара те 1876. изазвао је покушај грађанских кругова да пониште изборну вољу бирача којом су у Општински одбор изабрана и двојица радника оружара, Крста Сретеновић и Јован Буђевац. На захтев 87 грађана, махом грађанских политичких првака, који нису желели да им „масни фабриканти буду власт”, за 15. фебруар 1876. био је сазван збор на којем је требало да буде смењен Општински одбор са двојицом оружара у свом чланству. Испоставило се да је том Одбору, насупрот вољи и интересима грађанске политичких кругова, изгласано поверење, након чега је одборник Крста Сретеновић из недара извадио црвену заставу (барјак) са крупним натписом „Самоуправа”.

Окупљени око барјака са натписом „ Самоуправа”, радници ВТЗ-а су потом, у знак победе, уз звуке „Марсељезе” и покличе којом су величали „самоуправу” и новостечену „слободу”, кружили градом у поворци коју је предводио сарач Алекса Поповић. Поворка је прошла и поред куће проте Милоја Барјактаровића који је демонстранте поздравио поруком „’Иљадли се!”. Манифестација је завршена код општинске управе, на чију је зграду постављен онај барјак са натписом „Самоуправа”. Свека неколико дана доцније уследила је одмазда власти, те су 20. фебруара ухапшена двоји-

ца вођа демонстрација, док је прота Милоје Барјактаровић, на основу писменог захтева групе властима лојалних грађана, разрешен свештеничке дужности. Кнез Милан Обреновић наложио је да се иследе узроци и последице првих масовних демонстрација индустријских радника у Србији.

Непуних 30 година касније, у лето 1904. Крагујевац је био попреште новог, само још жешћег сукоба између радника, с једне и власти, односно буржоаских кругова и војске, с друге стране. У историји је тај сукоб остао забележен под називом „Крагујевачки кравал”, који је 29. јуна 1904, започет испред хотела „Таково” (код данашње старе поште, а који је, био свечано украшен поводом рођендана краља Петра Првог Карађорђевића), када се питомац Војнозанатлијске школе Војислав Поповић саплео о сабљу потпоручника Милоша Радовановића. После туче, група официра напала је вође радничког покрета у Крагујевцу, Тришу Кацлеровића и Михаила Илића, што је за последицу имало жесток обрачун двеју сукобљених страна широм вароши. И тешко повређена осморица, а лакше осамнесторица радника Војнотехничког завода. У сукобима су повређена и двојица питомаца Војнозанатлијске школе. У знак одмазде, власт је отпустила више од 180 радника ВТЗ-а, чиме је њихове породице оставила без елементарних услова за голи живот.

Штрајкова и радничких побуна у крагујевачкој фабрици оружја било је и у потоњим деценијама. Није их било једино у време окупација током Првог и Другог светског рата, што је и разумљиво. После Првог светског, или Великог рата (како се још у светској историографији назива најкрвавији ратни пир у историји цивилизације, у којем је Србија остала без значајног дела своје популације), Влада новоформиране Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца желела је да Војнотехнички завод из безводног Крагујевца пресели у Краљево, који лежи на Ибру и Западне Мораве. Крагујевачки радници су жестоки отпором осујетили овај план Владе Краљевине СХС. Драматично је било и после Другог светског рата, нарочито крајем 40-их и почетком 50-их, када је због опасности од деловања Стаљинове Русије на Титову Југославију, након Резолуције Информбироа и унутрашњих политичко-економских разлога, готово комплетна производња крагујевачке фабрике оружја расељена махом у Босну, делом и у западну Србију. Тада је око 5.000 радника ВТЗ-а, преименованог у „Заводе Црвена застава”, практично остало без посла. Спас је нађен у производњи аутомобила, али је, ипак, сачувана и војна фабрика која се оријентисала на производњу пешадијског наоружања, као и ловачко-спортског и оружја за личну одбрану.

Од средине 50-их до краја 80-их, „Заставине” фабрике аутомобила и оружја, доцније и камиона, али и алата, машина, отковака, енергије, једно време и угља, пословале су и развијале се мање-више стабилно. Тешкоће су почеле почетком 90-их прошлога века, када се најпре наслућивао и припремао, а затим и почео крвави распад бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) који је у Србији, без икакве дилеме, највише погодио Крагујевац и „Заставу”. Она је својим производним про-

грамима била југословенски конципирана фабрика, уз то и веома извозно оријентисана. Ратни распад СФРЈ за последицу је имао прекид кооперантских односа између српских и фабрика из других делова југословенске државне заједнице, што је у великом броју случајева не само угрозило него и зауставили линије снабдевања материјалима и деловима како кључних „Заставиних“ фабрика, тако бројних предузећа у Србији. Истовремено, изгубљено је и тржиште са више од двадесет милиона становника.

Слом је уследио у мају 1992. године, када је међународна заједница, услед ратне политике Слободана Милошевића, тадашњој државној заједници Србије и Црне Горе, под називом Савезна Република Југославија, наметнула жестоке санкције, које су у потпуности обуставиле пословање домаће привреде са светом. Непоседно по увођењу тих санкција, италијански „Ивеко“ се повукао из мешовитог предузећа са „Заставином“ фабриком камиона и производњу лаких и средњих камиона из Крагујевца иселио у Турску и Бразил. Крагујевачка фабрика камиона се од тога никада није опоравила и крајем друге деценије 21. века дефинитивно је угашена. „Фијат“ је, одмах после увођења санкција Милошевићевом режиму, у мају 1992, одустао од уговореног формирања заједничке компаније са „Заставином“ фабриком аутомобила која је, како је уговором било дефинисано у Крагујевцу требало да производи до 500.000 аутомобила годишње. Крагујевачка аутомобилска индустрија потом је потпуно потонула под теретом санкција и коначно је угашена крајем прве деценије 21. века, када је на њеним темељима саграђена нова „Фијатова“ фабрика. Санкције уведене у мају 1992. у највећој могућој мери угрозиле су пословање и „Заставине“ фабрике аружја.

Услед пропасти највећих заставиних и осталих крагујевачких фабрика (Индустрија „Филип Кљајић“, Фабрика месних прерађевина „Црвена звезда“, Конфекција „22. децембар“, „Србија“, „Казимир Вељковић“, „Санитекс“, „Диорк“, „Ортотекс“, „Елвод“, „Азма“, „Партизан“, „Аутосаобраћај“...), Крагујевац је почетком 90-их, од пре коју годину једног од најразвијенијих градова на простору бивше СФРЈ, постао „долина глади“. Драматичну социо-економско-политичку ситуацију у првој половини 90-их додатно су погоршавали ратови у Хрватској и Босни и Херцеговини, те велики број избеглица који је из ратом захваћених подручја бежао у Србију, као и незапамћена хиперинфлација у 1993. и 1994. години. Крајем 1995. године, рат у Босни и Херцеговини окончан је Дејтонским споразумом, парафираним у новембру те године у ваздухопловној бази Рајт Петерсон у граду Дејтону, у америчкој савезној држави Охајо. Председници Босне и Херцеговине Алија Изетбеговић, Србије Слободан Милошевић и Хрватске Фрањо Туђман, Дејтонски споразум су, у присуству председника САД-а Била Клинтона, Француске Жака Ширака, британског, немачког и руског премијера, Џона Мејџора, Хелмута Кола и Виктора Черномидина, генералног секретара УН-а Бутрос Бутрос Галија, званично потписали 14. децембра 1995. године у Паризу.

Слободан Милошевић се из Париза вратио са међународном „титулом” гаранта мира и стабилности на Балкану, чиме су му дате одрешене руке да у СР Југославији, посебно у Србији додатно учврсти своју страховладу и угуши ионако маргинализовану опозицију и последње остатке медијских и грађанских слобода у Србији, са чиме је, да не би дангубио, почео већ у првим месецима 1996. године. Средином фебруара те 1996. године, био сам са ондашњим председником крагујевачког огранка Демократске странке Боривојем Радићем у Тополи, где је лидер ове странке Зоран Ђинђић имао заказане трибине у варошици и једном оближњем делу. У паузи између трибина, Ђинђићу је дојављено да је тадашњи градоначелник Београда, функционер Милошевићеве Социјалистичке партије Србије(СПС) Небојша Човић, преузео „Студио Б”, једину још слободну телевизију у Србији. Држава је потонула у потпуни медијски мрак, и даље је била изолована од света, док се социо-економско безнађе осећало на сваком кораку.

Први знак отпора реченом безнађу појавио се у марту те 1996. године, када је коалиција „Заједно” коју су чинили Српски покрет обнове Вука Драшковића, Демократска странка Зорана Ђинђића и Грађански савез Србије Весне Пешић, у Крагујевцу организовао први масовни опозициони скуп којем је, на Тргу код Крста присуствовало око 10.000 Шумадинаца. „Заједничари” су наставили турнеју по Србији, а некако ненадано, у августу 1996, на улице су изашли и радници „Заставине” фабрике оружја. Месецима и недељама пре тога, тачније од оног мартовског митинга коалиције „Заједно” па до оружарског изласка на улице, 19. августа, у Крагујевцу је владала свеопшта апатија, својствена заједницама оптерећеним беспослицом, беспарицом и безнађем.

Крајем јула 1996. срео сам се са двојицом нових синдикалних руководица из Застава наменски производи који су ме обавестили да у другој половини августа планирају уличне протесте и питали да ли сам спреман да их медијски пропатим. Спреман јесам био, и то к’о запета пушка, али нисам био сигуран колико су они заиста спремни, способни и храбри да, у Милошевићевом медијском и сваком другом мраку у ком су и људи из његовог окружења нестајали и губили главе, изведу више хиљада радника на улицу. У тој дилеми био сам само до 19. августа, односно док нисам видео километарску колону оружара која се, уз покличе „Ми смо ’Наменска!’” и громогласне политичке поруке „Слобо, Садаме!”, „Џадо, лопове!” и друге, кретала од Трга Мала вага према Скупштини града. Остало је историја о највећем и најдуготрајнијем радничком протесту у Србији, и у некадашњој Југославији, који је, у највећој мери, трасирао потоње грађанске протесте широм Србије, у јесен 1996. и зиму 1997. године узроковане Милошевићевом крађом на локалним изборима.

Протести оружара који су, од 19. августа до 3. новембра 1996. године, трајали седам недеља или 34 радна дана, били су међународни праћен медијски догађај. Србију су, после окончања ратова на просторима бивше Југославије (у децембру 1995.), на глобалну медијску сцену вратили сед-

монедельни протести „Заставиних” оружара. О радничким демонстрацијама најмање су извештавали домаћи медији, од којих су готово сви, осим „Наше Борбе”, радија „Б 92”, крагујевачке „Светлости” и још по неког, били под апсолутном контролом Милошевићевог режима. Али су зато о њима извештавали сви водећи европски, многи амерички, па и далекоисточни медији, међу којима и јапански листови који су за домаће појмове имали несхватљиво велике тираже од по неколико милиона читалаца.

Као и све манифестације тог типа, и демонстрације „Заставиних” оружара у лето и јесен 1996. имале су успоне и падове. Били су то први протести радника у Србији на којима је говорио и један високи великодостојник, епископ шумедијски Сава, који је служио за изузетног интелектуалца, свестраног, образованог човека интернационалног нивоа. Говорили су и многе друге политичке и личности из света културе и других делатности. Повремено се, међутим, осећао „замор материјала” и недостатак мотивационих говорника. У једном од таквих момената, тадашњи главни уредник „Наше Борбе” Миша Бркић и ја, у жељи да помогнемо, договорили смо се да пробамо да на оружарском протесту у Крагујевцу доведемо бившег гувернера Народне банке Југославије, др Драгослава Аврамовића, у народу слављеног и познатог као „Деда Аврам”, који је тих дана био на лечењу у Вашингтону. Претходно сам о томе разговарао са вођама оружара,

*Драгослав Аврамовић у јосејши оружарским јројшесјима
26. септембра 1996. године*

Прошестии су били масовни

Зораном Недељковићем и Драгутином Станојловићем. Договорили смо се да ја напишем позивно писмо Аврамовићу, које ће бити прочитано на протесту, а да ће, Слободан Павловић, дописник „Наше Борбе” из Вашингтона да посети „Деда Аврама”.

Драгослав Аврамовић је у Крагујевац дошао 26. септембра, на 29. дан протеста оружара. Улице су биле претесне за све оне који су тог дана изашли да виде и изразе захвалност човеку који их је, почетком 1994. године, спасио пошасту незапамћене хиперинфлације која им је у потпуности била обезвредила људско достојанство, па и саме животе. У октобру 1978, Крагујевац је последњи пут посетио доживотни председник Југославије, Јосип Броз Тито, који се бележи као најмасовнији скуп у историји шумадијске и прве српске престонице. То је „масовка” која је била одлично организована и којом су локални партијски моћници настојали да задиве и додатно се додворе Брозу. Дочек Аврамовића, са више десетина хиљада Крагујевчана на улицама, био је потпуно спонтан. Аврамовић је био импресиониран оним што је видео у „Застави” и на крагујевачким улицама, мада је и у Америци пратио протесте оружара, о којима се, како ми је рекао, обавештавао читајући електронско издање „Наше Борбе”.

Догађај по којем ћу посебно да памтим протесте оружара из 1996. године, односи се на вишедневни штрајк глађу неколико десетина радника. Била је недеља кад сам посетио оне који су штрајковали глађу, одакле сам редакцији послао извештај о добровољном гладовању и жртвовању здра-

вља, изазваним суманутом политиком режима Слободана Милошевића. Извешавао сам и са много трагичнијих догађаја, међу којима и погибије више од 80 рудара у јами „Морава” у алексиначким рудницима, као и смртном страдању више од тридесет рудара у јами „Стрмостен” у Ресавици, али ме ништа тако није узрујало као тај дан са штрајкачима глађу, који празних стомака и немоћни леже на носилима и импровизованим лежајевима крај зидова синдикалне зграде. Била је то слика и прилика Србије крајем 20. века, која, нажалост, није много боља и у трећој деценији 21. века. Напротив!

Фабрику сам тог недељног попонева, негде у први сумрак, напустио узнемирен, неспокојан депресиван, добро знајући да је све што се дешава са оружарима, њиховим протестом и свима који су на било који начин повезани са њима, под даноноћном контролом надлежних служби. Нису ми били непознати ни методи рада тих сужби у режимима какав је Милошевићев. „Шта ми све ово треба?”, питао сам се идући сумрачном и пустом улицом Краљевића Марка, од улаза у фабрику оружја према булевару Кнеза Михаила. Такво расположење држало ме, међутим, само док сутрадан, око једанаест сати, нисам поново угледао ону километарску колону оружара и чуо њихове покличе, праћене звуцима чегртаљки и других звучних помагала.

ДА СЕ НЕ ЗАБОРАВИ

Прва половина 1996. године била је, већим делом, некако неубичајено досадна и глува. Посебно у односу на турбулентне године које су јој претходиле. Крајем 1995, у Паризу је потписан Дејтонски мировни споразум за Босну и Херцеговину (БиХ) којим суокончани рат у БиХ (1992- 1995) и крвави оружани сукоби на територији некадашње Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ), превасходно у Хрватској (1991-1995) и БиХ, а на почетку и у Словенији. Иако рата у Србији није било, последице оружаних сукоба у другим деловима СФРЈ жестоко су погодиле и Србију и Савезну Републику Југославију, насталу 1992. као федерација Србије и Црне Горе.

СР Југославији и Србији у њој, почетком јуна 1992, због ратне политике режима председника Србије Слободана Милошевића, уведене су ригорозне међународне санкције. Оне су биле толико строге да је у Србији, потпуно изолованој од међународне заједнице, живот дословно убрзано почео да стаје. Непосредно након увођења санкција, италијански „Фијат“ одустао је од споразума са „Заставом“ о формирању заједничке компаније за производњу до 500.000 аутомобила годишње са седиштем у Крагујевцу. Италијански „Ивеко“ који је са фабриком „Застава камиони“ 1989. године формирао прво мешовито привредно друштво у СФРЈ, одмах је изашао из стратешког партнерства са крагујевачком фабриком, а производњу својих модела изместио у Турску и Бразил. Индустрија „Филип Кљајић“ која је, крајем 80-их и почетком 90-их, осамдесет одсто производње галових и техничких ланаца извозила у око осамдесет држава на свим насељеним континентима, намах је остала без тржишта. Зауостављен је и извоз „Заставиног“ оружја...

Стала је комплетна крагујевачка, шумадијска и српска индустрија, са њом и остале привредне делатности. На десетине хиљада крагујевачких индустријских радника преко ноћи су постали беспосличари. Крагујевац је постао један велики „бувљак“, на којем су дојучерашњи трудбеници продавали шверцовану робу, дуван, бензин, да би прехранили породице и себе. Како би наставила да финансира ратове у Хрватској и БиХ, а беспослене раднике и остале категорије света рада колико- толико спасила од гладовања, Милошевићева држава је бесомучно штампала новац без покрића. Последица такве монетарне политике била је незамаћена инфлација која се у 1993. години, као што смо већ навели у овој књизи, мерила милијардама одсто и достигла неславан рекорд друге по висини хиперинфлације у историји светске цивилизације.

Свакодневни протести током 1996. године

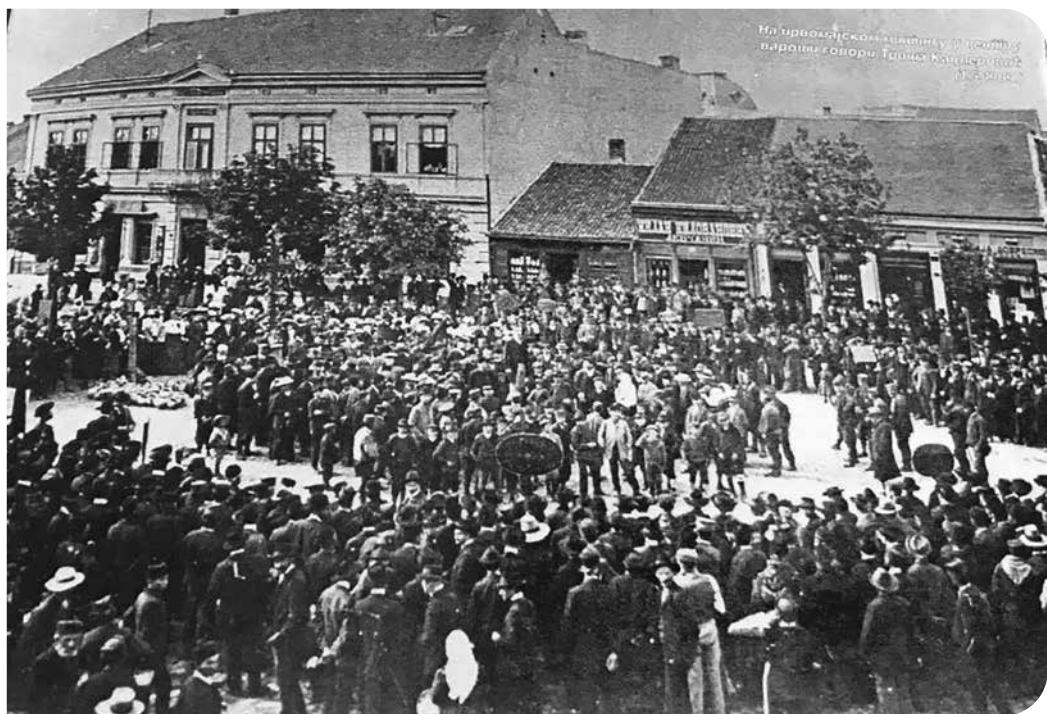
Ратно лудило и хаос полако су почели да јењавају после потписивања Дејтонског мировног споразума. Свеколики мрак је, међутим, и даље био густ, а безнађе и апатија свеприсутни. Крајем јула 1996, у дописништво „Наше Борбе“ чији сам сам био шумадијски дописник, дошла су два млађа човека (Зоран Недељковић и Драгутин Станојловић – прим. аут.) које сам знао тек из виђења. Представљајући се, рекли су да је један председник, а други секретар синдикалне организације фабрике „Застава наменски производи“ (ЗНП) и да би хтели да поразговарамо о њиховим активностима, планираним за другу половину наредног месеца.

Нисам имао неко мишљење о синдикатима који су у социјализму били део владајућег политичког фронта, а посебно лоше искуство имао сам баш са синдикалном организацијом „Застава наменски производи“. У јесен 1992. године, наиме, био сам међу организаторима студентског протеста на Универзитету у Крагујевцу и једног дана посетио ме је тадашњи представник синдиката у фабрици „Застава наменски производи“. Уместо да, како сам очекивао и прижељкивао, подржи протест младих против Милошевићеве ратне политике и њоме узрокованог економско-привредно-социјалног слома земље, припретио ми је да „поведем рачуна шта радим, јер би могао да ми доведе свих 7.000 оружара“. Испратио сам га поруком „да може слободно да их доведе“, и никада га више, срећом, нисам ни ви-

део ни чуо. Међутим, ова двојица су ми у почетку деловала другачије. На разgovору у крагујевачком ресторану „Палигорић“ отворено су затражили медијску подршку уличним протестима оружара које су, како су ме обавестили, планирали да започну 19. августа. Наравно да сам је обећао, под условом да заиста изађу на улице. Остало је историја највећег и најдуготрајнијег радничког протеста у Србији на простору бивше СФРЈ, сачуване у овој књизи.

Зашто ово пишем? Једноставно, да се не забораве ни оружарске демонстрације у лето и јесен 1996. године, а ни остали протести радника „Застава оружја“ којима је, такође, писана историја борбе индустријских радника за права и интересе света рада у Србији, крајем 20. и у првим деценијама 21. века. „Заставини“ оружари су, барем до настанка ове књиге (јун 2023.), били и остали најборбенији део србијанског света рада. Имала је, неретко, та борба „Заставиних“ оружара и политичке конотације како у 19. и првој половини 20. века (Црвени барјак, Крагујевачки кравал...), тако и у последњој декади 20. и у прве две и по деценије 21. века. Уличне демонстрације оружара у лето и јесен 1996. трасирале су, без икакве дилеме, пут грађанским протестима које су, крајем те 1996. и почетком 1997. године, организоване због крађе Милошевићевог режима на локалним изборима.

Оружарски и грађански протести из 1996, означили су почетак краја режима Слободана Милошевића и његове супруге Мирјане Марковић. О величини и значају оружарских демонстрација 1996. године, увелико све-

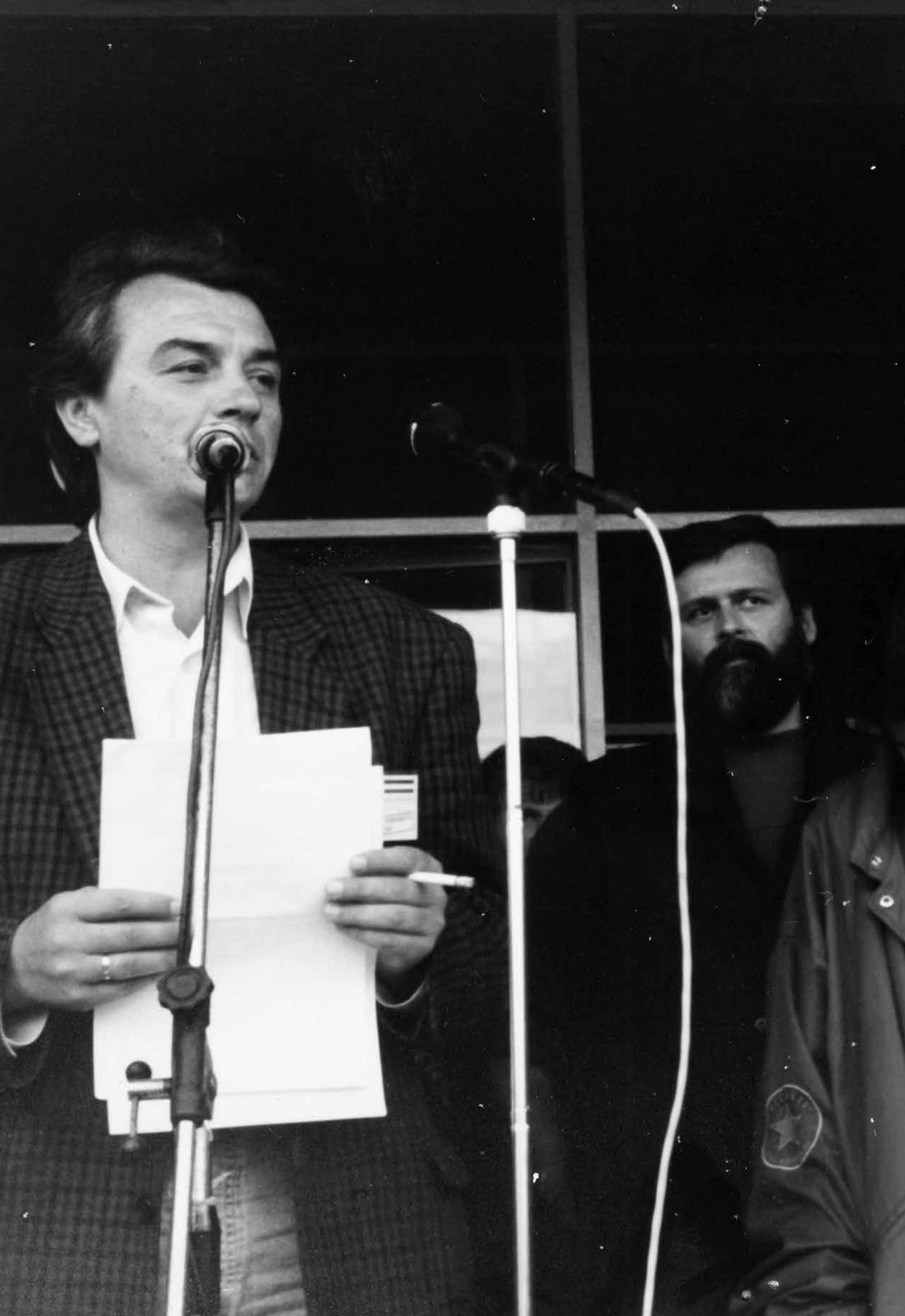

Говор Трише Кацлерића приликом „Обзване“

дочи и чињеница да су о њима извештавали и најутицајнији европски, амерички, чак и јапански медији. Били су то незамисливи тиражи који су се мерили са више милиона читалаца. Наиме новинари ових медија још увек су чекали (у Београду) да се којим случајем поново „не закува“ у Босни или негде другде на простору бивше СФРЈ, „закувало се“ у Крагујевцу. Оружарски протести, поуздано је сазнање, пажљиво су праћени и анализирани и у бројним иностраним амбасадама у Београду.

Србија је, крајем 20. и у првим деценијама 21. века, била строго централизована и београдизована држава. Толико централизована да се о свему, па и о изградњи канализационе и водоводне мреже у градовима и варошима диљем земље, одлучивало у Београду. Оно што се, у тим годинама и деценијама није догодило у Београду, као да се никада и нигде није ни догодило, без обзира на важност, величину и значај догађаја или догађања. Бележило се и памтило само оно што се догодило и догађало у Београду, све остало је апсолутно маргинализовано, ниподаштавано и препуштано забору. Ова књига је покушај да се барем донекле спречи да се то деси и са највећим радничким демонстрацијама у Србији и на простору СФРЈ и свим потоњим протестима крагујевачких оружара, којима је исписана историја србијанског радничког покрета, с краја 20. и почетка 21. века. Синдикални лидери крагујеваких оружара у том периоду били су: Зоран Недељковић Меда, Драгутин Станојловић Баја, Александар Бељаковић, Југослав Ристић и Драган Илић.

ПРОТЕСТНИ СКУП ТРИ ДО ЧЕТИРИ ХИЉАДЕ РАДНИКА „ЗАСТАВЕ” ИСПРЕД КРАГУЈЕВАЧКЕ СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ

ОРУЖАРИ ТРАЖЕ ПОСАО

Више нећемо ни да пишемо, ни да молимо, нећемо само да захтевамо – поручили су радници Фабрике наменских производа и најавили свакодневна шестодневна окупљања

„Тражили смо, писали писма – молили. Више нећемо ни да пишемо, ни да молимо, него само да захтевамо. Окупљаћемо се сваког дана овде испред Скупштине града, а отићи ћемо и у Београд... Сви ми овде знамо ко је крив за наше незнање. За ову нашу ситуацију најодговорније је руководство Србије и Југославије (набрајање имена највиших државних функционера пропраћено салвама звиждука). Њих не интересује да ли ћемо помрети од глади. Њима је сада најбитније да распродају фабрику”, нагласио је на јучерашњем протестном скупу три до четири хиљаде крагујевачких „оружара” усред Скупштине града Драгутин Станојловић, секретар синдикалне организације „Застава – Наменски производи”.

Председник синдиката „Наменске” Зоран Недељковић јуче је окупљеним оружарима поручио да ће се јавне синдикалне седнице испред Скупштине града одржавати наредних дана, а докле ће то трајати не зависи од радника ове фабрике, већ од оних који одлучују о њима.

– Мука нас је натерала да дођемо овде. Зато предлагем да наредних дана овде пред Скупштином града буду сви они који живе од наших плата, дакле наша деца, супруге и мужеви – истакао је Недељковић.

Огорченим радницима „Заставе – Наменска” јуче се обратио и Милорад Матић, председник крагујевачке градске владе чији је говор пропраћен звиждуцима и протестима. Он је, између осталог, поновио већ познату констатацију да је Крагујевац један од ретких градова у земљи који је своју судбину везао за једну фабрику.

Данас се у Министарству одбране одржава састанак са директорима највећих домаћих фабрика наменске индустрије. Очекујемо да ће на овом скупу бити пронађено и решење за „Заставину” наменску производњу, истакао је Матић, покушавајући да умири протест радника који су му у хору и громогласно узвраћали „да не лаже више”.

На својеврсној радничкој трибини испред Скупштине града јуче се још чуло да ниједан радник ове фабрике не сме да као технолошки вишак заврши на улици, али и то да „Крагујевац има најгору власт не само у Србији, него на свету”, због чега је у више наврата позиван градоначелник Живорад Нешић Џада да се обрати окупљеним радницима. Из Скупштине града је, међутим, стигао одговор да градоначелник није ту, те да ће сутра

ЗАХТЕВИ

И на јучерашњем протестном скупу поновљено је да крагујевачки оружари већ дуже од државе и Војске Југославије захтевају да се реши статус њихове и осталих фабрика домаће наменске индустрије, као и да се напослетку склопе уговори између ових предузећа и Војске у вредности од 70 милиона динара. Уз ово, „Застава – Наменска” захтева још и да јој држава врати вишегодишњи дуг од 68 милиона долара. Истовремено, крагујевачки оружари траже и да им се исплате зараде за јуни и јули, као и регреси за прошлу и ову годину.

(данас) моћи да прими синдикалну делегацију „Наменске”. Челници синдиката и радници ове фабрике „акламацијом” су му јасно и гласно поручили да они код њега неће да иду, него да га очекују сутра на истом месту.

На крају јучерашњег протеста испред Скупштине града крагујевачки оружари су одлучили да се на истом месту нађу и данас у десет сати. Позвали су при том да им се придруже и радници Заставине фабрике „Филип Кљајић”, трговинског предузећа „Србија”, потом незадовољни просветари и запослени у здравству, али и милиционари који су у великом броју обезбеђивали јучерашњи протестни скуп радника „Наменске”.

ДРУГИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ „ОРУЖАРА”

„НАША СУДБИНА ЈЕ У ПОГРЕШНИМ РУКАМА”

Пред градском Скупштином јуче се окупило близу 6.000 људи, а за данас најављен још масовнији излазак. Извиждани Живорад Нешић, градоначелник, и пуковник Вукашин Филиповић, директор „Застава – Наменски производи”. Подрица зајослених у здравственим установама социјалној осигурања

– Полако али сигурно раднички Крагујевац почиње да „кључа”. Јуче је пред овдашњом Скупштином града било готово два пута више незадовољних радника, него прекјуче. По слободној процени било их је близу 6.000, док се сасвим основано очекује да ће их данас бити још и више. Поред побуњених „оружара” јуче су се на пространом тргу пред градском Скупштином виделе и повеће групе запослених у „Заставиној” Фабрици аутомобила, чије су капије, према незваничним информацијама биле нешто чвршће закатанчене него обично, затим „Филипа Кљајића” и још неких крагујевачких пропалих фирми.

Јучерашњи протестни скуп овдашњих „оружара” почео је помало „неубичајено”, односно једним „инцидентом” пошто су се поред синдикалних челника пред радницима тачно у 11 часова појавили градоначелник Крагујевца Живорад Нешић са сарадницима и директор „Застава – Наменски производи” пуковник Вукашин Филиповић. Такав вишеминутни „концерт” звиждука и хорског скандирања „лопови, лопови...” није у Крагујевцу забележен одавно. Извиждани и прозвани руководиоци и директори нису поцрвенели, али су побелели и пребледели.

– Опонињали смо надлежне данима да ће се ово десити у нашем граду. Јер, ми једноставно више не можемо да живимо од наших мизерних плата. Опонињу Синдикат „Наменске” да пази шта ради. А ја им са овога места одговарам: ово је Крагујевац, срце Шумадије, одавде је одувек све кретало. Зато ћемо сутра доћи овде са нашим породицама, нагласио је на почетку јучерашњих „оружарских” демонстрација, пред крагујевачком Скупштином града Драгутин Станојевић, секретар Синдиката „Застава – Наменски производи”.

Председник синдикалне организације најстарије српске фабрике оружја Зоран Недељковић је потом истакао да Крагујевац неће више да по животном стандарду својих радника и осталих житеља буде иза оних места у Србији којих нема ни на географској карти.

– Хоћемо да будемо тамо где су Нови Сад и Београд, а не да Бабушница и Сува Река буду испред Крагујевца... Наша и судбина наше деце је, на

жалост, у погрешним рукама, рекао је Недељковић. После њега скупу је покушао да се обрати пуковник Вукашин Филиповић, директор „Застава – Наменски производи”. Једино што је збуњен и уплашен громогласним звиждуцима успео да изговори јесте да „то што ви очекујете и начин на који то покушавате да остварите, ја не могу да вам обећам”. Након тога глас му се изгубио у мору протеста.

– Некоректно је понашање директора. Он хоће да каже „звидите, лајте, ако хоћете”, а да је имао решење за наше проблеме рекао би нам јутрос у фабрици... Овакав директор нам више не треба. Он не уме ни да се понаша и покушава да омаловажи нас неколико хиљада присутних овде, „реплицирао” је пуковнику Филиповићу Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”.

Градоначелник Крагујевца Живорад Нешић је у неколико реченица поновио радницима оно што они већ знају: да је једна делегација којој је он био на челу већ била на разговорима са највишим државним руководиоцима, да је после тога одржана седница републичке Владе на којој је одлучено да се помогне „Застави” и Крагујевцу, али да, на жалост, све договорено још није испоштовано и реализовано.

– Предлажем да сви заједно истражујемо у настојању да Фабрика одмах потпише уговор са Војском Југославије, а да се у међувремену траже дугорочна решења. Руководство „Заставе” је данас у Београду и треба очекивати да ће уговор са Војском бити потписан, рекао је градоначелник Нешић, додајући при том да радници имају пуну подршку Скупштине града и његову личну.

Затим су, као и прекјуче, проговорили радници. Најпре су упозорили руководство града, своје директоре, али и надлежне државне органе да ће их већ сутра пред крагујевачком градском Скупштином бити још и више, те да ће тада сви прозвани морати да их схвате сасвим озбиљно. У радничким говорима чуло се још „да су им деца пред почетак школске године и гола и боса”, да „долази зима а они немају огрев”, да је сваки од њих „и дужан и ружан”, понајвише за комуналије и струју.

– Радници су овде прекјуче дигли глас против државне бирократије која нас све више угрожава. Ово што ми радимо није политика, већ борба за голи живот. Крагујевац и његови радници дали су велики допринос изградњи земље и овај град није заслужио да данас тоне у амбис безнађа, рекао је в. к. машинбравар Драгић Асић.

Радник Живорад Марковић позвао је све чланове српске владе из овог града, као и овдашње републичке и савезне народне посланике, без обзира на страначку припадност да се данас појаве пред радницима испред Скупштине града.

Председник Независног синдиката таксиста Крагујевца, инжењер Александар Саша Накић нагласио је да се „у ’Наменској’ прекјуче упалила сиротињска ватра која се претвара у буктињу, а која ће запалити цели град”.

ПИСМО МИЛОШЕВИЋУ, ЛИЛИЋУ И КОНТИЋУ

– Обавештавамо вас појединачно да Одбор Синдиката „Застава – Наменски производи” са седиштем у Крагујевцу држи јавну седницу са својим чланством.

Узрок овоме је неизвршење обавеза од стране савезних и републичких органа, утврђених закључцима и одлукама, а што има за последицу заосталу исплату зарада за јуни и јули и регреса за прошлу и ову годину, истиче се на почетку писама исте садржине, упућених јуче са протеста испред Скупштине града председнику Србије Слободану Милошевићу, председнику СРЈ Зорану Лилићу и савезном премијеру Радоју Контићу.

У писму се затим каже да већ речена последица има своје последице – искључење струје многим радницима, истеривање из станова због неплаћене кирије...

– Свима нам је проблем да децу пошаљемо у школу, јер немамо новца да им купимо свеске, књиге, ципеле или патике, а жалосно је да их босе шаљемо у школу, док о панталонама без закрпа да и не говоримо, истиче се још у обраћању побуњених крагујевачких „оружара” највишим руководиоцима земље.

– Београдска владајућа класа нас је довела до тоталне пропасти. Зато сутра када будете тражили одговорност не захтевајте оставке, него затвор и апс за најодговорније – истакао је Накић.

Челник синдикалне организације Клиничко-болничког центра Живота Констадиновић је побуњеним „оружарима” јуче поручио да нису усамљени у свом протесту, пошто их у потпуности подржава око 4.500 запослених у овдашњим здравственим и установама социјалног осигурања.

– Наша фабрика има традицију дугу 145 година и нико не може да је угаси. Пре ће ова општина да се затвори него наша фабрика, истакао је Милан Милутиновић, радник „Наменске”. Нагласио је, при том, да су овдашњи оружари три пута до сада писали Слободану Милошевићу (громогласно извиждан јуче у више наврата), али да их он није удостојио одговора.

На крају јучерашњег протеста „оружара”, али и већих група радника осталих овдашњих предузећа договорено је да се данас у 11 часова одржи нови, још масовнији протестни скуп пред овдашњом Скупштином града.

– Од градоначелника Живорада Нешића Џаде захтевамо да се изврши притисак на надлежне из Владе Србије да се сутра појаве овде пред радницима. Ако они не дођу ми ћемо онда да кренемо у Београд и да од господина Милошевића потражимо решење за наше проблеме, нагласио је Драгутин Станојловић.

Затим је, као и при доласку, километарска колона овдашњих „оружара” дисциплиновано и са бројним транспарентима прошла крагујевачким улицама, поздрављана од суграђана.

ТРЕЋИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ „ОРУЖАРА”

„НАМЕНСКУ” УПРОПАСТИЛИ СОЦИЈАЛИСТИ

Седам хиљада осирошелих „оружара” проишлествовало јуче испред Скупштинине града. Фабрика преживела и Турке, и Краљевину и 50 година комунизма, а сада је под социјалистима – на издусају. За данас најављене нове, још масовније оружарске демонстрације

*„Новојеченим мирошворцима наша фабрика сада не треба”:
Радници „Заставе – Наменски производи” испред скупштинине Крагујевца*

– Уз громогласне повике „Лопови, лопови...” и „бандо црвена” километарска поворка побуњених оружара је поново јуче „прошетала” крагујевачким улицама на путу према Градској скупштини. Као што се и очекивало, јуче је на платоу испред Скупштине града било више овдашњих осиротелих радника (не само оружара) него прекјуче. По слободној процени било их је око 7.000. Овога пута, међутим, крагујевачки радници пред Скупштином града нису били сами: многи од њих јуче су повели и децу којој како без имало патетике и претеривања кажу „не могу да купе не само свеске пред почетак школске године, него ни ципеле и патике”.

– Сутра ће нас овде бити још и више. Сваки од нас мора да доведе по два своја пријатеља или познаника да би нас они који одлучују о нашој судбини схватили сасвим озбиљно – рекао је јуче Драгутин Станојловић, секретар

ПОШТА УМРЛОМ ШТРАЈКАЧУ

Јучерашњи протест овдашњих оружара почео је минутом ћутања, којим је одата пошта преминулом раднику „Наменске” Властимиру Лазовићу. Покојни Лазовић је прекјуче заједно са својим колегама протествовао испред Градске скупштине. Након тога издало га је срце.

тар Синдиката „Заставе – Наменски производи” заказујући нове оружарске демонстрације пред крагујевачком Скупштином града за данас у 11 сати.

Одлучност и решеност оружара да истрају у својим захтевима неће – како су нагласили – омести ни то што су јуче по подне (у 15 и 17 сати) овде одржаване две – три седнице на којима су учествовали представници Министарства одбране, Републичке владе, Синдиката Србије и руководства „Заставе” у Крагујевцу, а на којима се одлучивало о њиховим захтевима.

– Наши основни захтеви су решавање статуса „Заставе – Наменски производи”. Доскора смо радили у три смене и испоручивали оружје за Хрватску и Босну. Преко ноћи су они на власти постали миротворци и сада им наша Фабрика оружја више не треба. Е, ми кажемо да тако неће бити. Захтевамо надаље да нам држава врати дуг од 68 милиона долара. Ово стога што је наша фабрика тежак болесник, боље рећи на самрти је, па јој треба инфузија, а знамо да они девизе дају једино тешко оболелима. Тражимо још и да се напokon потпишу уговори са Војском Југославије и то не само са нашом фабриком, него са свим предузећима домаће наменске индустрије – нагласио је јуче Зоран Недељковић, председник Синдиката „Застава – Наменски производи”.

Радник „Наменске” Димитрије Зарић је скренуо пажњу на чињеницу да ће радницима ове фабрике данас (јуче) највероватније бити исплаћен део зараде за јуни што, међутим, не сме да утиче на њихову спремност да у овом протесту истрају до краја.

– Остаје нам да се вратимо у фабрику и да тамо рашчистимо ствари. Морамо да покушамо да нашем директору Вукашину Филиповићу који је образе пенцетирао дебелим пенцетима кажемо да му више није место међу нама. Он после свега овога више не може и не сме да води нашу фабрику... Имамо у фабрици много младих, наметних и школованих људи којима треба дати шансу да воде Наменску – нагласио је Зарић.

Потом је додао да су се крагујевачки радници пробудили баш када треба, пошто је пространи плато испред Скупштине града „био једино пун још само када су овде дочекивани они који су нас доведе довели”.

Један од Зарићевих колега је јуче приметио да испред Скупштине града нема никога из управних зграда „Заставе” и Наменске. Они у минула три дана, по његовим речима, нису били са оружарима јер редовно раде, редовно примају плате и дневнице за путовања.

Километарска поворка: Долазак на пројесити

– Узимају наше паре за свој нерад. Морамо се једном заувек ослободити тог комунистичког наслеђа – нагласио је он.

Говорећи по други пут, челник Синдиката Наменске Зоран Недељковић се јуче мало „вратио у прошлост” и истакао да крагујевачка Фабрика оружја постоји још од 1853. године.

– Били су Турци који су узимали десетак и фабрика је опстала. После тога су дошли Балкански ратови, па Први светски рат, затим Краљевина Југославија, иза ње Други светски рат, а након њега педесетогодишња влада-

СИНДИКАТ ФАБРИКЕ АУТОМОБИЛА НЕ УЧЕСТВУЈЕ У ПРОТЕСТИМА

Синдикат Фабрике аутомобила који је прошле недеље такође најављивао штрајк радника у овом предузећу, донео је прекјуче одлуку да се не прикључи актуелним протестима овдашњих оружара.

И поред тога овећа група радника Фабрике аутомобила са исписаним транспарентима јуче се појавила пред Скупштином града. За „Нашу Борбу” су изјавили да је њихово синдикално руководство јуче у 11 сати уместо пред Градском скупштином, било на разговору са Србољубом Васовићем.

вина комуниста. и све је то наша фабрика преживела и опстала. Сада су нам власти социјалисти, наша фабрика је на издисају – каже Недељковић.

Секретар Синдиката Драгутин Станојловић је наглашавајући да у Крагујевцу више не сме да буде „тужних дана” као што су ови садашњи, рекао да је актуелно безнађе овдашњих радника највећим делом последица државне политике која нас преко Сибира поново води – у Азију.

– Ми хоћемо да се окренемо Западу да са њим сарађујемо – каже Станојловић.

Јуче се побуњеним крагујевачким радницима испред Скупштине града обратио и републички народни посланик СПО Верољуб Стевановић, који је том приликом рекао да Пословодство и Синдикат „Заставе” не могу и неће да им помогну, пошто су продужена рука власти. Неће им, по његовим речима, помоћи ни садашња градска власт. Једино другорочно решење за радничке недаће је отуда – промена власти, пре свега у граду.

Потпредседник Скупштине града Драгић Лазић је јуче истакао да је у захтеву градског руководства – иницирано оружаним протестима и упућеног надлежним државним органима – посебно наглашено „да Крагујевац као доскорашњи, а вероватно и будући носилац привредног развоја Србије не сме у наредном периоду да тавори на 173. месту у Републици”.

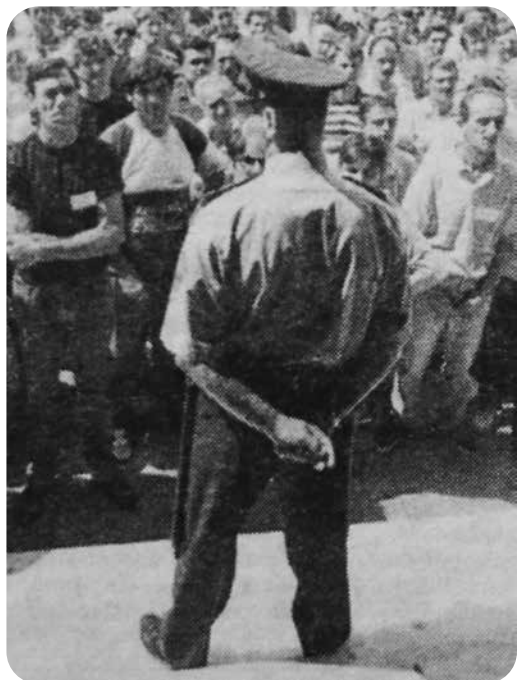
– Хоћемо да живимо у Крагујевцу, али достојанственије и људскије него сада. У јучерашњем захтеву упућеном надлежнима изричито тражимо да данас (јуче) овде у Крагујевцу заседају најодговорнији руководиоци Србије и Југославије. Очекујем да ће седнице у овом саставу бити одржане, те да ћемо вас одмах обавестити о њиховим резултатима и ефектима који се неће односити само на „Застава – Наменску” него на Крагујевац и његову привреду уопште – рекао је Лазић прекидан звиждуцима и повицима да најодговорнији лажу.

Крагујевачким побуњеним оружарима јуче је испред градске Скупштине стигао телеграм подршке од Општинског одбора ДСС, обратио им се затим Боривоје Марковић, председник Трговинског предузећа „Србија”, чији би радници данас требало да им се придруже у протесту.

ЗАШТО ЋУТИ РТС

Највише звиждука и псовки на јучерашњем оружарским демонстрацијама пред Скупштином града изазвало је помињање РТС за коју, како је речено „раднички протест у Крагујевцу не постоји”.

– Сви понешто пишу и причају о нашем протесту, само гебеловска телевизија ћути. Зато ћемо ми ако буде требало у Београд, пред Милошевићеву кућу и кућу Мирјане Марковић, која за своје марксистичке теорије добија по 15 минута на сваком ТВ програму, док се нашим проблемима не посвећује ни минут – истакао је Драгутин Станојловић, поздрављен бурним одушевљењем окупљених радника.

Сличне најаве стижу и из још једног крагујевачког пропалог гиганта – индустрије „Филип Кљајић” чије је синдикално руководство јуче било пред Градском скупштином.

ПИСМО МАРЈАНОВИЋУ

Са јучерашњег протестног скупа у центру Крагујевца послато је писмо републичком премијеру Мирку Марјановићу, у којем га Синдикат града подсећа на његово недавно обећање да овдашњим осиротелим радницима неће бити наплаћивана струја уз зарачунавање камате, као и да им се до краја године због неплаћених рачуна струја не сме сећи.

Крагујевачки градски Синдикат је јуче упозорио Мирка Марјановића да ће житеље и раднике Крагујевца позвати на грађанску непослућност, уколико и ово његово обећање остане – неостварено.

ЧЕТВРТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ „ОРУЖАРА”
ИСПРЕД СКУПШТИНЕ ГРАДА

ОСТАО ЈЕ ЈОШ САМО ВАЗДУХ НЕОПОРЕЗОВАН

Јуче око поднева више од седам хиљада радника „Наменске” вратило се у фабрику, договоривши се да се данас поново окупе. Јевџио Вранић: Знамо да нас је политика довела до овде, а знамо и ко је на челу државе. Милан Милутиновић: Ми смо робовласничко друштво

„Срушићемо их кад-џаг”: Оружари немају намеру да одустану
(ФОТО: Н. Стојановић)

– Уз Божју помоћ срушићемо ову банду која нас је до овде довела. Не смемо само да одустајемо и осипамо се. Морамо да истрајемо у нашим захтевима, „акламацијом” је закључено на јучерашњем протесту побуњених крагујевачких оружара, којих је и четвртог дана протеста пред крагујевачком Скупштином било око 7.000.

Након тога, уз вишеминутно и громогласно „а” и хорско скандирање „лопови, ловови”, оружари су се око поднева дисциплиновано, у колони, вратили у своју фабрику, да би данас у 11 часова поново дошли, наравно на исто место – пред Градску скупштину.

– Врше притиске на синдикат „Наменске” са свих страна. Ми међутим нећемо одустати. Кренимо сада у нашу фабрику, да покажемо банди да фабрика јесте заиста само наша. А сутра, опет у исто време, на истом месту – нагласио је на крају јучерашњих демонстрација, Драгутин Станојловић, секретар синдикалне организације.

Пре њега говорили су радници, онако како знају и умеју – из срца. Говорили су о својој муци и беди којој се крај не назире.

– Здравно бедо, овде је само беда, господе нема. Говорим у име својих синова и ћерке. Не знам да ли Саша да презими без патика, Ирена без јакне или да их мајка води на пругу. Ја не кукам, ја сам своје откукала кад сам

сина у војску послала... Отишло ми здраво дете, а вратили ми болесног човека. Дабогда и њихови били. Мисли држава да од ње тражим да ми лечи сина богаља, па ми послала документа са 15 дана закашњења без права жалбе, рекла је Милена Миљковић, чистачица у „Наменској” и расплакала пола скупа. Додала је још: „Немојте да клекнете и да се уплашите. Јер ако ви клекнете ми, бедници више нећемо имати право гласа”. Поздрављена је овацијама.

Њена колегиница и сапатница Љубица Петровић, којој је син такође рањен на ратишту „прозвала” је јуче Слободана Милошевића, градоначелника Крагујевца и остале „који су тапшали туђу децу по раменима када су их слали у рат”.

– Требало је да им кажу, децо идите, па ако погинете сами сте криви. Другови мог сина који нису отишли у рат, сада су у милицији. Видим их овде околу и у униформама и у цивилу, и питам их кога чувају, истакла је Љубица Петровић.

Радник Јевто Вранић приметио је да је ова власт све опорезовала – и покретно и непокретно – остао је

СПС ПРОТИВ ПОЛИТИЗАЦИЈЕ

По мишљењу Извршног одбора Градског СПС Крагујевца руководство Синдиката „Наменске производње – Застава” не чека да почне реализација програма Владе Србије (за консолидацију ситуације у „Застави”) и организовало је један број радника „Наменске” и окупило их испред Скупштине града.

– Извршни одбор СПС града подржава захтеве радника. Међутим, окупљање једног броја запослених у „Наменској” (око 7.000 прим. З. Р.) у организацији Синдиката има и своју другу страну, пошто је изван Закона и прописа. Уз то и поред оправданих захтева за решавање социјалних питања исказују се и захтеви политичке природе, што није у складу са објашњењем организатора да се ради о „чистом синдикалном састанку испред Скупштине града” истиче се, између осталог, у јучерашњем саопштењу за јавност руководства крагујевачких социјалиста.

само ваздух који народ дише. „Данас ми знамо да нас је политика довела доведе. Сви такође видимо и знамо ко је на челу ове државе. СПС је и државу и град и нашу фабрику довео доведе”, констатовао је Вранић.

– Они који треба да чују оно о чему ми говоримо данас нису овде, „алибабе” из ове „разбојничке куће” су ту, крију се горе по спратовима и ми им поручујемо да од наших захтева одустати – нећемо. Ми смо народ навикао да годинама гладује и трпи. Срушићемо их кад-тад, за наше добро и добро српског народа, рекао је јуче радник Гвозден Марковић, додајући да „алибабе” из електропривреде на пример највероватније код радничких кућа секу струју због неплаћених рачуна.

Његов колега Дејан Станковић истакао је „да јутрос није купио хлеб јер није имао пара. Није купио ни лекове пошто нема чиме, а рањен је на ратишту”.

– Директорки КБЦ Славици Ђукић-Дејановић не фали ништа. Она шета по свету и троши наше паре, док нам је здравство враћено у 18. век, нагласио је Станковић.

Радница Злата Нишлић јуче је ободрила своје колеге из „Наменске” истакавши да они не траже туђе, већ своје – зарађено. „Имам колеге у фабрици аутомобила који су директора као што је овај наш Вукашин Филиповић истерао на улицу да шверцује. Ја тако нећу... Знам да наше колеге данас немају пара ни за лекове. Али, знам и то да наш директор има пара, јер и сам пре неки дан овде рече – „имам па шта ми можете”. Ми нисмо дошли да тражимо ни његово нити ничије, ми смо дошли да са правом тражимо само оно што је наше”, нагласила је Злата Нишлић.

Оружар Милан Милутиновић је нагласио да су раднички руководиоци, који су остали у фабрици – продане душе, те да верује да би им они (руководиоци) „сутра пуцали и у леђа”.

ПОШТА ЈОШ ЈЕДНОМ УМРЛОМ ШТРАЈКАЧУ

И јучерашњи протестни скуп крагујевачких оружара почео је минутом ћутања којим је одата пошта још једном преминулом раднику „Наменске” Драгутину Лековићу, који је до прекјуче био са својим колегама пред Скупштином града. и њега је, током оружарске побуне, као и његовог колегу Властимира Лазовића издало срце.

– Ми смо робовласничко друштво у којем они имају монопол на власт и положаје не признају младе, паметне и стручне, каже Милутиновић.

Миодраг Божиновић, такође радник „Наменске”, скренуо је пажњу на чињеницу да они који одлучују о радничким захтевима намерно одуговлаче, док оружари један по један умиру, дан за даном. „Морамо да поставимо ултиматум онима који воде град и фабрику. Њима ово одговара, јер они не одају пошту нашим погинулим колегама. На РТС одају пошту и носачима постоља за камере, али не и нашим умрлим радницима. Уколико зато су-

тра (данас) не буде овде комплетно руководство фабрике и града предлажем да кренемо тамо где има ко да нас саслуша.

Интересантно је, међутим, да са синдикалним челницима „Филипа Кљајића” нису били и радници ове пропале крагујевачке фирме. Ово тим пре што је прекјуче њихов излазак пред Скупштину града био малте не најављен.

– Цело јутро свађали смо се са директором фирме и он нам није дозволио да изведемо раднике на улицу (?!), „поверио” се јуче „Нашој Борби” један од синдикалних лидера „Филипа Кљајића”.

Но, и без њих оружарске демонстрације у Крагујевцу, којима се самоиницијативно придружују и радници осталих предузећа настављају се и данас, а по свему судећи биће их и током наредне недеље.

– Обавестили смо Секретаријат МУП Србије у Крагујевцу да ћемо се и целе следеће недеље окупљати на овом месту, обавестио је јуче побуњене раднике пред Скупштином града Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”.

*„Алибабе” се крију на сирајовима:
Радници крагујевачке „Наменске” шоком јучерашњеј прошлости
(ФОТО: Н. Стојановић)*

ПЕТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

У ПОНЕДЕЉАК - ДРУГИ ЛИСТ

Драган Банковић предложио да се свим директорима „Наменске“ забрани улазак у фабрички круг. Верољуб Добросављевић: Није нас овде довео Синдикат већ празни стомаци

Поднећа пријава за окупање током целе следеће недеље: Пред Градском скупштином јуче се окупило више од 8.000 радника

(ФОТО: Н. Стојановић)

Колико су се радници и житељи Крагујевца „препали“ прекјучерашњег „злослутног и упозоравајућег“ саопштења руководства овдашњег огранска СПС – „да су оружарске демонстрације непрописне и незаконите“ – показало је то што их је јуче пред Градском скупштином – и по полицијским проценама – било „као никада до сада“. По слободним проценама новинских извештача било их је између осам и десет хиљада.

Претходно се крагујевачким улицама – уз аплаузе суграђана „орило“ и „ваљало“ – „Бандо црвена“, „Лопови, лопови“, „Наменска’ је наша“. Овога пута грлатије и разветније него јуче или прекјуче...

– Препоручујем оној банди (руководиоцима, прим. З. Р.) која је остала у фабрици, а која би фабрику без радника и која прети да ће да нам у понеде-

љак затворити капије, да су за нас мртви, да не постоје. Ја ћу у понедељак први изаћи, а ви сви за мнош (из масе „сви, сви...“), рекао је јуче Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Застава – Наменски производи”. Потом је директору Вукашину Филиповићу и његовим сарадницима поручио да руководство Синдиката не жели са њима о било чему да преговара у фабрици, већ да ће то чинити једино пред својим радницима, на платоу испред градске Скупштине.

Председник синдикалне организације „Наменске” Зоран Недељковић се осврнуо на прекјучерашње саопштење Градског одбора СПС и рекао „да они нешто деле новинарима, али не смеју да дођу и то што имају кажу јавно пред радницима”.

– Пишу у свом саопштењу како наш скуп није легитиман, јер кажу „није одобрен”. Они и не знају да се скупови не одобравају, него пријављују. Ми смо наш скуп пријавили, а јуче (прекјуче) смо Секретаријату МУП у Крагујевцу поднели пријаву за окупљања током целе следеће недеље.

– Да имамо посла и склопљене уговоре не би данас, а ни прошлих дана били овде – били бисмо у фабрици. Поново им поручујем – решите статус наше фабрике и вратићемо се на посао... Уместо тога они нас шаљу

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ШТАМПУ ДИРЕКТОРА ФАБРИКЕ „ЗАСТАВА – НАМЕНСКА”

ФИЛИПОВИЋ: ПАРА НЕМА

– Без обзира колико мисле да ће на овај начин и окупљањем пред Скупштином града успети да „из-бокосују” јулске плате и регрес за 1995. и ову годину – у томе неће успети, јер пара нема. и неће их ни бити уколико се не врате у Фабрику и почну да раде. „Застава – Наменска” има перспективу. Она живи, развија се и надживеће још много генерација.

– Фабрика се не продаје, нити ће бити продата, већ ће се трансформисати у духу закона који ће бити донети, рекао је Филиповић, доказујући да је, уколико је то у интересу колектива, спреман и да поднесе оставку.

Говорећи о радничком захтеву да држава „Наменској” врати 68 милиона долара дуга, Вукашин Филиповић, директор „Заставине” фабрике оружја, истакао је да је у овом случају реч о међудржавним уговорима о извозу наоружања склопљеним у периоду од 1982. до 1985. године.

– Ради се о извозу оружја у Анголу, Етиопију, Ирак, Кубу и још неке земље, који преко државе, а у последње време и уз помоћ приватних бизнисмена покушавамо да наплатимо. Сада се обраћам свима који могу да нам помогну да вратимо дуг, па чак и вама, рекао је јуче новинарима Вукашин Филиповић, додајући да је од оних 68 милиона долара највећи кубански део дуга.

„Да имамо посла не би били овде“:
Штрајкачи крагујевачке фабрике оружја
(ФОТО: Н. Стојановић)

ких предузећа обратио Драган Банковић и предложио да се „од понедељка свим директорима 'Наменске' забрани улазак у фабрички круг“, ово уколико они (директори) не изађу пред раднике у понедељак.

Његов колега Димитрије Зарић је, надовезујући се, истакао „да је јутрос човек који води фабрику покушао радницима да забрани излазак из ње“.

– Зато смо данас многобројнији него претходних дана. Зато ћемо у понедељак бити још масовнији... Осудили су нас и властодршци из СПС. Није то никаква штета за нас, јер знамо ми ко су они. Боље да су та господа из СПС, предвођена Славицом Ђукић-Дејановић рекла, односно објаснила зашто у апотекама нема лекова, зашто болесници умиру у болници, док се она (Славица Ђукић) не скида са свих програма РТС. Чујем да је господин Драган Алемпијевић (председник градског Синдиката, прим. З. Р.) осудио овај скуп.

„Прозвани“ челник крагујевачког Синдиката Драган Алемпијевић се јуче, иако извиждан, обратио скупу и рекао да Градско синдикално веће и даље подржава реалне захте-

у Шумарице, код Музеја „21. октобар“ – дакле, међу мртве, нагласио је Недељковић.

Додао је да крагујевачки оружари нису нерадници који траже туђе. Радници „Наменске“ по његовим речима, захтевају само оно што је њихово – зарађено (паре) и посао.

Након челника Синдиката и јуче су, као и минулих дана, говорили радници. Први се својим колегама оружарима, али и све бројнијим радницима других „Заставиних“ и осталих крагујевач-

ОРУЖАРИ И ДНАС ИЗЛАЗЕ НА КРАГУЈЕВАЧКЕ УЛИЦЕ

Упркос упозорењу руководства овдашњег огранка СПС и „непрописности и незаконитости“ оружарских демонстрација, али и отвореним претњама директора Наменске, пуковника Вукашина Филиповића који најављује затварање фабричких капија и „предузимање правних мера“ радници Заставине фабрике оружја и данас излазе на крагујевачке улице и Трг испред Градске скупштине.

– Излазимо обавезно. Из фабрике крећемо у 10.15, а пред Скупштином града смо поново у 11 сати – каже јуче за „Нашу Борбу“ Зоран Недељковић, председник синдиката Наменске, додајући да не зна на кога се односе претње директора Филиповића.

„Сви, сви, сви...”: Поново окупљање на штрџу испред Градске скупшћине

ве радника „Наменске”, те да ће учинити све да се потпишу уговори са Војском Југославије као и да захтева да ни једном Крагујевчанину не сме да због неплаћених рачуна буде исечена струја, и појаснио да није дао никакву изјаву.

Радник Драгић Асић је оружарско окупљање пред крагујевачком Скупштином града назвао „радничким парламентом под ведрим небом” и истакао да решење за „Наменску” постоји и да они који одлучују треба да обезбеде паре, посао и будућност за фабрику и град.

Затим се осврнуо на спорадична сумњичења (непостојећих синдиката и салонских закерала) да су оружарске демонстрације у Крагујевцу наводно режиране.

– Трећи пут кажем, и трећи пут ћу подвући – протест није режиран, нагласио је Асић, поздрављен бурним аплаузима колега.

По први пут јуче је на протесту говорио и један радник „Заставине” Фабрике аутомобила (Верољуб Добросављевић), који се са својим колегама обратио у име групе запослених у једној домаћој ауто-фирми, чији

ПОДРШКА ИЗ ПАРИЗА

Побуњеним крагујевачким оружарима јуче су телеграми подршке стигли од одборничког клуба овдашње удружене опозиције и од Свесрпске заједнице из Париза која, како је речено окупља више од 100.000 радника Срба на привременом раду у Француској.

– Срби из Париза су дубоко погођени овим што вам се догађа и дају вам пуну подршку. Учиниће све што је у њиховој моћи да вам помогну, истиче се у телеграму из Париза.

И „НЕЗАВИСНОСТ“ УЗ ОРУЖАРЕ

У оружарским демонстрацијама у Крагујевцу учествују и чланови Независног синдиката „Застава – Транспорт“, најмногољуднијег огранка УГС „Независност“ јужно од Саве и Дунава.

– Поздрављам вас у име УГС „Независност“ и у потпуности подржавамо ваше захтеве у којима од надлежних тражите да се пронађу решења за спас свих „Заставиних“ фабрика... Видимо се у понедељак и не верујте директорима, јер они не воле ни синдикат ни раднике, истакао је јуче, између осталог, Драган Ранић, председник Независног синдиката „Застава – Транспорт“, обраћајући се побуњеним крагујевачким радницима.

је синдикат иначе, како је рекао, ових дана „заузет продајом делова по цени скупљој него на тржишту и продајом свезака опет скупљих него у књижарама”.

– Нас овде није довео синдикат него празни стомаци. Ми из Фарбике аутомобила подржавамо све ваше захтеве и остаћемо са вама до краја. Позваћемо раднике из наше фабрике да у понедељак буду овде, заједно са нама и траже исто оно што тражите и ви из „Наменске”, рекао је Добросављевић и позвао „полицију да склони онај водени топ иза градске дворане ‘Шумадија’, пошто лично не верује да ће они (полиција) да ударе на своје комшије, познанике и пријатеље”.

Оружар Миломир Вељовић је јуче затражио да се у Србији прекину радови на брзим пругама, метроима и еурополисима, док у Крагујевцу сваког јутра најмање 100.000 људи размишља о векни

хлеба. Гледајући дневнике РТС испада да живимо у једној богатој и срећној земљи, а не у „овој и оваквој Србији”, истакао је Вељовић.

Говорећи по други пут, на крају јучерашњег протеста, Драгутин Станојловић је нагласио да запослени у „Наменској” у понедељак – „окрећу други лист”.

– У понедељак, овде испред нас морају да буду градоначелник Живорад Нешић Цада, градска Влада и пропало руководство наше Фабрике. Уколико Вукашин Филиповић тада не буде овде, од понедељка он више неће бити директор наше фабрике, истакао је Станојловић и подсетио раднике „да сада не сме да се стане...”

Километарска колона овдашњих оружара се јуче око поднева дисциплиновано вратила у Фабрику.

ШЕСТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

РУКОВОДИОЦИМА ОД ДАНАС ЗАБРАЊЕН УЛАЗ У „НАМЕНСКУ”

Драгићин Стојановић, поздрављен бурним аплаузима преко 10.000 „плавих манила”, пред Скупштином града позвао милицију да се данас уздржи када „ми будемо чистили фабрику од руководећој шљама”

*„Чишћење” Фабрике: Радници „Заставе – Наменски производи” испред Скупштине града
(ФОТО: Н. Стојановић)*

– Радничке демонстрације у Крагујевцу, по свему судећи, а упркос отвореним забранама и претњама власти (СПС) и послодавства „Заставе – Наменски производи” постају све масовније, озбиљније, па и – радикалније. Јуче је тако око 200 овдашњих оружара, предвођених Драгутином Станојловићем, секретаром синдикалне организације „Наменске”, на препад „заузело” управну зграду фирме, у којој, међутим, није било ниједног директора...

– Упозоравам милицију да ми не правимо јогурт и млеко. Позивам их да се сутра (уторак) уздрже када ми будемо чистили фабрику од шљама (руководилаца – прим. З. Р.). Ми ћемо данас стајати на фабричким капијама и нико од њих неће моћи да уђе. Сви који су спремни да се жртвују за добробит

наше фабрике нека ми се данас јаве, да сутра заједно бранимо предузеће од банде – нагласио је јуче, шестог дана побуне овдашњих оружара, којима се све масовније придружују и радници осталих крагујевачких фирми, Драгутин Станојловић, поздрављен бурним аплаузима више од 10.000 присутних радника пред Скупштином града.

Након тога су се дисциплиновано у километарској колони вратили у фабрику. Око сат и по раније истим путем су по шести пут „прошетали” крагујевачким улицама на путу према Градској скупштини. Опет се орило и „ваљало” само још громкије и разговетније „Ево нас опет”, „Дођите са нама”, а испред Тржног центра „Раднички” у којем од 1. септембра почиње са радом градска (СПС) телевизија проломило се од хорског скандирања „Бандо црвена, бандо црвена”. Исти слоган уз паролу „Идемо по лопове” одјекивао је и при доласку пред Скупштину града, где су оружарску колону вишеминутним аплаузом поздравиле групе радника из осталих крагујевачких пропалих фирми.

– Зашто се градоначелник Живорад Нешић Џада и руководство „Наменске” играју нашим стрпљењем. Поручили смо им да мислимо озбиљно. Тражили смо да данас дођу овамо да чујемо која су то њихова решења за наше недаће. Њих, међутим, опет овде нема. Очигледно чекају да се поколебамо и уплашимо. А ја им кажем да ми за страх више не знамо и да ћемо до краја остати јединствени... Чујемо да шаљу позиве милицији из других градова да дођу да бране Скупштину града Крагујевца од народа, од оног истог народа који је бирао ту Скупштину. Полицајци који дођу добро су дошли ако схвате да смо ми народ и радници, као и они који траже паре и живот. Данас

смо ушли у управну зграду Фабрике, али су они који тамо седе и одлучују о нашим судбинама побегли. Сутра ћемо, ако Бог да, и ако овде испред вас не буде градоначелник и његови сарадници, ући и у Скупштину града – истакао је секретар Синдиката „Наменске” Драгутин Станојловић Баја, све популарнији вођа побуњених шумадијских тополиваца и осталих овдашњих осиротелих радника.

Челник Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић је, надовезујући се, истакао да оружари већ данима долазе пред кућу и којој очигледно нема домаћина. У градској скупштини од сутра ће, по његовим речима, домаћин бити сами – радници. Потом је оружарима и осталим радницима пренео подршку крагујевачких таксиста, који су

ПЛАТЕ У ФАБРИЦИ АУТОМОБИЛА

Јуче и прошле суботе радницима одавно пропале „Заставине” Фабрике аутомобила, чијих је дванаестак хиљада запослених већ годинама на принудним одморима и плаћеним одсуствима, исплаћивано је по 30 одсто од јулске плате.

– Плате у Фабрици аутомобила исплаћују из страха. Они се плаше, они су кукавице и неће моћи још дуго да овако разговарају са нама – рекао је јуче пред Скупштином града секретар Синдиката „Наменске” Драгутин Станојловић, констатујући да ово што раде оружари већ даје резултате.

јуче такође масовно изашли пред Скупштину града, што је поздрављено дуготрајним аплаузом.

Као и свих минулих дана после синдикалних руковођилаца и јуче су проговорили радници „Наменске“.

Први се јавно Димитрије Зарић и одмах упитао „чији су они радници и чија је фабрика у којој раде: друштвена или приватна – директора Вукашина Филиповића“.

– Нисмо дошли да рушимо, јер све што видите око нас изграђено је нашим парам. Ми смо дошли по паре које смо зарадили, а уз то тражимо и посао. С пуним правом инсистирамо да нам се испуне сви захтеви. Јер, 1991, 1992. и 1993. године у Крагујевцу је једино радила Војна фабрика. Радили смо даноноћно у хладним халама. Ми смо Крагујевац тада и хранили, и грејали. и онда смо штрајковали пошто смо 1993. на пример Нову годину и Божић дочекали на улици, чекајући да нам исплате ону мизерију од плата. Зато сада тражимо од оних које смо онда финансирани и издржавали да нам то признају и да нам дају наше паре – каже Зарић, додајући да им две - три године од те „тужне 1993.“ они који одлучују „уводе унутрашње санкције и проглашавају 1.500 радника 'Наменске' и вишком“. Сви радници, међутим, по његовим речима, морају да остану у фабрици.

Затим је Зарић на јучерашњем протесту пред Градском скупштином покренуо иницијативу да се распишу избори у синдикалним организацијама „Заставе“ и града. Ово најпре стога што више не сме да се дозволи да раднице представља и води Ружица Милосављевић (председница Синдиката на нивоу целе „Заставе“).

После њега, пред радницима се готово изненада појавио пуковник Вукашин Филиповић, директор „Застава – Наменски производи“. Најпре је загледао тајак, а након тога се проломило „Лопове, лопове“...

– Поштовани оружари – успео је да изговори Филиповић, а из масе је изнова хукнуло громогласно „у“ праћено салвама звиждука. Када се бес радника мало стишао, директор „Наменске“ је наставио истакавши најпре „да се колективу нуди посао, а да би радници остварили оно што с правом траже морају да се врате у фабрику“.

– Оно што је наше, што ми морамо да урадимо, јесте да када дођемо на радна места, врло брзо дакле, завршавамо своје послове, да испоручујемо производе и тако зарадимо плате за јуче и паре за регрес... Са овим што ви тражите упознат је и врх државе. Не постоји, међутим, ниједан фонд, ниједан појединац који може да вам испуни захтеве како ви хоћете. Али,

тражимо новац, и авансно, како бисмо могли да вам исплатимо плате и наставимо производњу. Позивам вас зато још једном да прихватите радне обавезе и посао, јер је то једини начин да сачувамо фабрику и пословне партнере – рекао је пуковник Филиповић, поручујући радницима да ће им се обратити и сутра у фабрици, на шта су му они громко узвратили да га очекују једино испред Скупштине града. Директор „Наменске“ који је крајем прошле недеље запретио затварањем фабричких капија и „предузимањем правних мера“ је на крају пристао да се и сутра обрати оружарима, али пред Градском скупштином.

Радница Злата Нишлић је јуче својим колегама рекла да је два претходна дана (субота - недеља) када нису протествовали искористила да напише отворено писмо Вукашину Филиповићу, градоначелнику Крагујевца Живо-раду Нешићу и председнику Србије Слободану Милошевићу, поново „поздрављеном“ салвама звиждука и псовки.

– Ми смо оружари, први на Балкану и међу првима у свету. Овде нисмо дошли својом вољом. Истерала нас је беда и незнање наше пропале фабрике. Овде смо због ње и због нас. Не постоји сала у коју може да стане 30.000 људи колико нас има са нашим мужевима, децом, супругама... Имали смо их (паре) и за њу (салу) али су нам их отели. Питам вас где су паре од зајма за привредни препород Србије – прочитала је почетак отвореног писма Филиповићу, Нешићу и Милошевићу радница Злата Нишлић. Истакла је, потом, да радницима „од јутрос прете законом да не излазе из фабрике“.

– За кога смо то гласали када све законе доносите тако да ја губим, а ви добијате... Гледам ове плаве крагне око нас, гледам их како су чисте. Носе их деца која никада нису мислила да ће постати полицајци, већ лекари, правници, економисти. Страхују да им ви не наредите да пуцају у нас. Али, ми се смрти не бојимо, пошто умиремо полагаано већ шест година – истиче Злата Нишлић, додајући да је много пута до сада за минулих шест година желела да полуди, па да је др Славица Ђукић-Дејановић лечи „бенсединима који умртвљују“. Често је, каже, помишљала и на самоубиство, али је одустајала „да не би децу обрукала“.

Јучерашњи, шести по реду протестни скуп побуњених крагујевачких оружара и осталих овдашњих радника „затворила“ је 17-годишња Радмила Радојевић, која је колегама својих родитеља из „Наменске“ поручила: „Натерајте их да нам пруже оно што тражимо, да нам врате мир у душе и осмех на лица“.

Оружарске демонстрације у Крагујевцу настављају се и данас.

ОВАЦИЈЕ ЉУБИ ТАДИЋУ

На почетку јучерашњег протеста радницима окупљеним пред крагујевачком Скупштином прочитан је цитат „великог глумца и још већег човека и надасве великог Крагујевчанина“, како је речено, Љубе Тадића из његовог Дневника објављеног у „Нашој Недељној Борби“. Вишеминутичним овацијама и скандирањем „Љубо, Љубо“, поздрављен је његов став „да су оружари тврди и да неће дуго да моле власт, те да власт мора да се замисли“.

СЕДМИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ОРУЖАРИ СТУПИЛИ У ШТРАЈК ГЛАЂУ

Зоран Недељковић, председник фабричкој синдикалној изјавио јуче пред окућеним радницима да Одбор синдикалној „Наменске”, са чланством које то жели, од 27. августа у 15 часова започиње штрајк глађу. Раднике јуче сачекале закључане капије фабрике и полиција у центру. Директор цуковник Вукашин Филиповић послао све раднике на принудни одмор

Што су претње веће, радника све више: Учесници јучерашњег протеста у Крагујевцу

синдикалне организације „Застава – Наменски производи” и нагласио да до испуњења свих постављених захтева (поред речених тражи се и исплата плата за јуни, јули и регрес за прошлу и ову годину) „данас Одбор Синдиката 'Наменске' са чланством које то жели од 27. августа у 15 часова започиње штрајк глађу”.

Из више од 10.000 грла испред крагујевачке Скупштине града хукнуло је: „Сви, сви...”, а Недељковић је додао да ће глађу штрајковати у и испред зграде Синдиката у фабричком кругу.

– Говоримо да смо гладни, да су нам деца гладна. Како немамо чиме да платимо струју, грејање и друге обавезе јер још нисмо примили наше зарађене плате. Тражили смо и тражимо да СР Југославија, као правни наследник СФРЈ, а тиме и наш дужник, исплати (врати, прим. З. Р.) нашој фабрици дуг од 68 милиона долара. Тражимо закључене уговоре који би значили повратак радника у нашу фабрику. Подсетићу да је право и обавеза Синдиката да штити интересе радника, да заједно са чланством сачува средства, пословни углед и вредности фабрике, истакао је јуче седмог дана протеста побуњених крагујевачких оружара и радника осталих одваших пропалих фирми пред градском Скупштином, Зоран Недељковић, председник

ДАВНО СУ ПРОШЛИ ГОДИШЊИ ОДМОРИ

Данас је 27. август 1996. године и још нису закључени уговори који нам гарантују посао. Још нисмо добили јулске зараде, а део радника ни јунске. Давно је прошао годишњи одмор из 1995, а прошао је и одмор из ове године за које нисмо добили припадајуће регресе. Једино што је утврђено јесте програм санације наше фабрике у коме се каже да је 1.500 радника вишак, истиче се, између осталог, у отвореном писму Синдиката „Наменске” упућеном јуче са протестног скупа пред градском Скупштином председнику СРЈ Зорану Лилићу, председнику Србије Слободану Милошевићу, градоначелнику Крагујевца Живораду Нешићу, као и послодавству „Заставе” и „Наменске”.

На крају писма и обавештење највишим државним функционерима да је Одбор Синдиката „Наменске” заједно са чланством јуче ступио у штрајк глађу.

ници „Наменске” послати на принудне одморе. Неупућени су поверовали да је пуковник Филиповић са сарадницима заиста у фабрици, а да су побуњени радници дефинитивно разбијени. Испоставило се, међутим, да ствари стоје дијаметрално супротно: више стотина оружара је јуче раном зором, предвођено Драгутином Станојловићем, секретаром Синдиката „Наменске” успело да заузме и фабричке капије и да на њима постави своје људе, Радници су потом ушли у фабрику у којој директорима, на челу са пуковником Филиповићем, није било ни трага ни гласа.

– Ниједан лопов (директор) јутрос у шест часова није био у фабрици. Као што је прекјуче и обећао синдикат и његови чланови обавили су свој задатак, рекао је Зоран Недељковић и затражио да одговорност сносе сви који су учествовали у директорском „балу вампира”, односно у доношењу одлуке о затварању фабричких капија. Оружари су прихватили његову иницијативу и „акламацијом” затражили да Вукашин Филиповић повуче своју последњу одлуку и после тога поднесе оставку.

– Свакога дана у 10 часова са штрајкачима глађу на челу радници „Наменске” ће се и даље окупљати пред градском Скупштином, где настављамо да држимо 17. јавну седницу Одбора Синдиката наше фабрике. Док ми који штрајкујемо глађу будемо могли да идемо долазићемо сами, када више не будемо могли да ходамо – ви ћете нас доносити, истакао је Недељковић, поздрављен бурним аплаузом окупљених радника.

Доношењу ове одлуке претходне ноћи и јутра претходила је права драма у кругу „Наменске”.

Током ноћи, наиме, пуковник Вукашин Филиповић, директор „Наменске”, је са својим најближим сарадницима донео одлуку да се „због немогућности организовања производног процеса (до 2. септембра) пошаљу на принудне одморе”. Следствено овоме врата на фабричким халама су током ноћи позакључавана, улазне капије у „Наменску” чврсто забрављене и појачане додатним обезбеђењем. Уз ово, локални Радио Крагујевац је јуче пре подне готово непрекидно објављивао одлуку Вукашина Филиповића да су рад-

Драматично је јуче било и испред крагујевачке градске Скупштине, пошто је одмах по стицању 10.000 радника пред зграду локалног парламента Драгутин Станојловић одлучно затражио да се полиција склони испред оружара.

– У име свих радника захтевам да се људи у плавим униформама склоне иза нас. Не мора да нас чувају... Позивам последњи пут начелника МУП у Крагујевцу да изда наређење да се милиција повуче, нагласио је Станојловић, док је из масе одјекивало: „Ви чувате лопове...” Након краћег мука набијеног претећим хуком ускомешаних радника, полиција се повукла – што у зграду Скупштине града, а делом и непосредно испред њених стаклених врата.

Затим су, као и минулих дана проговорили радници. Први се својим колегама обратио Александар Милосављевић и констатовао да их је пред Скупштином града још више него прејуче или прошле недеље.

Радница Милка Ерић подсетила је да се радницима „Наменске” прети, да их уцењују, да је прошле недеље издата једна глупа наредба којом се забрањује њихово окупљање. Челник Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић је надовезујући се приметио „да што су њихове претње веће то су њихови радници све масовнији и јачи.

После синдикалног лидера „Наменске” побуњеним радницима обратио се Драгић Лазић, потпредседник крагујевачке градске Скупштине који је најпре окупљене поздравио са „Живели оружари” и то не само Крагујевца, који је одувек предњачио и у свему водио, него и оне (оружаре) из Ужица, Трстеника, Ваљева, Лучана... Лазић је, поред осталог, рекао да је једна крагујевачка делегација и данас у Београду где од надлежних тражи решење за недаће овдашњих радника.

Оружаре и остале раднике јуче је пред зградом градске Скупштине поздравио и Радивоје Ћирић, председник Одбора синдиката наменске индустрије Србије који је истакао „да су сви запослени у домаћој на-

Тражимо повраћајак радника у фабрику: Крагујевачки оружар на јучерашњем пројекцију (ФОТО: Н. Стојановић)

ГРАД ПРЕПУН ПОЛИЦИЈЕ

Крагујевац је јуче био препун полиције. Град је просто „поплавео” од униформи „обичне” и саобраћајне полиције, које је било на сваком ћошку и на свакој раскрсници. Уз ово, у раним јутарњим сатима на овдашњим улицама примећен је и неуобичајено велики број војне полиције. Према незваничним информацијама сазнаје се да је у Крагујевац током ноћи војна полиција довожена камионима.

менској производњи ових дана заједно са крагујевачким радницима”, Радник „Застава – Транспорт” Драган Миливојевић рекао је да су и сви чланови Независног синдиката ове фирме од почетка протеста пред крагујевачком Скупштином града заједно са оружарима.

– Обавештавам вас да ће Председништво Независног синдиката „Застава – Транспорт” ступити у штрајк глађу са вашим чланством, истакао је Миливојевић, поздрављен овацијама оружара.

Радница „Наменске” Зора Брадаш је констатовала „да глад не бира средства, а да радници траже само зарађено и одрађено, пошто се не може радити сутра за јуче”.

Радницима се јуче, коначно, обратио и један директор „Наменске” – али бивши, прецизније, смењен.

– Ја сам Крсто Ратковић, пре две и по године од Вукашина Филиповића смењен директор артиљеријског програма. Агонија наше фабрике почела је још пре пет година – 1993., када ју је задесила највећа и незапамћена распродаја. Управни одбор и руководство „Заставе” су ћутали на сва упозорења да се „Наменска” распродаје и уништава... Да би ова ситуација постала излазна предлажем да Управни одбор фабрике под хитно разреши дужности Вукашина Филиповића и да на његово место постави вршиоца дужности, који ће уз помоћ надлежних државних структура наћи решење за ваше недаће и проблеме фабрике, рекао је Ратковић, поздрављен бурним аплаузом радника.

Побуњени оружари су се потом у колони, дисциплиновано, вратили у фабрички круг „Наменске”.

– Вукашин Филиповић више није наш директор. Штрајковаћемо глађу и излазити сваки дан пред градску Скупштину. Ми не знамо за страх и нема одустајања, поручио је радницима на крају Драгутин Станојловић.

Потом се овдашњим улицама и трговина заорило оно „Бандо црвена” и „Лопови, лопови...”

ГРАДСКА ВЛАДА: ОКУПЉАЊА НЕПОТРЕБНА

Градско руководство ће се у пуној мери и даље ангажовати са пословодством да се обезбеди новац за исплату преосталих обавеза и потписивања уговора у обезбеђењу посла предвиђеним програмом ревитализације и консолидације („Заставе”, прим. З. Р.). Пошто су сви раднички и синдикални захтеви јасно и гласно саопштени и

како је почело њихово решавање будуће окупљање радника пред градском Скупштином се сматра непотребним, па се његови учесници позивају да се врате у фабрику и посвете послу, истиче се, између осталог, у јучерашњем саопштењу крагујевачке градске владе, издатом поводом оружарских демонстрација.

ОСМИ ДАН ПРОТЕСТА и ПРВИ ДАН ШТРАЈКА ГЛАЂУ
КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ПОЗИВ ДИРЕКТОРУ ДА ПОВУЧЕ „ДЕКРЕТ” О ПРИНУДНИМ ОДМОРИМА

Пред градском Скупштином јуче се окупило између 12.000 и 13.000

*Довољно волимо свој град да га никада не би рушили:
Оружари и полицаја пред Градском скупштином
(ФОТО: Н. Стојановић)*

– Радничке демонстрације које у Крагујевцу трају већ осам дана, могле би по свему судећи да се опишу парафразом оне епске „побуњени оружари више се – умирити не могу”. Јер, јуче је пред градском Скупштином било најмање 12.000 до 13.000 радника, а данас, како се најављује из „Заставине” Фабрике аутомобила, на пример, требало би да их буде још и више. Оружарски захтеви су све озбиљнији упркос притисцима и сваковрсним шиканирањима.

Директор „Заставе – Наменски производи” пуковник Вукашин Филиповић је прекјуче донео једну незакониту и неуставну одлуку о упућивању радника наше фабрике на плаћена одсуства до 2. септембра. Ова одлука неуставно радницима „Наменске” ускраћује право на рад. Због тога је

Одбор синдиката фабрике ноћас одлучио да позове директора Филиповића да одмах повуче свој незаконити „декрет”. Истовремено, Синдикат „Наменске” захтева да пуковник Вукашин Филиповић одмах поднесе неопозиву писмену оставку на функцију директора фабрике, истакао је јуче пред окупљеним оружарима и осталим учесницима протеста Зоран Недељковић, председник синдикалне организације Наменске, поздрављен бурним аплаузима присутних.

Јучерашњи осми дан протеста оружара „традиционално” је отворио секретар Синдиката „Наменске” Драгутин Станојловић Баја, захваливши свима који имају „петљу” да искажу незадовољство, јад и беду у којој живе.

– Сваким даном нас је све више и више. Решење за наше проблеме морају наћи. Питам председника Србије Слободану Милошевићу (из масе громогласно „а” и салве звиждука) има ли слуха за наше радничке недаће. Поручујем и њему да ми хоћемо посао, плате, уговоре и да нам држава плати дуг од 68 милиона долара... Примећујем да је и другога у плавим униформама такође из дана у дан све више и више. Не знам зашто су ту, јер они нама не требају. Ми довољно волимо свој град који је грађен и нашим парама, да га никада не бисмо рушили – рекао је Станојловић, додајући да је Одбор синдиката „Наменске” са делом чланства прекјуче ступио у штрајк глађу, од којег неће одустати док и последњи оружарски захтев не буде испуњен.

Одустјајања нема: Са јучерашњеј
прошесја у Крајујевцу
(ФОТО: Н. Стојановић)

– Спремни смо и да умремо за наше радничке циљеве – нагласио је још Станојловић, а радници су му узвратили овацијама.

Челник синдиката Наменске Зоран Недељковић се јуче на радничком протесту осврнуо и на прекјучерашњи говор Драгића Лазића, потпредседника Скупштине града.

– Човек је новинар по професији, па уме лепо да прича. Не рече нам Лазић, међутим, како да пошаљемо децу у школу, чиме да платимо струју коју нам инквизиција из ЕПС већ данима сече. Он и остали из градске владе стално нам понављају: настојимо и настојаћемо, тражимо и тражићемо, а никако да нађу то што траже. Али, зато ми знамо који су наши проблеми и где су решења за њих.

Због тога одступити нећемо и истрајаћемо – истакао је Недељковић и

ПОНУДА САВЕЗНЕ ВЛАДЕ

„Из новина смо сазнали да нам Томислав Бановић, председник синдиката Србије, поручује да је Савезна влада спремна да са нашом фабриком склопи уговор о послу. Нама, међутим, никаква званична информација није стигла ни од Бановића, ни од Савезне владе”, изјавио је јуче за „Нашу Борбу” Зоран Недељковић, председник синдиката „Заставе – Наменски производи”. Овде се,

међутим, незванично сазнаје да Савезна влада нуди „Наменској” потписивање уговора о послу „тешком” неких седам милиона долара, при чему би око три милиона било уплаћено авансно.

Бољим познаваоцима (не)прилика у „Наменској” јасно је да синдикални челници фабрике на ову понуду Савезне владе неће пристати.

позвао оружаре и остале раднике да се прикључе синдикату и групи запослених у „Наменској” у штрајку глађу. Узвраћено му је громко „сви, сви”.

Након синдикалних лидера и јуче су проговорили радници. Овога пута „лед је пробио” један „чиновник” – Слободан Милосавац, који је оружарица најпре изразио најдубље поштовање за ово што раде „за све нас, за фабрику, за наше родитеље, за нашу децу”.

– Та истрајност и грађанска непослушност коју данима исказујете представља извор наших батерија. Оне су пуне јер смо ми у праву и знамо шта хоћемо – рекао је Милосавац и прозвао градско руководство, које већ месецима зна за проблеме оружара, а ништа није предузело да их заиста и реши.

– Не кукамо што гладујемо, гладоваћемо ако треба до изнемоглости. Али, жалосно је да се за наш штрајк глађу зна у страним земљама, док се од наших челника нико не сети да нам пошаље санитет и медицинску помоћ, а ноћас смо са нама имали два болесна човека којима је тешко позлило, истакао је Милан Милутиновић, радник „Наменске” који у фабричком кругу штрајкује глађу.

Његов колега Гвозден Марковић подсетио је да већ осам дана оружари покушавају да разговорима и преговорима изборе оно што захтевају.

– Пре неки дан указао сам овде на нашу беду и глад, а они (руководиоци, прим. З. Р.) нам одговорили катанцем на фабрику. Е, тако не може. Зато Филиповићу и осталим бандитима око њега поручујем – затворићеш фабрику мало морген. Тражећи Филиповића пре неки дан у управној згради у његовој канцеларији сам видео све оне силне повеље и плакете, међу којима се он шепури као онај Дизнијев јунак Паја Патак. Мом мајсторском оку, међутим, није могло да промакне да је на тим повељама и плакетама много нашег зноја и крви... Због тога тражим да се тај изрод (Филиповић) и његових 20 помагача одмах уклоне да не би ми прљали руке. Ми, међу-

ШТРАЈКАЧИ ГЛАЂУ БЕЗ МЕДИЦИНСКЕ ПОМОЋИ

У кругу „Наменске” до јуче у подне штрајковало је глађу око стотину оружара, међу којима и неколико жена.

Челници Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић и Драгутин Станојловић рекли су „Нашој Борби” да тек очекују да им се радници њихове фабрике масовно придруже у штрајку глађу, од којег веле, нема одустајања ни по коју цену, све док и последњи захтев оружара не буде испуњен у потпуности.

Додају да су штрајкачи глађу у кругу „Наменске” изашли на велико разумевање Крагујевчана, који им помажу на разне начине, а најчешће шаљући им сокове, киселу воду, кафу и др остале потребштине. Међутим, директорка овдашњег КБЦ, др Славица Ђукић-Дејановић, иначе потпредседница СПС, није нашла за сходно да групи од стотинак штрајкача глађу у „Наменској” упути макар превентивно медицинску помоћ.

тим, нисмо само против наше фабричке банде, ми смо против свих банди које глаче раднике и овај народ. Ми оружари подржаћемо онога и оне који нам омогуће рад и живот достојан човека – истакао је Марковић и позвао своје колеге раднике да више не плаћају ни порезе, ни прирезе, да цепају рачуне за струју, воду и комуналије.

– Када нам буду исплатили наше зараде онда ћемо и ми њима платити рачуне, само што ће и они морати да чекају онолико колико смо ми чекали да нам дају плате. Одустајања нема. Одустанемо ли сада када смо их притерали уза зид, поновиће се Шумарице. Нас 7.000 радника „Наменске” цркаваћемо полако од беде и глади. Видите шта раде са нама. Терају нас и да штрајкујемо глађу – рекао је Марковић и позвао Крагујевчане који су отишли одавде да дигну глас за спас Војне фабрике и града.

– Испред вас је један од још увек малобројних радника „Заставине” Фабрике аутомобила који се одважио да пређе Лепеницу и придружи се вашем протесту. Храбро сте устали да одбраните част и достојанство. Где су остале моје колеге из Фабрике аутомобила? Можда мислите да они живе у благостању и да их ваша голгота не интересује. Не, две трећине радника Фабрике аутомобила готово и не улази у фабрику, осим два пута месечно, када треба да приме ону мизерију од плата. Они се, међутим, још увек плаше и имају један пропали синдикат који у ствари штити послодавство од радника. Али, убеђен сам да неће ни наши Филиповићи још дуго. Пробудиће се и тих десетак хиљада радника Фабрике аутомобила и придружити се вама. До тада ви идите храбро и бескомпромисно и не дозволите да вас више води тај нечовек – рекао је колегама оружарима Милија Павловић, радник Фабрике аутомобила.

После њега говорио је Верољуб Добросављевић, такође радник Фабрике аутомобила и одмах истакао да је данас пред Скупштином града већ 1.000 запослених у јединој домаћој аутофирми, што је много више него прошлих дана, док сутра очекује да их буде и до 5.000.

Говорећи у име Независног синдиката Фабрике аутомобила, Радмила Милошевић је јуче подсетила да је Петар Медић, бивши лидер ове синдикалне асоцијације још 1990. тражио ово што оружари данас захтевају.

– Медића су истерали из Фабрике и већ три - четири године суде му као ратном злочинцу. Данас је Петар Медић радник на багеру, који храни своју децу без мајке – истакла је Радмила Милошевић, додајући да еспесовска куга која влада овом земљом игра на карту – што горе то боље.

Јучерашњи протестни скуп испред скупштине је „затворио” Драгутин Станојловић, наглашавајући да је она банда и шљам од руководства „Наменске” отписана заувек. Позвао је при том оружаре да се својим колегама придруже у штрајку глађу.

Након тога крагујевачким улицама је дуго одјекивало „бандо црвена” и „лопови, лопови”, По свему судећи тако ће бити и данас, и наредних дана.

ПОРУКЕ УГС „НЕЗАВИСНОСТ” И ЛИВАЦА ИМТ

Побуњеним крагујевачким радницима стиже све већи број телеграма подршке из целе земље, у којима се поздравља њихова борба за спас фабрике и града. Јуче су стигли телеграми које су послали Милан Николић, председник Одбора металаца УГС „Независност”, Синдикат ливаца ИМТ, Ненад Чанак у име Лиге социјалдемократа Војводине оружарским демонстрацијама.

Милан Николић за данас најавио долазак пред овдашњу Градску скупштину и придруживање делегације „Независности” оружарским демонстрацијама.

Синдикат ливаца ИМТ подржава штрајк и поручује:

„И ми смо више пута до сада били принуђени да се штрајковима, јавним протестима и на друге начине боримо за наше и ваше захтеве, који се у суштини могу сместити у три речи: мир – хлеб рад”, наводи се у писму Одбора синдиката ливаца радницима „Заставе”. Ливци ИМТ оцењују да је власт показала „невиђену неодговорност и безосећајност према нашим захтевима” и да „морамо да удружимо наше снаге да бисмо је натерали да се промени или оде”.

ДЕВЕТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ДИРЕКТОР ОБЕЋАО ОСТАВКУ

*У јучерашњим протестима учествовало око 13.000 радника. Сходно томе по-
буњених оружара и даље шипрају у кругу „Наменске”*

– Све тврђим и непопустљивијим крагујевачким оружарима јуче је почео да се испуњава један од њихових основних захтева. На јучерашњој конференцији за штампу челника „Наменске” и председника Управног одбора ове фирме (Каменка Сретеновића), наиме, пуковник Вукашин Филиповић, директор „Заставине” Фабрике оружја је дословце изјавио: „Поднећу неопозиву, писмену оставку органу који ме је поставио на директорску функцију. То је одлука од које се не може више назад”.

Потом је додао да је 27. августа ове године „Наменска” са Војском Југославије склопила уговор о послу у вредности од близу 10 милиона динара. Мада он то није рекао јасно је да је и овим (склопљеним уговором са ВЈ) делимично испуњен још један од основних захтева овдашњих оружара. Није, међутим, тајна ни то да челници Синдиката „Застава – Наменски производи” неће пристати да због потписаног уговора са ВЈ одустану од даљих протеста пред градском Скупштином у Крагујевцу, већ да ће и даље истрајавати, захтевајући дугорочно решавање статуса своје фабрике, затим да ће и даље захтевати да им држава врати дуг од 68,3 милиона долара, као и да ће инсистирати да им се јулске зараде и регрес за 1995. и '96. годину исплате – одмах.

Пуковник Вукашин Филиповић је јуче још нагласио да његова оставка и склапање уговора са ВЈ нису изнуђени протестима радника, већ да је прво његова лична одлука, а друго – резултат преговора са надлежним државним органима, који се, по његовим речима, води још од децембра прошле године.

ФИЛИПОВИЋ ТРАЖИ КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА ФИРМЕ

Наглашавајући на јучерашњој конференцији за штампу да ће ипак поднети неопозиву, писмену оставку на функцију директора „Застава – Наменски производи” пуковник Вукашин Филиповић је рекао да то чини у интересу будућности колектива, затим због свих поштених а

заведених људи (радника), очувања интегритета осталих директора, али и заштите своје породице и себе од бројних оптужби које су се ових дана чуле на радничком протесту.

Потом је нагласио да ће затражити да пословање „Наменске” и његов рад преконтролишу надлежни органи гоњења и инспекцијске службе, који ће о свему донети меродавну оцену.

На крају, Филиповић је још једном позвао лидере Синдиката да седну за преговарачки сто са пословодством – ако треба и уз посреднике – и да о резултатима разговора јавно обавесте раднике. Овој прес конференцији претходио је, само дан раније, девети дан до сада вероватно најмасовнијих радничких демонстрација пред градском Скупштином и трећи дан штрајка глађу стотинак побуњених оружара у кругу „Наменске”.

– Из дана у дан наш је револт све већи, док смо прекјуче због њихове индоленције ступили и у штрајк глађу. Упозоравамо их ако, не дај Боже, неко од штрајкача глађу – премине у граду ће бити страшно, нагласио је јуче пред више од 12 - 13 хиљада радника Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”.

– Јуче смо им поручили да смо спремни на све, да се не плашимо никога, а они још увек покушавају да буду и глуви и слепи и неми и луди, закључио је Станојловић.

Затим се радницима обратио оружар Слободан Костић, који је најпре прочитао прекјучерашњи захтев Одбора Синдиката „Наменске” у којем се од Вукашина Филиповића тражи повлачење одлуке о слању свих радника (осим оних из обезбеђења) на принудни одмор, а потом да поднесе писмену, неопозиву оставку на своју функцију. Иза тога, Костић је прочитао нове синдикално-оружарске захтеве.

– Захтева се од председника групе „Застава” Србољуба Васовића да одмах наложи директору „Застава – Наменски производи” пуковнику Вукашину Филиповићу да повуче своју незакониту и неуставну одлуку о слању радника на принудне одморе. Истовремено, захтева се од председника групе „Застава” да одмах наложи пуковнику Вукашину Филиповићу да поднесе неопозиву, писмену оставку на место директора „Застава – Наменски производи”, рекао је Костић, поздрављен аплаузима окупљених радника.

Председник синдикалне организације „Наменске” Зоран Недељковић, већ видно изнурен тродневним штрајком глађу, успео је да оружарима каже да је Вукашин Филиповић делимично већ суспендовао своју одлуку о слању радника на принудне одморе, пошто је једну групу њих позвао да дођу на посао.

Касније, на конференцији за штампу Вукашин Филиповић је потврдио да је групу од 264 радника заиста позвао на посао („не под притиском”, како је рекао), већ због могућности обнављања производног процеса. Али је одмах додао да су од њих 264 у фабрици током уличних демонстрација оружара остала само – два радника.

По већ разрађеном „сценарију” после синдикалних челника и јуче су на протесту пред Градском скупштином поново реч добили радници.

Бранислав Стевановић је најпре поздравио штрајкаче глађу, а потом истакао да је „његов логорашки број (број у радној књижици, прим. З. Р.) 15111, те да је по занимању КВ металобрусач”.

– Бојао сам се да говорим да не буде оно – паметни заћуташе, будале проговорише, а фукара се обогати. Међутим, будала нисам, фукара не могу

да будем пошто она права (фукара) све покупи и покраде пре мене. Наш Вукашин Филиповић, припадник бивше ЈНА, војске која нас је издала, се ипак мало уплашио.

- Мислио је човек да је ово његова задужбина са којом може да ради шта хоће. Али, преварио се јер ово је задужбина наших прадедова и дедова, рекао је Стевановић и замолио оружаре да и даље остану јединствени. Ово пре свега стога што оружари, по његовим речима, нису ни СПС, ни ЈУЛ, ни опозиција. „Оружари су странка произвођача наменских производа, која је потребна овој држави и која мора увек да постоји.”

Радник Славко Матић је јуче пред градском Скупштином оценио да су излажењем на улици оружари допринели да се вапај гладних радника чује и изван фабричких хала и да се озбиљно уздрма ова монополистичка власт.

Побуњеним крагујевачким радницима јуче се обратила и Гордана Миливојевић, члан Градског одбора Синдиката запослених у просвети и образовању.

- Синдикални одбор просветних радника је позвао све организације синдиката по крагујевачким основним и средњим школама да одлуче да ли ће се придружити вашем протесту пред Скупштином града. Одлуку о томе Градски одбор Синдиката просветних радника ће донети накнадно, истакла је Гордана Миливојевић, а из масе се проломило „Сви, сви...”.

Негде око поднева завршен је девети протестни скуп побуњених оружара којима се све масовније, самоиницијативно придружују и радници осталих овдашњих пропалих предузећа, али и грађани.

Хиљаде грађана Крагујевца јуче је овацијама пропратило и долазак и одлазак оружарске колоне на и са плато(а) испред овдашње Градске скупштине.

Протест се наставља и сутра, а по свему судећи и наредних дана, јер „оружари су заиста тврди, односно све тврђи и власт мора да се замисли”.

СИНДИКАТ ФАБРИКЕ АУТОМОБИЛА – ЗАДОВОЉАН

„После дугих и исцрпљујућих преговора који су са кратким прекидима трајали читавих 20 дана са пословодством фирме смо се јуче договорили да приступимо потписивању споразума којим су испоштовани готово сви наши захтеви”, изјавио је на јучерашњој конференцији за штампу Сретен Милићевић, председник

Синдиката „Заставине” Фабрике аутомобила.

Челник синдикалне организације једине домаће ауто-фирме је потом подсетио да су се у захтевима радника обе фабрике тражиле зарада и регреса за годишње одморе, али и извршење осталих обавеза из домена радничког стандарда.

ДЕСЕТИ ДАН ПРОТЕСТА и ЧЕТВРТИ ДАН ШТРАЈКА ГЛАБУ КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ЧУЈЕ ЛИ НАС ПРЕДСЕДНИК СРБИЈЕ?

Јуче прег Скуиштином града проиесивовало најмање 15.000 људи, а исто толико Крагујевчана, на шртовима и улицама, аплаузима и скандирањем дочекивало километарску колону побуњених оружара на њиховом пућу у „Наменску”. Скандирајући „Дижн главу народе”, оружари чврсти да иду до краја са својим захтевима

Решење је да сва баира у Србији да осшавке: Драиушн Сшанојловић, секретшар Синдикашн „Наменске”

– Уз већ познате слогане и пароле јуче се крагујевачким улицама дуго орило и одјекивало – „Дижн главу народе, дижн главу народе” и народ шумадијски, рекло би се – диже главу. Према слободној процени, испред крагујевачке Градске скупштине у аутентичној оружарској побуни и – слободно се већ може рећи – прављењу новије историје српског радничког покрета – учествовало најмање 15.000 људи. Уз то, исто толико Крагујевчана, сасвим сигурно, по овдашњим трговима и улицама, аплаузима и скандирањем дочекује и испраћа километарску оружарску колону на путу у фабрику.

– Поздрављам верно чланство Синдиката „Наменске” и све већи број Крагујевчана и гостију из других градова по десети пут. Морам одмах на почетку да вам кажем да се за мој данашњи „стајлинг” побринуло руководство овога града и пословодство наше фабрике, истакао је отварајући јучерашњи, десети по реду протестни скуп на тргу пред крагујевачком Градском скупштином Славољуб Милосавац, оружар који заједно са својих 97 колега већ четврти дан у кругу фабрике штрајкује глађу.

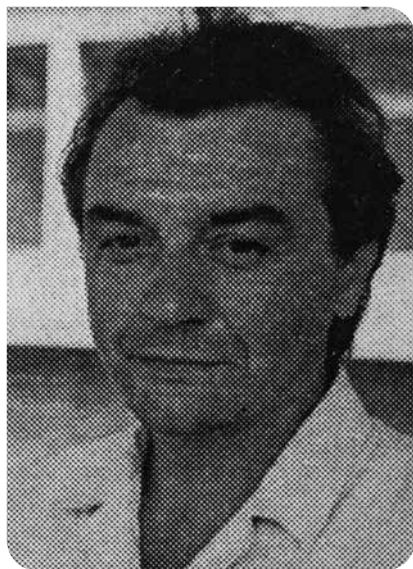
Затим је окупљени народ вишеминутним скандирањем „Бајо, Бајо” прозвао све популарнијег Драгутина Станојловића секретара Синдиката „Наменске”.

– Све што је у фабрици и граду поштено овде је – испред и одмах иза мене. Шљам овога града и ове земље је горе изнад нас (у згради Скупштине града, прим. З. Р.). Они не виде да број људи који протестује расте из дана у дан. Ја им, међутим, поручујем да ће морати да одреше кесу и врате нам оно што је наше, истакао је Станојловић и додао:

– Она битанга од Вукашина Филиповића рече за нас да смо страни плаћеници. А ја му одговарам да нас је он плаћао, што значи да је он странац и да, ако Бог да, више никада неће крочити у нашу фабрику. Али, то што је он дао оставку „не пије воду”. Решење за нас и све поштене раднике је да сва багра у Србији да оставке. Срам те било Србољубе Васовићу од свих радника, јер ниси нашао за сходно да дођеш и видиш како су.

Челник Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић све видније изнурен штрајком глађу јуче је истакао „да му је драго што је пред Скупштином града из дана у дан све више људи”.

Не одустајемо од наших захтева: Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске”

– Од Србољуба Васовића, председника групе „Застава” захтевамо да одмах наложи Вукашину Филиповићу да поднесе неопозиву оставку или да га он разреши дужности. Уз ово тражимо да нам држава врати дуг (68,3 милиона долара), да се склопе уговори који значе посао и повратак наших радника у фабрику, као и да се реши статус „Наменске” и сачува њена традиција дуга 145 година. Ми од ових захтева одустати нећемо, рекао је Недељковић. Иза синдикалних челника реч су опет добили радници. Најпре су колегама, на кратко, обратио Слободан Петровић, радник који је ових дана имао прединфарктно стање, поручивши оружарима да буду истрајни до краја у својим оправданим захтевима. Поздрављен је дуготрајним аплаузом.

– Немам снаге више. Али, моја снага су ова деца испред и моја деца која су ту са нама, нагласио је штрајкач глађу Милан Милутиновић.

Оружар Миодраг Јелић се јуче осврнуо на прекјучерашњу конференцију за штампу Вукашина Филиповића и истакао „да је њихов већ бивши директор одржао један огавни и блесав говор”.

– Он тражи дијалог. Прави се да не зна да се дијалог између Синдиката, њега, градоначелника Живорада Нешића Џаде, па и Слободана Милошевића (опет громогласне псовке и салве звиждука) води већ месецима, али узалуд. Они изгледа мисле да су радници и овај народ блесави и да не знају шта хоће, рекао је Јелић, истичући да раднике не треба делити на Крагујевчане и оне који то нису. Ако неко, по његовим речима, овде ради, живи и мисли добро овом граду, онда је тај и Крагујевчанин.

Одајући затим поштовање „дивном Синдикату ’Наменске’”, Јелић је констатовао да на протестном скупу пред Градском скупштином види јад и беду у очима људи које су узроковане отимачином и пљачком од стране свих руководећих структура – од фабричког до републичког нивоа.

– Оружари, најспособнији мајстори у Европи, први се одважише да стану на пут људима без морала. У свакој демократској заједници добро би се замислили и уплашиле власти од оволиког народа који тражи само своје. Али, наши властодршци се не плаше, јер у овој земљи влада безакоње. У демократским земљама на власт долазе већ богати људи, па им се и таквима утврђује имовинско стање. Тамо да, овде не. У овој земљи на власт долазе људи голих лактова који преко ноћи постају богаташи, а нико не сме ни да их пита одакле им, јер они имају власт коју штити и судство и полиција. Поручујем властодршцима да се уозбиље, а уколико то не учине колико сутра ће се дићи народ широм Србије, као што се ових дана дигао у Крагујевцу, нагласио је Јелић.

Његов колега Раде Мирковић је рекао да он у ”Војној” ради већ 15, а супруга 10 година. Њихова деца, међутим, узалуд чекају да им отац и мајка данас купе оловке и свеске за школу која почиње у понедељак.

Радник Мирољуб Вељовић је јуче пред крагујевачком Градском скупштином својим колегама поручио „да Вукашина Филиповића они треба да забораве што пре, али да не смеју да га забораве органи гоњења”.

ПОДРШКА УГС „НЕЗАВИСНОСТ”

– Ви данас бијете битку за све нас металце Србије које је ова бахата и неодговорна власт истерала на улицу. Они (власт) нису у стању да нам обезбеде посао. Они немају решења. Све што смо имали они су уништили. Боли нас ово што се ових дана дешава у Крагујевцу, али знајте све ово десиће се сутра у Нишу и Зајечару, а крајем септембра и у Београду, истакао је јуче Небојша Савић, представник УГС „Независност” из Београда, обраћајући се побуњеним крагујевачким радницима.

ХИТНА ПОМОЋ НЕ ПОМАЖЕ ШТРАЈКАЧИМА ГЛАЂУ

– У кругу наше фабрике тренутно глађу штрајкује 98 радника. Многи од њих су оштећеног здравља, тако да сам ноћас у 12.45 морао да позовем хитну помоћ да интервенише. Нису, међутим, желели да дођу ни после више позива (из масе „срам их било“).

На сву срећу дошли су из „Заставине“ медицине рада и свака им част, рекао је јуче Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске“. Додао је да захтева да у суботу (данас) у „Наменску“ дође једна екипа медицинског особља и утврди здравствено стање свих штрајкача глађу.

у кругу „Наменске“.

– Овде сам да отворим очи свима онима којима су већ одавно затворене. Приватници заборављају да ће се после вас и њима десити исто и да ће до краја године и они морати на улице. Плаше се да учествују и говоре овде због високих пореза. Жалосно је да тако страхују за своје раднице у којима ће се ускоро нахватати паучина, јер неће имати ко да уђе у њих. Позивам све приватнике и грађане да се одмах придруже овим људима. Овај град припада свима, а највише онима који желе да живе од поштеног рада. Овом граду, да бисмо му вратили живот, неопходно је у овом тренутку само једно – слога, истакла је власница пржионице „Силва“.

И јучерашњи, десети протестни скуп крагујевачких оружара и осталих радника и све већег броја житеља шумадијске престонице „традиционално“ је затворио Драгутин Станојловић.

– Крајем прошле седмице рекао сам овде да оном шљама од руководства у фабрици више нема места међу нама. Тако је и било и тај шлам смо почистили из фабрике. Данас, крајем ове недеље, поручујем им да ће почетком наредне седмице новац морати да дају. У супротном, нека размисле и чекају шта ће их снаћи, истакао је Станојловић и за понедељак у 11 часова заказао нове радничке демонстрације испред крагујевачке Градске скупштине.

– Фабрика аутомобила нема синдикат. Онај који је држао конференцију за штампу није Синдикат Фабрике аутомобила, рекао је Вељовић и подсетио да је оружаре на улице и пред Градску скупштину пре свега извукао празан стомак. Отуда се, по његовим речима, са њима не може разговарати на начин на који надлежни покушавају.

– Нека кажу – уговори су потписани, паре ће бити данас. Ако то не могу да нам реше ми можемо да потражимо и више инстанце. Није нам проблем да пред Савезном скупштином завапимо оно „хлеба, хлеба“. Чује ли нас председник Србије (громогласно „уа“), запитало је Вељовић на крају.

Са побуњеним оружарима и осталим крагујевачким радницима јуче се пред Градском скупштином нашла и власница овдашње пржионице кафе „Силва“, која, како је речено, несебично помаже штрајкаче глађу

ДАНАС ЈЕ ДАНАЕСТИ ДАН ПРОТЕСТА и СЕДМИ ДАН
ШТРАЈКА ГЛАЂУ КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ДИРЕКТОР ФИЛИПОВИЋ ПОДНЕО ОСТАВКУ

Синдикат Наменске производње одбија да прећовара и са новим директором док се не испуне социјални захтеви штрајкача

*Нисмо заведени нећо глагни:
Са скућа краћујевачких оружара
(ФОТО: Н. Сћојановић)*

– Управни „Застава – Наменски производи” усвојио је јуче писмену непозиву оставку пуковника Вукашина Филиповића на место генералног директора „Застава – Наменски производи”. За в. д. директора „Наменске” именован је дипл. машински инг. Бранко Шмигић.

Шмигић је до сада био директор погона „Одржавање” у фабрици, а после преузимања функције директора фабрике упутио је позив представницима фабричког синдиката да се данас састану код председника Управног одбора фабрике Каменка Сретеновића. Председник Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић изјавио је, међутим, агенцији Бета „да неће ићи на разговоре са новим директором, док се не испуне социјални захтеви радника”.

ВАСОВИЋ ПОСЕТИО ШТРАЈКАЧЕ

Крагујевац, Бета. – Директор Групе „Застава” Србољуб Васовић јуче је посетио раднике „Заставе – наменска производња” који шест дана штрајкују глађу. Васовић је радницима рекао да ће део зараде за јул бити исплаћен до 6. септембра, а да ће се регрес исплатити „нешто касније”.

Радници су захтевали од Васовића да им обећа да ће сви њихови социјални захтеви, јулска зарада, регрес из 1995. и део регреса за 1996. годину, бити исплаћени до 4. септембра. Он, међутим, то није могао да обећа, па је штрајк глађу настављен. Секретар синдиката „Наменске” Драгутин Станојловић критиковао је Васовића што није раније реговао на упозрења Синдиката о стању у фабрици и рекао „да му радници не верују”.

„Неке наше колеге смо због погоршаног здравственог стања одвратили од штрајка глађу, тако да нас је сада у Фабрици уместо 98 – 82. Нас 82 који штрајкујемо глађу све док будемо то у стању, ићи ћемо на челу колоне све док се не изборимо за остварење свих наших захтева”, нагласио је јуче у изјави Радио Крагујевцу – пре објављивања информације о Филиповићевој оставци – Недељковић, одговарајући на питање водитеља, зашто оружари још увек протестују и штрајкују глађу кад су сви њихови социјални захтеви (јунске и јулске плате, исплата регреса за 1995. и 1996.) остварени. Челник синдикалне организације „Наменске” је затим подсетио да су оружарски захтеви – поред већ речених социјалне природе – од првог дана њиховог протеста и: да се реши статус „Наменске”, да се склопе уговори који значе посао и повратак радника у фабрике и да држава овој фабрици врати дуг од 68,3 милиона долара.

„Све док се не исплате јунске зараде свим радницима, остатак јул-

ских плата и регреса за прошлу и ову годину, нема ни преговора. То је основни услов да седнемо за преговарачки сто. Значи, штрајк глађу се наставља, јавне седнице Синдиката пред Градском скупштином такође. А ја ћу све док будем могао да стојим бити испред својих радника. Кад не будем више могао да ходам, нека ме носе”, истакао је Недељковић.

„Ми желимо да наше проблеме и захтеве решимо до краја, како нам се не би десило да поново протестујемо у септембру или неком од наредних месеци”, каже Недељковић, подсећајући да је на седницама Владе Србије већ раније било договорено да се са домаћом наменском индустријом склопе уговори у вредности од 70 милиона, од чега би Застава „Наменској” припало 20 милиона динара.

На ово је сада већ бивши директор Филиповић узвратио да ће 4. септембра у Савезној влади бити потписан споразум по којем ће се уговарање послова са комплетном наменском индустријом издвојити 69,9 милиона

„НЕ МОЖЕ НАМ БАНДА НИШТА“

– „Ми смо Наменска, ми смо Наменска...“ слојан је којим су штрајкачи глађу у Заслава Наменским производима дочекали јуче тромко новинара „Наше Борбе“, првог репортера који је од почетка оружарских демонстрација у Крагујевцу успео да уђе у фабрички круг.

Штрајкачи глађу (њих 82) време углавном проводе под ведрим небом, спавају на импровизованим лежајевима смештеним крај закључаних фабричких хала, неретко и на киши...

Не одустајемо нити имамо намеру. Неће им (руководиоцима – прим. З. Р.) успети ова тактика одуговлачења и развлачења. Идемо до краја и истрајаћемо, каже за „Нашу Борбу“ радница Милка Ерић.

Њен колега Зоран Папић додаје „не може нам банда ништа“.

Оружар Милорад Марковић каже да је верник и да је редовно постио уочи сваког верског празника. Није, међутим, знао да је овако тешко гладовати. „Издржавам и истрајавам јер знам шта нам је циљ. У ствари, руководству синдиката сам рекао – ако хоћете да се изборимо за наше захтеве, онда идем са вама и по цену живота... Некада сам веровао Слободану Милошевићу, због њега сам ишао и на Газиместан. Више му не верујем. Верујем једино овом синдикату и ако треба умрећу заједно са овим људима који га воде и у овој фабрици у којој сам оставио читав радни век“, наглашава Марковић.

Радник Драган Савковић се надовезује да ни у бунилу није веровао да ће га снаћи ово што сада доживљава. „Добро сам размислио на почетку и ниједног тренутка не жалим што сам се одлучио на штрајк глађу“, каже Савковић додајући да је победа сигурно њихова.

Штрајкачи глађу у Наменској јуче за „Нашу Борбу“ кажу да су се договорили да ће, уколико се не дај Боже неком њиховом колеги нешто деси – њихов протест постати знатно радикалнији. „Много нам је преци један наш колега него труло крагујевачко руководство“, наглашава оружар Драгољуб Недељковић.

динара, те да ће од тога 13,2 милиона припасти крагујевачкој војној фабрици, што опет није све, пошто ће се у наредном периоду пронаћи и додатна средства за упошљавање капацитета крагујевачке „Наменске“ до 25 одсто. Уз то, по његовим речима, овдашњим оружарима ће од 4. септембра почети да се исплаћује регрес за 1996. док ће током овог месеца радницима „Наменске“ бити подељен заостатак јулских зарада, аконтације за август и регрес за прошлу годину.

СЛАБА УТЕХА

У истој емисији Радио Крагујевца јуче је учествовао и пуковник Вукашин Филиповић, који је том приликом рекао да је уговор са ВЈ о послу са „Наменском” потписан у вредности од 9.740.000 динара.

Председник Синдиката „Наменске” му је одмах реплицирао, нагласивши да тих девет милиона и нешто динара „нису ништа” односно да представљају тек по једну и по плату за све раднике ове Фарбике.

па и СК ПЈ. На скуп пред крагујевачком градском скупштином били су, по његовим речима, позвани сви овдашњи народни посланици, дакле, и Славица Ђукић-Дејановић и Слободан Бабић (потпредседник Српске владе). Међутим, нису се одазвали. Једино су дошли Боривоје Радић (ДС) и Верољуб Стевановић (СПО).

„Радници су дигли главу и не дозвољавају више да се поједини приватници у граду богате преко њихових леђа. Тржишта у свету за оружјем има, тим пре што је Застава познато име са око 150 година дугом традицијом. Наш штрајк глађу и окупљање се настављају”, нагласио је на крају Зоран Недељковић.

Да би се ово остварило, мора да почне да се ради, да роба изађе из фабрике, рекао је још Филиповић.

Зоран Недељковић је потом рекао „да је ово што ради синдикат био посао пословодства”. Јер, синдикат је, каже, 17 пута до сада писао председнику Србије, СРЈ и савезном премијеру. Пословодство се, сматра он, изгледа плашило „оних одозго”.

Одговарајући на примедбе водитеља да је у њиховом протесту било политичких конотација, Недељковић истиче „да је та оцена градског руководства СПС и ничија више”, те да су им телеграми подршке стигли од ДС, ДСС, СРС,

ЈЕДНАЕСТИ ДАН ПРОТЕСТА и СЕДМИ ДАН ШТРАЈКА ГЛАЉУ КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ГРАДСКА ВЛАСТ ПРЕТИ – ПРОТЕСТ СЕ НАСТАВЉА

Извршни одбор Крагујевца зајрешио да ће од данас искључити разглас пошто је „окупљање радника непотребно”. Незванично се сазнаје да ће бити забрањени и јавни скупови. Штрајкачи поручили да имају резервни разглас и договорили се да и данас наставе протест и штрајк глађу

– „Сутра ћемо опет, сутра ћемо опет...” – орило се јуче, око поднева крагујевачким улицама након тек минулог најмасовнијег и рекло би се најжешћег, а 11. по реду протеста крагујевачких оружара, осталих радника и све већег броја житеља шумадијске престонице, на Тргу код Градске скупштине, испред које се окупило сигурно више од 15.000 људи. А за данас се, изгледа, озбиљно припрема и локална крагујевачка власт која је јуче у саопштењу Извршног одбора града припретила да ће оружарима и другим побуњеним радницима „од 3. септембра искључити разглас”, пошто се „... још једном процењује да је за окупљање радника ‘Застава – Наменски производи’ пред зградом Скупштине града непотребно, посебно ако се има у виду да је у фабрици почео организован рад на обављању уговорених послова”.

Према саопштењу градске владе окупљање радника је непотребно и стога што је „највећи број захтева оружара испуњен”, а и зато „што се са пуном озбиљношћу убрзано ради на решавању преосталих социјалних захтева”.

Поред овог званичног саопштења, овде се и незванично чује да ће крагујевачка власт од данас забранити свако окупљање испред Градске скупштине. Истовремено, по овдашњим кулоарима се све гласније шушка да је милицијска зграда у Улици Светозара Марковића (која се налази само стотинак метара од Скупштине града) препуна „до зуба” наоружаних и припремљених специјалаца.

– Тражимо од надлежних да не лажу више неупућени народ, јер наши социјални захтеви нису испуњени (из масе „у”). Оптужују нас да смо страни плаћеници, народни непријатељи и издајници (окупљени радници громогласно „они су издајници”) . Ми, међутим, на то више не обраћамо пажњу пошто знамо да је то одавно њихов стил. Из Скупштине града прете да ће нам укинути озвучење. Неће моћи тако јер је озвучење наше, а они нису. Али нека га и носе, имамо ми спреман и резервни разглас. Поручујемо да се наш протест и штрајк глађу који траје већ седам дана наставља до даљњег – нагласио је јуче пред крагујевачком Градском скупштином Зоран Недићковић, председник Синдиката „Наменске”, поздравивши претходно све већи број окупљених „радника мученика”. При том се захвалио и хиљадама

радника „Наменске” који су јуче масовно, у знак подршке штрајкачима глађу (има их 82) одбили топли оброк у фабрици.

Окупљенима пред Скупштином града се затим драматичним упозорењем обратио оружар Гвозден Марковић и најпре замолио новинаре „да што верније прибележе оно што говорим, како би ови у Београду чули о чему се у Крагујевцу заиста ради”.

– Ситуација у Крагујевцу је врло тешка. Сви су убеђени да вас (државну власт), локална власт, пословодства, предузећа и синдикални мешетари погрешно обавештавају, да вам шаљу фризиране информације... Ми знамо да је међународна политика тешка, знамо да је крагујевачка привреда у катастрофалној ситуацији, да јој требају године и године за опоравак... Али, знате ли ви господо да сте ви највећи кривци за наше стање? Знате ли ви да ми тражимо да нам вратите оно што сте нам отели? „Наменској” је 60 милиона долара довољно да се преоријентише и почне да ради, а тада ће одмах бити боље целом граду. Знате да нико од нас не кука за топовима калибра од преко 30 милиметара. Ми бисмо радије правили играчке за децу, ако нам то омогућите, истакао је Марковић и додао: „Знате ли да су људи исцрпљени од штрајка глађу, од јада и беде? Ситуација се погоршава из часа у час, људи су све нервознији и напетији. Ја нећу оставити своје колеге, ни по коју цену, а неће ни они мене. Сви смо ми зрели људи, нисмо заведени ни од кога и умрећемо – можда. Али, знајте да иза нас стоји на хиљаде оружара, који ће вас згазити као змију. Не испуните ли наше захтеве до краја, већ сутра ће се овде поновити речи оног великог човека из наше историје који је рекао ’ево мене, ето вас...’ и биће што ће бити. Зато не призивајте грађански рат”.

– Зар не видите радничку намучену крв, у којој ћете се и ви удавити? Све вам ово пишем на истргнутом папиру из свеске моје Маје. Памтиће она и вас и вашу децу, бандо лоповска, нагласио је на крају оружар Гвозден Марковић, поздрављен дуготрајним овацијама и скандирањем „Бандо црвена...”

Радница Милена Миљојковић је јуче рекла „да радници штрајкују глађу за боље сутра, те да ће издржати још пуно дана пошто знају шта траже.” А траже, по њеним речима, да нормално живе и бољу будућност за своју децу. Оружари, рекла је Милена Миљојковић неће никога да моле, већ ће онај који је дужан морати да плати.

Штрајкач глађу Милош Димитријевић јуче није имао снаге да се обрати својим колегама пред Градском скупштином па је његово писмо (сину Саши) прочитао „конферансије” Славољуб Милосавац.

– Свом сину Саши честитам девети рођендан на којем нисам био, пошто сам у својој кући спаса (фабрици) већ одавно. Једнога дана када одрасте рећи ћу му зашто нисам био код куће за његов рођендан. Схватиће и опростиће, пише штрајкач глађу Милош Димитријевић свом деветогодишњем сину.

Радница Злата Нишлић, која у кругу „Наменске” такође већ недељу дана штрајкује глађу, скуп је поздравила слоганом „нема више по кључу него само под кључ”.

– Користим прилику да, док још могу да говорим, последњи пут упозорим надлежне: ако се захтеви нас отписаних (штрајкача глађу) не испуне у потпуности – тешко вама. Где ћете тада од себе самих... Доста ми је свих вас који сте дужни да бринете о нама. Доста ми је ваших лажи и превара. Мафијаши узмите се у памет. Народ тражи и хоће да живи. Ви сте багра и треба вас експедовати на херметички затворену депонију. Ви сте лопови (из масе громогласно „лопови, лопови“). Захтевам од свих који су исправни и поштени, ма где били, да дигну глас о овом злу које нас је снашло, на све стране света. Обећавам себи, својој деци и вама да ћу издржати у својим и вашим захтевима и да ћемо победити, рекла је радница Злата Нишлић.

Њен колега Димитрије Зарић је јуче негирао да је оружарски скуп пред Градском скупштином политички обојен. Није, јер су политички скупови, по његовим речима, „луни курвања“, а радници „Наменске“ се не курвају, већ само траже оно што је њихово. „А катанац који је скинут са наше фабрике препоручујем оном злотвору и уништитељу нашем (пуковнику Вукашину Филиповићу) нека га стави на своју апотеку, истакао је Зарић и позвао локалне медије (телевизију 34 М, Канал 9 и државну „Светлост“) да о њиховом протесту извештавају на прави начин.

– Срам вас било из „Светлости“. Тај лист неће више да се чита у мојој породици. У мојој породици неће више ни да се гледа ни Канал 9, ни телевизија 34 М које огласима траже младе девојке да забављају ухрањене и дебеле крмке – нагласио је Зарић.

Оружар Драгољуб Недељковић је јуче истакао да је највише љут на РТС, телевизију којој плаћа претплату, а она ћути, док они у фабричком кругу гладују.

Једна од његових колегиница је констатовала да је цифра 7.000 (толико радника има „Наменска“, а толико је по званичној историографији људи стрељано у Шумарицама) крагујевачки фатални број.

РАДНИЦИ И СЕЉАЦИ – ЗАЈЕДНО

– Дошао сам у овај град из кога су многе луче кренуле. Не заборавите браћо радници да су у овом тренутку са вама и – земљорадници (оваџије). Затрпајмо јаз који је ова власт ископала између града и села, између радника и сељака. Нека зна ова власт да ће одговарати за све ово што нам чини. и не само она, него и све њене слуге и жбирови на којима се она (власт) заснива. Власт треба заснивати на нама – радницима и сељацима – поштеним домаћинима, а не на уличарима и дилерима на којима се ова садашња заснива. А власт која се заснива на уличарима и дилерима брзо ће завршити у историји бешчашћа – истакао је јуче пред побуњеним крагујевачким радницима Ђорђе Гарабандић, председник Независног синдиката земљорадника Србије и замолио драге Крагујевчанке да истрају, тим пре што Асоцијација слободних и независних синдиката планира да ускоро прогласи генерални штрајк, у коме ће се видети ко је снажнији – народ или шака власти.

ПИСМО ВОЈИСЛАВА КОШТУНИЦЕ ПРОТЕРАТИ УЗУРПАТОРЕ

– У овом часу ви радници оружари налазите се на челу огромне колоне радника свих занимања, којима је ова власт одузела право да храни себе и своје породице. Када једна власт то учини, онда речи Црног Ђорђа постају нови путоказ – „Протерати узурпаторе из њихових удобних фотеља”. Ситуација у којој се сви налазимо, а коју ви по природи посла најјаче осећате, последица је једне сулуде полити-

ке режима који је изгубио рат вођен ни за што, јер Срби ван матице посташе избеглице, а у матици гладни и понижени. Војсци која је изгубила рат оружје више није потребно, нити ће светски моћници дозволити пораженом да га производи, истиче се у јучерашњем телеграму подршке престоничке централе ДСС, који је потписао др Војислав Коштуница.

У телеграму се још поручује оружарима да њихов проблем не могу да реше они исти људи који су га произвели.

– Оних 7.000 лежи горе у вечности, а ми тумарамо овим улицама јадни и гладни, док нас наш Марисав (злогласни љотићевац Марисав Петровић, прим. З. Р.) већ 11 дана изводи на овај трг.

– Хоћемо посао и плате, хоћемо сутра, вратите нам наше доларе. Господо испод шапки – ви што узимате харач по друмовима – питам вас како се зове то када неко нешто узме па му то не врати, рекао је овај радник „Наменске”.

Затим је на плато испред крагујевачке Градске скупштине стигла јуче најављена, делегација Асоцијације слободних и независних синдиката из Београда, чији је аутобус полиција, како је речено, сасвим безразложно, задржала код Баточине. Оружари и остали крагујевачки радници су чланове ове делегације, који су некако успели да се пробију до Крагујевца, дочекали овацијама.

– Ајде да се спремимо и почистимо ђубре из наших градова, рекао је побуњеним крагујевачким радницима Горан Филиповић, председник Синдиката Градске чистоће из Београда и члан делегације Асоцијације слободних и независних синдиката. Окупљени су му узвратили вишеминутним „истерајмо лопове”.

„ИМТ, ИМТ, ИМТ...”

– Дивим се вашој упорности и храбрости. Желим да вам кажем да је од јутрос (јуче) и 6.000 радника ИМТ у штрајку, рекао је Небојша Лазаревић, повереник УГС „Независност” у овом београдском предузећу, а испред градске

Скупштине се просто проломило као никада до сада – „ИМТ, ИМТ, ИМТ...”

– Испоставили смо два захтева. Тражимо плате које нисмо примили од марта и смену пословодства под претњом кривичног гоњења, истакао је Лазаревић, а потом га је маса „угушила” скандирањем „Лопови, лопови”.

ПИСМО ВУКА ДРАШКОВИЋА БУДИТЕ СЕМЕ ВЕЛИКОГ БУНТА

„Драћи пријатељи, будите семе великог бунта”

Цео Српски покрет обнове је са вама. Поддржавамо вас и шаљемо вам нашу љубав и дивљење. Сви, сви, сви. Српски покрет обнове, истовремено, упућује свој презир према дахијама које су вас и стошине хиљада ваших колеџа – радника широм Србије суновраћили у беду, који у просјаке претварају и сељаке и наставнике и лекаре и пензионере и наше ђаке и студенте.

Од Шумадије наше, од Србије наше, направили су рушевину и шамницу.

Не само проклетиство неће и заслужена казна мора стићи оне који су Крагујевац и Шумадију довели догле да немају хлеба и да се ширајком глађу покушавају да изборите за вашу зарађену муку.

Драћи наши оружари,

Кажу вам наше дахије да Србији више не треба оружје, јер је добила рат који никада није водила, па ви и ваше породице скајајте од глади.

Обесни и неосетљиви за муку и патњу вашу, они не знају да ви, баш сада, производите оружје буне, оружје нева Карађорђево Шумадије, оружје које је сада најпотребније Србији.

Издржите. Будите семе великог и солидарног бунта свих гладних и преварених радника, домаћина, ољачких штедиша, пензионера, учитеља, научника, омладине...

Морамо се, у једном дану, усавијити сви, баш сви, и по штовима Србије узвикнути: ДОСТА!

Дахије у прошлости, да би Србија мола у будућности!

Волимо Вас.

Вук Драшковић, председник СПО

Председник Синдиката возача ГСБ Драгољуб Стошић је јуче пред крагујевачком Градском скупштином рекао да су сви радници у истој беди, те да се одлично разумеју и оружари и шофери.

– Милиција нас је зауставила без образложења. Међутим, ми смо дошли и уз вас смо. Надам се да ће ово (протест) да се рашири као епидемија. Они воле само народ који не прима плате, који је у беди и што је тај народ јаднији и беднији, они га проглашавају бољим и мудријим. Е, тако више неће моћи, истакао је Стошић.

И јучерашње радничке демонстрације пред крагујевачком Градском скупштином „затворио” је Драгутин Станојловић Баја, секретар Синдиката „Наменске”, „поручујући багри и шљама да се коначно узме у памет”.

– Наставља се наш штрајк глађу. Наставља се и наша акција која ће трајати све док багра не испуни све што тражимо, нагласио је Станојловић, а убрзо потом улицама и трговима центра Шумадије се разлегло оно – „сутра ћемо поново...”

ТРИНАЕСТИ ДАН ПРОТЕСТА и ДЕВЕТИ ДАН ШТРАЈКА ГЛАЂУ КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ОСТАВКА ПРЕДСЕДНИКА ГРАДСКЕ ВЛАДЕ

Милораг Матић јуче је почео својој прошлости окупирања поднео неопозиву оставку са образложењем „исцрпео све своје моћности”. Рејрес нам не треба за море, већ за дрва, сирину и опрему деци за школу, поручио је Зоран Недељковић, председник синдикала „Наменске”

Ово је вајај гладних и обесправљених: Један од штрајкача глађу у кругу крагујевачке „Наменске”

(ФОТО: Н. Стојановић)

– „Цадо, лопове. Цадо, лопове...” – одјекивало је јуче, рекло би се, до неба крагујевачким улицама којима су по тринаести пут у колони и са бројним транспарентима поново прошле хиљаде овдашњих оружара. Али градоначелник Крагујевца Живорад Нешић – Цада их није чуо. Према незваничним, али поузданим информацијама – „пола сата пре почетка радничког протеста пред градском Скупштином побегао је колима – у непознатом правцу”. Ако јуче није било познато шта је са Цадом, за судбину Милорада Матића, председника крагујевачке градске владе, знало се још од раних јутарњих сати. Током

јучерашњег преподнева, наима, Милорад Матић је Скупштини града доставио писмену неопозиву оставку на функцију председника Извршног одбора.

„Обрадоваћу вас” – рекао је јуче окупљеним радницима пред градском Скупштином, опет око 15.000, Зоран Недељковић, челник синдиката „Наменске” – „председник Извршног одбора Скупштине града је јутрос поднео оставку”. Из масе је просто пукло: „Сви, сви...”, а затим – „Почело је, почело”.

Нећемо одустајати од својих циљева: Штрајкачи глађу крајујевачке „Наменске” јуче пред Градском скупштином

– То је један мање од оних који нам јуче и данас не дају ни озвучење, ни воду. Има, нажалост, још Матића, али један по један и све их је мање. Рекли смо 19. Августа да се не шалимо, да мислимо озбиљно. Ови што покушавају да спрече наше колеге из Ваљева, Ужица и Београда да дођу овде, не значи им ништа. Скупштине постоје и у тим градовима у којима су они који хоће да живе од свога рада такође понижени, обесправљени и гладни. Време је и њима да се дигну – истакао је Недељковић, додајући да се радује што је сваким даном пред градском Скупштином у Крагујевцу све више народа.

Претходно је и секретар синдиката „Наменске” Драгутин Станојловић захвалио свим окупљеним на јединству и снази. – Имам жалосну вест за све оне који су одговорни у Србији – живи смо. Издаје нас глас, губимо килограме, али смо из дана у дан све јачи. Једног дана који је све ближе, устаће народ по читавој Србији и узети од дебила и багре оно што је његово, оно што му је отето – рекао је Станојловић иступајући у име штрајкача глађу у кругу „Наменске” и поново побуњене раднике „дигао на ноге”. Оружар и штрајкач глађу Славољуб Милосавац је јуче опет позвао надлежне да се коначно узму у памет и учине онај један корак који је са њихове стране – неопходан.

– Ако смо ми за ових 13 дана наше фабрике довде направили 13 милиона корака, пружите и ви тај један, па нас спречите да одржавамо ове наше седнице са једном једином тачком дневног реда којом се тражи: дозволите нам да радимо и живимо од свог рада – рекао је Милосавац и обавестио скуп да су двојица оружара, штрајкача глађу којима је јуче позлило пред градском

ОБРАЋАЊЕ ГРАДОНАЧЕЛНИКА И ПРЕДСЕДНИКА СПС КРАГУЈЕВЦА НА ЛОКАЛНОМ РАДИЈУ

НЕ ИДИТЕ НА МИТИНГ КОАЛИЦИЈЕ „ЗАЈЕДНО”

Грађанима Крагујевца јуче по подне се преко локалног радија обратио градоначелник Живорад Нешић који је поводом оружарских демонстрација, између осталог, рекао да су социјални захтеви радника испуњени, те да су даља њихова окупљања пред Градском скупштином – непотребна.

У истој емисији говорио је и Милун Симић, председник СПС

Крагујевца, који је утврдио да је окупљање оружара пре свега политички скуп. Притом је навео пароле које радници узвикују. Затим је позвао грађане да се вечерас не појаве на митингу коалиције „Заједно” у центру града – „код Крста” – јер је то, по његовим речима, само наставак окупљања радника пред Скупштином града.

Скупштином и у кругу „Наменске” – данас добро, те да је један од њих опет међу њима. Одјекнуо је дуготрајан аплауз.

Радник Стеван Илић је пред окупљеним народом „поздравио штрајкаче глађу који само желе да протестујући и на тај начин остваре своје поштене људске циљеве”.

– Још пре пет векова Макијавели је рекао да народ који се не може приволети – треба убити. Они нас убијају. Шта су они? – упитао је побуњене крагујевачке раднике Илић.

Настао је тајац на кратко, а онда се проломило сложено и громогласно: „Банда црвена, банда црвена”.

– Наши продавци магле раде то много перфидније и „достојанственије” – забрањују нам да живимо од свог рада. Кажу, циљ оправдава средства. Ако је ово њихов циљ, онда не заслужују ни један од епитета који су уобичајени за људе. Они хоће још да нас сломе порезима и харачима. Али, овог пута су се преварили: Ми, радници „Наменске” нећемо одустати од својих циљева и захтева ни по цену живота – истакао је Илић, и поздрављен дуготрајним аплаузом.

После њега оружарима и све бројнијим радницима других крагујевачких пропалих фирми обратио се адвокат Ранко Петровић који је претходно замолио челнике Синдиката „Наменске” да и он „каже коју реч”.

– Ово што се догађа на овом светом месту није само седница вашег синдиката. Ово је вапај гладних и обесправљених. Вапај гладних и жедних слободе и живота. Овај скуп нисте сазвали ви, него ова власт. Она нас је све скупила овде. Треба им одавде зато и поручити – доста је било 50 година вашег зулума. Идите, не повратили се.

САОПШТЕЊЕ ОДБОРА СИНДИКАТА „НАМЕНСКЕ“

НИСУ СЕ СТЕКЛИ УСЛОВИ ЗА ПРЕСТАНАК ШТРАЈКА ГЛАЂУ

„Истина је да су радници ЗНП радили и да нису примили зарађено као и припадајући регрес. Истина је, надаље, да је финансијско стање фабрике незавидно, а њен статус – неизвештан. Све то имало је за последицу сазивање и одржавање јавне седнице синдиката са чланством (пред градском Скупштином)“ – истиче се у јучерашњем саопштењу Одбора синдиката ЗНП упућеном Извршном одбору групе „Застава“, в. д. директора њихове фабрике и крагујевачком руководству.

Члановима Извршног одбора групе „Застава“ кажемо и то да нису смели да приме плате за јули

пре радника ЗНП. Саопштавамо в. д. директору ЗНП да је преузео и обавезу да радницима исплати све оно што им по закону припада. Саопштавамо Извршном одбору града Крагујевца да су њихове оцене и ставови непотпуни јер недостаје и закључак – ко ће бити носилац активности испред овог града код ваших надлежних органа за уклањање узрока који су довели до заказивања и одржавања јавне седнице нашег синдиката. Истичемо да од социјалних захтева радника ЗНП није испуњен онај који се односи на исплату регреса за '96. годину у висини од 350 динара (по раднику), те да се нису стекли услови за престанак штрајка глађу дела Одбора синдиката са чланством и за започињање преговора по захтевима који се односе на положај и статус ЗНП, наглашава се још у јучерашњем саопштењу Одбора синдиката „Наменске“.

На крају, адвокат Петровић је позвао владику шумадијског др Саву Вуковића да са свештенством дође пред крагујевачку градску Скупштину и благослови раднички скуп.

Затим је радницима прочитано писмо једне њихове колегинице која „из здравствених разлога не може да буде са њима“.

– Драги оружари, питам се како вам је у фабрици током ових хладних ноћи. Питам вас и: зашто сами себе кажњавате када казну заслужују други... Молим вас да што пре прекинете штрајк глађу и вратите се у своје топле, сиромашне, али и поштене домове – пише ова радница својим колегама – штрајкачима глађу у кругу „Наменске“.

Оружар и штрајкач глађу Гвозден Марковић је јуче најпре рекао „да је он за још оштрији и радикалнији протест од досадашњег“.

– Све што је требало и могло да се каже – речено је. Оловке су се истрошиле од силног писања а резултата нема. Остала је још само батина за ове битанге. Њих треба бити и шиканирати на сваком кораку... Видите да нам проклето харачлије и воду забрањују.

УКЛОЊЕНА И ЦИСТЕРНА С ВОДОМ

Јучерашњи протест оружара и осталих радника пред Скупштином града најмање је 2 - 3 пута био на ивици опасног „инцидента”. У иначе наелектрисаној атмосфери јуче се десило да је двојици штрајкача глађу позлило, па је Борис Димитријевић морао да буде пребачен у болницу. Окупљене раднике посебно је разгневила чињеница да пред Градском скупштином од пре два дана „декретом” крагујевачког руководства – више нема цистерне са водом. Због тога је јуче неколико пута из масе опасно хукнуло „Бандо црвена” и „Лопови, лопови”, са призвуком који је „мирисао” на упад у Градску скупштину. Све је, срећом, завршено без инцидента те врсте.

Иначе, према речима Живорада Марковића, члана руководства Синдиката „Наменске”, здравствено стање штрајкача глађу је „још увек релативно задовољавајуће, мада је свима притисак опасно опао, што код њих узрокује додатну нервозу и напетост”.

Говорећи по други пут председник синдиката „Наменске” Зоран Недељковић је поново подсетио да су оружари „јасно рекли када ће престати са протестним окупљањима и штрајком глађу”.

– и даље тражимо: исплату регреса за прошлу и ову годину као и јулских плата по цени рада из јуна за све раднике. Када се то буде исплатило спремни смо да прекинемо са штрајком глађу и седнемо за сто за којим треба да се разговара о статусу „Заставе – Наменски производи”. Поручујем им да нам регрес не треба за море, пошто је лето прошло. Регрес нам треба за дрва, струју и да пошаљемо децу у школе. Данас смо позвали људе из ове зграде да дођу овде и да вам се обратe, а њих опет нема – рекао је Недељковић.

Скуп је „традиционално” затворио Драгутин Станојловић, прозван претходно вишеминутним скандирањем: „Бајо, Бајо”:

– Ми се стидимо када се они који су нас довели доведе наводно брину за нас. Битанге и смрадови, ми се стидимо ваше „бриге”. Ми наше животе не жртвујемо вама. Ми се боримо за нас и за нашу децу коју ви уништавате – истакао је Станојловић.

Радничке демонстрације у Крагујевцу се настављају и данас...

ЧЕТРНАЕСТИ ДАН ПРОТЕСТА и ДЕСЕТИ ДАН ШТРАЈКА
ГЛАЂУ КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ШТРАЈКАЧИ ГЛАЂУ ПАДАЈУ ЗБОГ ИСЦРПЉЕНОСТИ

Јуче се срушила тиројица оружара од изгладнелости. Драгунин Симонојловић позвао све раднике Србије да им се придруже. Велико нећодовање изазвала јорука челника крајугевачких социјалиста

*Изгржаћемо!: Штрајкачи глађу у крајугевачкој „Наменској”
(ФОТО: Н. Симојановић)*

– Оружарске демонстрације у центру Крагујевца постају све потресније и, благо речено – све драматичније. Јуче су пред овдашњом Градском скупштином штрајкачи глађу из „Наменске” падали готово „као снопље”. Најпре се тешко исцрпљен десетодневним гладовањем на платоу испред самог улаза у Скупштину града (где су постављени микрофони и озвучење) изненада „као свећа” срушио инжењер Славољуб Милосавац. Одмах је у бесвесном стању пребачен у болницу. После њега у маси је пао Дуле Дуленац, такође штрајкач глађу, а на крају, у колони на путу у Фабрику срушио се још један изгладнели оружар.

Након пада Славољуба Милосавца окупљени радници, ионако огорчени прекјучерашњом изјавом Милуна Симића, председника овдашњег

огранка СПС „да је њихов скуп политички” просто су експлодирани: „Милуне убице, Милуне убице”, па затим „убице, убице” и на крају „фашисти, фашисти...”

Ситуација је у тренутку постала толико наелектрисана да је сваког момента могао да се очекује упад више од 15.000 радника и житеља Крагујевца у просторије Скупштине града...

Микрофона се, међутим, у том тренутку, докопао Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске” који је и сам тешко погођен рушењем Милосавца ипак успео да скрене пажњу разгневног народа, наредивши челницима свих синдикалних организација из Крагујевца да се одмах губе са оружарског скупа.

– Поздрављамо подршку Синдиката Суботице. Али, не поздрављамо присуство крагујевачких синдикалаца, који су овде са нама без својих радника. Долазе овде да би се сликали са нама, као да њихови радници нису понижени, гладни и јадни. Зато сви марш одавде, наредио је Недељковић, а булумента овдашњих синдикалних мешетара се покуњено повукла.

Радница Милка Ерић, која са својим колегама у кругу фабрике већ 10 година штрајкује глађу је потом пришла микрофону и просто „пукла”; „Убице градске, срам вас било. Фашисти, хоћете да у Крагујевцу поново направите 21. октобар. Директорима у фабрици поручујем да су и они фашисти и убице. Тешко вама када се вратимо у фабрику. и запамтите једном за свагда – издржаћемо”. После тога су је однели.

– Свим овим смрадовима поручујем: за било коју главу ових измучених људи овде летеће њихове главе. Ово је брука за читаву Србију, за читав српски народ, нагласио је Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”.

Иза њега радницима се поново обратио Зоран Недељковић и поручио свим руководиоцима у фабрици који су јели и пили у „Подрумчету” („Заставин” пословни ресторан, прим. З. Р.) и за девизе куповали мобилне телефоне (директор Драгољуб Димовски), док су њихови радници штрајковали глађу, да их не чекају у фабрици.

– Свако њихово будуће појављивање тамо где ми штрајкујемо глађу сматраће се тешком провокацијом за чије последице нећемо сносити одговорност ми... Рекао сам пре два дана: пада клас по клас, али ако останемо заједно и будемо јединствени, онда је то сноп који не може да падне.

Потом је поново говорио Драгутин Станојловић који је нагласио да ако падну они из синдикалног руководства, онда радници нека изаберу друге вође. Јер, багра мора да нађе решење и испуни све оружарске захтеве.

– Нека се стиде радници Србије. Зар њихова деца нису гладна? Зар њихова деца сутра, када одрасту неће бити исто што и они – слуге и робови банде и лопова, истакао је Станојловић, а из масе се разлегло: „Устај, Србијо...”

Иначе, километарска оружарска колона је јуче крагујевачким улицама на путу према Градској скупштини поново прошла, узвикујући громогласно већ познате слогане „Бандо црвена”, „Идемо по лопове”, „Ево нас опет”,

„Диж главу народе”, али се најгласније чуло оно – „Милуне педеру, Милуне педеру”, посвећено Милуну Симићу, првом крагујевачком социјалисти. На прилазу Скупштини града све је гарнирано песмом – „крагујевачком химном” – „Текла река Лепеница”.

Рекло би се да никада као јуче на овдашњим трговима и улицама није било толико народа који је аплаузима и скандирањем дочекивао колону оружара. Одазвали су се чак и лекари и друго медицинско особље које је вишеминутним аплаузом са прозора зграде Хигијенског завода (у строгом центру града) поздравило оружаре.

Скуп је отворио Драгутин Станојловић, који је одмах позвао 15.000 људи пред градском Скупштином да „поздраве” Милуна Симића, првог крагујевачког социјалисту онако како су га поздрављали док су пролазили градом. Из хиљада грла се заорило: „Милуне педеру, Милуне педеру”. А, после тога „Џадо лопове”. Ово друго је наравно било намењено градоначелнику Крагујевца Живораду Нешићу.

– Багра жели да жртвује групу људи. Лекари нас свакога дана саветују да прекинемо. Мени јутрос кажу „са срцем ти ништа није у реду, лоше је”. А ја им кажем, моје је срце чисто... Они желе експрес, желе да неко од нас погрешити и уништи све оно што смо до сада урадили. Смрадови нас снимају овде свакодневно, да би могли сутра да предузму неке мере. А ја им кажем да ме за њихове мере заболе, не могу због деце и жена да кажем шта. Та багра још увек не може да схвати да смо ми спремни на све... Питам као човек, као радник, шта чекају остали радници у Крагујевцу и Србији? Уколико наше колеге из Србије дозволе банди да ово у Крагујевцу угаси, нико више у држави неће моћи да поново запали радничку ватру.

ЗАХТЕВ В. Д. ДИРЕКТОРУ ШМИГИЋУ

Одбор Синдиката „Наменске” поднео је јуче после подне захтев в. д. директору Бранку Шмигићу да одмах разреши дужности све директоре који су на функцијама били у време пуковника Вукашина Филиповића.

Овде се, истовремено, сазнаје да је за данас заказана ванредна седница Градског одбора СПС на којој ће се разматрати ситуација у граду проузрокована тронедељним оружарским демонстрацијама.

Челник синдиката „Наменске” Зоран Недељковић се јуче осврнуо и на последњу изјаву Милуна Симића, председника СПС у граду.

– Проговорила је власт у Крагујевцу. Проговорила је нама познатом реченицом „страни плаћеници, издајници, опозиција”. Наши празни стомаци су, дакле, њима опозиција... Овај димњак радничког незадовољства у Крагујевцу не сме да буде срушен. Ако га сруше смрвиће све остале и овдашње и српске раднике. Нас штрајкача глађу у „Наменској” има доста и истрајаћемо. Мени надимак говори да једем у јесен, преко зиме ништа, па поново у пролеће. Из масе је просто пукло „Медо, Медо”, што је надимак Зорана Недељковића. –

Зато сви они у облику Милуна Симића, Цада и њима сличних не морају да брину за нас. Упалићемо ми много већу ватру од ове, коју неће моћи да угасе ни водом коју нам данима већ не дају. Јер, штрајкачи глађу су свакога дана све јачи и истрајнији – не физички, него вољом и духом.

Као и свих ранијих дана после синдикалних челника на „радничком парламенту” пред Градском скупштином у Крагујевцу проговорили су оружари.

Први се својим колегама обратио Душан Јовановић. – Много је јада про-
суто са ове говорнице. Међутим, има још доста тога да се каже. Мора, јер
нашем лошем пословодству, као оно лошим ђацима мора да се стално по-
навља да би чули и „научили” да смо у агонији. Ово је прилика да им по-
следњи пут поручимо да у комплету морају да оду, заједно са својим татом.
Сви они, од пословођа, преко начелника, до управника погона и директо-

НОВИНАРИ ТРАЖЕ ОСТАВКУ ДРАГИЋА ЛАЗИЋА

Већ данима улицама Крагујевца
хода колона оружара тражећи сво-
ја синдикална и људска права. Део
радника и руководства синдиката
Фабрике оружја ушли су у десети
дан штрајка глађу. Пред зградом у
којој се налази твоја канцеларија
узвикује се „лопови, ловови”. Тој и
сличним паролама упућеним ру-
ководству града данас је придодата
и парола „фашисти, фашисти”.
Стање штрајкача глађу је критично.
Данас су у бесвесном стању са
подијума испред Скупштине града
однели инжињера Славољуба
Милосавца, члана руководства
синдиката „Наменске”. За његову
или не дај Боже чију смрт сноси-
ћеш и ти одговорност – наглашава
се у јучерашњем писму групе кра-
гујевачких новинара, дописника
престоничких листова и чланова
локалних редакција, упућеног
на адресу Драгића Лазића, пот-

председника Скупштине града
Крагујевца, који је пре доласка на
ову функцију годинама био допи-
сник „Политике” из Крагујевца и
Шумадије.

Надаље у писму каже: „Ако ти
је до части професије којом си се
колико до јуче часно бавио, пози-
вамо те да поднесеш оставку! Бив-
ши колега, теби није место међу
онима којима хиљаде радника
„Наменске” узвикује да су лопуже,
фашисти, зликовци, којима ору-
жари испред локала скандирају
„то су наше паре”. Дај оставку, вра-
ти се новинарству, зарађуј за хлеб
као што си то чинио и до сада –
часно и поштено, онако да те нико
не проклиње и да ти деца могу
чиста образа да пролазе улицама
овога града. Лазићу, оставка је је-
дино што те може опрати од чиње-
нице да си извесно време провео
у руководству које радници оптужују
за пропаст овог града. Чекамо твоју
оставку и твој повратак новинарству!”

ра морају да поднесу оставке... Господо социјалисти, ви који водите овај град и ову државу, зашто вас нема овде међу нама? Узели сте нам разглас, воду, узели бисте нам и ваздух. Ставили сте ове људе да вас штите. Од кога да вас штите, господо социјалисти – зар од гладног и напаћеног народа, нагласио је Јовановић и позвао све СПС кадрове на функцијама у Београду да одмах дођу и обратe се радницима.

Радница Рада Дамјановић је своје колеге поздравила са „драга моја авангардо”.

– Политика се увукла у наше редове. Оснивамо странку. Странку радника наменске производње. Странку посла... Они ово зову политиком, срам их било. и Милуна и Цаду. Знају они како је добро када се ништа не ради, а пара пун џеп. Ми тражимо паре. Шта ће нама паре, чуде се они. За нас су тачкице и бонови. То је њихова политика. Срам вас било Милуне и Цадо. Зашто не изађете пред народ (из масе громогласно „лопови, лопови”). Ништа друго не тражимо него посао и награду за рад, нагласила је Рада Дамјановић.

Оружар Миодраг Јелић је рекао да је „прекјуче са протеста пред градском Скупштином у фабрику отишао изнемогао од дугог штрајка глађу”.

– Али, изненада ме пробуди Милун Симић. Морам да кажем да је то једна битанга коју ја добро знам. Зна и мене та битанга врло добро. Он јуче хтеде да овај часни скуп претвори у нешто друго... Милуне Симићу, знам добро, сву своју породицу си запослио у општини и другде где су плате велике. Изађи Милуне барабо и убицо свог народа, нагласио је Јелић. Тог тренутка

Славољуб Милосавац се срушио поред њега и народ пред крагујевачком Градском скупштином је експлодирао...

– Јесмо исцрпљени, али никада на колена нећемо. Пред бандом клечати нећемо. Банда ће, ако Бог да клечати пред нама. Наш протест се наставља и сутра и прекосутра, грмео је јуче са говорнице Драгутин Станојловић.

Оружарске демонстрације у Крагујевцу се настављају а да нико овде не може и не сме више да прогнозира како ће се окончати.

МАЈКА БРИНЕ О СИНУ

Није било јуче тог „јунака” пред крагујевачком Градском скупштином, а да се није расплакао присуствујући разговору Зорана Недељковића, челника синдиката „Наменске” са мајком.

-Мајка је упорно молила и убеђивала Зорана да треба са собом да понесе у фабрику и нешто сока од парадајза „јер је то добро кад дуже не једе”... Син јој је већ видно исцрпљен од десетодневног гладовања одговарао да не брине ништа, јер до 25 дана није опасно гладовати. После јесте.

ПЕТНАЕСТИ ДАН ПРОТЕСТА и ЈЕДАНАЕСТИ ДАН ШТРАЈКА
ГЛАЂУ КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ПРЕКИНУТ ШТРАЈК ГЛАЂУ ПРОТЕСТ СЕ НАСТАВЉА

Одлуку о прекиду гладовања донео Одбор синдиката „Наменске” после лекарској извештаја да је чак једанаесторици штрајкача угрожен живот

Прекидају процес: Штрајкачи глађу снимљени пре неколико дана
(ФОТО: Н. Стојановић)

– Суочен са лекарским извештајем по којем је чак једанаесторици штрајкача глађу, међу којима и појединим члановима синдикалног руководства био угрожен живот, Одбор синдиката „Наменске” је јуче касно по подне донео одлуку о престанку ове врсте протеста.

Оружарске демонстрације у центру Крагујевца, међутим, настављају се у понедељак.

-Багра и смрадови желе да нас виде на коленима. Не, ми никада нећемо кле-

чати. Стајаћемо усправно овде и понављати оно што смо им поручили још 19. августа ове године. Наше паре су код њих и они морају да нам их врате – милом или силом... Сваког дана овде нас је све више и нећемо одступити ни за милиметар од наших захтева – нагласио је јуче петнаестог дана јавног протеста крагујевачких оружара, на Тргу слободе код овдашње Скупштине града, Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Заставе – Наменски производи” и око 20.000 побуњених оружара, осталих осиротелих радника и житеља шумадијске престонице, по ко зна који пут „дигао на ноге”.

Окупљени народ му је узвратио вишеминутним „Бајо, Бајо”, а Станојловић је додао: „Зар председник Србије Слободан Милошевић (звиздуци до неба) не види шта ова багра ради са нама. Зар овом граду требају још једне Шумарице. Ако он (Слободан Милошевић) не види шта се са нама ради – отворићемо му очи. Ако не чује – прочачкаћемо му уши”.

Затим се, поздрављен скандирањем, крагујевачким радницима обратио Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске” и најпре се захвалио штрајкачима глађу који већ једанаести дан на тај начин изражавају протест у фабричком кругу и испред градске Скупштине.

– Поручујем колегама широм Србије: сви ви у својим градовима имате Џаде (Живорад Нешић, градоначелник Крагујевца), Филиповиће (пуковник Вукашин Филиповић) и Србе (Србољуб Васовић, председник групе „Застава”). Свима њима је време да оду – заувек (из масе сложено „Устај Србијо”). Данас нас је много више него свих претходних дана. Идуће недеље биће нас још више, јер ћемо ми радници „Наменске” овде довести сву своју децу. Извешћемо их из школа. Нека буду са нама да овде науче један час историје. Издржаћемо са свима вама, ни сам не знам колико још, истакао је Недељковић, а народ га је поздравио са већ уобичајеним хорским „Медо, Медо”.

Као и свих ранијих дана и јуче су после синдикалних челника реч добили радници. Прво је говорио Бранислав Стевановић, који се својим колегама најпре обратио стиховима Лазе Костића – „Рајо, тужна рајо”, написаним још 1860. године.

– Данас после 136 година на власти су неки српски Турци. Дахије XXI века изволите, кнежеви су ту пред вама. Не морате да их тражите по Србији (из масе громогласно „Убице, убице”). Но, имају један проблем садашње дахије. Много је више нас кнежева, него оних дахија, па ни јатагана немају толи-

СИНДИКАЛЦИ ИЗ ИНОСТРАНСТВА

Окупљени радници пред крагујевачком градском Скупштином јуче су дуготрајним аплаузом поздравили делегацију синдиката Немачке, Француске, Норвешке, Мађарске и Шведске, која је присуствовала оружарским демонстрацијама. „Нисмо сами, они су са нама”, рекао је Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске”.

ко... Ми смо овде и чекамо да почну. А, ово овде је срце Крагујевца, срце Шумадије и Србије. Ако ми овде паднемо, пашће и Србија. Али морају да се присете садашње дахије шта се десило после оне сече кнежева. Знају ли они да је после било – „Србија се умирити не може”, рекао је Стевановић.

Потом се овај радник осврнуо на изјаву пуковника Вукашина Филиповића, сада већ бившег директора „Наменске” у којој је он (Филиповић) побуњене оружаре назвао „страним плаћеницима”.

– Он да нама то каже. Ђубре плаћеничко, срам га било. Да ли нас је он то са собом водио на службена путовања по Америци па зна да нас је неко заврбовао тамо, истакао је још Стевановић.

Радник Радмило Каличанин је јуче пред крагујевачком градском Скупштином замолио све штрајкаче глађу да престану са том врстом протеста.

– Вратите се својим породицама које вас жељно очекују, па да у понедељак почнемо да прослављамо нашу победу, каже Каличанин, констатујући да се пред крагујевачком градском Скупштином пише „историја српског радничког покрета”.

Оружар Славко Матић је јуче затражио да свих 20.000 присутних са три пута „ура” поздраве штрајкаче глађу, а народ му се сложено одазвао.

– Драге сестре и браћо, и небо Србије плаче над нашом судбином. Само још они дебили (власт) не чују и не виде шта се овде догађа... После много година заплакао сам за мајком „Наменском” и овим људима који нуде животе на тањир (штрајкачи глађу), за правом ствари, за нашим радничким правом, истакао је Матић и позвао „обесправљену рају широм Србије да се придружи оружарима” јер данас је сотона у оружарској кући, а већ сутра биће у кућама (фабрикама) свих осталих српских радника.

Штрајкач глађу Гвозден Марковић је јуче нагласио да се побуњени крагујевачки радници налазе пред кућом (градском Скупштином) коју су они изградили, а у коју су се уселили бандити и лопови.

– Тражимо наше отето да бисмо могли нормално и поштено да живимо. Зато нећемо са њима ни да разговарамо, ни да преговарамо све док нам не буду испуњени сви наши захтеви. Нисам ни лопов, ни убица, а свесно им поручујем: „Паре или живот”. Падају наше колеге штрајкачи глађу овде. А ја им кажем – свако наше падање, не дај Боже изгубљени живот, коштаће их много. Јер, требало би да знају да су кука и мотика данашње оружје ове опљачкане и ојађене Шумадије. Пљачкашима поручујем: Ми смо „Наменска”. Народ је у трену прихватио већ чувени слоган оружара.

„Чиновник” из „Наменске” Небојша Крстић је јуче први рекао „да више не броји кораке”. Не зна више ни који је дан како корача на путу из фабрике према Скупштини града”.

– Испред мене у колони иде колега са поцепаним ципелама. Он не тражи милостињу. Он само тражи своје. Сви ми тражимо исто. Хоћемо достојанствен живот. и зато кад год корачам у колони знам зашто то чиним. Не

могу више отуда да волим људе који су изван ове колоне. Не верујем више ни њима, ни свима онима који са „неразумевањем“ гледају на колону људи који само траже да достојанствено и поштено живе, признаје Крстић.

Најстарији штрајкач глађу међу радницима „Наменске“ Милорад Марковић, са 32 године радног стажа у „Застави“, јучеје своје колеге поздравио оном народном „Бог вам помогао“, а сложено му је узвраћено на исти начин.

– Предлажем да се улица којом свакодневно пролазимо (Улица ЈНА, прим. З. Р.) убудуће, у једном делу зове Улица оружара. Предлажем, надаље, да се овај плато пред градском Скупштином, на којем се свакога дана окупљамо назове – Тргом плача и стида. Нашег плача, а њиховог стида. А онај њихов Црвени барјак, који се поново вије са оног оближњег јарбола црњи је од црног гаврана (из масе „Бандо црвена“), рекао је Марковић.

У име службе ЕОП (Електронска обрада података) Драгана Влајковић је јуче замолила све штрајкаче глађу да прекину са овом врстом протеста.

– Ми не смемо дозволити да наши људи (штрајкачи глађу) помру овде. Морамо предузети нешто... У мојој радној целини су инжењери, економисти, магистри и сви смо ми уз вас, уз наше раднике. Ми морамо сачувати нашу радничку класу која се и гладовањем бори за наша и њихова права. Моја радна целина предлаже, да ако нам данас не исплате део регреса за ову годину, у висини од 350 динара – да сви запослени у „Наменској“ остану у кругу фабрике и да не одлазе кућама. Ми не одбијамо да радимо, али нећемо мртве људе. Хоћемо да живимо, радимо и стварамо, истакла је Драгана Влајковић и била поздрављена овацијама.

И радник Радомир Тошић је јуче апеловао на своје колеге штрајкаче глађу да прекину са гладовањем, јер „ако они оду са лица земље, цаба оволики оружарски труд“.

– Ова банда лопова (власт) једва чека да нестанете, да изумрете... Највише бих волео да нам се овде обрати Слободан Милошевић, јер његови кажу да је Влада послала паре за нас. Ми те паре, међутим, нисмо видели. Можда су отишле на изградњу Тржног центра „Раднички“, или за покривање фудбалског стадиона у Бадњевцу, а можда и за неке друге махинације у које су умешане руке Цаде (градоначелника Крагујевца) и Милуна Симића (председника крагујевачких социјалиста), каже Тошић.

Обраћајући се радницима на крају јучерашњег протеста, Зоран

ДИРЕКТОРИ ПОБЕГЛИ

По повратку са демонстрација пред градском Скупштином оружари у фабрици нису нашли ниједног од директора и руководиоца којима су са протеста проучили да их не чекају у фабричком кругу – уколико нису поднели оставке. Директорске просторије биле су закључане, а прозори замандаљени.

Недељковић, председник Синдиката је рекао да је прекјуче в. д. директору „Наменске” Бранку Шмигићу постављен захтев да данас (јуче) до 12 часова сви директори из колегијума пуковника Вукашина Филиповића морају да поднесу оставке.

– Немој да их затекнемо у фабрици када се данас тамо вратимо, истакао је Недељковић и поручио окупљеним радницима – „Видимо се у понедељак”.

Скуп је „затворио” Драгутин Станојловић, наглашавајући „Враћамо се у фабрику. Шљам (руководиоци) који је тамо остао извући ћемо као оно свињче за уши... У понедељак ћемо бити још бројнији и јачи. Ово је тек почетак.”, поручио је Станојловић.

Оружарима се тада поново обратио Вук Драшковић, тадашњи лидер Српског покрета обнове, најјаче опозиционе партије, који је апеловао на Оружаре да прекину штрајк глађу јер само живи могу да се изборе за нову Србију.

Писмо је упућено Оружарима – штрајкачима глађу, следеће садржине:

*Оружарима – штрајкачима глађу
Крајујевац*

Јунаци,

Ви не смејте умрејти. Они који су до глади довели вас и ваше породице, обрадовали би се вешћу да вас нема.

Немојте им приредити то задовољство, молим вас.

Вашим породицама, Крајујевцу, Шумадији и нама свима побрешни сите живи и здрави.

Само са живим јунацима, са живим Јуковићима а не са мртвим, изборићемо се за снове које већ данима, док штрајкујете глађу, ви сањате. Изборићемо се за нову, бољу, срећну и дивну нашу Србију.

Задивљен сам вашим подвигом и жртвом. Хвала вам, јунаци.

У Београду, 6.09.1996. године Вук Драшковић

ДО ИСПУЊЕЊА СВИХ ЗАХТЕВА

Синдикални лидери оствљају при захтевима да се свим радницима „Наменске” подели регрес за ову годину, да се смени комилейна директорска јарништура из времена смењеног пуковника Филиповића, те да се исплате зараде и регрес колеџама из јојона „Наменске” у Клини и Новом Пазару – У понедељак у 10 сати имамо синдикално-раднички збор у кругу фабрике. Након тога излазимо на улицу и у 11 часова као и свих радних дана током три минуле недеље стижемо пред Скупштину града.

Ту ћемо нашем чланству и житељима чланства предочити налазе лкарске комисије због којих смо прошлог петка били принуђени да прекинемо штрајк глађу 80-ак оружара – прича јуче за „Нашу Борбу” Зоран Недељковић, председник Синдиката „Заставе Наменски производи”, додајући да се радничке демонстрације у центру Крагујевца настављају и да ће трајати док се сви захтеви не испуне.

Подсетимо стога да су овдашњи оружари до сада успели да се изборе да им се исплате плате за јуни и јули, као и регрес за прошлу годину. Њихови синдикални лидери, међутим, захтевају да се јунске и јулске плате и регрес за 1995. исплати и запосленима у погонима Наменске у Клини (на Космету) и Новом Пазару. Поред тога, инсистирају да се свим радницима „Наменске” подели регрес за ову годину у висини од 350 динара по запосленом. Истовремено, захтевају и да комплетна директорска гарнитура из времена смењеног пуковника Вукашина Филиповића поднесе оставке.

Напоменимо овом приликом да су побуњени оружари успели да из-

„ П О З Д Р А В ”

ВЕРИ ЂУРОВИЋ И ЈУЛ-У

Јуче се поводом оружарских демонстрација преко Радио Крагујевца коначно огласила и Вера Ђуровић, председник Окружног одбора ЈУЛ-а за Шумадију.

– Позивамо раднике да се врате у фабрику и прекину штрајк. Тражење пара којих нема води нас поново у 1993. годину – истакла је између осталог Вера Ђуровић.

Оружари који су већ чули за ову изјаву, подсећају Веру Ђуровић да они не траже ни штампање пара ни туђ новац. Они траже само оно што су већ зарадили даноноћним радом у протеклим месецима.

Сазнаје се да јој већ за данас припремају слогане којима ће је „поздравити” на крагујевачким улицама и пред градском скупштином.

СВИ РАДНИЦИ СРБИЈЕ СЛЕДИТЕ ВАШ ПРИМЕР

– Ви већ данима храбро и постојано говорите оно што радници Србије мисле: док сте ви радили или радите, други су резултате вашег рада пљачкали и пљачкају. Фабрика вам је упропашћена, плату не примате, ваше породице нису социјално заштићене. Ви сте принуђени да на улици и протестом тражите и плату и правду. Радници целе Србије, уверени смо, ускоро ће следити ваш пример и нико их у томе не може спречити, стоји у СПО упућеном крагујевачким оружарима. Ваши су захтеви оправдани. Ви тражите да лопови иду у затвор, да неспособни буду смењени, да отето и опљачкано

буде враћено, да се радницима обезбеди да раде и пристojно живе од свог рада. Ви сте се и штрајком глађу борили да више никад ни ви, ни ваше породице, нити било ко у овој земљи не буде гладан, наводи се и додаје:

„Главни аутор СПО се диви вашој храбрости и поштењу и подржава све ваше захтеве. Богата и демократска Србија срећних људи наш је заједнички циљ, а њега само заједно и солидарно можемо остварити. Још једном, примите изразе нашег најдубљег поштовања и подршке.”

дејствују и оставку Милорада Матића, председника крагујевачке градске Владе и једног од најистакнутијих овдашњих социјалиста. Последњих дана радничких протеста громогласно су тражене оставке и осталих овдашњих партијско-градских функционера али и Србољуба Васовића, председника Групе „Застава”. Отуда су градом током викенда колале незваничне информације да су крагујевачки градоначелник Живорад Нешић-Цада и Србољуб Васовић – поднели оставке. Гласине ове врсте јуче је овде било немогуће проверити.

Оно што се поуздано зна, међутим, јесте да је прошлог петка поводом тронедељних оружарских демонстрација одржана ванредна вишесатна седница Градског одбора СПС на којој није одлучено ништа. Поуздано се сазнаје да је на овом скупу крагујевачких социјалиста изнето низ тешких квалификација и примедби на понашање др Славице Ђукић-Дејановић, потпредседнице Главног одбора СПС и Слободана Бабића-Сарме, потпредседника српске Владе који „већ годинама седе на високим партијским и државним функцијама у Београду док за Крагујевац и његову привреду нису учинили ама баш ништа”. После вишечасовног „дивањења” руководећи крагујевачки социјалисти су се разишли, а да нису донели ниједан став или(ти) закључак гледе оружарских захтева.

Овде се, такође, поуздано зна и то да је прошлог петка у кругу „Наменске” било „густо” свим оним директорима фабрике који су се усудили да

СЛОБОДАН РАДУЛОВИЋ О ПРОТЕСТУ ОРУЖАРА

Одговарајући јуче на питање уредника Радио Крагујевца шта мисли о штрајковима у Србији, а нарочито о оном у Крагујевцу, Слободан Радуловић потпредседник Владе Србије је рекао најпре „да је штрајк саставни део тржишне економије”.

– У Крагујевцу има и неких додатних ствари, али ја о свему немам конкретне информације. Све оно што Влада Србије прихвати као обавезу, она то и испоштује. Доста ствари је тако конкретизовано и са крагујевачким басеном. По свим нашим проценама није требало да дође до овога – истакао је Радуловић.

сачекају оружаре са протеста испред Скупштине града. Већина њих је благовремено успела да умакне. Неколицину „одважних”, међу њима и Драгољуба Димовског, директора продаје од оружарског гнева спасле су само „хитре ноге и срећа ”јуначка”.

– Било је трагикомично гледати их како са све ташнама и мобилним телефонима перјају преко моста на Лепеници – прича јуче за „Нашу Борбу” један од очевидаца директорске бежаније из круга „Наменске”.

НАША БОРБА - уторак - 10. 9. 1996.

ШЕСНАЕСТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

„ОВО МОРА ДА СЕ РАШИРИ ПО ЦЕЛОЈ СРБИЈИ”

Драгићин Ситанојловић: Ако директори не суспендују сами себе данас до 12 сати поново ће бити бежаније кроз фабрику и преко моста на Лепеници

– „Сутра ћемо опет, сутра ћемо опет”, па онда „идемо до краја” и на крају „химна” (крагујевачка) – „Текла река Лепеница”.

Овако је јуче окончан шеснаести дан радничких демонстрација у Крагујевцу. Оружарски протест се тако наставља и улази у четврту недељу за редом, а да овде више нико заиста не може и не сме да прогнозира када ће највећа и најистрајнија радничка побуна на овим српско-југословенским странама да буде завршена.

А почело је пред градском скупштином громогласно – протестима и звиждуцима који су парали небо, упућеним екипи РТС која је „дошла до шеснаестог дана да сними радничку беду и муку”. Након звиждука уследило је „бандо црвена”, а онда се „на адресу” градског руководства разлегло „оставке, оставке”...

„ЈУЛ је давно прошао, сад је септембар“:

Оружари јуче на крајујевачким улицама

(ФОТО: Д. Милошевић)

„Наменску” – нагласио је јуче пред 15 - 20 хиљада оружара и житеља Крагујевца Драгутин Станојловић, секретар синдиката ЗНП.

– Ово мора да се рашири по читавој Србији. Живела Србија – узвикнуо је на крају Станојловић, а из масе се заорило „живела”.

Затим се окупљеном народу обратио Зоран Недељковић, челник синдикалне организације „Наменске” и одмах приметио „да што их више плаше, радника пред Градском скупштином све је више”.

– Кажу да су нам испуњени сви социјални захтеви. Није тачно. Јуче чујем потпредседника владе Србије Слободана Радуловића (из масе громогласно „уа”) како каже „много је урађено”. Да је тако, зар би данас били овде. Проговори коначно и Вера Ђуровић (из масе громко „уа” и још неки „епитети”). Мислим да је она председница ЈУЛ-а у Крагујевцу. За нас раднике је сада септембар, ЈУЛ је давно прошао. Надам се да је за све тако. Подсећам Веру Ђуровић да ми не тражимо штампање пара, ни туђ новац. Ми тражимо наше зарађене паре – нагласио је Недељковић.

Потом су, као и током минуле три недеље, реч добили радници. Оружар Гвозден Марковић је говорећи први напоменуо да је „прекид штрајка глађу у којем је и сам учествовао – маневар који ће допринети радничкој победи”.

Нисмо хтели дебилима (власти) да дамо наше животе и прекинули смо штрајк глађу у знак наше победе... Долазим јутрос у фабрику, а нека говеда (руководиоци) нам прете суспензијама. Они (директори) могу да суспендују само себе. Ако то не учине данас до 12 сати, поново ће да буде бежаније кроз фабрику и преко моста на Лепеници. Много пута смо им већ рекли на шта смо све спремни. Још једном им поручујемо: Филиповићеви бумбари и мамлази не смеју више да воде нашу фабрику. Имамо ми доста младих, паметних и школованих инжењера, економиста и правника који су чисти и некомпромитовани. Таквим људима треба дати да воде

– Одступања нема све док нам и последњи захтев не буде испуњен. Подршка нам стиже свакодневно и из земље, и из света. Мени лично најдража је она која је стигла од новосадских студената. То је доказ да имамо паметну децу...

Радник Димитрије Зарић јуче је приметио „да је после пуних тридесет година колико он има стажа Синдикат „Наменске” први пут стао на страну радничке класе”.

– Немојте дозволити да неко од њих (синдикалних лидера) сноси одговорност за овај наш протест. Оно је синдикални скуп са чланством на којем тражимо рад, ред и одговорност у фабрици. Поздрављам директора Шмигића и поручујем му да је попушио – горак пикавац. Када си сео (Шмигићу) у фотељу директора „Наменске” која се клима већ десет година, морао си да кажеш Срби (Србољубу Васовићу, председнику групе „Застава”) и Ружици (Милосављевић, председници синдиката целе „Заставе”) уништитељима нашим да прво мораш да се обратиш радницима и штрајкачима глађу... Није тачно да ми плачемо за топовима. У нашој фабрици има радионица – машинска, столарска, полирница, калионица, пескара – у којима може да се производи много тога другог. Може, али нам злотвори све то одузеше.

Једна радница се јуче најпре захвалила „јунацима, штрајкачима глађу”.

– Они су нам гладујући једанаест дана пробудили наду да још увек постојимо као људи... Исплаћујем раднике сваког месеца и видим им на лицима очај када приме ону беду од по 50 динара. Сетите се само дочека нове 1993. године коју смо провели у фабрици и на улици, чекајући да нам уделе по марку или две. Чиме нас више могу застрашити – зар својим саопштењима на РТС. Шта ми можемо више да изгубимо? Ми ништа, они могу све – нагласила је ова оружарка.

Оружар Властимир Шарановић је јуче пред својим колегама констатовао „да су радници доказали да се не боје никога и ничега”.

Његов колега Милан Милутиновић је јуче истакао да је био међу штрајкачима глађу и да је поносан на то.

– Поздрављам штрајкаче глађу који су дигли руку на себе да би доказали надлежнима и одговорнима за нашу агонију да су – живи. Из наше фабрике најурени су најбољи људи и стручњаци. Остали смо још ми радници да јој сачувамо углед и достојанство – рекао је Милутиновић.

Радница Злата Нишлић, која је у кругу „Наменске” данима штрајковала глађу, јуче је истакла „да је поносна што је Крагујевчанка међу чијим највећим људима (штрајкачима глађу) је провела читавих једанаест дана”.

– Долазили су (руководиоци) ноћу да нас, као, обиђу. Долазили су, у ствари, да нас завлаче. Мислили: ми жене слабе, гладне – попустићемо. Штрајк глађу смо прекинули сами и ево ме, лепша сам, поноснија и храбрија него пре претнаест дана – нагласила је Злата Нишлић, а народ јој је одговорио дуготрајним аплаузом.

СИНДИКАЛНИ ЗАХТЕВИ ДРЖАВИ

Финансијско стање ЗНП је неликвидно. Статус фабрике је нерешен, а зараде радника прениске и нередовне. Потраживање ЗНП према СРЈ износи 68 милиона долара. Обавезе према ЗНП у Крагујевцу према одлуци владе Републике Србије за уговарање послова у износу од 20 милиона динара – делимично су извршене, констатује се у јучерашњем саопштењу Одбора синдиката „Наменске“. „Зато се тражи: да влада Србије поводом неоснованог потраживања од ЗНП, а у вези зајма за препород Србије одмах призна да обавезе по овом основу не стоје како би се деблокирао жиро рачун. Затим, да држава СРЈ као правни следбеник СФРЈ а посредник и гарант предложи начин и рокове исплате дуга према ЗНП у износу од 68 милиона долара, да се изврши преузета обавеза по одлуци владе Србије о закључивању уговора за вредност посла до 20 милиона динара, да убудуће зараде радника ЗНП буду редовне и да се исплаћују на начин утврђен колективним уговором.

Говорећи по други пут на крају скупа Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске“ истакао је „да му је најдражи телеграм подршке онај који је стигао од Слободана Лаловића и Вукојице Шћекића, стручних сарадника у републичком Синдикату“.

– Имали су храбрости као чиновници да нас подрже, јер знају да смо у праву. Синдикално руководство Србије се, међутим, још није огласило. За њих ми не постојимо. Али нека, доћи ће и они на ред – рекао је Недељковић.

Протест оружара је „традиционално“ затворио Драгутин Станојловић Баја, нагласивши да су радници током викенда напунили батерије. „Тражимо оставке десеторице директора. Поручујем им да ће после дванаест сати исто као прошлог петка уколико нису поднели оставке настати 'лет бумбара' кроз фабрику. Без пара, регреса и оставки бумбара нема одустајања. Сутра ће нас бити још много више“ истакао је Станојловић.

Неколико минута после тога улицама Крагујевца је одјекивало „сутра ћемо опет, сутра ћемо опет“...

„ДЕКРЕТ“ ДИРЕКТОРА ШМИГИЋА

После исплаћених зарада свим радницима за јун и јул и регреса за 1995. годину обавештавам вас да је извршење доспелих обавеза према повериоцима за ову годину могуће и извесно једино уколико се одмах настави са производњом и пласманом у складу са преузетим уговорним обавезама.

Одбор синдиката је 6. септембра на непримерен и нелегалан начин, по сопственом нахођењу предузео незаконите мере и насилно удаљио са радног места поједине руководиоце друштва (фабрике). То представља тешку повреду радних дужности и обавеза и за њу се сагласно правним прописима изриче мера престанка радног односа. Уколико се почне са радом и наста-

ви са оваквим понашањем фабри-ка се мора затворити, а то ће имати катастрофалне последице за све нас, као и за привреду целе земље. Зато се предузимају и предузимаће се најстроже мере против носилаца оваквог понашања јер онемогућава функционисање фабрике, спречава и оне који желе да раде и наставе производњу, и које угрожава безбедност људи и предузећа, њене виталне погоне као и готове производе – наглашава се у јучерашњем „декрету“ в. д. директора „Наменске“, Бранка Шмигића, упућеног радницима фабрике.

Он је на крају још једном позвао Одбор синдиката и све запослене да се окрену извршавању својих задатака, те да престану са покретањем и незаконитим решавањем питања која нису у њиховој надлежности.

ДЕВЕТНАЕСТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ОДАВДЕ ЋЕ КРЕНУТИ И ШТАФЕТА РАДНИЧКОГ НЕЗАДОВОЉСТВА

Поред радника „Наменске“ и њихових породица којих је било двадесетак хиљада, јуче скупу присуствовало и неколико стотина деце оружара. Бранко Милетић: Понижени смо у фабрици, кући, улици, кафани. Миломир Вељковић: Ми јесмо позиција лојовима, криминалцима и мушкима

– Оружарске демонстрације у Крагујевцу све више прерастају у својеврсно „догађање шумадијског народа“. Јуче – деветнаестог дана радничке побуне – у протесту пред Скупштином града поред радника „Наменске“, запослених у другим овдашњим фирмама и житеља Крагујевца, учествовало је и неколико стотина оружарске деце коју су родитељи повукли из школа „да би научили како се борити са багром, шљамом, црвеном бандом и осталим олошем...”

*Сви смо ми Крајујевчани: Радници „Наменске” на градским улицама
(ФОТО: Н. Стојановић)*

– Ако некоме није било јасно због чега се данима окупљамо овде, ево сада је јасно. Окупљамо се због њих, због наше деце која су ту са нама – нагласио је на почетку јучерашњих демонстрација пред крагујевачком Градском скупштином Зоран Недељковић, председник Синдиката „Заставе – Наменски производи”.

Челник синдикалне организације „Наменске” је рекао да је синоћ на Каналу 9 (локалној приватној телевизији) гледао извештај са прекјучерашњег протеста оружара и видео да је прилог коректно урађен.

– Данас, међутим, почиње са радом и Џадина (Живорада Нешића, градоначелника Крагујевца) телевизија. На тој телевизији ће нам вероватно рећи да нам је добро и да нисмо гладни, али да тога нисмо свесни... Џада је ту, јуче сам га по завршетку нашег скупа срео на оближњој раскрсници. Сигурно је и данас ту негде. Ја не знам од чега и од кога човек бежи и крије се. Од судбине се не може побећи. У последњој „Светлости” огласи се и први комшија (Бранко Шмигић, в. д. директора „Наменске”), Србољуба Васовића (председника групе „Застава”) и каже он: „Све би било добро да није било овога”. Дакле, да смо и даље радили без плата, као волонтери, све би било добро. Каже Шмигић даље да му се стално јављају забринуте страни партнери, па се боји да не покваримо имиџ у свету. А ја га питам ко је створио добар имиџ „Застава – Наменске” у свету. Ми радници, или он – истакао је Недељковић. Затим је подсетио на једну од својих ранијих изјава да у граду док оружари протестују не би требало да раде ни кафане, ни трговине у које ионако готово више нико не улази. „Ипак, Крагујевац се буди, људи у њему се буде. Очекујем да ће нам се ускоро придружити сви они који схватају да ово што ми радимо чинимо у интересу свих”, нагласио је на крају Недељковић.

Оружар Славко Матић је јуче „захвалио свима онима који су узели учешћа у праведној радничкој борби за њихову голу егзистенцију”.

– Хвала нашој деци и пензионерима „Наменске” који су такође ту са нама. Ни највећи оптимиста није могао да предвиди да ћемо се по 19. пут окупити овде. Питам милицију од кога чува градску кућу (Скупштину града). Зар од радника који банди у тој кући желе да се обрате. Банда јесу, али црвена нису. „Црвени” су у Титово време можда били још веће дерикоже и мафијаши, али онда је имало и за њих и за нас. Ови сада су изроди који не знају ни за Бога. Отимају из уста, истакао је Матић и позвао оружаре и остале крагујевачке раднике на слогу и јединство, посебно сада када су се узбуркали радници широм Србије.

Радник Бранко Милетић је своје „драге оружаре и остале суграђане” подсетио да су са њима инжењери и професори, и сви они којима је тешко. – Ово је скуп јако забринутих људи. Много смо забринути за своју будућност и будућност наше деце. Јако смо и понижени. Понижени смо у фабрици у којој радимо даноноћно, па и суботама и недељама без плата. Понижени смо у кући јер деци не можемо да пружимо ни основно. Понижени смо на улици и у кафани, јер смо без динара у џепу. Зато ће одавде, из Крагујевца, из којег је пошла и она Титова, кренути и штафета радничког незадовољства – нагласио је Милетић и запитао „зар је ова Србија створена да у њој живе само политичари и директори? Зато морамо већ једном неправди да станемо на пут. Држава једном већ мора да се скине са радничке грбаче. Има она од пореза, приреза, царина...”

Професор Димитрије Лукић је побуњене крагујевачке раднике јуче пред Градском скупштином поздравио у име одборничког клуба овдашње уједињене опозиције.

– Ми вам се дивимо и алал вам вера. Драга децо, понесите се својим родитељима који се боре и за себе и за вас. Морам да вам кажем да о вама по граду и шире круже две лажи. Прича вам се иза леђа – да док сте ви добро зарађивали за друге нисте бринули. Ја сам стари Крагујевчанин и знам да то није тачно. Тачно је да је „Наменска” односно некадашњи Војно-технички завод изградио пола Крагујевца. Свима је било добро док сте ви радили. Друга лаж је да ви нисте сви овде Крагујевчани. Драги моји, сви смо ми овде у Крагујевац и Шумадију дошли са разних страна – неко пре 200 или 100, други пре 20 - 30 година и сви смо ми Крагујевчани који дишу исти ваздух и пију ову загађену воду. Све те лажи о вама шире. Симић и њихови помоћници и заменици. А нико од њих, у ствари, није из Крагујевца – нагласио је професор Лукић.

После њега оружар Милорад Марковић је са говорнице просто ускликују „Ми смо 'Наменска'”, а радници су прихватили. Одјекивало је на све стране.

– Браћо и сестре, Бог вам помог'о (из масе сложено дошло „нико ти ништа не мог'о”). Ово град Крагујевац у којем сам ја пуне 43 године не памти.

ТЕЛЕГРАМ СЛОБОДАНУ МИЛОШЕВИЋУ

Одбор Синдиката ЗНП послао је 12. септембра председнику Србије Слободану Милошевићу телеграм следеће садржине:

„Радници 'Заставе – Наменски производи' Вам се обраћају: Да ли знате да постојимо и како нам је? Слика Вам све говори.”

Уз овај текст предложена је и фотографија групе исцрпљивих штрајкача глађу, радника „Наменске”.

Крагујевац мора да се поноси, рекао је Марковић и упозорио је надлежне да се протест оружара неће окончати све док на њему маркар по једанпут не буду говорили свих 20.000 присутних.

Радник Миломир Вељковић је своје колеге јуче још једном упозорио да само уколико остану јединствени могу да стигну до циља, а циљ је рад и адекватна награда за то.

– Обраћам се господи која наш скуп назива политичким, а нас раднике опозицијом. Тачно је, ми смо опозиција, и то свим лоповима, бандитима, криминалцима и мутиводама. Господине Шми-

гићу, одакле вам смелости да нам „скратите” јулске плате. Ако је то ваш потез коригујте га. Ако вучете потезе по налогу Србољуба Васовића онда сте на погрешном путу, односно у мат позицији... Господине Милошевићу (председнику Србије, извижданом по ко зна који пут) не знам Вас, али знам да је „Застава” највећа домаћа фабрика, а Крагујевац један од наших највећих градова. Ваши људи – Џада и Србољуб Васовић учинили су да Крагујевац и „Застава” стигну до руба пропасти. Због тога, господине Милошевићу, морам да Вам кажем да Ви нисте добар човек. У Ваше време, господине председниче, на површину су испливали сва багра и шљам да роваре Србијом. Почистите шљам у својој кући, господине председниче, у нашој кући „генералка” је у току – нагласио је оружар Миломир Вељковић.

Крагујевачким радницима јуче се пред Градском скупштином обратио и Милорад Ђуровић, члан руководства УГС „Независност” који је најпре истакао „да пред оружарима данас сва слободоумна радничка класа Србије скида капу”.

– Ваш самостални синдикат једини је у Србији који се није обрукао. Пре два - три месеца УГС „Независност”, лист „Република” и ваша „Независна светлост” опасуљивали су Крагујевац. Данас „Наменска” и Крагујевац опасуљују Србију. Ви сте упалили бакљу слободне радничке речи – истакао је Ђуровић, подсећајући окупљене крагујевачке раднике да је УГС „Независност” за наредну недељу заказао генерални штрајк металаца Србије. Навео је при том да је „Независност” позвала и Републички фонд металаца да му се придружи у штрајку.

– Нису нас удостојили ни одговора. Издали су само једно саопштење којим се ограђују од наше иницијативе за организовање генералног штрајка...

КОМСОМОЛКЕ МИРЈАНЕ МАРКОВИЋ

Обратила Вам се пре неки дан преко штампе и крагујевачка ЈУЛ-ка (Вера Ђуровић, председница Окружног одбора ЈУЛ за Шумадију). – Лако је Мирјани Марковић и њеним комсомолкама да причају, када су они из ЈУЛ окупирали и опљачкали сво благо Србије. Чије су шуме Србије? Где је новац од струје? Где су бакар и злато из Бора, олово из Трепче... Како краду? Тако што у иностранству у којем нема друштвене имовине за коју се овде залажу, отварају приватне рачуне и тамо остављају новац, док ми овде гладујемо, нагласио је јуче Милорад Ђуровић, члан руководства УГС „Независност”.

и зато одустати од наших захтева нећемо. Можда ће нам данас у Фабрици исплатити нешто пара. Подигните тај новац, али знајте да наши захтеви нису испуњени, те да јулску плату морају да нам исплате по Колективном уговору – нагласио је Станојловић, а затим поручио Томиславу Бановићу и Александру Ивовићу, да синдикалну чланарину из „Наменске” више неће видети.

– Како нас је та багра од Бановића и Ивовића подржала, тако ћемо им уплатити чланарину. Од тих пара купићемо нашим радницима пакете животних намирница. Значи, убудуће ће синдикална чланарина Републичком синдикату бити оволика, рекао је Станојловић и показао – шипак.

Радници су, „акламацијом” прихватили његов предлог.

На крају Станојловић је поручио: „Све док се бумбари не узму у памет и не испуне све наше захтеве – одустајања нема.”

Потом је крагујевачким трговима и улицама одјекивало „Цадо лопове”, „Милуне педеру” и „Сутра ћемо опет”.

Александар Ивовић, председник Републичког фонда металаца, и компанија издали су не само раднике него и просторије београдског Дома синдиката у закуп – рекао је Ђуровић.

Јучерашњи протестни скуп „традиционално” је затворио Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”.

– Позвао сам јуче Србољуба Васовића да јутрос у 8 сати дође у Синдикат „Наменске” и каже када ће испунити наше захтеве. и јутрос смо разговарали, а том разговору присуствовало је осам наших радника. Он је тражио од мене да се нађемо насамом. Рекао сам му: „Ја сам ожењен човек и после рада идем кући”, а он ако хоће може да се насамом састаје са својом багром и шљамовима као што су Џада, Милун „покојни” Филиповић и осталима, па нек се разговарају, нек се воле... Поново му поручујем: Ја и ови људи испред мене нисмо на продају

ДВАДЕСЕТИ ДАН ПРОТЕСТА ЗАПОСЛЕНИХ У КРАГУЈЕВАЧКОЈ „НАМЕНСКОЈ”

ОРУЖАРИМА СЕ ПРИДРУЖИЛИ И РАДНИЦИ ФАБРИКЕ АУТОМОБИЛА

На плашоу испред Градске скупштине јуче се окупило око 25.000 хиљада незадовољних људи. Договорен сасишанак за понедељак. Очекујем овде и раднике „Застава камиона” и „Филипа Кљајића” и позивам да сви доведу и децу, рекао је Драгутићин Станојловић

– На улицама, трговима и пред Градском скупштином у Крагујевцу побуњени радници не скандирају више „Ми смо Наменска”... Не од јуче. На хиљаде овдашњих радника скандира громогласно и сложено „Ми смо ’Застава’, ми смо ’Застава’”, јер крагујевачким оружарима јуче су се у протесту придружили радници „Заставине” Фабрике аутомобила, њих неколико хиљада, који су у километарској колони, са бројним транспарентима и једним радником који је држећи векну хлеба у руци био на раменима предводника поворке „аутомобилција”, стигли пред Скупштину града.

Јуче око 11.30 испред крагујевачке Градске скупштине, без претеривања, готово десет минута, одјекивали су и небо и земља од поклича незадовољног народа.

– Добро дошли браћо и сестре из Фабрике аутомобила. Ипак је међу вама било храбрих људи који су успели да вас доведу овде... Багри и смрадовица поручујем – да нас је из дана у дан све више. Морају да врате све што је наше и оно што су покрали. Радници „Заставе” неће више пристајати на милостињу. Очекујем да нам се у понедељак овде придруже и радници „Застава камиона” и „Филипа Кљајића”. Надам се да ће наредне седмице, када се већ дигао Крагујевац, устати и цела Србија да каже багри и лоповима да више са нама не може по старом – грмео је јуче на Тргу слободе код крагујевачке Градске скупштине Драгутин Станојловић Баја, секретар синдиката „Наменске”.

„Ми смо Застава, ми смо Застава”, па онда „Устала је Србија, устала је Србија” и на крају се над пространим платоом испред крагујевачке Градске скупштине, који је јуче био претесан да „прихвати” све „Заставине” раднике заорила химна (крагујевачка) – „Текла река Лепеница” само са нешто измењеним рефреном, па се уместо „ту нам Рада платно бели” про-

ламало: „Ту нам Џада (градоначелник Крагујевца) паре пере”... Било је и суза и пољубаца међу колегама, радницима из „Наменске” и Фабрике аутомобила.

– Поздрављам наше колеге, пријатеље, комшије и рођаке из Фабрике аутомобила. Наша је мука заједничка, то је мука радничка. Хоћемо да радимо, и ми у „Наменској”, и ви у Фабрици аутомобила, и да од тог рада живимо. Доста је било јада, беде, шверца и понижавања... Рекли смо да ће Синдикат „Наменске” са свих својих 6.200 чланова увек када је то потребно притећи у помоћ колегама из Фабрике аутомобила. Помоћи ћемо вам да вас у фабрици не буде три – четири хиљаде, него између 10 и 15 хиљада. Синдикат и радници „Војне” знаће да цене свачију помоћ... и зато препоручујем свима који одлучују о нашој судбини да ће нас идуће недеље овде бити још много више, тако да ни Робна кућа од нас неће моћи да се види – нагласио је Зоран Недељковић, челник синдиката „Наменске”, а из најмање 25.000 грла се поново проломило „Ми смо ’Застава’, ми смо ’Застава’”...

Затим се побуњеним крагујевачким радницима обратио Живорад Јевтић, члан синдикалног руководства Фабрике аутомобила, који је истакао да „синдикат предузећа већ месец дана преговара са неразумним пословодством”.

– Они су неразумни и зато смо данас овде – истакао је Јевтић.

Челник синдиката „Монтаже” Фабрике аутомобила, Драган Николић, потом је појаснио да је пословодство предузећа обећало – и о томе са синдикалном организацијом потписало споразум – да ће овогодишњи регрес у износу од 120 динара по раднику бити исплаћен 15. септембра. Јуче се, међутим, на огласним таблама у фирми појавила званична информација по којој регрес треба да буде исплаћен 16. септембра и радници Фабрике аутомобила су се побунили.

У ствари, бољим познаваоцима (не) прилика у „Застави” знано је да је замешатељство око регреса био само згодан повод радницима једине домаће ауто фирме да се на градским улицама придруже оружарима, тим пре што су они сигурно у још тежем социјално-материјалном положају него њихове колеге из „Наменске”.

– Свих протеклих 20 дана са оружарима су пред Градском скупштином били и чланови УГС „Независност” из Фабрике аутомобила. Драго ми је да је данас овде дошао и Самостални син-

ГРАДОНАЧЕЛНИК ИСПРАЋА ИЗБЕГЛИЦЕ

Градоначелник Крагујевца Живорад Нешић Џада, кога овдашњи побуњени радници траже већ недељама а никако не могу да га нађу – ипак је у граду.

Према саопштењу Службе за информисање крагујевачке градске Скупштине, градоначелник Џада се прошле ноћи у 22.30 обратио избеглицама из Републике Српске, које су потом са двадесетак аутобуса отпутовале на изборе у БиХ.

дикат наше фабрике. Међутим, њих су овде довели радници – истакао је Верољуб Добросављевић, члан руководства Независног синдиката „Заставине” Фабрике аутомобила, а затим прочитао захтеве запослених.

„Захтевамо да се сви радници Фабрике аутомобила (има их око 15 хиљада) одмах врате на посао са плаћених одсуства. Тражимо да се подхитно склопи уговор са иностраним партнером, а да се притом обезбеди посао за све раднике Фабрике аутомобила. Надаље, захтевамо да се одмах подели регрес свим радницима фабрике, и то не по 120, него по 350 по запосленом. Од челника Градске скупштине тражимо да нам одмах исплате све заостале дечије додатке, а од „Електрошумадије” да одмах прекине са искључивањем струје свим житељима Крагујевца” нагласио је Добросављевић, а народ га је поздравио дуготрајним аплаузом.

На крају Добросављевић је позвао све раднике Фабрике аутомобила да се у понедељак окупе у 9.30 пред својом управном зградом и потом изађу на улицу. Са оружарском колоном, рекао је поворка „аутомобилција” треба да се сретне на Тргу Мала вага, одакле ће заједно кренути према Градској скупштини.

После њега својим колегама обратио се Драгиша Нешић, како је сам рекао, један од иницијатора побуне радника Фабрике аутомобила.

– У фабрици смо се јутрос договорили да позовемо све раднике Фабрике аутомобила да од понедељка сваки дан долазе на посао. Договорили смо се и да тражимо да се укине режија, односно да и запослени у режији, исто као и ми производни радници, на посао долазе пет дана месечно. Јер, сваког месеца са трака за пет радних дана сиђе око хиљаду аутомобила „голих као пиштољ”. Такве аутомобиле запослени у режији, после 25 дана, као, дорађују. У ствари, то директори сами себи измишљају посао како би могли да остваре пун фонд радних сати – истакао је Нешић, додајући да је руководство синдиката Фабрике аутомобила нелегално те да је потребно да се изабере в. д. руководилац радничке организације у овој фабрици.

– Ми, радници Фабрике аутомобила, више не признајемо досадашњи синдикат. Тражићемо смену његових челника. Зато чим се сада вратимо у фабрику мораћемо да оснујемо штрајкачки одбор, који ће раднике Фабрике аутомобила у понедељак довести на протест пред Градску скупштину.

ПРИДРУЖУЈЕ СЕ И БЕОГРАДСКИ ИМТ?

– Имамо информације да ће у понедељак, у знак солидарности са нама, да се побуне и радници београдског ИМТ – истакнуто је на јучерашњем протесту крагујевачких радника пре доласка више хиљада запослених из Фабрике аутомобила. Та информација је на тргу код крагујевачке Градске скупштине дочекана скандирањем „Устала је Србија”.

„НЕМА ОДАКЛЕ ДА СЕ ИСЦЕДИ НОВАЦ ЗА РЕГРЕС”

Каменко Сретеновић: Интензивно се ради на најлапши дуа али шо није брз процес. Бранко Шмигић: Има индиција да су из фабрике нестиали неки алати, па ћу бити принуђен да предузем меру по закону

– Руководству „Застава – Наменска производња” не пада на памет да полемише са оправданим захтевима радника фабрике пошто није ни потребно доказивати да већина њих живи у изузетно тешкој економској ситуацији. Међутим, због дуготрајних радничких протеста, заустављања производње и одсуства дијалога између Синдиката и пословодства фабрике, забринути су и наши партнери из иностранства који страхују да нећемо успети да испунимо обавезе из потписаних уговора – истакао је на јучерашњој конференцији за штампу у ЗНП Каменко Сретеновић, председник Управног одбора најстарије српске фабрике оружја, и додао да се дошло дотле да нема одакле да се исцеди новац за исплату овогодишњег регреса, те да једини излаз треба тражити у наставку производње.

Сретеновић је нагласио да Управни одбор и пословодство „Наменске” не одбијају да са руководством Синдиката разговарају

о свим проблемима који притискају „Наменску” и све запослене у њој.

– Тачно је да ЗНП није наплатила извоз својих производа у износу од 68 милиона долара. То се десило због већ познатих околности које су захватиле нашу земљу. Интензивно се, међутим, ради на наплати тог дуга. Али, морамо да будемо реални и свесни ситуације у којој се налазимо. Решење проблема је могуће и то кроз један нормалан, али не тако брз процес, подвукао је Сретеновић.

В. Д. директора „Наменске” Бранко Шмигић је, између осталог, рекао да покушаји пословодства фабрике да разговара са Синдикатом нису дали резултате. Истакао је да је, због радничког протеста, угрожена и безбедност фабрике, као и да има индиција да су из „Наменске” нестали неки алати, о чему ће детаљније информације дати инспекторат „Заставе”.

– Да би заштитили имовину фабрике бићу принуђен да предузем меру на које ме као в. д. директора обавезује закон – нагласио је Шмигић напомињући да не планира увођење принудне управе, а ни стечај предузећа.

Потом се побуњеним крагујевачким радницима поново обратио Зоран Недељковић, председник синдиката „Наменске”, који је запосленима у Фабрици аутомобила поручио да се сами организују, да изаберу предводнике свог протеста који ће током викенда ступити у контакт са оружарима.

– У суботу и недељу напуните батерије и видимо се овде у понедељак – нагласио је Недељковић, а из масе се проломило „сви, сви”.

Јучерашње радничке демонстрације у центру Крагујевца „затворио” је, већ по обичају, Драгутин Станојловић:

– Битно је да нас од понедељка буде још и више. Јединство и упорност су наша радничка снага. Ако будемо јединствени и истрајни до краја, багра ће морати да испуни све наше захтеве. Оним нашим колегама којих има и у „Наменској”, и у Фабрици аутомобила, а који се још увек крију по ћошковима, поручујем да ћемо их заиста из њихових скровишта извући. В. Д. директора Шмигић држи малопре конференцију за штампу и рече да су за време нашег протеста из фабрике нестале неке машине и дијамантска игла вредна 4.000 марака. Ја знам да су сви поштени радници наше фабрике овде са нама, а да су шљамови и лопови остали у фабрици. Он слуша свог великог тату Србољуба Васовића, који верује да ће притиском успети да сломи наш протест. Покушаће они да сада искористе шљам из „Заставиног” и градског синдиката, не би ли нас поколебали. Али, то им неће проћи, рекао је Станојловић, и наставио:

– Припадницима МУП, који су се до сада понашали коректно, још једном поручујем да ми у „Наменској” не производимо јогурт и млеко. Зато им кажем, не насрћите у понедељак на народ. Насрну ли – оружја имамо колико хоћете. Оно што ми радимо чинимо у интересу „Заставе”, радника и наших породица. Зато позивам да сви из „Наменске” и Фабрике аутомобила, у понедељак у 11 сати овде доведу и своју децу – нагласио је на крају Станојловић, поручујући радницима Фабрике аутомобила да ће се оружари са њиховом колоном у понедељак срести на Тргу Мала вага.

ОРУЖАРИ И АУТОМОБИЛЦИЈЕ ДАНАС ИЗЛАЗЕ ЗАЈЕДНО

Сусрећи незадовољних радника две „Заставине” фабрике заказан на Тргу мала вага у 10 сати одакле крећу прег Градску скупштину. У ипшак подељен део регреса и илаша

– У побуњеном радничком Крагујевцу догађања, изјаве и најаве су се током минулог викенда смењивали готово филмским брзином, а ситуација је, може се слободно рећи, доведена до усијања. Многи, отуда, овај понедељак (16. септембар) проглашавају даном „Д”. Јер, успеју ли радници највеће и најмногљудније „Заставине” фабрике – оне за производњу аутомобила – поново да пробију блокаду створену делимчним затварањем предузећа и претњама пословодства фирме, онда се веома лако може догодити да се сутра и прекосутра пред Градску скупштину „пресели” цели Крагујевац.

Подсетимо да се прошлог петка неколико хиљада радника Фабрике аутомобила придружило протесту оружара на Тргу Републике код Скупштине града који улази у пету недељу.

– Све док у потпуности не наплате регрес за прошлу и ову годину, нема одустајања од протеста пред Градском скупштином. Део августовске аконтације јесу исплатили у петак, чиме је први пут после дужег времена делимично испоштован Колективни уговор. Значи, неопходно је да нам пословодство исплати заостали регрес, па да седнемо са њима и надлежним државним органима преговарамо о статусу наше фабрике, уговори ма са Војском Југославије и другим проблемима – рекао је јуче за „Нашу Борбу” Зоран Недељковић, председник Синдиката „Застава – Наменски производи”, додајући да ће се колоне побуњених оружара и „аутомобилција” срести данас у 10 сати на Тргу мала вага. Одатле заједнички крећу према Скупштини града. Пословодства „Заставе – Наменске” и Фабрике аутомобила су прошлог петка наврат – нанос морали да нађу и у Крагујевац дотерају „пун камион” пара, тако да је у вечерњим и ноћним сатима почела исплата првог дела регреса (120 динара) у Фабрици аутомобила и дела августовске аконтације (54 одсто) оружарима.

Свесни да и овим неће моћи да умире раднике, челници „Заставе” су запосленима у Фабрици аутомобила истог дана, односно ноћи, обећали да ће им остатак регреса бити подељен у октобру и новембру (у ратама од по 120 динара), те да ће до краја године на име регреса добити још по осам

НЕУПОТРЕБЉИВ ЛИМ

Средином прошле недеље група радника Фабрике аутомобила донела је у просторије Синдиката предузећа хаубу возила „128” која је почела да кородира.

Том приликом ова група радника је захтевала од Срете-на Милићевића, председника синдикалне организације Фабрике аутомобила, да упозна Управни одбор и пословодство фирме са чињеницом да се одпресци за возила и даље израђују од практично неупотребљивог лима, набављеног преко француске фирме МСИ.

– Како ћемо од оваквог лима да правимо возила за тржиште и сачувамо имиџ Фабрике, када је познато да корозија лима не може да се скине ни лакирањем, односно стављањем површинске заштите – питали су радници председника Синдиката Фабрике аутомобила.

Потом су га обавестили да се у „Пресерају” Фабрике аутомобила налази се још око 150 тона лима увезеног преко фирме МСИ, као и да се упркос свим упозорењима стручњака од њега и даље израђују одпресци за возила.

килограма јунећег и пилећег меса.

Сутрадан, у суботу, када су се страсти мало стишале руководиоци Фабрике аутомобила почели су да предузимају и неке друге „превентивне мере”. Тога дана, наиме, на програмима две локалне телевизије – новоформираног градског (СПС) „ТВ Крагујевца” и приватне станице „Канал 9” готово непрекидно од ујутру до увече вртела се порука гледатељству да ће се јавности и радницима „Заставе” у 19.10 на првој и у 20.00 сати на другој обратити Миодраг Богдановић, директор Фабрике аутомобила.

– Ово што се догађало претходних дана, конкретно у петак, је незаконит чин. То је грубо нарушавање радне дисциплине и тај незаконити чин се мора санкционисати. Предводници протеста ће морати да буду суспендовани – нагласио је директор Фабрике аутомобила Миодраг Богдановић, додајући да су за понедељак планирали и на посао позвали само одређени број радника. Појашњавајући, рекао је да у понедељак у Фабрику аутомобила треба да дођу само они радници за које је посао обезбеђен.

Потом су се на обема телевизијама „завртели” бројеви телефона свих већих производних целина Фабрике аутомобила, преко којих радници ове фирме могу да се обавесте да ли су за данас позвани на посао.

Гостујући на овдашњим локалним телевизијама, Богдановић је још говорио и о плановима „Заставине” Фабрике аутомобила. Истакао је да већ у септембру треба да буде овде произведено 2.550 возила, од

ЗАКАЗАЛИ АЛИ НИСУ ДОШЛИ

Прошле суботе требало је поводом све жешћих радничких демонстрација, да се одржи конференција за штампу у Градском одбору СПС у Крагујевцу.

Челници овдашњих социјалиста су сусрет са новинарима тога дана били заказали у 15 часова. и новинари су дошли, а од конференције није било ништа.

У заказано време од првака крагујевачког огранка СПС није било ни трага ни гласа.

чега ће више од 1.700 бити извезено у Египат, Македонију и још неке земље...

Осврнувши се на дугорочне перспективе једне домаће ауто – фирме, Богдановић је нагласио „да су у току преговори са више иностраних партнера”.

– Нама се жури, али партнери немају разлога за журбу. Они траже стабилне услове у окружењу да би овде могла да се лоцира једна мешовита фирма за производњу путничких возила – рекао је директор Фабрике аутомобила и тиме индиректно „одговорио” на захтев побуњених радника који су прошлог петка испред Градске скупштине затражили да се „одмах потпише уговор са неким од иностраних партнера, као и да се обезбеде радна места за све запо-

слене у Фабрици аутомобила”.

Исте те вечери поједини челници званичног Синдиката Фабрике аутомобила су се преко ТВ Крагујевца и „Канала 9” оградиле од протеста радника ове фирме.

Чланови новоформираног штрајкачког одбора Фабрике аутомобила се, међутим, не ограђују од радничке побуне у овом предузећу. Напротив, упркос све отворенијим претњама директора Миодрага Богдановића, најављују још жешћи протест „аутомобилција”. Тако су, кажу, већ спремили сопствени разглас и транспаренте, а град су облепили плакатима којима позивају раднике Фабрике аутомобила да у понедељак у 9.30 буду пред Управном зградом своје фирме, одакле треба да крену у сусрет оружарима.

ДВАДЕСЕТ ПРВИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ РАДНИКА

СТАНОЈЛОВИЋ: СУТРА НА УЛИЦЕ ИЗЛАЗИ ЦЕО КРАГУЈЕВАЦ

Јуче пред Градску скупштину изашло више од 20.000 људи, запослених у „Наменској”, Фабрици аутомобила и грађани. Захтеви за оставкама Србољуба Васовића и синдикалног руководиоца „аутомобилција”

Незадовољни, гладни, понижени радници „Наменске” и Фабрике аутомобила јуче пред Градском скупштином
(ФОТО: Н. Стојановић)

– Раднички Крагујевац се – епски речено – више заиста „умирити не може”. и поред свих апела, претњи суспензијама и отказима, али и издаје синдиката, више хиљада радника „Заставине” Фабрике аутомобила се јуче на Тргу мала вага око 10 сати придружило километарској колони оружара, са којом су заједно нешто пре 11 сати стигли пред Градску скупштину. Ту их је већ чекало неколико хиљада Крагујевчана, међу којима је из дана у дан све више студената, просветних радника и запослених у осталим крагу-

јевачким фирмама. По слободној процени јуче је пред Скупштином града, затим на оближњем тргу (с друге стране улице Моше Пијаде) и око суседне робне куће сигурно било много више од 20 хиљада људи. У пету недељу радничких демонстрација ушло се, дакле, масовније и жешће него ових претходних 20 дана.

– Будимо јединствени и истрајни до краја и најурићемо све крагујевачке бумбаре на челу са Џадом (Живорадом Нешићем, градоначелником) и Србољубом Васовићем (председником групе „Застава“) из њихових фотеља. Летеће бумбар за бумбаром, а већ у среду ће гарантујем вам, цели Крагујевац да буде овде – нагласио је јуче на крају протеста пред непрегледном масом побуњених радника и других житеља Крагујевца Драгутин Станојловић Баја, секретар синдиката „Наменске“, поздрављен бурним аплаузом.

А почело је већ на „Малој ваги“ где је сусрет двеју колона побуњених крагујевачких радника – оружара и аутомобилција – бурно поздрављен скандирањем и овацијама суграђана. На исти начин Крагујевчани су јуче дуж улица ЈНА, 27. марта, Николе Пашића и Моше Пијаде дочекивали и испраћали заједничку колону радника „Наменске“ и Фабрике аутомобила.

Који минут пре 11 сати пред крагујевачком Градском скупштином је просто „експлодирао“ – „ми смо Застава, ми смо Застава“, па онда „устала је Србија“ и на крају – на адресу локалног руководства, надлежних државних органа и пословодства Заставе – „лопови, ловови“.

– Понављали смо им небројено пута да ће радници устати јер су незадовољни, гладни и понижени, јер деци не могу да купе хлеба, оловке, свеске и књиге за школу, ни огрев за зиму, рекао је Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске“. – Ово није политички, него раднички скуп. Багра и шљам који воде фабрику и град довели су нас овде. Ми тражи-

*Ми тражимо оно што смо зарадили:
Учеснице јучерашњих демонстрација
(ФОТО: Н. Стојановић)*

мо оно што смо зарадили, као и оно што нам по Уставу припада, а то је право на рад и зараде из рада. Гамад и бумбари узимају за себе колико им треба. Мислили су радници су глупи, без памети су, не виде шта они раде. Преварили су се – ево им радника који ако не мисле главом, мисле стомацима. Говорили смо им устаће „Застава“ – гамад није веровала. Вероваће у среду ако им овде не буде само „Застава“, него цели Крагујевац. Устаће ако имају петљу и храбрости и сви радници Србије, и то не да

ЗАХТЕВИ СИНДИКАТА „НАМЕНСКЕ”

Финансијско стање у „Застава – Наменским производима” је неликвидно. Статус фабрике нерешен, а зараде радника прениске и нередовне. Потраживање „Наменске” према држави СРЈ износи 68 милиона америчких долара. Обавезе према ЗНП по одлуци владе Србије за уговорени посао у износу од 20 милиона динара делимично су извршене, констатује се у јучерашњој одлуци Одбора Синдиката „Застава – Наменски производи” у којој се такође од председника СРЈ, председника Републике Србије, српске владе и надлежних у Крагујевцу и „Застави” захтева:

– Влада Републике Србије поводом неоснованог потраживања од „Наменске”, а у вези Зајма за препород Србије мора одмах да призна да обавеза по овом основу не стоји, како би могао да се деблокира жиро рачун Фабрике; да држава СРЈ, као правни следбеник СФРЈ, а посредник и гарант код закључивања уговора са иностраним партнерима одмах предложи начин и рокове исплата дуга „Застава – Наменској” у износу од 68 милиона америчких долара; да се изврше преузете обавезе по одлуци владе Републике Србије о закључењу уговора у вредности посла до 20 милиона динара и да убудуће зараде радника „Наменске” буду редовне и да се исплаћује на начин утврђен Колективним уговором.

... РАДНИКА ФАБРИКЕ АУТОМОБИЛА

Да се сви радници Фабрике аутомобила који су на плаћеном одсуству одмах позову у предузеће ради информисања о стању у колективу; да се потпише уговор који гарантује свим радницима посао и право на рад; захтева се исплата зарада по Колективном уговору до 5. односно 20. у месецу; захтева се исплата регреса у целости од 350 динара до 25. септембра ове године; захтева се од општинских и републичких органа да се радницима Фабрике аутомобила до краја септембра исплате заостали дечији додаци и да се струја и остале комуналије плаћају по потрошњи, без камата и додатних такси и без искључења електричне енергије.

На јучерашњем протесту радници Фабрике аутомобила су проширили списак захтева па траже још и да председник Групе „Застава” Србољуб Васовић поднесе оставку, као и да се челници Синдиката њихове фирме одмах смене.

траже социјалу и милостињу него да им се врати оно што је отето. Ко им је отео? Црвена банда. Нису они црвена, они су срамота за српски народ – истакао је Станојловић.

Након Станојловића народу се обратио Александар Милосављевић, члан синдикалног руководства „Наменске” и подсетио да се „по Колективном уговору регрес исплаћује радницима најкасније уз зараду за последњи месец пре коришћења годишњег одмора”.

– У наш синдикат 1. септембра су дошли Ружица Милосављевић, председница јединствене синдикалне организације „Заставе” и Србољуб Васовић, председник групе „Застава”. Тог 1. септембра сам Ружици Милосављевић указао на чињеницу да се колективни уговор Заставе крши јер радницима у нашој и још неким фабрикама регрес није исплаћен иако је годишњи одмор давно прошао. Казао сам јој да је кршење колективног уговора тежа повреда радне дисциплине, због чега мора да против одговорних покрене дисциплински поступак. Она, међутим, то до дана данашњег није урадила. Зато такав председник синдиката нама више не треба. Затражићемо њену смену – истакао је Милосављевић, што је прихваћено „акламацијом”.

Након синдикалних челника „Наменске” проговорили су радници Фабрике аутомобила.

Прво је Зоран Радивојевић, један од иницијатора протеста запослених у највећој југословенској фирми поздравио све окупљене, а после тога прочитао захтеве камионџија.

Радник Милија Павловић је обраћајући се својим колегама пред Градском скупштином најпре констатовао „да овог септембарског дана и небо плаче над радничком судбином”.

– Ми у Фабрици аутомобила смо доживели дубљи понор од наших колега са друге обале реке Ждралице – из „Наменске”. Бутали смо дуго и трпели јер су нас разбили пре четири - пет година. Више нећемо ни да трпимо, ни да ћутимо. На наш захтев да позову све раднике фабрике да се врате на посао нису одговорили јер нису имали смелости. Ималу су, међутим, смелости да се појаве на телевизији (ТВ Крагујевац и Канал 9) да испричају гомилу лажи и притом још припрете суспензијама. Мене те њихове претње ни мало нису уплашиле. Поручујем човеку који нам прети и који нема храбрости да изађе пред нас да више не може да води раднике...

И оружар Милан Милутиновић је јуче окупљене раднике „Заставе” позвао на јединство, поручујући Крагујевцу и Крагујевчанима „да ће радници победити”.

– Директори Фабрике аутомобила треба да се стиде што се возе у колима украденим у Вуковару. Они профитирају на нечијој крви и сузама – нагласио је Милутиновић.

Његов колега и имењак Милан Маринковић је в. д. директор „Наменске” Бранку Шмигићу поручио да се стиди због изјаве „да су из фабрике нестали

ЗАХТЕВИ И НА КИНЕСКОМ ЈЕЗИКУ

Рекли смо пре неки дан овде да ће сви наши захтеви бити испуњени онда када их преведемо на кинески. Данас смо то заиста и урадили, и сада ће ова храбра девојка да их прочита – наравно на кинеском – истакао је јуче отварајући заједнички протест оружара и камионџија Зоран Недељковић, председник синдиката „Застава – Наменски производи”.

После тога крагујевачка студенткиња кинеског језика, по имену Јелена је заиста прочитала део оружарских захтева преведен на језик најмногуљудније нације на кугли земаљској. Народ је одушевљено поздравио и студенткињу Јелену и „кинеске захтеве”.

– Наша драга суграђанка је на кинеском поручила надлежнима да је финансијско стање „Наменске” великвидно, да је статус наше фабрике нерешен, да су радници гладни и понижени – „превео” је Зоран Недељковић „кинеске захтеве” на српски језик.

*Ако не знамо да мислимо љавом,
стиомаџи су нас наџерали: Са
јучерашњеџи проџесиџа у Краџујеџу
(ФОТО: Н. Сџојановић)*

неки алати”. – Питам те Шмигићу ко је могао да изнесе те алате из фабрике. Ми радници који смо овде или ви који сте остали у фабрици... Умиремо као пси. Али, нека знају они који одлучују о нама да када умире пас лошег газде, он прво задави газду – истакао је Маринковић.

Један од организатора протеста у Фабрици аутомобила Драган Живуловић је јуче своје колеге обавестио да их је Сретен Милићевић, председник синдикалне организације једине домаће аутофирме „прошлог петка слагао, преварио и издао”. – Ми тај синдикат не признајемо више. Његови руководиоци одмах данас када се вратимо у фабрику морају да поднесу оставке. и не само то, него ће радницима и да одговарају. Њима је место у Петровцу (затвор у оближњем приградском насељу), да видимо шта су и како су радили... Дошао сам јутрос на посао и пословођа ми рече „да се од сутра више не водим као радник ’Заставе’”. Мисле ваљда да ће тако да уплаше и мене и моје колеге. Преварили су се – нагласио је Живуловић и позвао раднике Фабрике аутомобила на јединство и истрајност.

МАШИНЕ ИЗ „НАМЕНСКЕ” КОД ПРИВАТНИКА

На јучерашњем протесту пред крагујевачком градском Скупштином чуло се и да је у децембру прошле године редовним годишњим пописом утврђено да су из „Наменске” нестале 42 машине и већи број алата.

– Радници тачно знају који приватници раде на тим машинама и алатима, наглашено је, чиме је одговорено на прошлонедељну изјаву в. д. директора „Наменске” Бранка Шмигића „да су из фабрике нестали неки алати”.

Његов колега Властимир Шаренац јуче је поручио свим радницима Фабрике аутомобила који су на плаћеним одсуствима да одмах дођу на посао и од руководства затраже одлуке о принудним одморима. Ово стога што по закону радници на плаћеном одсуству имају право на пуни лични доходак, што у њиховој фирми није случај.

– Људи, морам да вам кажем да су нам у ова три дана рекли много тога. Народе, „Застава” је пропала и зато морамо да идемо до краја да је спасавамо ако се спасити може. Са овога скупа морамо да затражимо да се сви радници Фабрике аутомобила одмах врате на посао. Затим, да се што пре потпише уговор са иностраним партнером, да се свим радницима подели регрес и да Србољуб Васовић одмах поднесе оставку, рекао је Верољуб Добросављевић, радник Фабрике аутомобила и члан Радне групе ове фирме која организује протест „аутомобилција”.

Јучерашњи протест крагујевачких радника пред Градском скупштином „традиционално” су затворили челници Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић и Драгутин Станојловић, позивом оружарима и „аутомобилцијама” да се сутра у 11 часова окупе на истом месту. Претходно ће се, као и јуче колона оружара и радника Фабрике аутомобила састати на Тргу мала вага.

Неколико минута потом крагујевачким улицама и трговима је одјекивало „Лопови, лопови”, „Бандо црвена” и „Сутра ћемо опет”...

ЗАЈЕДНИЧКА КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ШТАМПУ РУКОВОДСТВА „НАМЕНСКЕ“ И ФАБРИКЕ АУТОМОБИЛА

ДИРЕКТОРИ: НЕРЕАЛНИ ЗАХТЕВИ РАДНИКА

Протести запослених у „Наменској” којима се од прошлог петка придружио и део радника Фабрике аутомобила узроковани су тешким социјално-материјалним положајем већине радника. Међутим, решења се не могу тражити постављањем нереалних захтева, протестима пред Градском скупштином или непримереним притисцима на руководство фабрике.

Ово је истакнуто на јучерашњој заједничкој конференцији за штампу послодавстава „Застава – Наменски производи” и „Заставине” Фабрике аутомобила.

ВД директора „Наменске” Бранко Шмигић је истакао да ће, уколико се протест оружара настави, бити принуђен да активира одлуку о обезбеђењу континуираног рада у фабрици оружја. Ово пре свега да би се заштитила имовина фирме, затим њена безбедност, као и производња, на шта је као руководилац обавезан по Закону о предузећима.

Директор Фабрике аутомобила Миодраг Богдановић рекао је да је у најмању руку штета организовати протесте у време када се као једина алтернатива нуди рад и производња возила.

– Овакви протести отежавају преговоре са потенцијалним иностраним партнерима и удаљавају нас од преузетих обавеза усвојених програмом о оживљавању производње у Фабрици аутомобила. Зато позивам раднике да се сви заједно вратимо производњи, раду, али и отвореним разговорима о свим проблемима који тиште фабрику и запослене, истакао је Богдановић.

*Чује се наш глас: Драгишин
Сћанојловић и Зоран Недељковић,
секретар и председник Синдиката
„Наменске” носе „Нашу Борбу”*

ДВАДЕСЕТ ТРЕЋИ ДАН РАДНИЧКИХ ПРОТЕСТА У КРАГУЈЕВЦУ

СПЕЦИЈАЛНИ РАТ ПРОТИВ ПОБУЊЕНИХ РАДНИКА

Радну обавезу за око 1.000 зајослених увео и в. д. директѡра „Наменске” Бранко Шмигић. Са Војском Југославије „Наменска” ѡрелиминарно доѡворила још један ѡсао од десетѡ милиона динара. Сѡрно је још око 13,5 милиона динара из сѡразума са Владом Србије

*Испираћемо док се сви захтеви не испуне: Протестѡ крагујевачких радника
(ФОТО: Н. Сѡјановић)*

– Радничке демонстрације у Крагујевцу настављају се смањеном жестином. Истовремено, пословодство „Заставине” Фабрике аутомобила са Миодрагом Богдановићем (директором фирме) на челу, не престаје са применом репресије према радницима у протесту, а његовим трагом пошао је и в. д. директора „Наменске” Бранко Шмигић, који је јуче увео радну обавезу за око 1.000 запослених. Уз ово, београдско-крагујевачки социјалисти почињу да воде прави специјални рат против овдашњих побуњених оружара и „аутомобилѡија”.

С друге стране, радницима „Наменске” је прекјуче по подне делимично испуњен још један захтев, пошто је између синдиката ове фабрике и

Савезног министарства одбране прелиминарно договорено потписивање уговора са Војском Југославије, којим би првој српској фабрици оружја требало да се обезбеди посао за још десет милиона динара.

– Пре неких двадесетак дана заменик министра одбране генерал Миловановић је рекао да неће да разговара са нама из Синдиката „Наменске”. Јуче је, међутим, дошао и провео пуна три сата у згради нашег Синдиката. Питао нас је да ли Синдикат мисли да они (ВЈ) смеју да потпишу нови уговор са в. д. директором „Наменске” Бранком Шмигићем у вредности од десет милиона динара. Ми смо, наравно, рекли да сме и тај уговор ће бити потписан до краја ове недеље. Када се зна да је недавно потписан још један уговор са Војском Југославије у вредности од преко девет милиона динара, онда то значи да је један од наших захтева остварен, мада је остало спорних још 13,5 милиона динара из споразума са Владом Србије – рекао је отварајући јучерашњи 23. по реду протестни скуп испред Градске скупштине Зоран Недељковић, председник Синдиката „Застава – Наменски производи”.

После њега радницима и осталим житељима Крагујевца, којих је јуче на Тргу слободе и околу њега, било око 20 хиљада, обратио се Милија Павловић, председник привременог синдикалног руководства Фабрике аутомобила, изјављујући „да долази из концентрационог логора, а не из предузећа у којем се праве путничка возила”.

Господа (руководиоци) у Фабрици аутомобила су против мене и четворице мојих колега покренули дисциплински поступак. Поручили су нам и да имамо право на браниоца. Ја им одавде одговарам да се нисам уплашио и да ми браниоци не требају. Ипак, ако буде требало, сви ћете ви овде бити мој браниоци – истакао је Павловић и додао „да немају памети сви они који покушавају да разбију радничко јединство”.

– Остаћемо јединствени. Пре свега због глупости и лажи које о нама преко својих медија лансирају сваки дан – нагласио је још Милија Павловић.

Радник Драган Грубач је своје колеге јуче упозорио да се пред крагујевачком Градском скупштином „води битка између Давида и Голијата”.

– Уз Давида су правда и истина. А ко је Голијат? То је директорска секта са Сотоном на челу. Премрежили су Србију са циљем да је опљачкају и униште. Нису нам непријатељи ни Туђман ни нови светски поредак. Наш највећи непријатељ је та директорска багра која је направила и Устав и законе по својој мери. Та ништавила су толико огрезла у криминалу и неморалу да ће своје привилегије бранити свим средствима. Судбина целог радничког покрета у Србији зависи од овога овде. Банда је тога потпуно свесна и примениће све облике специјалног рата на нама. У томе су мајстори. Пустили су „буву” – лаж „тешку” 50.000 немачких марака. Међутим, прочитани су. Нисмо ми „сисали весла” нити су Меда и Баја (Зоран Недељковић и Драгутин Станојловић челници Синдиката „Наменске”) на продају. Њих двојицу ћемо чувати као зеницу ока свога – истакао је Грубач

и, парафразирајући онај стих намењен некадашњем „највећем сину” поручио – „што је више клевета и лажи, Меда и Баја су нам милији и дражи”. Народ га је поздравио овацијама.

О специјалном рату који се посредством режимских (РТС и „Политика експрес”, пре свих) и појединих локалних медија („Канал 9”) последњих дана води против побуњених оружара и „аутомобилција” јуче је говорио и Зоран Недељковић, челник Синдиката „Наменске”.

– Синоћ на оној лажовизији (РТС) видим да има и наших колега у „Наменској” који раде. Екипа Телевизије Београд којој је обезбеђен улазак у круг Фабрике тамо је наишла на њих пет. Тој телевизији није битно што је овде (пред Градском скупштином) свих 6.500 радника „Наменске”. Није им важно ни због чега смо ту... Ту је и дечак, извештач са „Канала 9” (салве звиждука из масе). Није он крив, нису криви ни сниматељи. Криви су уредници који сваке вечери праве оне специјалне емисије са нашим директорима. Хоће ли и нас раднике једном позвати у те њихове специјалне емисије – запита (се) Недељковић.

*Прошесци се наставља и данас: Са крајујевачких демонстрација
(ФОТО: Н. Стојановић)*

страха не смрди само овде него и у Београду, где наше колеге почињу да траже да им се врати отето. Питање је дана када ће устати цела Србија да од банде затражи опљачкано. Синоћ (прексиноћ) на „Каналу 9” и господин Шмигић (Бранко) в. д. директора „Наменске” (коме се јуче у више наврата скандирало: „Лажове, лажове!”) почео је да манипулише. Другарски му поручујем – Шмигићу, не стоји ти лепо оно спонзорско одело. Одвој се од лопова и врати се плавом мантилу. „Каналу 9” поручујем да пружи шансу и прилику Синдикату и штрајкачима глађу да се огласе...

– Јуче су ми лекари као последицу штрајка глађу открили запаљење плућа. Данас (јуче) треба да утврде да ли се у ствари ради о туберкулози изазваној дугим гладовањем. Ако то заиста буде, многи неће моћи мирно да спавају. Мораћу да наплатим своје изгубљено здравље, право на рад и отето. Ви сте банда и убице и ја ћу вам се осветити – поручио је надлежнима Марковић.

Оружар Гвозден Марковић је јуче своје колеге из „Наменске” и Фабрике аутомобила подсетио „да се на тргу код Скупштине града окупљају по ко зна који пут, али да они који треба да их чују, опет нису ту”.

Толико дрскости и глупости од једне власти историја није забележила. Наши захтеви њих не интересују. Њих радничка класа не занима. Они нису лопови, они су убице. Чињеница је, међутим, и да су се заплашили. Од њиховог

ГОВОР СВЕШТЕНИКА ПЕТРОВИЋА

Са побуњеним крагујевачким радницима пред овдашњом Градском скупштином јуче су била и тројица свештеника али не из шумадијске него из шабачко-ваљевске епархије. Они из прве (шумадијске епархије) нису се појавили иако су до сада неколико пута били позивани од самих радника.

Свештеник Воја Петровић из Шапца је јуче крагујевачким радницима најпре рекао „да не говори кинески као наш председник, те да ће им се обратити на српском”.

– Не разумем се у производњу оружја и аутомобила, али знам шта је хришћански грех. Знам да вам припадају слободан и пристојан живот... У Шапцу ништа није боље него овде. и тамо су беда и глад.

Али, Ваљевци се још нису ослободили страха. Рећи ћу вам искрено – ваши проблеми су пре свега политичке природе. Рат, избеглице, јад, беда и глад последице су политике овога режима. Ако попустите, гониће вас појединачно. Њихова ће освета бити жестока. Подсетите се само колико су зла починили српском народу у последњих пет година. Ви сте јунаци и знајте да се треба само Богу покоравати, а не и злим људима, рекао је свештеник Воја Петровић и нагласио да се моли Богу за то да радници поразе неморалне комунистичке наказе и да после тога Србијом завлада морал хришћанског дуга.

Свештеник Петровић је награђен дуготрајним аплаузом.

Његов колега Душан Јовановић је јуче констатовао „да смо ми један понижен и уништен народ”.

Морамо да видимо шта ћемо са свим нашим „јудама”. Ти нељуди и безбожници гледају само своје интересе. Поручујем директорима да ће морати да одговарају пред овим народом. Овим момцима у униформама и цивилу (полицајцима) који нас свих ових дана „чувају” поручујем да за њих у овој држави има највише посла. И све док они обаве свој посао и не врате нам отето, за нас неће бити посла. Морамо да се изборимо да у овој држави закон буде старији од сваког појединца. Поручујем на крају свим руководиоцима да знају да је у сваком народу боље стадо оваца предвођено лавом, него крдо лавова предвођено овцом – истакао је Душан Јовановић.

После тога побуњеним радницима на тргу код Градске скупштине прочитао је телеграм подршке Вука Драшковића (објављен у „Нашој Борби” у којем је помињање имена Слободана Милошевића пропраћено громогласним звиждањем, по ко зна који пут).

Радник Фабрике аутомобила Драган Живуловић, против кога је пословодство фирме јуче покренуло дисциплински поступак је најпре истакао „да ове папире” (о суспензији) он не признаје”.

ДУШАН ВЛАТКОВИЋ, МИНИСТАР ФИНАНСИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

– Банке редовно раде своје послове и треба да кредитирају производњу која има своју тржишност. Ако се ту нађе и онај део колектива који има проблема, а банке имају за то, по својим правилима интересе, онда ће их кредитирати. Али, нема никаквих одлука ни у Народној банци, ни у Влади, нити на другим местима, које препоручују банкама да кредитирају оне организације које имају социјалне и друге проблеме. То би требало да се решава ако је оправдано, по постојећим правилима. У Влади постоји фонд за гарантоване зараде као и за друге намене. Према томе, нема разлога да у условима у којима се налазимо и без обзира на изборе који долазе да се социјални мир решава путем кредита који нису оправдани – рекао је министар финансија Душан Влатковић, одговарајући на новинарска питања.

– Радници могу да буду незадовољни у условима у којима производе робу која може да се прода на домаћем тржишту или да се извезе. Пословне банке треба да помогну такву производњу. Нема оправдања за давање кредита само да би се производило, да би се добијали лични дохоци. Боље је

разјаснити, да се из неких средстава за социјалне и друге намене помогну, него да производе робу која ће сутра бити, практично, у залихама, а употребљен је друштвени капитал. Могу се те паре дати неком другом да производи па да уплати у те фондове.

– Крагујевачка Застава у једном делу задовољава услове за кредитирање. У програму који је направљен у оквиру „Заставе“ и који је влада подржала треба да се произведе 15 хиљада аутомобила који имају тржиште. Један део је већ уговорен у иностранству (Египат на пример), а део има тражњу у земљи. Други део производње (наменске) нема оправдања за кредит, јер ми нећемо никада више толико производити и извозити као у ондашњој Југославији. Имамо договоре и међународне споразуме да смањимо производњу оружја, а за штрајк практично значи да се морају начи решења за део радника који има шта да производи. За онај други део мора да се нађе помоћ из социјалних фондова док се не нађе неко друго решење – да раде у производњи која ће имати тржиште – изјавио је министар Влатковић новинарима.

– Не желим да вређам Миодрага Богдановића (директора Фабрике аутомобила), али морам да кажем да је он лажни директор. То је човек који је Фабрику аутомобила претворио у деоничарско друштво онда када је „Застава“ била пред стечајем, пошто јој је жиро рачун месецима био блокиран. Докази о томе постоје у Јавном тужилаштву у Београду у којем је против

ЗАЈЕДНИЧКИ ЗАХТЕВИ ОРУЖАРА И „АУТОМОБИЛЦИЈА“

На заједничкој, јавној седници Одбора Синдиката ЗНП са чланством и привременим синдикалним руководством Фабрике аутомобила са чланством, ради реализације постављених захтева, 18. септембра ове године донета је следећа одлука: утврђује се да су захтеви радника ЗНП и Фабрике аутомобила оправдани и то како захтеви који су по правном основу идентични и заједнички, тако и посебни захтеви учесника заједничке седнице.

Заједнички захтеви су: исплата дела регреса за 1996. годину свим радницима ЗНП у износу од по 350 динара, а свим радницима Фабрике аутомобила у износу од 230 динара, што представља разлику између исплаћеног и траженог износа; исплата аконтације и коначних зарада у складу са Колективним уговором до 5. односно 20. у месецу за претходни месец; посредовање оба послодавца (ЗНП и Фабрике аутомобила) за исплату заосталих дечијих додатака, као и посредовање код надлежних републичких органа да се струја плаћа по потрошњи без камате и додатних такси и да се електрична енергија не искључује.

њега (Богдановића) покренут кривични поступак. Све ово одговорно тврдим и позивам га да дође овде и каже ми да лажем – ако лажем.

Господина Србољуба Васовића (председника групе „Застава“), који је изјавио да ће „Застави“ ускоро да процветају руже – питам зашто је своју супругу Магдалену недавно из „Заставе“ пребацио да ради у пошти – рекао је Живуловић.

Оружар Димитрије Зарић је јуче поручио директору „Наменске“ Бранку Шмигићу да оне 42 машине из фабрике нису однели радници јер нити су могли, нити су имали чиме.

– Ти си, Шмигићу, био у тој служби из које су машине однете – рекао је Зарић и затим присутне упознао са чињеницом да је жени – самохраној мајци у Церовцу (оближњем селу) исечена струја због дуга од 15 динара. Истовремено, појединим припадницима „јагњеће бригаде“ струја се не сече ни због дуговања од 10 до преко 40 хиљада динара, о чему он има доказа.

Радник „Заставине“ Ковачнице, Слободан Миленковић, који је – како је сам рекао – „на доживотном плаћеном одсуству“ позвао је јуче своје колеге коваче да се одмах придруже оружарима и „аутомобилцијама“ у протесту.

– Радници Ковачнице, оградиле су вас жицом. Затворили су вас у тор као овце. Направите само један корак и изађите из тора. Не дозволите да се други боре за будућност ваше деце. Ковачи, време је да се пробудите јер овде се пред Градском скупштином кује и ваша судбина – нагласио је Миленковић и заслужио дуготрајан аплауз.

ГОРИЦА ГАЈЕВИЋ, ШЕФ ПОСЛАНИЧКОГ КЛУБА СПС СОЦИЈАЛНИ ЗАХТЕВИ ПРЕТВОРЕНИ У ПОЛИТИЧКЕ

– Очигледно је да су социјални захтеви претворени у политичке. „Наменска производња” је све време имала и посао и веће личне дохотке него остали делови „Заставе”. Излазак мање од 1.000 људи показао је да ни шестина радника саме „Наменске” не учествује у томе.

Број који се повећао јуче и прекјуче показао је да су им се придружиле и политичке странке са својим присталицама јер у овом штрајку опозиција тражи своје упориште – изјавила је новинарима Горица Гајевић, шеф посланичког клуба СПС, после скупштинског заседања.

Радница „Наменске”, Зорка Брадаш је јуче констатовала „да се наш владар (Слободан Милошевић) у јавности појављује само када палцем треба да стави параф и када треба да климне главом”. – Елена Чаушеску је била много достојанственија и много је мање пара дала за почасне дипломе од наше владарке. У исто време наши радници раде без мантила, и ципела – истакла је Зора Брадаш.

Радник Фабрике аутомобила Верољуб Добросављевић, против кога је такође покренут дисциплински поступак, јуче је упитао своје колеге по ком закону се запосленима у овој фирми последњих дана одузимају „пропуснице”. Потом је позвао своје колеге „аутомобилције” да се данас поново у девет сати окупе на паркингу „Заставе” и одатле крену на нове демонстрације.

Оружарка Злата Нишлић која је са својих стотинак колега једанаест дана штрајковала глађу у кругу „Наменске” јуче је тражила да се тужи новинар Данило (Вуковић) дописник „Политике експрес” из Крагујевца.

– У име свих оних мојих колега штрајкача глађу који су завршили у болници не дозвољавам тим лажовчинама ни да нас помену. Ја сам жена и никога се не бојим. Ко има три чисте, нека насрне на мене – нагласила је Злата Нишлић.

ИСПЛАЋЕН ДЕО РЕГРЕСА

Јуче после подне у „Наменској” је почео да се исплаћује део регреса за ову годину у износу од 120 динара по запосленом. У Синдикату истичу да оружари и даље захтевају да им се исплати цео овогодишњи регрес у вредности од 350 динара по раднику. Ово значи да од протеста не одустају.

Јучерашњи протест пред Градском скупштином опет је затворио Драгутин Станојловић Баја, секретар Синдиката „Наменске” поручујући радницима да не верују директорским саопштењима и позивајући их на нове протесте јер им захтеви још увек нису испуњени. Поново је поручио запосленима у „Застава – Камиони” и „Филипу Кљајићу” да им се до петка обавезно придруже.

ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ РАДНИКА

ДВА ПУТА ИСКЉУЧИВАНА СТРУЈА

Захваљујући уледу и одлучности вођа Синдикала „Наменске” побуњени радници нису на силу ушли у Градску скупштину. Јуче изашао знатно мањи број зајослених у Фабрици аутомобила

Сусиензије нас не плаше: Крагујевачки радници прошетивују
(ФОТО: Н. Стојановић)

– Само одлучност и углед који Драгутин Станојловић, секретар, и Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске”, уживају код оружара спречили су јуче на хиљаде овдашњих побуњених радника да „на јуриш” освоје градску Скупштину.

Ионако иритирани све већим притисцима, специјалним ратом који специјалисти воде против њих у режимским („Политика Експрес”, РТС и „Борба”) и појединим локалним медијима (државна „Светлост” и Канал 9), затим лажима типа да је оружарски „штрајк глађу био лажан”, побуњеним крагујевачким радницима је јуче пред Скупштином града два пута искључивана струја за разглас, да би им на крају – одлуком надлежних у градској власти – била и дефинитивно укинута, што је толико наелектрисало атмосферу да је у сваком моменту могао да се очекује групни упад у просторије градске Скупштине. У тим тренуцима из масе која се опасно заљубала просто је грмело „Идемо унутра, идемо унутра”...

ИСТИНА О ШТРАЈКУ ГЛАЂУ

Заменик директора крагујевачког КБЦ др Слободанка Метиљевић која је државној „Борби” изјавила да је штрајк глађу крагујевачких оружара био лажан, члан је Градског одбора СПС у Крагујевцу. Њен први претпостављен у Клиничко болничком центру је др Славица Ђукић-Дејановић, директор овдашњег КБЦ, и потпредседник ГО СПС.

Ваља напоменути да је својом изјавом државној „Борби” др Слободанка Метиљевић у потпуности побила налазе др Зорана Ђировића, директора „Заставине” Медицине рада, који је био и шеф екипе лекара која је у „Наменској” водила рачуна о здравственом стању штрајкача глађу.

Др Ђировић је 5. септембра увече у кругу „Наменске”, у импровизованој амбуланти, групи крагујевачких новинара, међу њима и извештачу „Наше Борбе” изјавио да је здравствено стање штрајкача глађу тешко, те да су се код многих од њих појавиле неуротске манифестације и стомачне тегобе. Том приликом је др Ђировић посебно нагласио да међу штрајкачима глађу има и озбиљно болесних људи, а да један од њих чак болује од карцинома.

Штрајк глађу групе од осамдесетак радника „Наменске” је прекинут 6. септембра по подне после лекарског извештаја „Заставине” медицине рада у којем се наводи да једанаесторици оружара – уколико наставе да одбијају храну – прети смртна опасност.

Колико је ситуација постала опасна показује чињеница да су челници градског МУП одмах понудили струју своје оближње зграда за раднички разглас не би ли опасност од тежег инцидента који је висио у ваздуху била отклоњена.

– Ово је још један од притисака на нас. Они желе да ми погрешимо, они траже експрес. Али, ми смо довољно достојанствени и паметни да нећемо да наседнемо на њихове провокације. Ово овде је и наша зграда за коју и ми плаћамо струју. Зато нећемо унутра – смиривао је и успео да умири већ разјарене раднике Драгутин Станојловић након првог искључења струје из радничког разгласа.

Убрзо је уследило и друго искључење струје и тада се пред Градском скупштином чинило да нико више неће моћи да држи ситуацију под контролом. Из масе је просто грмело „Бандо црвена”, „Бандо лоповска”, „Лопови, лопови”, све гласније су се чули позиви да се радници „Наменске” врате по оружје у фабрику, поједини оружари су се већ били опасно примакли улазним вратима Скупштине града. Срећом, неко из Привременог синдикалног руководства Фабрике аутомобила је у тим тренуцима дотурио мегафон Драгутину Станојловићу који је, ултимативно се обративши радницима

„Наменске”, нагласио „да се нико неће враћати у фабрику по оружје”.

– Шта ће нам оружје, на кога да пуцамо? Зар на њих?! Не, нећемо ни на њих, ни на било кога другог, све док они не запуцају на нас. Унутра, шта ћемо унутра када они који су одговорни за наш положај нису ту – грмео је Станојловић и затим нешто смиреније поручио радницима да Синдикат „Наменске” има пара те ће сутра купити и агрегат ако треба.

Убрзо је из просторије Одборничког клуба удружене опозиције стигла струја за разглас и страсти су се стишале, а демонстрације наставиле.

Јучерашњи 24. дан протеста крагујевачких оружара и радника „Заставине” Фабрике аутомобила, било их је мање него претходних дана, није могла да осујети ни киша, ни хладно време, а ни затварање фабричких капија како оних у „Застава – Аутомобилима” тако и главне у „Наменској”, која је јуче била закатанчена одлуком једног од директора у овој фирми.

– Ово што је урадио директор Крстић је ван памети. Предлажем да сутра, пошто је он затворио велику капију, сви пођете за мнош. Куд ја пођем, пођите и ви. Ја ћу сутра својом руком да отворим капију, а ви за мнош. То што он прети суспензијама не вреди му ништа. Суспендоваћемо ми њега. Мораћемо све руководиоце из фабрике да преbacимо с друге стране оградe. Лепо смо им пружили шансу да остану и раде у фабрици. Али они хоће да буду директори и даље. Е, не може. Радници их више неће – истакао је Драгутин Станојловић, а затим се осврнуо на све жешће притиске власти.

– Пишу а ником и ничим не доказују да наш протест има политичку позадину. Ја знам да су свуда у нормалном и развијеном свету синдикат и радници опозиција власти. Радници траже веће плате, боље услове живота и рада и тамо је то нормално. Овде, међутим, није, па су крагујевачки радници сад највећи непријатељи Србије, страни плаћеници... Желе, у ствари, својим писанијама и лажима да разбију наше јединство. Ми смо се још 19. августа договорили да будемо јединствени и да тражимо веће плате и бољи живот за нас и нашу децу. Будемо ли попустили, будемо ли се уплашили, неће ваљати ништа. Кад будете видели нас из Синдиката да смо се уплашили, да смо поткупљени или да говоримо са политичког аспекта, одреците нас се одмах – рекао је Станојловић.

Затим је додао да он, као радник, „мора да буде опозиција овој власти која нас је довде довела”.

– Време је да се власт опамети. Нека дођу овде испред нас и кажу нам да нисмо у праву. Служе се притисцима. Видим да је данас радника Фабрике аутомобила мање него ранијих дана. Ми из „Наменске” попустити нећемо. Идемо до краја и захтевамо од банде да нам врати 68 милиона долара и да нам дају плате а не социјалу и милостињу... Ми са споразумом из Дејтона немамо ништа јер га нико од нас радника није ни потписао. Радници „Наменске” траже да им се обезбеди посао. Не морамо да производимо само оружје. Можемо да правимо намештај или било шта друго – истакао је Станојловић и позвао окупљене раднике да „поздраве” Драгана Росића, начелника Службе за опште послове Градске скупштине који им је искључио струју. Уследило је сложено и громогласно – „Росићу, лопове!”.

ТЕЛЕГРАМ СПО

„Прочитали смо гнусне лажи у „Експрес политици” да иза ваше величанствене побуне стоји СПО. Нама би била част да је тако, али ви најбоље знате ко је организатор вашег протеста.

Вас су на улицу извели лопови са рачунима на Кипру и глад за коју су одговорни ти лопови. Ви водите битку за Вашу децу, за Србију и за све нас.

Лажови и лопови су већ прошлост захваљујући вашој храбрости и упорности али и њихова ТВ Бастиља то још није јавила.

Гнусне лажи о вама шире и ваше локалне ТВ Бастилице јер су лопови и лажови притисли Србију на свим нивоима.

Заједно ћемо се изборити за ваш повратак у фабричке хале. Нема мрака после кога не свиће. СПО је поносан на вас, каже се на крају телеграма Представништва СПО.

Његов колега Коста Рангелов који је 11 дана у кругу Наменске штрајковао глађу јуче је поручио „бандитима и лоповима да више не обмањују народ да штрајка глађу није било и да је Синдикат 'Наменске' примио велике паре”.

Радник Милија Виријевић је јуче истакао да сила којом власт прети не може да уплаши оружаре јер су они већ оуглали на муку.

– Не верујем да ће они успети да нас победе. А ако нас не победе, не знам где ће. Јер – небо високо, земља тврда, а на земљи места нема – нагласио је Виријевић.

После Станојловића побуњеним крагујевачким радницима обратио се Милија Павловић, председник Привременог синдикалног руководства Фабрике аутомобила и најпре подсетио своје колеге „да не долазе из предузећа у којем се производе путничка возила него из концентрационог логора у којем се за разлику од Маутхаузена не убија тело него душа”.

– Позивам свих оних 11.000 радника Фабрике аутомобила који нису стално радно ангажовани и који нису у концентрационом логору да нам се придруже пред Скупштином града – поручио је Павловић.

Потом је оружар Слободан Костић прочитао писмо своје колегинице Милене Милошевић у којем се каже да јој је синоћ гледајући „Канал 9” напокон постало јасно зашто нам је град најгори у земљи, а привреда пропала.

– Наш синдикат мора да затражи од Милошевића да нам каже где су наше паре. Нисмо опозиција, како жели да нас прикаже крагујевачка власт, већ радници који само траже своје. Крагујевачка власт није ни позиција ни опозиција. Она је једноставно једна лоповска мафија – истиче у свом писму радница Милене Милошевић.

Оружар Живорад Антић је јуче рекао „да му је породица биолошки угрожена”.

– Дете су ми обогалили а мене су опљачкали. Зато тражим да ми врате отето. Захтевам и да кривично одговарају зато што су разноразним методама нашу децу психолошки упропастили. Тражим да радим, то је право које ми по Уставу припада – истакао је Антић.

ИМТ СТУПИО У ШТРАЈК

Побуњеним крагујевачким радницима јуче је стигао телеграм подршке од Независног синдиката „Солидарност” радника београдског ИМТ-а. У телеграму се, између осталог, истиче „да је ИМТ од јуче у штрајку те да десет радника ове фирме штрајкује глађу”. Радници ИМТ, каже се надаље, траже исплату плата које нису примили од марта као и покретање одговорности за катастрофалну ситуацију у фабрици.

Председник Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић јуче се осврнуо на питање Данила Вуковића, дописника „Политике експрес” из Крагујевца, који је уједно и уредник државне „Светлости” и нагласио да ће већ данас, због лажи и клевете које на рачун оружара износи у овим листовима, бити тужен на суду.

Говорећи о понашању надлежних из Градске скупштине, који су радницима искључили струју, Недељковић је рекао да општинари желе оно што радници неће – експрес.

– Синдикат „Наменске” је чист. Штрајкачи глађу из наше фабрике – одговорно тврдим – избацили су из круга „Наменске” и последњу брескву. Тајни између руководства и Синдиката у „Наменској” нема. Зато остајемо у протесту и идемо до краја – истакао је јуче Недељковић бурно поздрављен од нових радника.

Протест је традиционално затворио Драгутин Станојловић секретар Синдиката „Наменске” наглашавајући да одступања нема све док и последњи оружарски захтев не буде испуњен. – Ако покушају да вас бију, бијте и ви њих. Ако пуцају на вас, узвратите још жешће. Ако нас, из руководства Синдиката, банда ухапси, истрајавајте без нас. Не смете да се предајете, борите се до краја. Њихов крај је једино решење за нас – нагласио је Станојловић и заказао нов протест од оружара и осталих крагујевачких радника за сутра када би требало „да их буде још више”.

Убрзо потом крагујевачким улицама се проламао већ чувени слоган: „Сутра ћемо опет”...

Верољуб Добросављевић члан Привременог руководства Фабрике аутомобила јуче је констатовао да су власт и директори уплашени те да више не знају шта да раде.

– На заједничком састанку са Синдикатом „Наменске” предложићу да се затражи смена Миодрага Богдановића, директора Фабрике аутомобила, Каменка Сретеновића, члана пословодства „Заставе” и Србољуба Васовића, председника групе „Застава”, зато што нису удовољили нашем захтеву да се сви радници Фабрике аутомобила одмах врате на посао и зато што су стопирали посао са Јапанцима – нагласио је Добросављевић и поново позвао све раднике Фабрике аутомобила да се сутра окупе на паркингу „Застава”.

ДВАДЕСЕТ ПЕТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ РАДНИКА

СВИ ЗАХТЕВИ ПРЕД ИСПУЊЕЊЕМ?

У понедељак ће, по свему судећи, радницима бити испуњен преостали део регреса за ову годину у висини од 230 динара, што је био последњи захтев. Са Војском Југославије „Застава – Наменски производи” потписала уговор о послу вредном десет милиона динара

*Приволели државу: Вође Синдиката „Наменске”
пред колоном незадовољних радника
(ФОТО: Н. Стојановић)*

– Побуњеним крагујевачким оружарима у понедељак ће, по свему судећи, бити испуњен и последњи захтев социјалне природе – захтев везан за исплату преосталог дела регреса за ову годину у висини од 230 динара. Уз то, радници „Наменске” успели су да „приволе” државу, односно Војску Југославије, да са њиховом фирмом склопи још један уговор о послу вредном десет милиона динара. Тај уговор, по речима Зорана Недељковића, председника Синдиката „Заставине” фабрике оружја потписан је јуче по подне.

– Јутрос су код нас у Синдикату били председник Управног одбора наше фабрике Каменко Сретеновић и председник групе „Застава”. Нудили су да потпишемо нешто. Рекао сам – прво паре на руке, па потписујемо. Пре тога ништа... Желим да вам кажем и да ће данас (јуче) по подне бити испуњен и део онога што смо тражили у другом сету наших захтева. Покренуло

се нешто и у вези старог дуга, но о томе ћемо причати овде у понедељак – нагласио је јуче, двадесет петог дана протеста крагујевачких оружара и радника „Заставине” Фабрике аутомобила на Тргу слободе код Градске скупштине Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске”.

Председник Привременог синдикалног руководства Фабрике аутомобила Милија Павловић и јуче је обавестио раднике пред Скупштином града да је једина домаћа аутофирма последњих дана претворена у концентрациони логор.

– Јутрос су на главни улаз у Фабрику аутомобила ушла милицијска кола „мицубиши пајеро” којима сам записао и регистарски број. Видео сам и два полицајца у кругу фабрике... и јутрос су радницима наше фабрике на капијама узимали „пропуснице”, а дељени леци Синдиката у којима нас његови челници обавештавају како они виде излаз из ситуације у којој смо. Ми им одавде поручујемо да добро размисле о свему што су нам урадили у последњих седам година, а због чега смо овде – истакао је Павловић.

Његов колега из Фабрике аутомобила Драгиша Нешић, такође члан Привременог синдикалног руководства ове фирме, најпре је рекао да су они били на састанку са челницима „званичне” синдикалне организације и директором Миленком Петровићем и затражили да им се као привременом синдикату обезбеди једна просторија за рад.

У понедељак поново састанак: Са крагујевачких радничких демонстрација

– Рекли су нам да за то нема законског основа. Обавестили су нас и да да нас одлучују о нашем искључењу из Синдиката. Шта хоће тиме? Желе да нас елиминишу из Синдиката уочи избора у овој радничкој организацији. Поручујем свим радницима Фабрике аутомобила да се ми овде боримо и за њихова права. Зато опет апелујем на њих да дођу у понедељак и дају нам подршку – истакао је Нешић.

Оружар Бранислав Стевановић је своју „дискусију” почео наводећи цитате из чувене сатире Радоја Домановића – „Краљевић Марко по други пут међу Србима”.

– Од тада до ових дана у Србији се ништа није променило. У ствари јесте, у Крагујевцу је све покрадено и уништено – истакао је Стевановић.

Новинару „Политике експрес” и уреднику државне „Светлости” Данилу Вуковићу, аутору текста о „поклону” Данице Драшковић, Стевановић је поручио „да дође да му он покаже људе који су у ’Наменској’ штрајковали глађу за добро фабрике и Србије”.

П И С М О ГОРИЦИ ГАЈЕВИЋ

Обраћајући се писмом Горици Гајевић, генералном секретару СПС, поводом њене изјаве да „на крагујевачким улицама нису радници него опозиција” Славица Радуновић запослена у Фабрици аутомобила јуче је од генералног секретара СПС затражила да се јавно преко медија извини радницима Крагујевца.

– Тражимо од Вас да нам се јавно извините. Јер, ми смо поштени у души. А такву душу могу да имају само металци Шумадије и Крагујевца... Оставите се идеалисања, спустите се на земљу и постаните већ једном свесни да сте у свом мишљењу потпуно усамљени, иначе ћете се у противном опасно „опећи” – пише и поручује крагујевачка радница Славица Радуновић Горици Гајевић, генералном секретару СПС.

Радник Фабрике аутомобила Ивица Самаиловић је рекао да у овој фирми Синдикат не постоји већ четири године, док директор Миодраг Богдановић плаши запослене отказима и суспензијама. – Имам безрезервно поверење у Одбор Синдиката „Наменске” – закључио је Самаиловић.

Радница Фабрике аутомобила Славица Радуновић је пред окупљеним народом прочитала отворено писмо упућено Горици Гајевић, генералном секретару СПС, и затражила од ње да се јавно извини крагујевачким радницима због изјаве од 19. септембра.

Оружар Милан Петровић је нагласио да се глас о радничкој побуни у Крагујевцу чуо у целој Србији и читавом свету.

– Само они који су требали, нису нас чули. Питам где су надлежни од општине до федерације. Браћо и сестре, целат се никад није покајао за своје дело. Морамо зато наше целате ми да приведемо суду правде иначе ће они пресудити

НЕ ПОМИШЉАМ НА ОСТАВКУ

„Уопште не размишљао о оставци због протеста радника пред Градском скупштином”, изјавио је на јучерашњој конференцији за штампу градоначелник Крагујевца Живорад Нешић.

Коментаришући недавну оставку Милорада Матића, председника градске владе, градоначелник Нешић је рекао да је то његов лични чин, те да он то није урадио ни због каквог притиска радника.

Додао је и да није тачна ни информација по којој челници крагујевачке Градске скупштине – по налогу из врха СПС – не смеју да поднесу оставке.

– Град је учинио све што је могао за раднике „Заставе”. Урадила је то и влада Србије. Зато, не видимо више ни један разлог за радничке протесте – рекао је јуче градоначелник Крагујевца Живорад Нешић.

нама за наредних 50 година. Ми смо се суочили са лажовима и лоповима. Овде морамо да им кажемо – „доста!” – истакао је Петровић и захвалио се свештеницима из Ваљева који су пре неки дан били са крагујевачким радницима.

Затим се окупљеном народу поново обратио Милија Павловић, председник Привременог синдикалног руководства Фабрике аутомобила, и поручио да ће ускоро устати и сви радници ове аутофирме. При том је своје колеге из фабрике позвао да се поново окупе у понедељак у 9.00 на паркингу „Застава” и да одатле крену према Тргу Мала вага где ће се сустрети са оружарском колоном.

– Затражићу да се сваки радник Фабрике аутомобила писмено изјасни о превременим изборима у Синдикату нашег предузећа – рекао је још Павловић.

Пред крај јучерашњег протеста Зоран Недељковић, челник Синдиката „Наменске” упозорио раднике да су оружарима јуче док су пролазили кроз град припадници једне странке (СРС) покушали да поделе летке.

– Одбили смо их. Радницима „Наменске” не требају леци ни једне стране... Оружари не знају за страх. Знамо где смо пошли и како ћемо завршити – истакао је Недељковић.

После тога народ је скандирањем прозвао Драгутина Станојловића, који је најпре рекао да сви Крагујевчани који нису на скупу пред Градском скупштином треба да се стиде.

– Чекају да им ови „одозго” дају понеку цркавицу па да некако презиме зиму. Преварили су се, истакао је Драгојловић и додао: Тешко ће из ове зиме изаћи... Питам јутрос телефоном председника Синдиката наменске

индустрије Србије Ђирића – „Ко је још од предузећа домаће наменске производње склопио уговоре са ВЈ?” а он ми каже: „Нико, бре, само ви!”. „Па, сигурно Ђирићу”, одговарам му, „јер, наша Фабрика се дигла, а кад смо му предлагали да устану сви радници наменске индустрије Србије”, он се утроњао...

Дође јуче овде и једна немачка ТВ екипа. Рекли Немцима да се на овом платоу скупља 200 до 300 људи. Кад су видели колико нас је, згранули се људи. Овде је за протеклих месец дана продефиловало више од 300.000 људи, а они кажу има их 200 до 300. Желео бих зато да устане цела Србија и каже онима из РТС да неће више да му плаћа претплату преко струје. Кажу у њиховим ТВ дневницима да није време да тражимо наше паре... Љуте се што овде читамо телеграме подршке ДС, СПО и неких других странака. Читали бисмо ми и телеграме ЈУЛ-а и Мирјане Марковић и Слобода-на Милошевића – рекао је Станојловић.

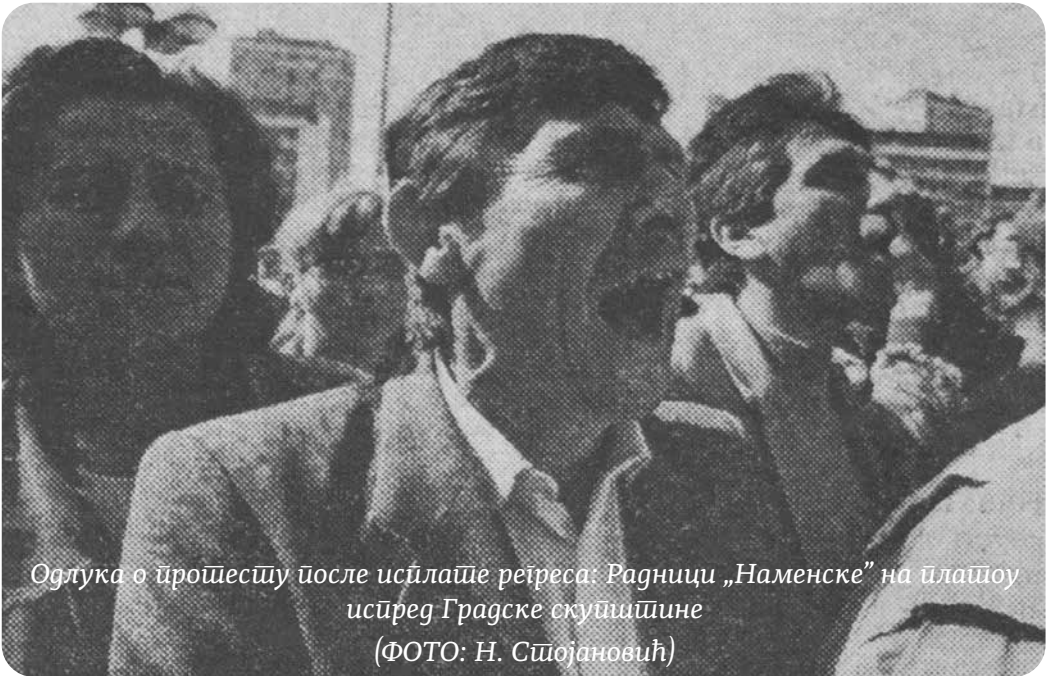
– Али, нису, изгледа, Мирјана Марковић и Милошевић имали времена да нам пишу... Кажу нам јутрос Каменко Сретеновић и онај наш в. д. „шумигић” од Шмигића, да ће нам у понедељак дати регрес за ову годину, али да не излазимо на улицу. Ја јуче научио нешто немачки па им кажем – мало морген. То што ови наши директори мисле да су се сад провукли и да ће и даље остати у својим фотељама, неће им проћи. Доста су нас водили, далеко им лепа кућа – нагласио је Станојловић и позвао оружаре да у понедељак за њим крену на главну капију „Наменске” коју ће он, уколико буде закључана лично да откључа.

Виђаћемо се овде све док и последњи наш захтев, исплата овдашњег регреса, не буде испуњен. После тога сешћемо за сто и преговараћемо. О сваком детаљу ћемо се договарати са вама радницима – поручио је на крају својим колегама Драгутин Станојловић.

РАДНИЧКЕ ДЕМОНСТРАЦИЈЕ У КРАГУЈЕВЦУ УЛАЗЕ У ШЕСТУ НЕДЕЉУ

ОРУЖАРИ И ДАНАС ПРЕД СКУПШТИНОМ

Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске“: Без обзира да ли ће нам бити исплаћен преостали део регреса од 230 динара пред Скупштином ћемо побуњеним оружарима рећи да ли су добили оно што су тражили. Слободан Бабић, потпредседник Владе Србије: Регрес може бити исплаћен само реализацијом уговора са Војском Југославије

*Одлука о процесу после исплате регреса: Радници „Наменске“ на плаћу испред Градске скупштине
(ФОТО: Н. Стојановић)*

– Без обзира на то да ли ће им током пре поднева, као што је прошлог петка обећано, бити подељен преостали део овогодишњег регреса, у висини од 230 динара (последњи социјални захтев), побуњени крагујевачки оружари и данас излазе на улице и пред овдашњу Градску скупштину.

– Пред Скупштином града смо 19. августа предочили пословодству фирме и надлежнима у власти све наше захтеве, тако да ћемо на истом месту морати радницима „Наменске“ да кажемо да ли су или нису добили оно што су тражили, причају јуче за „Нашу Борбу“ Зоран Недељковић и Драгутин Станојловић, председник и секретар Синдиката ЗНП.

Оружарске демонстрације у Крагујевцу, којима се последњих дана придружио и део радника „Заставине” Фабрике аутомобила тако улазе у шесту недељу непрекидног трајања, а да ли ће данас бити окончане тешко је претпоставити, пошто одговор на то питање немају ни челници Синдиката „Наменске”. Они, у ствари, кажу да све зависи од спремности послодавства Фабрике и осталих надлежних да се радницима „Наменске” данас исплати преостали овогодишњи регрес.

С друге стране, Слободан Бабић, потпредседник српске Владе је јуче посредством Радио-Крагујевца поручио оружарима да преостали део овогодишњег регреса може да буде исплаћен само из реалних извора. Ти реални извори, по његовим речима, могу да се обезбеде реализацијом већ потписаног (првог) уговора са ВЈ у вредности од 9,7 милиона динара.

Ова изјава потпредседника Владе Србије могла би, опет, да значи да од за данас најављене коначне исплате регреса за ову годину неће бити ништа. Сувишно је и напомињати да ће се у том случају оружарски протест у Крагујевцу наставити и током ове недеље.

Уз ову „игру нерава” и јуче је вођен прави специјални рат против радника „Наменске” као и дела запослених у Фабрици аутомобила који протестују на улицама и пред Градском скупштином. Тако се на Радио Крагујевцу између осталог јуче чуло да ће против Драгутина Станојловића, секретара Синдиката „Наменске” бити поднета кривична пријава, као

и да ће истоветне пријаве да буду поднете и против четири лица радника „Наменске”, која су „претурала” по апотеци у Улици ЈНА за коју се тврди да припада пуковнику Вукашину Филиповићу, смеђеном директору ЗНП. Истовремено, на Радио-Крагујевцу је јуче речено да ће и Миодраг Богдановић, директор „Заставине” Фабрике аутомобила да тужи НН лица „која му прете телефоном”. Преко локалног радија јуче се чуло и то да синдикални лидери „Наменске” имају куће од по 500 квадрата, да се возе у „мицубишију” итд...

Секретар Синдиката „Наменске”, Драгутин Станојловић за „Нашу Борбу” каже да све речено представља гомилу глупости.

– Не знам ко ме то од надлежних тужи. Ако је Србољуб Васовић,

ИЗБОРИ У СИНДИКАТУ ФАБРИКЕ АУТОМОБИЛА?

Као што је прошлог петка и најављено привремено синдикално руководство Фабрике аутомобила ће од данас тражити од радника ове фирме да се изјасне да ли су за изборе у Синдикату. Ово, најпре, стога што избори у синдикалној организацији једине домаће ауто-фирме нису одржани још од 1989. године.

У привременом синдикалном руководству Фабрике аутомобила истичу још да радници ове фирме више не верују старим челницима Синдиката, „који много више воде рачуна о интересима послодавства него правима запослених”.

председник Групе „Застава” због мојих претњи на његов рачун, зашто ме је два дана после тога звао телефоном и тражио да разговарамо насамо. Но, свеједно, ја ћу, уколико буду тражили да дам изјаву у МУП уредно тамо да одем са адвокатом. Ово што причају о некаквој кући од 500 квадрата је ван сваке памети. Јер, ја као подстанар од рођења немам ни један једини стамбени квадрат у власништву. Исто је и са Зораном Недељковићем, који годинама живи у стану таста и таште у насељу „Аеродром”.

Ово око „мицубишија” је и смешно и жалосно, пошто ретко ко од нас из Одбора синдиката „Наменске” има било каква кола. Они који имају возе „кршине” од „југића” и „кечева” старе од 15 година па навише. Уосталом, све што је јуче речено на Радио-Крагујевцу не би било вредно ни помена да нема за циљ да нас дискредитује у очима овдашње и шире јавности, тврди Станојловић.

**КРАГУЈЕВАЧКИ РАДНИЦИ НАСТАВЉАЈУ ПРОТЕСТ ИСПРЕД
ГРАДСКЕ СКУПШТИНЕ**

ОД ОБЕЋАНОГ РЕГРЕСА - НИШТА

Да су данас исплаћили регрес хтели смо да прекинемо прошести и да почнемо да преговарамо, рекао је јуче Зоран Негељковић, председник синдикала „Наменске“

– Већ припремљена одлука Одбора Синдиката „Застава – Наменски производи“ о прекиду – „замрзавању“ јавних протеста оружара пред Градском скупштином од 25. септембра до 10. октобра, докле би требало да трају преговори са пословодством и надлежним државним органима – јуче није ни прочитана. Упркос обећањима представника Управног одбора и директора „Наменске“ јуче у 9 часова није почела исплата заосталог дела овогодишњег регреса од 230 динара по запосленом.

Улични протест крагујевачких оружара се наставља и даље, а данас или сутра очекује се долазак бившег гувернера НБЈ проф. др Драгослава Аврамовића у Крагујевац, који ће се, како је јуче најављено, обратити рад-

ОБРАЋАЊЕ ДИРЕКТОРА ШМИГИЋА

Преkjуче, 23. септембра 1996. године, на основу стварних могућности за закључење нових уговора и по том основу узетог аванса понудили смо Одбору синдиката договор који гласи:

Одбор синдиката се обавезује да ће почев од 24. септембра престати са окупљањем радника ЗНП у кругу фабрике и извођењем радника пред Скупштину града. ВД директора ЗНП се обавезује да ће обезбедити исплату преосталог, неопорезованог дела регреса за '96. годину у износу од 230 динара по раднику, с тим што ће исплата почети 24. септембра од 9 часова. Сва остала отворена питања Одбору синдиката и пословодству друштва решаваће се преговорима у складу са колек-

тивним уговором, каже се у јуче-рашњем обраћању в. д. директора ЗНП Бранка Шмигића радницима „Наменске”, и наставља:

Овим договором се, с једне стране, испуњава и последњи захтев, а с друге стране партнеру даје сигурност за извршење уговора. Предлог договора Одбор синдиката није прихватио. Због свега тога пословодно руководство ЗНП нема могућности да користи аванс за посао за који нема гаранције да ће бити извршен. У околностима када се не зна да ли, када и колико ће трајати окупљање и изласци радника ван фабрике, није могуће организован рад „Наменске” нити гарантовати извршење обавеза по потписаном уговору. Још једном позивамо Синдикат да прихвати понуђени договор и прекине са даљим окупљањем, а радници да се врате раду и извршавају задатака, чиме ће се створити могућност за редовну исплату, стоји у обраћању в. д. директора Бранка Шмигића.

ницима пред Градском скупштином. Поред професора Аврамовића крагујевачким радницима данас би, по речима Зорана Недељковића, челника Синдиката „Наменске” требало да говори и епископ шумадијски Сава.

– Обећали су паре за данас и поново су слагали. Они траже да Синдикат потпише да се наш протест прекида. Тиме хоће да заштите све оне директоре чију смену тражимо. Сматрају, ваљда, да ће исплатом по 230 динара радницима „Наменске” решити све проблеме. Очекивали су да ћемо се поколебати и поплашити. Преварили су се у рачуну. Онога тренутка када исплате по 230 динара заосталог регреса свим радницима – значи и онима на плаћеним одсуствима, који су изван фабрике због неспособног руководства – ми тек онда почињемо да радимо. Јер, морамо из наше фабрике отерати све оне који су нас доведе довели. Ако данас после подне, или сутра, не исплате регрес онда се поново сутра окупљамо овде да се заједно договоримо шта и како даље, истакао је 27. дана протеста крагујевачких

оружара на Тргу слободе код Градске скупштине Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”.

Настављајући, Станојловић је рекао да је радницима „Заставине” Фабрике аутомобила можда довољно оних 230 динара регреса који ће данас примити да преживе јесен и предстојећу зиму.

– Радници „Наменске” не траже ни милостињу ни социјалну помоћ. Ми тражимо наше паре, посао, право на рад и достојанствен живот, наставио је Станојловић. – Врше различите притиске на нас не би ли нас сломили. Неће им то проћи, јер назад нећемо ни за милиметар. Држите ме за реч, истакао је Станојловић, и обавестио своје колеге да је био у посети радницима београдског ИМТ и замолио тамошње штрајкаче глађу да престану са том врстом протеста.

После тога, народу се обратио Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске” који је и рекао „да је Синдикат синоћ у 18 часова требало да преговара са пословодством”.

– Хоће да дају радницима по 230 динара и да све заврше на томе и одмах. Не, ми мислимо да тек тада треба да почнемо да радимо. После исплате регреса мора истина да избије на видело... Да су данас исплатили регрес хтели смо да прекинемо протест и да почнемо да преговарамо. Није им се међутим допало што у нашој одлуци тражимо и исплату разлике плата за јули, затим што захтевамо да се свим радницима „Наменске” који од 19. августа учествују у нашим окупљањима дневнице плате у стопостотном износу. Не свиђа им се ни што тражимо да се о цени рада за август преговара... Не допада им се што захтевамо да се расписе конкурс за директора „Наменске” при чему тражимо да се код одабира кандидата уважава и мишљење Синдиката и радника. Зазиру и што тражимо разрешење већине директора из старог пословодног састава. И, на крају, не допада им се ни што тражимо да – када се буде преговарало о статусу фабрике, старом дугу од 68,3 милиона долара и другим стварима битним за будућност „Наменске” да о свему томе одлучују и радници, нагласио је Недељковић, додајући да је позван у Београд на седницу Републичког одбора синдиката радника наменске производње, на којој ће се расправљати о догађајима у Крагујевцу, а на коју он, због заказаног окупљања оружара пред овдашњом градском Скупштином, неће моћи да оде.

– Позвали су ме да у петак присуствујем седници Републичког одбора синдиката металаца. Ако се ово заврши до петка отићи ћу, јер имам много тога да им кажем... Сутра долази овде епископ шумадијски др Сава, а требало би да дође и Чича, кога сви највише волимо – проф. др Драгослав Аврамовић, истакао је Недељковић.

Члан синдикалног руководства „Наменске” Душан Јовановић је јуче обавестио своје колеге да је претходне вечери донекле учествовао у преговорима са пословодством фабрике.

– Видео сам мале људе, који би хтели да буду велики. Нису они мали рас-

том, него духом. Жалим нашег в. д. директора. Можда је он и добра душа, али ипак је мали за овај „врућ кромпир” који му је уваљен у руке. Оној госпођи (Горица Гајовић) која тврди да је наш скуп политички поручујем, јадна је то партија у којој је она генерални секретар. Није се сетила ни да дође овде да види ко смо и шта тражимо. А та странка којој је она генерални секретар нас је и довела догде, констатовао је Јовановић.

- Ово што ми радимо је ђаволска борба. Људима из власти препоручујем да никакве санкције не предузимају ни према радницима „Наменске” а ни према њиховим синдикалним вођама. Бранићемо наш синдикат и у фабрици и изван ње, истакао је Гвозден Марковић и предложио да се радници „Наменске” раздруже са градским и „Заставиним” Самосталним синдикатом и да оснују своју синдикалну организацију која би могла да се зове „Топ”.

Шумадијски пољоприведник Градимир Јовановић и јуче се обратио побуњеним крагујевачким оружарима и предложио да се плато испред крагујевачке градске Скупштине убудуће зове – Трг оружара.

Оружар Слободан Костић обавестио је своје колеге да су их градско руководство и градоначелник Крагујевца Живорад Нешић преварили када су им недавно обећали да у граду неће бити искључивања струје због неизмирених рачуна.

– Јутрос сам са једним колегом из Синдиката наше фабрике био на разговору код директора „Електрошумадије”. Човек нам је рекао да никакви разговори, а камоли договор о томе да се струја дужницима не сече – није било. Рекао нам је још да се струја сече и за дуг од десет динара. Значи, струју и даље секу, а камате на дугове за комуналије и даље зарачунавају, истакао је Костић.

Његов колега Милан Милутиновић је, надовезујући се, рекао да је јуче на скупу пред градском Скупштином обавештен да су му код куће „целати из ’Електрошумадије’ који хоће да му исеку струју”.

– Дужан сам за струју јер своје паре нисам добио. Када добијем паре мораћу да платим струју. Од чега ћу онда да живим, пита Милутиновић.

Радник „Наменске” Димитрије Зарић је констатовао да оружари пред градском Скупштином „држе час историје”.

– Властодршци, због вас су нам у протеклих 50 година и деца остала некрштена. Мрзим све што је ваше. Ишчупао сам све црвене руже из баште због вас. Не плашимо вас се, а знамо да вас презиру и ваше фамилије, нагласио је Зарић.

На крају јучерашњег протеста, Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске”, поручио је пословодству фабрике и надлежнима „да радници имају живаца јер знају шта траже”.

– Нека дају оно што је наше, па да се после погледамо у очи да видимо ко је из наше фабрике омогућио појединим приватницима да се обогате. Тога

се директори највише плаше. Међутим, од одговорности неће моћи да побегну, рекао је Недељковић.

Затварајући јучерашње протестно окупљање Драгутин Станојловић је рекао „да данас треба да се чује са господином Аврамовићем који би већ сутра, евентуално у четвртак, требало да буде са оружарима”.

– Преговараћемо онда када када нам исплате оно што још тражимо. После тога ћемо из фабрике да испратимо руководећу банду и лопове. За њих више места међу нама нема.

После тога тражићемо утврђивање одговорности за све њих, почев од Вукашина Филиповића и Драгољуба Димовског, па надаље. Идемо до краја, нагласио је Станојловић.

ОРУЖАРИ ОСНИВАЈУ НОВИ СИНДИКАТ

Коментаришући одлуку јединственог синдиката „Заставе” и Градског синдикалног већа којом су се челници крагујевачког Самосталног синдиката оградиле од „начина и метода деловања синдикалне организације 'Наменске’”, Драгутин Станојловић је јуче – у своје лично име – предложио да радници ЗНП оснују нови синдикат.

– Мораћемо да оснујемо посебан синдикат, јер не смемо дозволити да се из „Заставиног”, Градског и Републичког синдиката наменске индустрије сутра „ките” нашим успехом. Подсетићу вас да је само наша фабрика склопила уговор о послу у вредности од 20 милиона динара. Ни једна друга фабрика наменске индустрије у земљи није то успела, истакао је Станојловић.

ДЕМОНСТРАЦИЈЕ КРАГУЈЕВАЧКИХ РАДНИКА ИСПРЕД ГРАДСКЕ СКУПШТИНЕ

ИСПЛАТА РЕГРЕСА УСЛОВЉЕНА ПРЕКИДОМ ОКУПЉАЊА

Радници и Синдикат „Наменске” инсистирају да им се исплати регрес, после чега би окупљања била замрзнућа на 15 дана, док трају преговори са пословодством фабрике и надлежним државним органима. Данас долази професор Драгослав Аврамовић, бивши гувернер НБЈ

Са вама смо: Владика шумадијски Сава говори окупљеним радницима и грађанима Крагујевца

– Игра нерава између пословодства „Заставе” и „Наменске” и државних власти с једне и Синдиката и радника најстарије српске фабрике оружја с друге стране, наставља се. Оружарима ни јуче није исплаћен обећани заостатак овогодишњег регреса у износу од 230 динара, тако да ће се они и ноћас окупити пред Градском скупштином.

Суштина „спора”, односно оведнедељног натезања око исплате дела регреса за '96. – иначе последњег радничког захтева социјалне природе – налази се у томе што челници „Заставе” и надлежни из власти не желе да

оружарима исплате регрес пре него што они прекину са протестима пред Градском скупштином. Радници и Синдикат „Наменске” инсистирају да им се прво исплати регрес, па да то онда – као своју победу – обзнане на Тргу слободе, испред Скупштине града, након чега би протестна окупљања била прекинута на рок од 15 дана – докле би требало да трају преговори између синдикалне организације, пословодства фабрике и надлежних државних органа око статуса „Наменске”, старог дуга од 68,3 милиона долара, смене директора и старог пословодног састава.

Превладајуће мишљење крагујевачке јавности у вези свега овога, јесте да у поменутој игри нерава оружари за сада имају велику предност. Јер, и даље су јединствени, истрајни и храбри, као и шест недеља када су кренули с демонстрацијама.

Јуче, 28. дана протеста пред крагујевачком Градском скупштином обратио им се епископ шумадијски др Сава (Вуковић), а за данас је најављен и долазак бившег гувернера НБЈ проф. др Драгослава Аврамовића у Крагујевац. Професор Аврамовић ће данас, по речима Зорана Недељковића, председника Синдиката „Наменске”, ујутру да уђе у фабрички круг, а потом ће предводити оружарску колону улицама града са којом ће око 11 сати стићи пред Градску скупштину.

Јучерашње протестно окупљање почело је вишеминутним скандирањем челницима Синдиката „Наменске” Зорану Недељковићу и Драгутину Станојловићу. Поред оружара, пред Градском скупштином поново се појавила и овећа организована група радника „Заставине” Фабрике аутомобила, као и грађана, којих је, иначе, било знатно више него претходних неколико дана.

– Господа и другови из СПС-а жале се да због радника „Наменске” не могу да организују страначке промоције. Шта ће им боље и лепше од промоције од овога овде. Гладан и го народ, без икакве перспективе уз то, најбоља је промоција њихове политике. Због њих смо сви ми гладни и јадни овде... Регрес радницима „Наменске” морају да дају. То је наше. Регрес се по Колективном уговору исплаћује пре годишњег одмора на који смо отишли још 2. августа – нагласио је, отварајући протест крагујевачких радника на Тргу слободе код Градске скупштине, Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”.

Потом је Станојловић поручио Данилу Вуковићу, дописнику „Политике експрес” из Крагујевца, да најпре оде код очног лекара пошто никако не успева да преброји раднике пред Скупштином града, а затим му препоручио да посети и неке друге медицинске стручњаке „због глупости које пише”.

– Варају се ако мисле да нам истрајност слаби. Можемо овако ако треба и до Божића. Наше јединство је јаче од њиховог ината. Паре за исплату регреса су спремљене, али се чека да неко из Синдиката потпише да више нећемо да се окупљамо. Данас у 11.15 телефоном ћу да разговарам

САОПШТЕЊЕ СИНДИКАТА „НАМЕНСКЕ”

Поводом закључка Јединствене синдикалне организације „Заставе” и Градског синдикалног већа у Крагујевцу, донетих 17. септембра, којима су челници овдашњег Самосталног синдиката оградиле од „метода и начина рада Синдиката „Наменске”, синдикално руководство ЗНП је јуче издало следеће саопштење:

„Утврђује се да су закључци Главног одбора Јединствене синдикалне организације 'Заставе' и Већа Савеза самосталних синдиката града Крагујевца – донетих 17. септембра на одвојеним седницама – нејасни и међусобно контрадикторни; утврђује се да је одржавање 17. јавне седнице Одбора Синдиката ЗНП са чланством (протести пред Градском скупштином) легална и легитимна метода синдикалне борбе.”

У образложењу овог става Синдиката „Наменске”, између осталог, не тиче се да су бројни радници ове фабрике на плаћеним одсуствима мимо своје воље. Да се плате исплаћују нередовно и у обезвређеним износима. Да статус „Наменске” није решен, док је социјално-материјални положај запослених све тежи и тежи... Све то је, каже се, узроковало заказивање протеста пред Градском скупштином.

са Србољубом Васовићем. Ако се ви слажете, рећи ћу му: „Не дате ли паре за регрес данас, тераћемо са протестима до Божића”. „Ко је за?” „Сви, сви...” Синоћ сам разговарао са господином Аврамовићем и већ сутра он долази у нашу фабрику. Пошто је лошег здравственог стања, он ће сутра у аутомобилу који ће ићи полако – предводити нашу колону кроз град, да би у 11 сати био овде заједно са нама – истакао је Станојловић и подсетио раднике да ће Синдикат „Наменске”, после исплате регреса оружарима, сести за сто и преговарати са пословодством и надлежнима из власти.

– Морају да знају да су иза и испред нас радници. Тврдим да ће морати да смене 90 одсто директора чије оставке тражимо. Око старог дуга нашој фабрици од 68,3 милиона долара ћемо преговарати и то ће нешто дуже трајати, али ће и тај наш захтев морати да реше – рекао је Станојловић.

Окупљеним радницима обратио се и ученик Ненад Ђурђевић, коме је мајка запослена у „Наменској”:

– Хвала вам господине градоначелнице на свему што сте нам дали. Дали сте нам и фабрике и машине, само су паре остале код вас. Ми, радничка деца, не волимо чоколаде, нека их једу ваша деца – поручио је властима Крагујевца ученик Ђурђевић.

Радник „Наменске” Миливоје Виријевић је „прозвао” Србољуба Васовића упитавши га што за в. д. директора ЗНП постави једног младог човека којег „сада исмејава”.

– Па зар није срамота да један та-

ВЛАДИКА ШУМАДИЈСКИ САВА

СПЦ СЕ УВЕК СА НАРОДОМ И РАДОВАЛА И ТУГОВАЛА

– За време народног покрета 1848. године, сви су се питали какав ће став заузети Српска православна црква. Тадашњи патријарх СПЦ Јосиф је рекао: „Ми ћемо са народом, па шта нам Бог да”... Српска православна црква се никада није двоумила када је судбина народа била у питању. Она се увек са народом и радовала и туговала.

Дошли смо да вам покажемо да смо са свима вама.

Наш Спаситељ је једном рекао: „Благо изгнанима, правде ради”. Ви сте овде ради правде и правда ће победити.

Ми желимо да ви увек имате и небески хлеб. Али, у исто време и да вам Бог да хлеб насушни за који се борите. То је порука наше Цркве која се никада од вас није одвојила и никада се неће одвојити.

Живели нам много година – рекао је јуче у својој беседи окупљеним радницима и житељима Крагујевца владика шумадијски Сава.

Долазак и одлазак епископа шумадијског др Саве са свештенством на раднички скуп, дочекан је и испраћен вишеминутиним аплаузима. По оцени многих био је то најдостојанственији тренутак радничких окупљања у центру Крагујевца до сада.

кав човек стави „шапу” на „Заставу”. Он не рачуна на „Наменску”, већ само на Фабрику аутомобила у којој има више јадника и бедника... Његово је име Србољуб, али он не љуби Србе. Требало би да се зове Самољуб...

На захтев радника пред Градском скупштином поново је говорио Градимир Јовановић, пољопривредник из шумадијског села Липовца.

– Не плашим се, као ни ви, никога и ничега. Све вредно у животу узела ми је та гамад и ти паразити. Џаба им титуле и звања, када су им задњице чистије од образа. У овој држави у којој су увеле црвене руже наследиле црвене каранфиле, ви сте башта из које ниче боље сутра. Поздрављам вас на крају оним нашим народним поздравом: „Бог вам добро дао!” и даће вам, јер сте малопре чули једног Божијег човека – истакао је Јовановић.

Један од оружар је рекао да никада више неће да „гледа дневнике РТС, пошто мора да чува живце”.

– Пре 10 - 15 дана на РТС је толико било оног Живка Радишића да ми се огадило, па више у кући не укључујем пеглу, а камо ли ТВ. На моју срећу – изгуби Живко – рекао је Вранић, додајући, односно констатујући да је добро што су оружари изашли на улице, јер „да су остали у фабрици, про-

шли би као они радници „Југопетрола“ у Приштини који у кругу предузећа штрајкују већ месец дана, а да нико овде да каже у којој беди живи. Питам поштене просветне раднике, зашто и они не дођу овде да кажу да су голи и боси. Зашто радници Фабрике аутомобила не зауставе производњу као и ми. Зар од оних две до две и по хиљаде возила, колико наводно месечно сиђе са трака, зависи судбина Фабрике аутомобила... Прекјуче, Славица и Џада читавих четири – пет сати седе у кафани „Женева“. Банче и смишљају како да нас среде. Поручујем им – немају шансе, јер ми смо „Наменска“ – ускликнула је Злата Нишлић.

Пред крај протеста, Зоран Недељковић, челник Синдиката „Наменске“ је прокоментарисао јучерашње обраћање в. д. директора Бранка Шмигића радницима:

– Телефоном смо му јутрос узвратили да не може он нама да поставља услове, него ми њему. Каже он да ћемо ми наше окупљање пред Скупштином града поново да организујемо за 15 дана. Не мора тако да буде. Да ли ћемо се ми за 15 дана опет окупљати овде, не зависи од нас, већ од њих. Рече да хоћемо да се мешамо у ствари које нису посао Синдиката. Не, нећемо ми то. Ми само указујемо на неспособне и директоре који свој посао не раде како треба. Његово је да их смењује. Поново нам нуди и договор – да нам исплате регрес и да тог дана не изађемо пред Градску скупштину. Међутим, ми смо се још 19. августа договорили – прво регрес, па сутрадан пред Скупштином града прекидамо протест – нагласио је Недељковић.

Скуп је „традиционално“ затворио секретар Синдиката „Наменске“ Драгутин Станојловић, који је одмах истакао да је који минут раније телефоном разговарао са Србољубом Васовићем:

– Оно што он предлаже за нас није прихватљиво. Он предлаже да прво потпишемо договор, па одмах потом да крене исплата регреса. Ко да му верује? Каже ми – „веруј ми на реч“. Ја кажем њему – „веруј ти мени...“ Каже још, „инспекторијат ‘Заставе’ ради на утврђивању одговорности појединих директора“. Ја му кажем „нека инспекторијат пожури јер МУП је без посла“. Мораће сви да буду похапшени и да одговарају за све покрадено... Без пара нема ни преговора ни договора. Идемо до краја, победа је наша – закључио је Драгутин Станојловић.

ВИШЕ ДЕСЕТИНА ХИЉАДА ЖИТЕЉА КРАГУЈЕВЦА ЈУЧЕ
ДОЧЕКАЛО БИВШЕГ ГУВЕРНЕРА НБЈ

АВРАМОВИЋ: ЗАКУЦАНИ МОЗГОВИ НЕ ЖЕЛЕ ПРОМЕНЕ

Када сам чуо за савајолис и кинеску чејшврџи, њало ми је на њамеџи да би све ње кадрове који не излазе из ауџиомобила ѡребало сѡавиџи у ѡрамвај „двојку”, ња да виде како јадно изџледају услови у којима свеџи живи. Појма немају како изџледа живоџи са 300 - 400 динара најамнине. За ѡањио сам се кад сам видео да се код вас води сѡор око 230 динара, рекао је др Драџослав Аврамовић

Склонили су ме, јер, можда, нису хџтели да разумеју: Професор др Драџослав Аврамовић и Зоран Недељковић, ѡредседник Синдикаџа „Наменске”

(ФОТО: Н. Сѡојановић)

– То Крагујевац и Шумадија нису запамтили још од оне 1978. године када је овде последњи пут бораџио Јосип Броз Тито. У ствари, јуче је ипак све било некако много природније, дирљивије, па самим тим и свечаније.

Више десетина хиљада Шумадинаца јуче је дуж улица ЈНА, 27. марта, Николе Пашића и Моше Пијаде, аплаузима, овацијама, цвећем и сузама дочекало бившег гувернера НБЈ проф. др Драгослава Аврамовића који је у црном BMW предводио километарску колону побуњених крагујевачких оружара, са којима је нешто пре 11 часова стигао пред овдашњу Градску скупштину. Плато испред ње, суседни трг код ресторана „Морава” и простор око Робне куће „Београд” су, чинило се, јуче били премали да „приме” све оне Крагујевчане који су дошли да чују „супер Деку кога сви највише воле”, и „најстаријег младића у Србији”, како је професора Аврамовића представио Зоран Недељковић, председник Синдиката „Застава – Наменски производи”.

– Драги пријатељи, немам речи захвалности за то што су ме ваши синдикални руководиоци позвали да дођем. Немам речи захвалности за поздраве и подршку коју сам данас овде добио. Са захвалношћу примам и ону фразу „о младићу”, али не волим оно „најстарији”, рекао је професор Аврамовић, поздрављен вишеминутним аплаузом и бурним скандирањем „Авраме, Авраме”, и наставио:

– Слажем се са једним од претходних говорника овде који је говорио о проблему наше емиграције. Мени је прекјуче један мој пријатељ, професор универзитета, рекао да треба да се ангажујем у овој политичкој борби овде (из масе „Прихвати, прихвати”, потом „Спаси нас, спаси нас”), јер можда могу да помогнем да се смањи број најталентованијих кадрова који одлазе из ове земље.

Скандал је да ми у овој земљи још увек имамо емиграцију, а немамо имиграцију. Како је могло да се деси да су наши радници, инжењери, лекари, најбољи радници у свету, а код нас не могу да издржавају ни себе ни своје породице. То је једна огромна оптужба за систем који влада овом земљом. То мора радикално да се мења. Другог решења нема.

Апелујем на све вас да се удружимо у борби за радикалне промене у економском систему, у кадровима који руководе како државом тако и привредом, а са тако очајним резултатима и за – демократију, истакао је Аврамовић, додајући „да је неописива трагедија да код нас и даље постоји таква режимска штампа какву нема ни Ангола”.

Професор Аврамовић је нагласио да не схвата „да данас нема разумевања за положај радних људи, док се с друге стране говори о новом граду на Сави, на чему је у Лондону потпуно крахирала и госпођа Тачер”.

– Када сам чуо за тај саваполис и кинеску четврт, пало ми је на памет да би све те кадрове који не излазе из аутомобила требало ставити у трамвај „двојку”, па да виде како јадно изгледају услови у којима свет живи. Појма немају како изгледа живот са 300 - 400 динара најамнине. Запањео сам се јутрос када сам видео да се код вас спор води око 230 динара. Како је то могуће када у државном апарату просек плате износи 1.200, а у Нафтној индустрији Србије и 1.500 динара. То нераумевање, та себичност и тај

страх су спречили да уберемо пуне плодове реформи из 1994. године. Јер, одмах су дошли закуцани мозгови који нису желели да мењају ствари, нагласио је професор Аврамовић.

Јучерашњи протест крагујевачких оружара пред овдашњом Градском скупштином који траје 29 дана, отворио је Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Застава – Наменски производи”.

– Поздрављам вас по ко зна који пут. Све што вреди у овом граду данас је на овом тргу. Јуче смо поново разговарали са пословодством „Наменске” и „Заставе” о нашим захтевима. Они мисле да могу да се поигравају са нама. Понављам да је нечовек који држи шапу на нашим парама Србољуб Васовић... Биће нас, међутим, овде све више и више. Ако Бог да, успеће радници Србије и рећи тиранији доста. Понављам и да се господа и други из СПС жале како не могу да организују страначку промоцију. Лепше промоције од ове нису ни заслужили. Праве програме да нас воде у 21. век. Далеко им лепа кућа. Најсрећнији бих лично био да нас воде још само 21 секунду... Тражимо право на нормалан и живот достојан човека, нагласио је Станојловић.

– Постављају нам ултиматуме – пара има, али да ћутите, рекао је јуче Зоран Недељковић, челник Синдиката „Наменске”. Не, прво паре, па онда преговарамо. Синоћ седели од 18 до 22. сата признали су нам да је поште-но оно што тражимо, али да ни они сами не знају шта више да раде, рекао је Недељковић, говорећи о судбини последњег неиспуњеног оружарског захтева социјалне природе, везаног за исплату заосталог дела овогодишњег регреса.

Овације, айлаузи, цвеће и сузе:
Крагујевчани поздрављају професора
Аврамовића
(ФОТО: Н. Стојановић)

Оружар Милован Лучић био је јуче први радник „Наменске” који је поздравио професора Драгослава Аврамовића и пожелео му добродошлицу у Крагујевцу.

– Захваљујемо за све што је учи-нио за нас и нашу децу. Поздра-вљам и све присутне, јер овај наш скуп обасјава читаву Шумадију. Велика је привилегија бити да-нас на овом Тргу слободе и спаса у Крагујевцу. Ово су дани који ће у нама вечно да живе, јер овде се рађа наша и будућност за нашу децу и унуке... Не тражимо испу-њење наших захтева на кратак рок

од два - три месеца. Ми смо данас овде и бићемо ту све док не добијемо гаранцију да ћемо добити право на рад, као и могућност да од свог рада нор-мално живимо. Не смемо више дозволити да нам деца дрхте од хладноће у

ИЗВРШНИ ОДБОР СКУПШТИНЕ КРАГУЈЕВЦА

ПРОТЕСТИ СЕ ПРЕТВАРАЈУ У ПОЛИТИЧКЕ СКУПОВЕ

Поводом радничких демонстрација у Крагујевцу јуче се огласила и овдашња градска влада:

„Материјални и социјални захтеви радника ЗНП за које је Извршни одбор оцењивао да су оправдани, у основи си испуњени, а постоје реалне могућности да се на основу потписивања договора пословодства и Синдиката испуни и последњи захтев. Због тога Извршни одбор позива Синдикат ЗНП да потпише предложено договор и тиме омогући да сви радници приме преостали део регреса и вратите се у фабрику ради отпочињања редовног процеса производње и реализације уговорених обавеза”, истакнуто је на јучерашњој седници градске владе.

Надаље, Извршни одбор Скупштине града Крагујевца захтева да се пословодство и синдикат дого-

варају о свим питањима која су од судбоносног значаја за будућност фабрике и свих запослених.

– Окупљање радника упркос обезбеђењу услова за испуњење свих социјалних захтева показује да се протести претварају у политичке скупове који по садржају и интонацији добијају карактер предизборне кампање политичких странака и појединаца, чиме садашње окупљање губи карактер синдикалног и постаје изразито политичко. Извршни одбор захтева од пословодства „Заставе” и од надлежних државних органа да у складу са овлашћењима предузму мере и заштите имовину фабрике и безбедност радника.

Извршни одбор је закључио да је непотребно даље окупљање радника пред Скупштином града, пошто су основни захтеви испуњени.

хладним собама. Не смемо дозволити да нам дете чека да му се из школе врати старији брат да би могло да обуче превелику јакну. Већину нас када се вратимо са посла деца питају да ли смо из фабричког ресторана донели конзерву суве хране. Наша су деца више гладна него сита. То је истина која сваком родитељу претвара ноћ у дан. Ово безнађе и апатију нико од нас није заслужио и зато морамо истрајати до краја. Јер, боље је часно умрети на ногама, него на коленима живети, нагласио је Лучић.

После њега крагујевачким радницима и грађанима обратили су се гости из Асоцијације слободних и независних синдиката.

Први је говорио Драгољуб Стошић из Синдиката београдског ГСБ који је недавно пред овдашњом Градском скупштином затражио да га Крагујевчани прихвате за свог суграђанина.

– Поштовани суграђани, ствар је у суштини проста. Потребно је само мало храбрости и памети, па ће већ после 3. новембра бити боље. Они се праве

као да ми не постојимо. Зато ћемо се ми 3. новембра правити као да они не постоје, истакао је Стошић.

Председавајући Асоцијације слободних и независних синдиката Драган Миловановић је крагујевачке раднике и грађане Крагујевца поздравио у име 4.000 запослених у ИМТ који од 1. септембра штрајкују. Поздравио их је и у име десет штрајкача глађу из обе београдске фирме.

– Светлост која се шири из Крагујевца простире се целом Србијом. Овај раднички, овај народни бунт нико више не може да заустави. Сада када је заједно са нама и господин Аврамовић и када заједно са њим кренемо ништа нас више не може зауставити. Победићемо, нагласио је Миловановић, а народ му је узвратио „идемо до краја”.

Председник Независног синдиката земљорадника Србије Ђорђе Гарабандић је јуче рекао да су уз крагујевачке раднике и сви српски сељаци.

– Учинимо све да и 3. новембра будемо овако заједно и више нам неће требати овај плато, поручио је Гарабандић.

Радник „Наменске” Димитрије Зарић истакао је да први пут за говорницом пред Градском скупштином осећа страх јер жели да поздрави највећу личност Србије.

– Господине Аврамовићу! Признаје те цели свет осим нашег пропалог система који те је отерао из земље. Аврамовићу, мајсторе! Ми, радници смо уз тебе! – рекао је Зарић, а присутни су му се придружили овацијама.

Оружар Стево Јелић је јуче са протестног скупа на Тргу слободе испред Градске скупштине послао телеграм својој деци који је претходно прочитао пред окупљеним народом:

Телеграм оружара Стеве Јелића својој деци

„Драга моја децо, часно ћу се и поштено борити да ви, моји сиротани, не идете више голи и боси у школу, а на спавање не идете гладни. У тој борби неће ме спречити никакве претње. Трајаћу и истрајаћу, јер живот који сада са вама живим није достојан човека” – поручио је у телеграму својој деци Стево Јелић, радник ЗНП из Крагујевца.

Скуп је традиционално „затворио” Драгутин Станојловић Баја, секретар Синдиката „Наменске”, најављујући радничко окупљање пред Градском скупштином за данас – на „Крстовдан”, када је велики вашар у Крагујевцу – и када ће овде бити пола Србије...

ИЗ ГОВОРА ПРОФЕСОРА ДРАГОСЛАВА АВРАМОВИЋА СА ЈЕДНОМ ПОШТЕНОМ ВЛАДОМ БИЋЕМО СРЕЋНА ЗЕМЉА

Нама је од 1. јануара потребан нови, четворогодишњи план обнове, план експанзије извоза, план финансирања и нове економске и социјалне политике. Потребно нам је и радничко акционарско власништво, чиме би радници делили приход свога рада и имали директно контролу над производњом. Постојећа група од неколико стотина, или неколико хиљада оних у власти нема ни интереса ни знања за било какве озбиљне реформе. То се мора мењати. Ви сте у првој линији те борбе, ви и ИМТ и ја вам се захваљујем што сте изразили жељу да ме подржите, рекао је јуче пред крагујевачком Градском скупштином проф. др Драгослав Аврамовић.

Потом је нагласио „да ми имамо квалификоване кадрове, врло добре инжењерске и научно-медицинске кадрове, тако да нас ништа не би спречило да са једном поштенom владом, али и озбиљношћу и одлучношћу за три - четири године будемо задовољна и срећна земља”.

– Пред нама су два велика задатка: први, реконструкција инфраструктуре – електропривреде, железнице, путева и водовода и, други – оно што погађа овај центар индустрије Србије – што пре нам је неопходан обртни капитал. Треба нам пола милијарде долара за обртна средства. Био сам 31. марта на ивици добијања тих средстава и склонили су ме. Склонили су ме из незнања или што нису разумели, а можда нису ни хтели да разумеју. Оно што нису схватили је-

сте да у неколико следећих година морамо да имамо само један циљ, а то је економски и социјални препород. Ароганција да ћемо ми да променимо свет не значи ништа, јер свет ће ићи и без нас. Морамо да створимо услове за пристојан живот... Ми вероватно данас на улицама имамо најстарији сток моторних возила на свету. Ту је и Албанија за нас Америка. Оно што иде или не иде нашим улицама старо је од десет до петнаест година. Само замена тога запошлиће „Заставу” годинама, истакао је на крају проф. Аврамовић.

„Ви сте, изгледа, нова власт у Крагујевцу”

Након јучерашњег протеста проф. др Драгослав Аврамовић се накратко окрепио у крагујевачком мотелу „Језеро”. Том приликом похвалио је синдикалне челнике „Наменске” за одличну организацију окупљања пред Градском скупштином:

– Одлично сте организовали редарску службу, као да сте власт у Крагујевцу. Ви изгледа и јесте нова власт у Крагујевцу – нагласио је Аврамовић, констатујући да „старо бирократизовано руководство синдиката пропада, а ствара се ново које ће доћи на власт”.

Одговарајући на питање новинара „Наше Борбе” хоће ли се ставити на чело коалиције „Заједно”, проф. Аврамовић је кратко одговорио:

– Срешћемо се вечерас.

Потом је изразио комплимент „Нашој Борби” за добро праћење радничких протеста у Крагујевцу.

ТРИДЕСЕТИ ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ РАДНИКА

„ОВА ВЛАСТ РУШИ САМУ СЕБЕ”

Зоран Недељковић: Надлежни су до сада појунули само један захтев – исплати јунских плата. Душан Јовановић: Поштен радник је увек опозиција нечасним људима. Драгићин Сијанојловић: На улице ћемо излазити увек када морамо

– Поздрављам вас по 30-ти јубиларни пут. Данас се, иначе навршава тачно 40 дана од када смо први пут изашли на улице и кренули да се боримо за наша права. Зашто их све до сада нисмо остварили? Зато што смо се обратили онима којима не ваљају радници, јер траже своје паре и право на рад. Не ваља им ни позиција која их критикује. Од прекјуче им не ваља ни Српска православна црква. Нападоше тако и владику шумадијског др Саву, једног од највреднијих и најумнијих људи у овом граду. Нападају га зато што је као частан и поштен човек стао уз свој народ, нагласио је Зоран Недељковић, председник синдиката „Застава – Наменски производ”, отварајући јучерашњи протест крагујевачких оружара пред Градском скупштином код које се поново окупило више хиљада људи.

Челник синдиката „Наменске” потом се осврнуо на прекјучерашње закључке градске владе у којима се, између осталог, каже да су „оружарима испуњени сви социјални услови, осим једног”, али се и оцењује да је њихово окупљање прерасло у политичке скупове који служе за промоцију појединих странака.

„Шта значи то ‘испуњени су сви захтеви осим једног’. Захтеви су испуњени онда када нам исплате све што тражимо, а нама део овогодишњег регреса још није исплаћен. У ствари, пословодство и надлежни из власти су радницима „Наменске” до сада коректно испунили само један захтев. То је исплата јунских плата. Зараде за јул су, мимо договора са синдикатом, исплатили по цени рада за јун. Половина радника наше фабрике још увек није добила ни регрес за прошлу годину, док је од неопорезованог овогодишњег регреса свим запосленима у „Наменској” исплаћено само по 19 одсто његове вредности. Па јесу ли онда, како то каже градска влада, испуњени сви социјални захтеви радника” – упитао је Недељковић своје колеге оружаре пред скупштином града, на шта му је сложено одговорено – „нису”.

Настављајући, Недељковић је нагласио да градска влада на радничком протесту чује паролу и види транспаренте који се њој не свиђају. Не чује и не види, међутим, када радници траже хлеба за себе и своју децу. Јер, њима су битна само њихова деца:

ФОНД ЗА СУСПЕНДОВАНЕ РАДНИКЕ „АУТОМОБИЛСКЕ”

На јучерашњем протесту оружара, Душан Јовановић, члан синдикалног руководства „Наменске”, предложио је да радници ЗНП оснују заједнички фонд за шесторицу чланова привременог синдикалног руководства Фабрике аутомобила, против којих је пословодство ове фирме јуче покренуло дисциплински поступак.

– Тим људима прети суспензија. Зато предлагем да оснујемо један заједнички фонд и да их спасемо беде. То су наши другови, а они који су кренули на њих немају милости – истакао је Јовановић.

„Ми који смо овде – нас преко 6.000 – још 19. августа договорили смо се и тај договор је за нас закон: идемо до краја. У утакмици са пословодством и властима водимо са 5:0. Та утакмица је при крају и мораће да признају да су радници победили, јер смо јединствени и истрајни” – истакао је Недељковић поздрављен бурним аплаузом окупљеног народа.

„Као члан Одбора синдиката ’Наменске’ морам да вам кажем да су овај скуп сазвали они који нас последњих дана прозивају, а не ми. Радници Крагујевца траже оно исто што захтевају и њихове колеге из Београда, Ниша и Новог Сада и ништа више. Ми радници не рушимо власт. Ова власт својим поступцима и понашањем руши саму себе. Нас не интересује позиција, или опозиција. Знам, међутим, да је поштен радник увек опозиција нечасним људима... Обраћам се вама господо

у фабрици који кријете новац за исплату регреса и кажем вам да су то наше паре. Данас када се вратимо у фабрику да га поделите, иначе ћемо предузети радикалније мере – рекао је оружар Душан Јовановић.

Пензионер Жика Сретеновић, који је у „Наменској” као радник и руководиоца провео 39 година, својим бившим колегама јуче је рекао:

– Жалосно је шта је доживела наша фабрика оружја која није била најбоља само у земљи и Европи, него и на свету. Пропала је због директора Вукашина Филиповића... Наша фабрика може да се оријентише на било који програм производње. Треба је само повезати са поштеним приватницима и у фабрику за руководиоце са стране довести паметне и способне људе – рекао је Сретеновић, и у негативном контексту спменуо и директора Милована Крстића, рекавши да је једино задужен за организовање ручкова Вукашина Филиповића у хотелу Шумарице.

– За оног в. д. Шмигића сам чуо да је играо одбојку – можда је играо добро, а можда и није. Оно што знам јесте да он не може да води нашу фабрику. Треба прво да научи да хода кроз њу. Страх ме је да у „површинској заштити” не упадне у неку каду – истакао је Сретеновић и засмејао окупљени народ.

КОНКУРС ЗА ДИРЕКТОРА „НАМЕНСКЕ”

Председник синдиката „Наменске” Зоран Недељковић изјавио је јуче пред крагујевачком Градском скупштином да је за понедељак заказана седница Управног одбора ове фабрике, на којој ће бити расписан конкурс за новог директора ЗНП.

Тај нови директор по свој прилици неће бити овај садашњи вршилац дужности. Сви кандидати који се буду пријавили на конкурс мораће да понуде програм. Радници ће прихватити оног директора који им понуди будућност, рекао је Недељковић.

ОВО КРАГУЈЕВАЦ ЈОШ НИЈЕ ВИДЕО

Добијам гомилу писама а све је мање телеграма, који се, по свему судећи, задржавају и цензуришу на „надлежном месту”. Јављају се радници, сељаци, студенти из земље и иностранства, што значи да се за наш протест чуло. То нам даје снаге да истрајемо у нашим захтевима.

Мирјана Живановић, радница „Наменске” коју је изиритирао прекјучерашња седница градске владе, јуче је поручила градоначелнику „да се стиди”.

– Не излази из „Наменске” део радника, како тврди градска влада, него готово сви. Ја хоћу да радим и примам плату од које могу да живим. Нећу на плаћено одсуство на којем сам већ провела две и по године, јер је и социјална помоћ већа од оних 120 динара колико месечно примају радници на принудном одмору. Питам владу од чега ће онда да живи овај народ. Довде су нас довели они на власти. Зато им поручујем да наш синдикат није одговоран за ово окупљање радника. Ми радници смо вршили притисак на њих. Да нас нису они довели, ми би дошли сами – истакла је радница Мирјана Живановић.

Пољопривредник Градимир Јовановић из села Липовца је јуче пред Скупштином града истакао да је „његова светост епископ Сава Шумадијски ономад одржао парастос челницима града и Заставе”.

– Ја живим на две земље. Једна је Србија, а друга моја очевина. Ова друга, коју ја обрађујем, је плодна и берићетна, а она прва коју обрађује црвена банда, рађа чемер, јад и беду. Томе мора да се стане на пут. Нисам дошао овде да их убијам метком, него речима. Ово је један од њихових црних петака – закључио је Градимир Јовановић.

И јучерашњи протест радника затворио је секретар синдиката „Наменске” Драгутин Станојловић, који је најпре подсетио оружаре да су се још 19. августа договорили да ће ићи до краја:

– Зашто идемо до краја? Будемо ли застали, толико ће да се осиле да ће њихов реваншизам да буде тако страشان да ни Бог неће моћи да нам помогне. Причају да је ово политички скуп. Ја сам Драгутин Станојловић и нисам члан ниједне странке. Некада сам био члан једне и никада више нећу да будем припадник ни једне. Моја партија је синдикат и бићу члан те радничке странке све док то буде одговарало радницима. Оног дана када дође 20 радника и каже „довиђења Бајо”, ја одох. Није, међутим, њима довољно ни 20.000 радника, колико се окупља овде, и то не да оду, него да нам врате оно што је наше. Терају инат, а не знају да од нашег, радничког, нема већег ината, поготово када знамо да смо у праву” – истакао је Станојловић и додао:

– Има ли политичке позадине у овоме што радимо? Свакако да има, јер у целом свету је нормално да су радници и синдикат опозиција власти. Ја не могу да тражим паре од опозиције, него од власти...

Они што се плаше за своје фотеље хоће да нам поделе по 230 динара регреса, а да претходно потпишемо договор да више нећемо на улицу. То је као да вам ставе пиштољ на чело. На улице ћемо излазити увек када морамо. Циљ власти у Србији је да експлоатише радника. Добри су јој само они радници који главу држе у песку, а задњицу истурену. То је политика ове власти. Зар нисмо тражили да нас прими и председник Србије? Је л’ нас примио? Није, зато што му није стало ни до радника ни до народа – нагласио је Станојловић и, заказујући нови протест оружара за понедељак, поручио властима „да ће, ако буде требало, овако терати не до ове, него до наредне нове године”.

ПИШЕ: ЗОРАН НЕДЕЉКОВИЋ МЕДА (НЕДЕЉНИ ПРЕГЛЕД ДОГАЂАЈА ЗА НАШУ БОРБУ)

Петак – 20. септембар

Данас смо ушли у други месец протеста радника „Заставе – Наменски производи” на улицама и пред Градском скупштином. Почели смо, подсетимо, 19. августа – на Преображење. Наши захтеви су били подељени у два дела. У првом су били они социјалне природе и односили су се на захтеве за исплату јунских и јулских плата, као и исплату регреса за годишње одморе за прошлу и ову годину. У другом делу (наших захтева) тражили смо и тражимо да се реши статус „Наменске” – најстаријег индустријског предузећа у Србији, основаног још 1853. године – затим да се нашем предузећу врати дуг од 68,3 милиона долара за раније извезено оружје у „погрешно сврстане земље” (Куба, Ангола, Судан, Ирак и друге), као и уговарање послова за ВЈ, у вредности од 20 милиона динара, као што нам је обећала Републичка влада.

До данас исплаћене су нам јунска и јулска зарада. Ова друга по цени рада, коју је пословодство само одредило, чиме су нам плате за јули умањене за неких 20-так одсто. Половини радника исплаћен је комплетан прошлогодишњи, а сви запослени у „Наменској” добили су део овогодишњег регреса у износу од 120 динара. Да бисмо прекинули протесте пред Градском скупштином инсистирамо да нам се исплати заостали део овогодишњег регреса у износу од 230 динара по раднику.

Јутрос је уочи изласка радника на улице, негде око 9 сати, стигла „директива” в. д. директора ЗНП Бранка Шмигића, којом се забрањује излазак на велику фабричку капију. Требало је да изађемо „преко” мале у колони – један по један. Циљ „декрета” је био да иритира раднике и да их тако одврати од изласка на улице. Шмигићев наум је, ипак, неславно прошао, јер је више хиљада радника дисциплиновано изашло на малу, али су зато у повратку у фабрички круг ушли „преко” велике капије, уз два - три „о рук”.

Данас се на протесту пред Градском скупштином појавила и екипа словеначке телевизије. Радници су их поздравили дуготрајним аплаузом. Касније ми је један пријатељ из Цеља јавио да је на тамошњој телевизији гледао прилог о радничким демонстрацијама у Крагујевцу.

Љубљана је, тако, испала ближа од Београда, јер екипе РТС већ данима упорно „заобилазе” наш протест.

Субота – 21. септембар

– После читавих месец дана, јутрос сам могао да спавам нешто дуже. Данас је и празник – Мала Госпојина, па сам решио да се мало опустим, да једноставно заборавим на све, ако је то у овој ситуацији уопште могуће...

Међутим, око поднева звони телефон, зове Радован Петровић, директор „Заставе” Д. Д. Тражи да се сутра (у недељу) сретнемо и разговарамо о томе како да се превазиђе ситуација. Кажем му да нема смисла да људе из Синдиката „Наменске” узнемиравам и у недељу, јер су сви они већ месец дана укључени у све што се догађа. Уз то, многи од њих су штрајковали глађу 11 дана, тако да имају право на одмор. Петровићу поручујем „ако је његов предлог искрен” – онда можемо да се видимо и у понедељак. Пристао је.

По подне одлазим на утакмицу. Играју „Арсенал” из Крагујевца и „Рудар” из Костолца. Негде средином утакмице група клинаца од по седам - осам година скандира наш слоган – „Ево нас опет”. После утакмице са пријатељима седим у кафаници поред стадиона у Сушици. Трудим се да мислим и говорим о фудбалу, а не о протесту, успева ми само делимично.

Недеља – 22. септембар

Сваког радног дана пратим штампу, и углавном дневних листова, осим „Експрес политике” и „бледи Политике”. Планирам да данас по подне слушам „гласовиту” емисију „Печат времена” на Радио Крагујевцу. И, слушао сам је, па дуго после ње нисам могао самоме себи да објасним да има и таквих људи какав је њен уредник и водитељ Драгиша Петровић. Свашта је напричао, а само је у једном остао доследан. Ништа од свега што је рекао нема никакве везе са истином. Ништа нису били бољи ни његови саговорници на тему протеста радника „Наменске”.

Срећом, одмах после „Печата времена”, телефоном ми се јављају и поштени новинари да би омогућили мени и Баји (Драгутину Станојловићу) да се чује и друга страна.

Увече су у Крагујевац стигли и новинари „Недељног Телеграфа”, са којима у кафани „МОНД” Баја и ја разговарамо до поноћи. Да имамо оне куће од по 500 квадрата, како тврди Драгиша Петровић, са новинарима не бисмо разговарали у кафани.

Понедељак – 23. септембар

– Од ране зоре гледам у небо, страхујући од кише, која може да угрози масовност нашег протеста пред Градском скупштином. Срећом, данас кише нема. Међутим, на Тргу Мала Вага – „Изненађење” – нема наших колега из Фабрике аутомобила. Сазнајем да пословодство једине домаће ауто-фирме спроводи страховладу. Од појединих радника Фабрике аутомобила чујем да у кругу те фирме има и полиције, која контролише потенцијалне штрајкаче и вође Привременог синдикалног руководства.

Пре изласка радника на улицу, добијам предлог договора од в. д. директора „Наменске”, у којем се тражи да прекинемо са нашим окупљањем у кругу Фабрике и пред Скупштином града, па да нам после тога буде исплаћен заостали део овогодишњег регреса.

На протесту пред Градском скупштином одговарам в. д. директору – прво паре, па Одлука Одбора Синдиката да ли прихватамо разговоре или не. Добијам подршку радника за овај став. Тако смо се са радницима, уосталом, договорили још 19. августа.

Интимно сам очекивао да ће се пословодство Фабрике и надлежни из власти данас „уразумити” и да ће током дана исплатити овогодишњи регрес. Ако не данас, оно рано ујутру. Од тога, међутим, није било ништа, што значи да се наш протест наставља.

Ушорак – 24. септембар

Као и сваког радног дана, у просторијама Синдиката сам од 6 ујутру, а затим са члановима Одбора разматрамо текст одлуке коју ћемо понудити пословодству. Предлажемо пословодству да ћемо нашу 17. јавну расправу Одбора Синдиката са чланством пред Градском скупштином, коју јавност крсти протестом, прекинути уколико се исплати заостали део овогодишњег регреса, а да се наредних 15 дана договоримо око осталих захтева, који се тичу статуса и будућности наше Фабрике.

Текст ове Одлуке, пред Градском скупштином, међутим, нисмо прочитали, јер ни данас до 10 сати, када ми крећемо према Градској скупштини, регрес није исплаћен.

После протеста одлазим на сахрану супруге Милутина Ђевића, новинара „Независне светлости”, који је све до сада изузетно објективно пратио наш протест.

По подне сазнајем да ће се сутра на нашем скупу можда појавити и епископ шумадијски др Сава (Вуковић). Стижу и најаве да прекосутра у Крагујевац треба да дође и бивши гувернер НБЈ, проф. др Драгослав Аврамовић.

Среда – 25. септембар

Од раног јутра, као и већине претходних дана, добијамо гомилу писама а све је мање телеграма, који се, по свему судећи, задржавају и цензуришу на „надлежном месту”. Јављају се радници, сељаци, студенти из целе Србије, што значи да се за наш протест чуло. Стижу писма и из иностранства, из Америке, Аустралије, па чак и са Новог Зеланда. и то нам даје снаге да истрајавамо у нашим захтевима.

Пред Скупштину града стижемо „рутински”, узвикујући већ познате пароле и поздрављени од суграђана. Скуп почињемо као и свих претходних дана. У уводној речи обавештавам раднике о покушају да се наши пробле-

ми разреше у разговорима са пословодством и представницима Управног одбора „Наменске”. У пола излагања чујем жамор народа и аплаузе. Видим код Дома самоуправљача из кола излази епископ шумадијски др Сава. Обрадован одлазим да га сачекам.

Окупљени народ вишеминутним аплаузом и громогласним одобравањем, усхићењем чак, дочекује једног од првих људи Српске православне цркве. Владика Сава поручује крагујевачким радницима и житељима центра Шумадије да је СПЦ увек била уз народ. Каже још да је правда на нашој страни и да ће правда победити. Народ овацијама пропраћа беседу епископа шумадијског др Саве. На исти начин га испраћа са платоа испред крагујевачке Градске скупштине.

Целог дана сам био под утисцима доласка и говора шумадијског владике.

У вечерњим сатима од 18 до 22 сата, у просторијама Синдиката разговарамо са в. д. директором и помоћником Србољуба Васовића (председника Групе „Застава”) Драганом Срејовићем. Покушавамо да им објаснимо наш став да нема прекидања протеста док не исплате регрес и како би требало да се одвијају разговори између нас о будућности Фабрике. Схватам да са друге стране стола немам компетентне саговорнике. Јер, чини ми се да о нашим захтевима одлучују неки други људи, које ми и не видимо.

После тога, Милан Милутиновић, представник нашег Синдиката, на тог дана одржаној седници Републичког одбора наменске производње извештава нас о ставовима са тог скупа. Сазнајем да је расправа о догађајима у Крагујевцу одложена за наредну седницу, када ћу – надам се – бити присутан и својим колегама успети да објасним шта смо ми то у Крагујевцу радили протеклих месец и по дана.

Четвртак – 26. септембар

Од раног јутра очекујем долазак бившег гувернера НБЈ, проф. др Драгослава Аврамовића. Око 8.15 Баја, Рајко Јанићијевић и Зоран Папић полазимо да сачекамо професора Аврамовића на улазу у Крагујевац код хале „Језеро”. Придружује нам се и фоторепортер „Наше Борбе” Ненад Стојановић. Нешто после девет стиже наш драги гост. Поздрављамо се и крећемо према „Наменској”. У круг Фабрике стижемо око 9.15. Радници дочекују „Супер Деку” још на капији. На путу ка згради Синдиката шпалир оружара поздравља професора Аврамовића правим овацијама. У згради Синдиката упознајем бившег гувернера НБЈ са хронологијом нашег протеста. Са изненађењем прима чињеницу да пословодство одбија да разговара о стварима које су у цивилизованом свету нормална ствар. Пред зградом Синдиката већ се окупило неколико хиљада радника „Наменске”. Професор Аврамовић им се, уочи изласка из круга Фабрике, обраћа на кратко и поручује им „да су у њих упрте очи целе Србије”.

На градским улицама као никад до сада. Пријатно сам изненађен великим бројем Крагујевчана на улицама и трговима, који скандирањем, па и сузама поздрављају бившег гувернера НБЈ. Неки вичу „Авраме спаси нас”, многи би да га само додирну кроз отворени прозор аутомобила. Редари имају пуне руке посла, али га обављају изузетно коректно. Колико ја памтим, ово Крагујевац још није видео и доживео.

Нешто пре 11 стижемо пред Градску скупштину, где се већ тиска неколико хиљада људи. Који минут касније испред себе видим готово непрекидну масу народа, који из хиљаде грла скандира „Авраме, Авраме”.

– Професор Аврамовић говори на крају, и поручује народу да су радикалне промене неопходне.

Дан је био изузетно напоран па сам по подне преспавао. Вече проводим у дописништву „Наше Борбе”, пишући овај дневник.

(Аутор је председник Синдиката „Застава – Наменски производи”)

СЕДМА НЕДЕЉА РАДНИЧКИХ ДЕМОНСТРАЦИЈА У КРАГУЈЕВЦУ

ПОСЛОВОДСТВО УЦЕЊУЈЕ ШТРАЈКАЧЕ РЕГРЕСОМ

Надлежни ће исплатити регрес ако штрајкачи обећају 15 дана без прошешта. Зоран Недељковић каже да је такав став мешање у право синдикала

– Побуњени крагујевачки оружари и данас, 31. пут заредом излазе на улице и пред Градску скупштину. Радничке демонстрације у Крагујевцу тако улазе у седму недељу непрекидног трајања.

– Упркос свим обећањима пословодства, представника Управног одбора „Наменске” и надлежних органа власти заостали део овогодишњег регреса у износу од 230 динара по запосленом још није исплаћен. Новац намењен исплати регреса радницима „Наменске” стоји већ недељу дана у трезору „Заставе”. Надлежни истичу да хоће да исплате овогодишњи регрес оружарима ако се синдикат при том обавезе да за 15 дана неће поново да организује протесте. Ми, међутим, тврдимо да је такав став мешање у право синдиката да сам одлучује о својим активностима и акцијама, рекао је за „Нашу Борбу” Зоран Недељковић, председник Синдиката ЗНП. Да ли ће поново бити излазака оружара на улице зависи искључиво од исхода разговора које ћемо по окончању протеста водити са пословодством и надлежним државним органима око питања која се тичу будућности фирме, а са којима су челници „Наменске” и „Заставе” већ упознати. Дакле, све док се радницима не подели неопорезовани део овогодишњег регреса ми нећемо прекинути са протестним окупљањима оружара пред Скупштином града, наглашава Зоран Недељковић.

Поводом актуелних радничких протеста у центру Шумадије јуче су се на Радио Крагујевцу огласили Александар Ивовић, председник Синдиката метала Србије, затим Ружица Милосављевић, председница Јединствене синдикалне организације „Заставе” и Драган Алемпијевић, челник крагујевачког Градског синдикалног већа.

– Када је „Наменска” у питању мислим да ће они на крају исцрпети све методе синдикалне борбе. У сваком случају мислим да је код нас сада, због тога што се не знају номинални власници предузећа, потребна нека врста партизанског штрајковања од три до пет дана, после чега треба мењати стратегију.

Јер, у суштини радници сада штрајкују против самих себе, пошто су они номинални власници своје фирме, истакао је јуче Ивовић, додајући да су радничка окупљања у Крагујевцу за њега већ постала беспримерна,

с тим што он, како је рекао, нема намеру да критикује и оспорава њихову организацију.

Председница Јединствене синдикалне организације „Застава” Ружица Милосављевић је јуче на исту тему Радио Крагујевцу изјавила да она сматра да протест оружара треба што пре да престане, али да је истовремено потребно и да се радницима „Наменске” исплати овогодишњи регрес у целости.

Челник Градског синдикалног већа Драган Алемпијевић каже да јавни синдикални састанци које организују Синдикат и радници „Наменске” у досадашњој синдикалној пракси нису примењивани нити „постоје записани у документима синдиката”.

Челници Синдиката „Наменске” јуче нису желели да опширније коментаришу изјаве „својих” синдикалних руководилаца, осим што је Зоран Недељковић истакао „да су они у служби власти, да причају оно што им се нареди, те да им је циљ да на било који начин разбију актуелни раднички покрет у Крагујевцу”.

НАША БОРБА - уторак - 1. 10. 1996.

СЕДМА НЕДЕЉА ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ РАДНИКА ОБЕЋАНИ РЕГРЕС ЈОШ НИЈЕ ИСПЛАЋЕН

Упркос свим досадашњим обећањима пословодства „Наменске” и надлежних из власти, још није испуњен последњи социјални захтев везан за исплату дела регреса од 230 динара

– Радничке демонстрације у Крагујевцу јуче су ушле у седму недељу непрекидног трајања, пошто побуњеним оружарима, упркос свим досадашњим обећањима пословодства „Наменске” и надлежних из власти још увек није испуњен последњи социјални захтев везан за исплату заосталог дела овогодишњег регреса од 230 динара по запосленом.

– Леп дан данас, као створен за протест. Колико ћемо још протестовати, видећемо. У 13 сати идем на седницу Управног одбора „Наменске” на којој ће бити расписан конкурс за новог директора ЗНП, чиме се испуњава још један од наших захтева. Вечерас у 18 сати имамо састанак са градском владом, на који ће доћи и човек који је ставио шапе на наше паре. Знате који је то човек, то је Србољуб Васовић – истакао је јуче отварајући 31. дан протеста оружара на Тргу слободе код крагујевачке Градске скупштине Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске”, поздрављен аплаузом више хиљада окупљених људи.

Потом се Недељковић осврнуо на последње изјаве челника „Заставиног”, градског и југословенског самосталног синдиката.

– Хоће госпођа Ружица Милосављевић, председница јединственог синдиката „Заставе” да уплаши наше раднике, па преко Радио-Крагујев-

ПОДРШКА РАНКУ МИЛОСАВЉЕВИЋУ

Поздрављам нашег пријатеља Ранка Милосављевића, дописника „Вечерњих новости” из Крагујевца и заточеника оних људи који су од једног часног човека хтели да направе Данила Вуковића (дописника „Политике експрес”). Он на то није пристао. Више је веровао својим очима и ушима него написаном папиру. Ми оружари смо сваки дан и сваку ноћ са Ранком Милосављевићем, који већ пет дана у просторијама свог дописништва штрајкује глађу. Зато ћемо у име свих чланова синдиката „Наменске” упутити писмо Раду Брајовићу, главном и одговорном уреднику „Вечерњих новости”, нагласио је на јучерашњем протесту Зоран Недељковић, председник синдиката „Наменске”.

Секретар синдикалне организације ЗНП Драгутин Станојловић је истакао да се оно што се данас дешава Ранку Милосављевићу дешавало једино још тамо где је некада Гебелс владао.

– Већ од данас ћете знати чији су бутици, комисиони и супермаркети зарађени парама радника војне фабрике. Пре шест дана хтео сам овде да прочитам одлуку Одбора Синдиката „Наменске” о прекиду протеста на 15 дана, док буду трајали разговори са пословодством и надлежним државним органима о будућности наше фабрике. Одлуку ћу вам прочитати сада, да бисте знали о чему ћемо разговарати – рекао је још Недељковић.

Оружар Божа Спасић је јуче обавестио своје колеге да је најдужи штрајк у историји светског радничког покрета био онај у Копенхагену када су берберски радници у том граду штрајковали пуне 32 године.

– Ово вам причам због тога што је др Слободанка Метиљевић, она докторка која је изјавила да је наш штрајк глађу био лажан, у време док су наши

ца поручује да су чланови Одбора Синдиката „Наменске” правно заштићени, док остали учесници у протесту нису. А ја јој са овог места кажем: Док је овог Одбора Синдиката ни једном раднику „Наменске” неће фалити ни длака с главе. Истовремено, свима вама, за све време док сте овде мора да се води пуно радно време. Поручује нам и Драган Алемпијевић председник градског синдикалног већа да Синдикат „Наменске” неће моћи да комплетно чланство преведе у нову синдикалну организацију. Одавде му одговарам да ће Синдикат ЗНП бити покретач и оснивач једног новог и поштеног синдиката, а како ће се он звати то је најмање важно – нагласио је Недељковић и подсетио окупљене на недавну изјаву Драгана Радуловића, председника југословенског Самосталног синдиката, по којој „Синдикат 'Наменске' иде 200 година испред свих осталих синдикалних организација у земљи”, те да је по тренутној активности сличан синдикатима у развијеном свету.

Заказујући нови протест оружара за сутра, Недељковић је најавио да ће се ових дана пред Градском скупштином читати извештај Инспектората „Заставе” о малверзацијама директора „Наменске”.

ОБРАЋАЊЕ ПРОФЕСОРА МИЛАДИНА ЖИВОТИЋА

Крагујевачким радницима јуче се пред Градском скупштином обратио и др Миладин Животић, професор Београдског универзитета и председник Београдског круга.

– Драги пријатељи, ја сам професор, али као човек и васпитач морао сам да дођем овде да позovem ваше синдикалне представнике да у суботу дођу на трибину Београдског круга да бисмо спасавали углед Београда. Вама, видим, помоћ не треба. Одлично се борите и сами. Имамо од вас много тога да научимо. Ово што ви радите враћа ме у младост, у 1968. као и у 1990. и 1991. годину, када се наша младост бунила – рекао је проф. Животић и наставио:

– Упропастили су једну младу генерацију. Из земље је отишло више од 400 хиљада најталентованијих младих људи. Не дамо да се то више дешава због нас и због наше деце. Ми морамо да се изборимо за једно хумано и људско друштво. Ви сте она друга Србија. Оно што ви чините је велики подстрек за све нас. Будите упорни у тражењу елементарних услова за живот – поручио је на крају проф. др Миладин Животић крагујевачким радницима.

радници у фабрици гладовали са директорком КБЦ др Славицом Ђукић-Дејановић, била у Копенхагену. Зато вероватно није ни знала да ми овде штрајкујемо глађу – рекао је Спасић и упознао своје колеге са чињеницом да су појединим режимским новинарима и генералима директори „Наменске” делили, односно поклањали ловачке карабине и „шаком и капом”.

Радник „Наменске” Димитрије Зарић је јуче поручио градоначелнику Крагујевца Живораду Нешићу да је „човек без карактера и образа”.

– Пошто Џада каже да не размишља о оставци, то он лаже. Дао би он оставку, али нема где. Ово што ми радимо зна цели свет, џаба покушавају да сакрију. Дође пре неки дан код нас свети човек и они га одмах нападоше. После њега дође човек кога је признао цели свет, а кога су они отерали. Отерали су га они који признају газда Језду и Дафину. Зато све њих треба отерати на Голи оток – поручио је Димитрије Зарић.

Побуњеним крагујевачким оружарима јуче се обратио и новинар Раде Радовановић, потпредседник Независног синдиката.

– Ово што ви овде радите од 19. августа није забележено у историји радничког покрета, ни у бившој ни у овој Југославији – нагласио је Радовановић и подсетио окупљени народ да долазе избори:

– Ви знате за кога не треба да гласате. Убеђен сам и да знате за кога треба да гласате. Синдикат не учествује на изборима, али боримо се заједно за право на рад и живот. Подржавам све ваше захтеве, али предлагем још један – не пристајте на

ствује на изборима, али боримо се заједно за право на рад и живот. Подржавам све ваше захтеве, али предлагем још један – не пристајте на

ОДЛУКА СИНДИКАТА ЗНП

У јуче прочитаној, а још непотписаној одлуци Синдиката „Наменске” којом се предвиђа прекид протеста на 15 дана док трају преговори са пословодством и државним органима, између осталог, разговарати и о побољшању материјално-социјалног положаја запослених, затим избору новог директора „Наменске” при чему се морају уважавати сугестије и мишљења синдикалне организације и радника, као и о разрешењу „дела пословодног руководства ЗНП”.

И јучерашњи протест оружара „традиционално” је затворио секретар Синдиката „Наменске” Драгутин Станојловић, који је најпре констатовао „да су очи читаве Србије уперене у Крагујевац”.

– Све што вреди у Крагујевцу од 19. августа налази се овде, на Тргу слободе, на тргу оружара. Сви часни радници и грађани Србије верују у нас и нашу истрајност. Не издржимо ли до краја, никада и нико више у Србији неће покренути ово што смо ми покренули. Зато нас њихове претње преко државне „Светлости” и радија не плаше. Они пишу и раде онолико колико се од њих тражи, колико им се плати, пошто су они плаћеници и као такви добри својим налогодавцима. Слично је и са нама радницима.

Добри смо само док ћутимо и трпимо. Чим се побунимо и затражимо наше паре, онда не ваљамо. Они који су отели, покрали све, сада не би да врате ништа. Биће интересантно наредних дана када се овде чује шта су све покрали – рекао је Станојловић и нагласио да радници Крагујевца и Србије морају да се боре до победе.

– Кажу нам да овде не треба да буде политике. Како да је не буде кад су они на власти увек против радника и њихових интереса. С друге стране, интерес владајуће класе је да експлоатише раднике – нагласио је још Станојловић и поручио радницима: „Одступања нема. Идемо до краја. Ко одступи мораће да одговара пред вама”.

Радничке демонстрације у Крагујевцу се настављају и данас.

приватизацију ваше фирме ако у томе не учествује и ваш синдикат, рекао је Раде Радовановић.

Оружар Милоје Виријевић констатовао је да крагујевачки радници пред Градску скупштину не долазе што воле, меко зато што морају „пошто код куће немају пара”.

– Нећемо да клекнемо и нећемо никога да молимо. Доћи ће они нас да моле. Јер, нас има много више, а они су шака бедника – истакао је Виријевић.

Његов колега Миодраг Јелић рекао је: „да није тачно да су радници ‘Наменске’ обуставили производњу”. – Радимо пре изласка на улицу, исто као и када се одавде вратимо у фабрику. Радимо и по подне у другој смени. Ми знамо да је фабрика наша, радничка – рекао је Јелић.

32. ДАН ПРОТЕСТА КРАГУЈЕВАЧКИХ ОРУЖАРА

ПОСЛОВОДСТВО ПОКУШАВА ДА УВЕДЕ РАДНУ ОБАВЕЗУ

Председник Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић ујозорио раднике да засад не пошћисују сѣискове о радној обавези. Почело изношење гешља о малверзацијама у „Наменској” шокот 1993. године

– Као што су и обећали челници Синдиката „Застава – Наменски производи” предочили су јуче окупљеним радницима пред крагујевачком градском Скупштином део малверзација које је пословодство најстарије српске фабрике оружја починило 1993. у време у светским размерама незапамћене хиперинфлације, али и 1994. и 1995. године са одвашњим приватним фирмама „Цуца”, „Тора”, „Анабела”, „Компас”, „Алпен” и др.

Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске” је као пример навео компензациони посао између ЗНП и приватног предузећа „Цуца” из 1993. године. Споразумом ЗНП и „Цуце” договорена је, по речима Станојловића, размена одређене количине оружја с једне, и 2.000 литара нафте с друге стране. За речену количину нафте „Наменска” је дала 26 пиштоља, три револвера и два ловачка карабина. При склапању овог уговора ПП „Цуца” је вредност своје робе обрачунавала у немачким маркама, док су цене пиштоља, револвера и карабина обрачунаване у динарској противвредности по црном курсу, и то 10 дана након обављене размене, односно пошто их инфлација потпуно обезвреди.

Сви знамо колика је инфлација владала те 1993. године. Сећате се врло добро да смо онда сваке недеље примали плату од по две марке. „Цуца” је дакле, паметно своје испоруке везала за марку и то поштено исцуцала „Наменску”. Прерачунато у садашњим ценама „Наменска” је испоручила „Цуци” робу у вредности од 36.302 динара, а за то је добила 5.000 литара нафте вредне 5.000 динара. Разлика од 31.302 динара отишла је делом „Цуци” а делом у џепове оног шљама од нашег пословодства, нагласио је Станојловић.

Председник Синдиката „Наменске” Зоран Недељковић радницима предочио део улешаног извештаја инспектората „Заставе” (нешто као интерна фабричка финансијска полиција) који се бавио и још увек се бави пословањем ЗНП, пошто онај аутентични (извештај) синдикално руководство фабрике није могло да добије.

Протест побуњених крагујевачких оружара је иначе јуче – календарски – ушао у трећи месец свог непрекидног трајања.

– Поздрављам вас по 32. пут. Када смо почињали 19. августа, на Преображење, нисмо очекивали да ћемо постати део октобарских свечаности у Крагу-

јевцу. Неразумним понашањем оних који одлучују о нашим захтевима ми смо и даље овде. Јуче је као што сам вам најавио, одржана седница Управног одбора „Наменске“ на којој је расписан конкурс за новог директора наше фабрике. Састанак са градским руководством заказан за синоћ у 18 сати, међутим није одржан, јер на њега није дошао Србољуб Васовић (председник групе „Застава“). Без њега састанак није вредело држати пошто су се градоначелник Крагујевца и његови сарадници били понудили да посредују између нас и Васовића да се тренутна ситуација превазиђе. То је још један доказ ко не жели дијалог – рекао је Зоран Недељковић отварајући 32. по реду протест крагујевачких оружара на Тргу слободе, код овдашње градске Скупштине пред неколико хиљада људи.

Потом је Недељковић упозорио раднике „Наменске“ да не потписују никакве спискове о радној обавези, који су се одлуком пословодства јуче појавили у фабрици.

– То су у ствари спискови лојалности, нешто слично ономе што је Туђман радио у Хрватској. Зато вам поручујем, не потписујте ништа док се ми из Синдиката не консултујемо са правницима и адвокатима – нагласио је Недељковић.

Поред челника Синдиката о малверзацијама пословодства „Наменске“ јуче су говорили и поједини оружари. Тако је Миломир Милојевић истакао да је 1993. године ЗНП опљачкана као никада у својој дугој историји.

– Ми смо те 1993. године када смо могли да имамо монопол у производњи и продаји оружја за личну одбрану, пласман препустили приватницима. Тада је, на пример, наш пиштољ калибра 7,65 mm продаван у бесцење, за неких 40 марака, чиме нисмо могли да покријемо ни трошкове набавке репроматеријала, а камоли норма сате. Ми смо и тада и 1995. године протестима покушавали то да спречимо, али нисмо успели. Оно што се у нашој фабрици дешавало 1993, 1994. и 1995. узроковало је наша садашња окупљања – истакао је Милојевић.

Радник „Наменске“ Миодраг Божановић је јуче констатовао да за тренутно безнађе оружара постоје два кривца. Један је, по његовим речима, Србољуб Васовић, а други је „нешто мало даље“.

– Србољуб Васовић је био градоначелник Крагујевца када су по овдашњим улицама постављени контејнери. Мислио сам тада паметан човек, мисли о хигијени у граду. После тога оде Васовић у српску Владу, где су га изгледа научили чему стварно служе контејнери. Сада, пошто се вратио у „Заставу“ видимо да је то добро научио, јер све више крагујевачких радника „не избија“ из контејнера из којих им само још ноге вире. Други кривац за нашу ситуацију је онај човек што је пре неку годину рекао да „нико не сме да бије његов род“ – нагласио је Божановић.

Његов колега Милан Милутиновић је јуче рекао да у њиховој кући (фабрици) много смрди, те да пре треба решавати проблем.

– Њима (руководиоцима фабрике) треба да буде јасно да иза нас стоји традиција дуга 143 године, коју нико не може и не сме да угаси. Они (руково-

ОДРИЧЕМ СЕ ПРЕДСЕДНИКА СЛОБЕ

Говорећи двојици главних криваца за безнађе радника „Наменске” оружар Миодраг Божановић је јуче као првог означио Србољуба Васовића, председника групе „Застава” а као другог „човека који је пре неку годину рекао како нико не сме да бије његов народ”.

– Нас за ових 40 и више дана овде заиста нико није био. А и зашто би, када нас убијају глађу. Тај господин који народ неће да бије, али хоће да га убије глађу до данас је био мој председник. Од данас он то више није – нагласио је Божановић.

– Довољно смо 1993. године били паметни да сачувамо фактуре и осталу документацију о пословању наше фабрике, јер смо знали да ће радници доћи једног дана у синдикат да затраже објашњење. Тих дана (1993) када су у граду никле разне „цуце”, „торе”, „анабеле” и „компаси” у којима је продавано наше оружје, директор продаје „Наменске” је сваке вечери давао музици по 100 марака бакшиша.

Тај директор је у међувремену отишао, а на његово место дошао је други. Ја, међутим, тврдим да је и после 1993. године било сличних послова – истакао је Станојловић.

Поручио је затим оружарима да ће за сваког радника „Наменске” против којег евентуално буде поднета дисциплинска пријава због тога што протестује, по један директор летети преко ограда.

– Паре морају да дају. За ових четрдесет и нешто дана нашег протеста доказали смо им да не знамо за страх, да не могу да нас уплаше и поколебају. Ми можемо овако и до Божића, рекао је још Станојловић, поручујући на крају Србољубу Васовићу да и он сноси одговорност за све оно што се у „Наменској” дешавало од 1993. године наовамо.

Протести крагујевачких оружара настављају се и даље, јер упркос обећањима надлежних, радницима „Наменске” још није испуњен последњи социјални захтев везан за исплату заосталог дела овогодишњег регреса у вредности од 230 динара по запосленом.

диоци) су нас довели до просјачког штапа, уништили су и повратницима распродали на тоне скупцепоног материјала. Њима није место у затвору, него на Голом отоку. Од ракетних пиштоља праве ловачке карбине и кратке пушке. Ту су наше паре, људи моји. Они су мислили да смо ми слепци, да не видимо шта се и како се ради. Трпели смо дуго и више нећемо – нагласио је Милутиновић.

Јучерашњи протест оружара пред крагујевачком градском Скупштином, као и увек до сада затворио је Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске” наглашавајући најпре да ће се са читањем извештаја о малверзацијама пословодства ЗНП наставити и наредних дана, пошто је јуче „прочитан тек један мали део”.

ПРЕКИНУТ СЕДМОНЕДЕЉНИ ПРОТЕСТ РАДНИКА „ЗАСТАВЕ – НАМЕНСКИ ПРОИЗВОДИ”

ИСПУЊЕНИ СВИ ЗАХТЕВИ

Зоран Недељковић, председник Синдиката „Наменске”, прогласио је одлуку синдикалне организације ЗНП у којој се истиче да су се стекли услови за прекид протеста до 22. октобра

„7:0 за оружаре”: Са протеста радника у Крагујевцу
(ФОТО: Н. Стојановић)

– На челу колоне крагујевачких оружара, јуче, 34. дана јавног протеста, ношен је транспарент на којем је крупном бројком писало – 7:0. Овај резултат који је означавао велику синдикалну радничку победу, оружари су јуче на улицама и трговима прослављали певајући крагујевачку химну „Текла река Лепеница”...

– Утврђује се да су радницима „Заставе – Наменски производи” испуњени следећи захтеви: 1:0 – исплата јунске зараде у целости; 2:0 – исплата јулске зараде; 3:0 – исплаћен је део зараде за август; 4:0 – у току је исплата преосталог дела регреса за 1995. годину на начин на који је и започета; 5:0 – исплаћен је део регреса за 1996. годину у износу од 120 динара... и започета је исплата заосталог дела овогодишњег регреса у износу од 230 динара по раднику; 6:0 – закључен је уговор са Војском Југославије у вредности од

ТЕМЕ ПРЕГОВОРА СА ПОСЛОВОДСТВОМ И ВЛАСТИМА

У интересу побољшања тешког материјалног и социјалног положаја радника и фабрике, односно остваривања зајемченог права на рад и права по основу рада, предмет договора са пословодством и надлежним државним органима биће: исплата разлике зараде за јули и то обрачунате по цени рада за јуни; утврђивање цене рада и рока исплате зарада за август; утврђивање рока исплате договореног линеарног дела за претходни период; утврђивање рока за исплату преосталог, а припадајућег регреса за 1996. годину; расписивање конкурса за директора ЗНП, уважавајући при том и сугестије Синдиката и радника; разрешење дела пословодног руководства ЗНП по достављеном писменом Захтеву Одбора Синдиката; заједничко учешће представника Синдиката и пословодног руководства ЗНП у преговорима са државним органима ради утврђивања начина и рока исплате дуга према ЗНП у износу од 68,3 милиона америчких долара...

Потом је окупљене раднике упитао ко је „за” ову и овакву одлуку Одбора Синдиката „Наменске”. Из масе је у истом трену испод кишобрана изронила гомила руку.

9,74 милиона динара и 7:0 – разрешени су дужности директор ЗНП пуковник Вукашин Филиповић, његов заменик Драган Милосављевић, као и директори продаје и економике Драгољуб Димовски и Бранислав Марковић.

Овако је јуче Зоран Недељковић, председник Синдиката „Заставе – Наменски производи”, прочитао одлуку синдикалне организације ЗНП у којој се још истиче да су се „стекли услови за прекид рада 17. јавне седнице Одбора Синдиката ЗНП са чланством, почев од 3. октобра 1996. године ради договора и доношења одговарајућих одлука за наставак рада 17. јавне седнице 22. октобра”.

Челник Синдиката „Наменске” појаснио је да се протест пред Градском скупштином прекида на рок нешто дужи од 15 дана из објективних разлога.

– Данас је трећи, а оних 15 дана предвиђених за преговоре и прекид протеста истичу 18. октобра – у петак. Знамо да се у петак ништа добро и паметно не почиње. Требало би, значи, нашу 17. јавну седницу са чланством да наставимо у понедељак, 21. октобра. То је, међутим, за све Крагујевчане свети дан, када ћемо и ми бити у Шумарицама. Зато смо се одлучили да ће се, ако буде требало, наше окупљање наставити у уторак, 22. октобра, био је јуче и јасан и гласан Зоран Недељковић.

Поздрављен скандирањем „Бајо, Бајо” радницима се обратио Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”, који је нагласио „да је свих ових дана тврдио да ће и без наших потписа морати да исплате регрес”.

– Тако је и било, јер „сила Бога не моли”, а ми смо показали и дочекали да са Синдикатом и радницима „Наменске” нема шале. Јесмо за разговоре, договоре и компромисе, али никада за компромисе на штету радника. Данас су нам тако нудили да потпишемо неку одлуку што нисмо прихватили. Наш Синдикат једино могу да обавезу захтеви и одлуке чланства, истакао је Станојловић и наставио:

– Грешком сам јутрос у градоначелничковој „Светлости” прочитао изјаву Ружице Милосављевић, председнице Јединственог синдиката „Заставе”, у којој она гаји наду да ће неки виши синдикални органи сменити Синдикат „Наменске”. Одавде јој поручујем – да нас не брине ни Ружица нити те више синдикалне инстанце. Нас једино може да смени наше чланство.

На изјаву Ружице Милосављевић осврнуо се и Зоран Недељковић, који је нагласио да би њу требало питати „колико је људи пре седам година, када је ступила на синдикалну функцију, радило у ’Застави’ а колико их је данас”?

Протест је затворио Драгутин Станојловић, истакавши да је јуче синдикално руководство „Наменске” рекло челницима ЗНП и „Заставе” да се нада да ће ови имати разума и да неће дозволити да се све ово понови.

– Ако им све ово до сада није било довољно, онда ћемо ми наставити. Али, не дај Боже да се овде видимо 22. октобра, поручио је Драгутин Станојловић, секретар Синдиката „Наменске”.

Неколико тренутака касније крагујевачким улицама је одјекивала песма „Текла река Лепеница”.

МАРШ ЗА БЕОГРАД И НОВИ ШТРАЈК ГЛАЂУ

Обустављање вишенедељних уличних протеста 3. октобра 1996. означило је, како се непуних годину дана доцније покаказало, тек предах у борби оружара за опстанак Заставе наменски производи, веће зараде и боље услове рада запослених. Већ почетком августа наредне 1997.,наиме, руководство Синдиката ЗНП најавило је нови протест, и то оружарски марш пешице за Београд, где ће од Владе Србије, како је речено,да се захтева коначно регулисање државног дуга ЗНП (за раније извезено оружје, махом у земље трећег света, при чему је држава била гарант уговорених извозних аранжмана) од 72 милиона долара, упошљавање фабрике и обезбеђивање посла за све раднике, као и средства из Фонда за развој. Уочи поласка, оружари су поручили да траже да их у Београду дочекају републичкии савезни (Милошевићева СР Југославија) премијери, Мирко Марјановић и др Радоје Контић.

Бурним аплаузима и продорним звуцима трубица и пиштаљки, више хиљада радника ЗНП испратило је ујутро 5. августа 1997. године групу од око 130 оружара који су, предвоиђени синдикалним лидерима Зораном Недељковићем Медом и Драгутином Станојловићем Бајом, кренули пешице за Београд, и то преко Тополе, Младеновца, Малог Пожаревца, а одатле ауто-путем до престонице. „За Београд, за Београд...“, орило се из стотина грла тог 5. августа рано ујутро на изласку из ЗНП, а већ на оближњем мосту ођекивао је рефрен из култног Шијановог филма „Ко то тамо пева“: „Шта се ово с нама збива, јооој, јој...”.

-Идем пешице за Београд, јер ми је троје деце код куће гладно, док сеонај Милошевићев(син председника СР Југославије Слободана Милошевића, Марко- прим. аут.) фарба у жуто. Идем у Београд да кажем Милошевићу да више нећемо да трпимо беду и понижења, објашњавао је, непосредно по изласку из ЗНП, разлоге због којих је пешице кренуо за Београд корпулентни оружар и песник Рајица Марковић, у фабрици и шире познат као Рајко Црвењак (преминуо у лето 2022.).

Пролазећи кроз крагујевачка насеља, оружари – пешаци наилазили су на велику подршку својих суграђана, који су их поздрављали аплаузима, трубљењем аутомобилских, аутобуских и камионских сирена. Старија госпођа, у насељу Сушица,на пут за Београд испратила их је лупањем у шерпу, алудирајући на грађанске протесте из јесени 1996. и зиме 1997., на којима су грађани - и прављењем свакононоћне буке ударањем у кућно посуђе - бранили и одбранили изборну вољу грађана коју је Милоше-

вић претходно брутално био покрао у више од 40 градова и вароши диљем Србије.

Нешто иза 18 часова, оружари су стигли у Тополу, у којој су им грађани приредили дочек и послужење, након чега су наставили пешачење пут Младеновца. Сутрадан, 6. августа, јаке полицијске снаге блокирале су излаз из Младеновца којим се, преко Малог Пожаревца, стиже на ауто-пут према Београду, и преусмериле оружарску колону на стари Авалски друм, преко Раље. Полиција је овај поступак оправдала наводном бригом за безбедност радника. Блиски сусрет полиције и већ уморних оружара протекао је без инцидента. Претходно, раднике ЗНП срдачно су дочекали и житељи и руководство општине Младеновац. Њихових младеновачких колега, међутим, није било (барем не организовано), осим радника Минела који су изашли из свог погона, направили шпалир и аплаузом поздравили побуњене оружаре.

У Младеновцу је провером здравственог стања пешака установљено да су тројица њих, због високог крвног притиска и сунчанице, доживела колапс (доцније су се, срећом, успешно оправили). Здравствено стање осталих, према речима др Живомира Вукосављевића који је био уз оружаре све време марша, било је релативно добро. Лидери Синдиката истицали су да су седморици – осморици радника прокрвариле ноге од дугог пешачења, те да неколицина њих мора да буде враћена у Крагујевац.

- Даће Бог да се за 30 дана поново окупимо испред ове куће срама (Владе Србије – прим. аут.), у којој су одбили да нас приме, и то у још већем броју, поручио је секретар Синдиката ЗНП Драгутин Станојловић Баја 7. августа у Београду, након што су надлежни и у републичкој и у савезној влади одбили да разговарају са делегацијом незадовољних крагујевачких трудбеника. Више од 1.000 оружара, међу којима је било и оних 130 који су, након дводневног даноноћног пешачења, тог дана, рано ујутро, стигли у престоницу, громогласно је поздравило Бајину поруку.

Оружарима пешацима, 7. августа се у Београду придружило и више од 900 њихових колега који су из Крагујевца стигли аутобусима. Полиција им, међутим, није дозволила да се окупе испред зграде Владе Србије, већ их је упутила на Трг Николе Пашића, где су им се обратили градоначелник Крагујевца Верољуб Стевановић И председник београдске градске владе Спасоје Крунић, који је том приликом констатовао да “треба да буде срамота онога ко је одбио да разговара са радницима, и ко сматра да они нису у Београду, а жели да нису ни у Крагујевцу.”

Како су се из Београда вратили необављена посла, а ситуација у фабрици се није мењала боље, но напротив, оружари су већ крајем априла 1998., поново изашли на крагујевачке улице, захтевајући регулисање државног дуга од 72 милиона долара, упошљавање фабрике и исплату зараде за март и аконтације за април (доцније и комплетне зараде за тај месец). На протесту организованом 6. маја, Драгутин Станојловић је најавио нови

штрајк глађу радника ЗНП, јер је, како је рекао, лакше да угрозиш и свој живот, него да немаш деци да даш за храну. У петак, 8. маја, са протестног скупа испред Скупштине града поручено је да ће одлука о новом штрајку глађу оружара да буде донета у наредни понедељак.

У среду, 13. маја, 48 радника ЗНП ступило је у нови штрајк глађу, захтевајући испуњење поменутих захтева. Групи од око 40 њихових колега у старту, због лоше здравствене ситуације, није дозвољено да учествују у овој радикалној врсти протеста, од којег је, недуго потом, из истог разлога, одустало и шесторо оружара који су у фабричком кругу започели протест гладовањем. Зоран Недљковић је рекао да су сада на потезу републичка и савезна влада. Да би штрајк глађу оружара био обустављен, неопходно је, поручио је он, да се одмах обезбеди 1,1 милион марака за исплату двеју заосталих зарада, након чега би се ушло у преговоре о испуњењу осталих захтева.

У понедељак, 18. маја, у Крагујевцу је штрајк глађу групе од четрдесет двоје (42) побуњених оружара ушао у шести дан, што је, како су констатовали новински извештачи, у том тренутку била "највећа социјална драма у крњој Југославији." Током дана, број радника ЗНП који гладују привремено је био смањен за радницу Милену Миљојковић којој се, након шестодневног гладовања, здравље погоршало у мери даје колима Хитне помоћи била пребачена у Ургентни центар Клиничко болничког центра у Крагујевцу. Након указане медицинске помоћи и каквог – таквог опоравка, ова радница се поново придружила колегама у штрајку глађу.

Штрајкач глађу Гвозден Марковић казао је да од вишедневног гладовања “осећа болове у желуцу”, али да га “више боли душа због свега што се дешава крагујевачким оружарима”. Боли га највише то, што, како је рекао, види да о судбини оружара и њихове фабрике не одлучују људи, него нељуди... Изнемогли штрајкачи глађу којима се, у међувремену, придружило још 18 колега и колегиница, 19. маја, седмог дана гладовања, на протест испред Скупштине града довезени су минибусом и комби возилима. Више нису могли да ходају ни уз помоћ колега, а њихова лична драма и жртва прерастала је у људску трагедију наочиглед пословодстава Заставе неменски производи и Групе Застава и државних власти. Лекари су констатовали да су “виталне функције штрајкача глађу најозбиљније угрожене”, о чему су обавешетени и надлежни у републичкој и савезној влади.

- Сутра до 14 сати летеће перје. Ђорђе Несторовић (в.д. генералног директора ЗНП – прим. аут.) изаћи ће из своје канцеларије. То вам ја гарантујем, овога пута спремни смо на све, нагласио је Баја на протести на Тргу слободе испред зграде градске управе у Крагујевцу. Сутрадан, 20. маја, са истог места упућен је апел домаћој и светској јавности: “Помозите нам тако што ћете нас разумети, бити солидарни са нама и пружити нам било какаву помоћ”, поручили су штрајкачи глађу граду и свету (Urbi et Orbi). Оружари су се тог 20. маја обратили и свом суграђанину, радикалу и потпредседнику Владе Србије Томиславу Николићу.

- Човек који потиче из овог града, и који је као народни посланик два пута позиван на састанак у Синдикат Наменске, а није дошао, синоћ каже да је

ово што радимо политички штрајк. Господине Николићу, није ово политички штрајк, ово је протест радника које је држава опљачкала. Поштовани Томиславе Николићу, у Наменској, да знаш, има много инжењера који могу да те нацртају у свим пројекцијама. Нису, међутим, били грлатикао ти, већ су као часни и поштени људи остали да помогну свом граду и својој фабрици, навели су оружари у поруци Томиславу Николићу, у шумадијској и широј јавности познатом по надимку “Тома гробар”. Један од водећих директора у ЗНП Стево Басарић, 20. маја је, после посете штрајкачима глађу, поднео оставку на своју функцију.

Оружарима су се 20. маја, деветнаестог дана њиховог уличног протеста и осмог дана штрајку глађу 60-оро радница и радника, придружили радници Робне куће “Београд” у Крагујевцу (“Крагујевчанке”) који су, услед власничке трансформације те трговинске компаније, остали без посла. „Буди се мртав град, почело је, почело...”, орило се из хиљада грла испред Скупштине града, након што су се радницима ЗНП у протест придружили трговци из “Крагујевчанке”. Усхићење је прекинула драма, кад се радница Милена Миљојковић, услед осомодневног гладовања, поново срушила “као свећа” испред улазних врата у зграду Скупштине града. Опет је возилом Хитне помоћи пребачена у КБЦ, да би се, у поподневним сатима, изнова придружила колегама у штрајку глађу.

Штрајк глађу 60-оро оружара обустављен је сутрадан, 21. маја. Одлуци о прекиду гладовања претходила је исплата зараде за март и надокнаде за

топли оброк за тај месец. Са пословодством фабрике потписан је споразум да аконтација за април буде исплаћена до 29. маја, а остатак до комплетне зараде до 12. јуна. Радницима Наменске тога дана испред Скупштине града обратио се и народни посланик Коалиције “Војводина” Ненад Чанак. Он је устврдио да они који “пљачкају оружаре у Крагујевцу, пљачкају и сељаке у Војводини”. Констатовао је да је “овде на дневном реду глад и борба за достојанствен живот”. Секретар Синдиката ЗНП Драгутин Станојловић Баја протест оружара затворио је поруком да обустављање штрајка глађу не означава и крај борбе оружара за опстанак фабрике, решавање њеног статуса, те побољшање материјалног положаја радника и услова рада...

Оружари су поново на крагујевачке улице изашли само неколико месеци доцније, прецизније 5. октобра, и поново од пословодства и надлежних затражили регулисање статуса предузећа, враћање старог државног дуга за раније извезено оружје и повећање зарада. Над СР Југославијом и Србијом, октобра те '98., међутим, већ су, због сукоба на Косову, увелико почели да се надвијају црни облаци ратног сукоба са НАТО пактом. Савет НАТО је 12. октобра издао наредбу којом се надлежнима у Алијанси дају овлашћења за почетак напада на СР Југославију и Србију. Након привременог одлагања, наредба је активирана 24. марта 1999. године, а 15-так дана доцније, тачније 9. априла, НАТО пројектили разорили су и најважнија Заставина предузећа, међу којима и фабрику оружја. Напад је поновљен 12. априла, а последице су биле дуготрајне.

Једна фаза борбе оружара и њиховог синдиката за опстанак фабрике завршена је крајем маја 1998. године.

Синдикат Оружара је 5. октобра 2000. године, када је смењиван режим Слободана Милошевића држао барикаду у Станову. Недалеко од бензинске пумпе у Станову стотине Оружара је личним ангажовањем давало подршку тадашњим променама.

Тог дана је пао и режим Слободана Милошевића и опозиција је преузела кључне државне институције.

Нова фаза уследила је 2002. године доласком новог руководства на чело Синдикалне организације Застава оружје.

Године 2001. у оквиру реструктурирања групе Застава у фабрици Застава оружје АД спроведен је социјални програм када је фабрику напустило око 1800 оружара.

ПРИТИСЦИ И ОТПОР: СЕЋАЊА ЈУГОСЛАВА РИСТИЋА

Почетком две хиљадитих ситуација у „Застава оружју” и њеној синдикалној организацији била је тешка и хаотична. У фабрици, која је након декомпоновања Групе „Застава”, постала независно предузеће и која је крајем августа 2001. отпустила око 1.800 радника, није било довољно посла. Исплата зарада је била неизвесна, а у Синдикату је трајала борба за превласт, уз снажан утицај менаџмента на појединце и групе у синдикалној организацији. Први протест Синдиката оружара, којем је од 2002. на челу био Југослав Ристић, одржан је испред Старе управне зграде, са захтевом да се смени директор Ђорђе Несторовић. Недуго потом, фабрика је запала у још веће проблеме, који су се превасходно манифестовали беспарицом и недовољном упошљеношћу. У септембру 2002. године, сећа се Ристић, излазили смо на улице и протесте организовали испред зграде Скупштине града. Тражили смо упошљавање дела капацитета за потребе војске и полиције, формирање заштитне радионице, враћање дела пореза који је уведен за грађане Србије на лично наоружање, чиме је угашено домаће тржиште, враћање старог дуга фабрици од 60 милиона долара за раније реализован извоз чији је гарант била држава.

Неколико месеци доцније, тим поводом састали смо се са министром привреде Александром Влаховићем, који се налазио на зимском одмору на Копаонику. На ту планину, директор Ђорђе Несторовић, мој заменик Миломир Вељовић и ја, кренули смо на позив министра Влаховића, који је већ био обавештен да смо најавили уличне протесте због недостатка пара. Министар нас у апартману хотела „Конаци”, дочекује неформално, у чарапама, док просторијом трчкара његово дете. Влаховић одмах на почетку разговора нуди „тридесет милиона динара да не изађемо на улицу”. После краћег „ценкања”, прихватили смо понуду. Новац је био већ сутрадан фабрици уплаћен из Фонда за развој.

Упркос тој финансијској инјекцији, беспослица све озбиљније угрожава пословање фабрике. Поново почиње да се говори о прекобројним радницима, као да није било довољно што је 1.800 њих већ морало присилно (у августу 2001, приликом декомпоновања Групе „Застава” – прим. аут.) да напусти фабрику, при чему је највећи број завршио на евиденцији Завода за запошљавање и образовање, скраћено (ЗЗО), популарно названог „ЗЕ-ЗОВ”. Хиљаде радника свих некадашњих предузећа Групе „Застава” било је упућено на тај Завод, а највише их је било из фабрика за производњу аутомобила, камиона и оружја. Било је то тзв. реструктурирање „Заставе”.

Тај модел реструктурирања у потпуности је био преузет из Немачке где је, након пада Берлинског зида, био примењен у фабрици „Трабант“, у граду Цвикау. Насупрот званичним најавама и обећањима, ниједан прекобројни „Заставин“ радник није се са ЗЗО-а вратио на посао у неку од њених некадашњих фабрика. Тако је било и у Немачкој, само што то тада нисмо знали. Данас знамо да је Крагујевац био град над којим је спроведен први експеримент деиндустријализације земље. Тај модел је у потоњој приватизацији годинама примењиван у целој Србији.

Фабрика је 2003. године једва исплаћивала нето зараде радницима, при чему доприноси и порези нису уплаћивани, док је фабрика тонула у дугове. Због такве ситуације, у марту те 2003. поново смо изашли на улице. Огромне колоне радника кретале су се од фабрике према згради Скупштине града. Другог дана, 12. марта, на протесту нас је затекла вест о убиству премијера Зорана Ђинђића. Због ванредног стања у земљи обуставили смо протесте. Влада је јавно тврдила да су и неки синдикати део завере у којој је страдао премијер. Јасно нам је на кога су мислили, мада је то била апсолутна неистина. Истина је да је већина у руководству нашег синдиката била демократски оријентисана, и да смо веровали у реформе које ће донети бољи живот свима. Само нисмо хтели да једино „Заставини“ радници плате ту цену. Синдикат „Застава оружја“ упутио је телеграм саучешћа поводом убиства премијера Ђинђића, који никада није обја-

вљен. Потпуно неосновано сматрали су нас непријатељима, иако смо, понављам, веровали у бољу будућност после прокламованих реформи.

Наше пропадање се настављало. Новца је било све мање, обавезе према добављачима су расле, кредитна задужења су била све већа. Клизали смо у сукоб са пословодством и Управним одбором (УО). На првим састанцима УО, после избора у његовом чланству, сукобљавао сам се са другим члановима који су све проблеме фабрике пребацивали на раднике, а с друге стране, давали потпуну подршку пословодству. Остали чланови УО били су тада помоћници министара, генерали или директори банака. Повукао сам се из УО, а на моје место је дошао члан Одбора синдиката и мој каснији заменик Драган Илић. Стигао је нови велики изазов. Поново се говорило о великим вишковима радника. Пословодство је сачинило план и програм реструктурирања фабрике којим је предвиђена њена подела на чак дванаест делова! Јасно нам је било да би то значило затварање фабрике, зато што је „Застава оружје” јединствена технолошка целина.

Сматрали смо и да је је наша фабрика, као и „Застава” у целини, платила пуну цену транзицији привреде у Србији. Тим поводом, у фабрику је на разговор дошла делегација коју су чинили представници државе, односно помоћник министра привреде, саветник председника Владе за националну безбедност, челници задужени за Одбрамбену индустрију из Министарства одбране и други. Разговор је трајао сатима, од поподнева до 22 часа. Представници државе су нас убеђивали нас да је смањење броја радника – неопходно. Истицали су да у фабрици има посла за само 1.200 радника, од око 3.700 запослених колико их је у том тренутку било на платном списку. На састанак је дошао и директор који је био на дуготрајном боловању и који великодушно предлаже да у фабрици остане 2.600 радника, а да „само” њих 1.100 оде! Из Синдиката смо им поручили да немају нашу сагласност за то што планирају, један из делегације је узвратио да ће „држава да нас победи”.

Поново смо изашли на улице. Протести су масовно и одлучно почели 16. септембра 2003. године. Само неколико дана касније, 22. септембра, готово комплетна руководећа гарнитура поднела је оставке. Иако генерални директор једини није дао оставку, фабрика је била обезглављена. После шест дана уличних демонстрација и изостанка реакције надлежних, одлучили смо се на радикализацију протеста. Заузели смо Управну зграду фабрике (Стара управна зграда „Заставе”), у којој смо, поред дела нашег руководства и администрације, затекли и директоре Групе „Застава возила” и „Застава камиона”. Један од руководилаца Групе „Застава возила” није хтео да напусти зграду. Узвраћам му да ће сигурно да је напусти, само је питање метода и начина на који ће то да учини. Али, ускоро су у Управној згради остали само руководство Синдиката и радници „Застава оружја”. Ту су, наравно били, и новинари, наши најбољи сарадници. Успели смо да надлежнима и јавности пошаљемо снажну поруку да су радници заузели и преузели фабрику, и то фабрику оружја.

Следећег дана добио сам позив. Назвао ме је један од народних посланика тада владајуће Демократске странке и питао ме: „Да ли хоћеш да разговараш са Зораном Живковићем”, тадашњим председником Владе. Начелно сам прихватио позив на разговор. Рекао ми је да у договорено време, дођем са још двојницом људи иза зграде Скупштине града у Крагујевцу, одакле ће нас одвести на састанак са председником Владе. Сазвао сам Одбор синдиката и упознао их са предлогом, где смо одлучили да идемо на састанак са Живковићем.

У договорно време, тадашњи заменик председника Синдиката Миломир Вељовић, члан Одбора синдиката Драган Илић и ја, са паркинга иза зграде Скупштине града крећемо пошли смо на пут. Возач, на наше изненађење, креће путем за Горњи Милановац, а не према Београду, где смо очекивали да ћемо ићи. У Милановцу, у трпезарији предузећа „Металац” сасатајемо се са председником Владе Србије Зораном Живковићем и министром привреде Александром Влаховићем. Разговор је трајао око сат времена. Изнели смо захтеве Синдиката: смена директора, обезбеђивање зарада за запослене због недовољне упослености фабрике услед специфичности робе коју продајемо. Тражили смо решење и за инвалиде рада, њих око 400 који су остали у фабрици, приликом декомпоновања „Заставе” и отпуштања радника, јер их је тадашњи Закон штитио да не могу бити технолошки вишак.

За смену директора смо се најлакше договорили, Живковић је казао да ће Влада „одмах да га смени”. Субвенције за зараде су обећане за неколико месеци, а за заштитну радионицу понуђено нам је 63 милиона динара. Нисам прихватио ову понуду, желео сам континуирано финансирање, и направио сам грешку, изгубили смо 63 милиона динара. За неколико месеци премијер је промењен, и ми смо могли да градимо нову стратегију за заштитну радионицу. У фабрику смо се ипак вратили као победници и, иако је било предвече, у Управној згради је било пуно радника, сазнали су за договор. Ово решење са тадашњим премијером Зораном Живковићем сматрао сам кључним за преживљавање војне индустрије. Данас ми је, међутим, јасно да та борба још увек није завршена, напротив.

Дан после договора са званичницима Владе, на састанак Управног одбора предузећа, одржаном у Министарству одбране, а којем смо присуствовали Драган Илић као члан УО и ја, смењен је директор фабрике Ђорђе Несторовић. Председник Управног одбора предлагао је пуковника Маринка Петровића који је тада био ангажован у Техничко опитном центру (ТОЦ-у) Министарства одбране, за новог директора фабрике. Нисмо се сложили са тим предлогом, тим пре што знамо да је Петровић био у судским спровима са фабриком зарад наплате потраживања за примену патената које је направио док је радио у фабрици. Тужбу против фабрике „која нас је хранила”, доживљавали смо као непријатељски чин према према запосленима. Синдикат је предложио директора маркетинга Радета Громовића за новог директора, што је, на крају, прихваћено. Због тешке ситуације у фабрици и немогућности да успостави контакт са надлежнима, Громовић после три дана подноси оставку, а на чело фабрике ипак долази пуковник Маринко Петровић.

Године 2004. расте и наш политички утицај. У фабрику долази председнички кандидат Борис Тадић, који је раније био министар одбране, и са којим сам на састанцима проводио сате. Сматрао сам да су Демократска странка и он најбоље решење за Србију. Данас мислим да је ова странка издала демократски настројене грађане и да је нечињењем вратила становнике Србије у вртлог без наде. Током Тадићеве посете, у Плавој сали Управне зграде предузећа, комплетном руководству фабрике обрађали смо се директор и ја. Говор сам завршио позивом окупљенима да гласају за председничког кандидата Бориса Тадића. Обратио се и Тадић, који је и победио на изборима и постао председник Републике Србије. Недуго потом, поново је дошао у фабрику и помогао да увеземо машину из Немачке, која нам је била неопходна за отклањање уског грла у производњи. Иако незванично, за српску војну индустрију, кад је увоз нове производне опреме у питању, међународне санкције су биле на снази и после петооктобарских промена.

Хронични недостатак посла и новца у фабрици траје и током 2004. године, те је исплата сваке зараде била потпуно неизвесна. Надлежни у др-

жави нису реаговали на наше захтеве да се нешто предузме и помогне фабрици. На власти је Демократска странка Србије, која има председника Владе, Војислава Коштуницу чији је председнички кандидат у мају те 2004, такође требало да се представи крагујевачким бирачима. Обавестили смо их писмом да ћемо, уколико неће да разговарају са нама и обезбеде исплату зарада, на предизборни митинг ДСС-а у Крагујевцу доћи обучени у мајце са натписом „Оружари”, и бити у првом реду са окренутим леђима говорницима. Председнички кандидат Демократске странке Србије био је Драган Маршићанин. За нас неважан, али ту је био и Коштуница. На дан митинга ДСС-а, успоставили смо комуникацију са представницима власти из ове странке. Поручили смо им да, ако желе да избегну наш долазак на њихов предизборни скуп, председник Владе Војислав Коштуница, пре митинга, треба да дође у зграду Синдиката, у кругу фабрике. Добили смо потврду да ће доћи и позвали директора фабрике. На крају састанка, Коштуница предлаже закључак да за два дана дођемо у Владу и да ћемо постићи договор. Задовољни, Коштуници поклањамо мајицу са натписом „Оружари” коју он затим показује на митингу, уз питање: „Знате ли чија је ова мајица?”. После два дана у Влади обезбеђујемо новац за функционисање фабрике у наредном периоду.

Крајем јуна 2004. године смо одлучили да због неиспуњених обећања министра одбране Првослава Давинића о преузимању оружја из војних магацина зарад његове репарације и поновне продаје, организујемо про-

тест испред Министарства одбране. За Београд смо отишли са 33 аутобуса и 1.600 радника у њима, који испред Министарства одбране протествовали по киши која „лије као из кабла”. Резултат није изостао, добили смо субвенције, а ускоро је са директорске функције смењен пуковник Маринко Петровић. Претпостављамо да је смењен или прекомандован због добре сарадње са Синдикатом. На његово место дошао је инжењер из фабрике, Драгољуб Грујовић, који је за Синдикат био прихватљиво кадровско решење.

Почетком маја 2005, ступамо у нове протесте које смо назвали „Одбраном града”. У мају те године, наиме, истицао је рок трајања друштва „Застава запошљавање и образовање” (ЗЗО), на којем је било збринуто око 9.000 прекобројних радника „Заставе”, међу којима је било и 1.700 оружара. Требало је да остану без икаквих припадности. Одлучили смо да са колегама из фабрика аутомобила и камиона организујемо заједнички протест у Београду, да поставимо, ако буде требало, шаторе у Кнез Михајловој. Састанчили смо са синдикатима из целог града, а долазиле су и вође синдиката и из других градова. Из Владе су нас обавестили да се исплата припадности свим прекобројним радницима „Заставе” посредством ЗЗО-а продужава за још годину дана. Истовремено, Влада је прогласила Крагујевац, Бор и Врање девастираним подручјима, па су та три града добила специјалан статус. Формиран је петочлани тим Владе за решавање привредних, инфраструктурних и осталих проблема Крагујевца.

На састанку са тројицом министара из тог тима, Слободаном Лаловићем, Млађаном Динкићем и Велимиром Илићем, тражили смо и да се отпремнине за раднике који добровољно одлазе са својих радних места, са сто повећају на триста евра по година радног стажа. Опет смо изашли као победници, испуњени су нам се сви захтеви. Дobili смо отпремнине које смо тражили и први пут у Србији се проблем технолошког вишка радника решава на добровољној основи. Срушили смо мантру Владе о принудним технолошким висковима. Дobili смо и обећање о новим субвенцијама за функционисање фабрике. Посла, међутим, и даље нема у довољној мери. Гушење фабрике се настављало, само отпор Синдиката спречавао је власт да је затвори. После договора о социјалном програму, према којем они који желе добровољно да оду из предузећа добијају триста евра по години радног стажа, из фабрике је отишло око 970 радника. Многи од њих су потрошили тај новац, а да егзистенцијално питање трајно нису решили.

Крај 2006. године опет је био буран. Новца је било све мање, а дугови банкама и добављачима све већи. Постало је очигледно да пара за исплату децембарских зарада нема. Сазнали смо да фабрици није одобрен извоз оружја у Јерменију у вредности од 2,55 милиона долара. Тражили смо од надлежних да, уколико не одобре тај извоз, држава надокнади изгубљени приход. Тим пре што је оружје за извоз у Јерменију произведено уз благослов државе. Подсетили смо власт да је обећала и инвестиције у

фабрику од 279 милиона динара за санирање последица НАТО бомбардовања од којег се фабрика још није опоравила. Постављали смо, тим поводом, логично питање: како је фабрика у осамдесетим годинама прошлог века, са лакоћом зарађивала за плате радника и доносила огромну добит држави, а сада то није било могуће. Питање је било више реторичко, пошто смо заправо знали да је тих 80-их фабрика била или директан извозник или да је, пак, производе на иностраним тржиштима продавала путем државне извозне куће, „Југоимпорт СДПР“ (Савезна дирекција за промет робама посебне намене), док је од 90-их наовамо, највећи део новца зарађен продајом оружја завршавао на приватним рачунима повлашћених трговаца оружјем.

Извоз у Јерменију није одобрен, док држава није најавила да ће штета фабрици бити надокнађена. Сазнали смо да је једној фирми надокнађена штета, односно да јој је плаћено за робу коју није извезла у исти регион, уз образложење да су они имали извозну дозволу, а да је наша „Застава оружје“ није имала. Био је децембар, људи се припремају за празнике а оружари за протесте. Направили смо план да уђемо у зграду Скупштине града и тамо останемо до решења проблема. Припремили смо списак радника који желе да остану у овој институцији даноноћно. Поделили смо их у две групе од по стотинак радника, пошто у Скупштину града није могло да уђе свих 2.500 запослених. Првог дана протеста, испред зграде градске Скупштине, затекли смо много полицајаца. Имали смо и камион са носилима, које смо користили као кревете. Обезбедили смо и ћебад.

Испред зграде Скупштине града дочекао нас је градоначелник Верољуб Стевановић. Изашао је пред оружаре, прагматичан политичар. Позвао ме је да разговарамо, и предложио да идемо у неку другу зграду у Дом самоуправљача или зграду округа. Наравно да нисмо прихватили јер за нас је зграда Скупштине града симбол државе, и зато смо ту.

Полиција се повукла са улаза и ми смо ушли у свечану салу ове установе. Према договору, нас стотинак боравиће ту и дању и ноћу. Бројни медији домаћи, али и инострани преносили су информације о нашем протесту. У вечерњим сатима, 28. децембра 2006. год у салу, у којој је протест оружара трајао већ четири дана, дошао је председник Србије Борис Тадић, у пратњи Драгана Шутановца, Драгољуба Мићуновића и књижевнице Виде Огњеновић. Тада Тадић обећава да ће у Русију упутити специјалног изасланика, који треба да донесе став Русије поводом нашег извоза у Јерменију. Већ сутрадан, руски амбасадор у Србији пренео је председнику Тадићу позитиван став Русије по питању нашег извоза у Јерменију.

И 2007. годину започели смо са недостатком новца за зараде. У трећем месецу те године исплата зарада каснила је два дана. После најаве новог протеста, у фабрику је дошао тадашњи министар одбране Зоран Станковић, који се најпре састао са Одбором синдиката и саслушао синдикалне захтеве, а затим се обратио радницима. Обезбедили смо да се испред зграда Синдиката окупи више од две хиљаде радника. Импресиониран, министар Станковић им је обећао да ће зараде бити исплаћене за три дана. Тако је и било. Постали смо машинерија за одбрану фабрике, права и интереса запослених у њој.

БЛОКАДЕ, ПРОГОН И ПРИЗНАЊА

Синдикална борба за опстанак фабрике и боље услове рада и живота запослених у „Застава оружју” настављена је и крајем прве, те током друге и у првим годинама треће деценије 21. века. Основни узрок честих оружарских штрајкова и уличних протеста у том периоду био је немаран, неретко и штеточински однос и лоше намере власти према комплетној домаћој војној индустрији, тиме и према крагујевачкој фабрици оружја. Један од значајнијих протеста крагујевачких оружара на размеђу прве и друге деценије овога века организован је 11. новембра 2010. Испред седишта државне компаније за извоз наоружања и војне опреме, „Југомпорта СДПР”, у Београду, побуњени оружари тражили су враћање дуга фабрици од око педесет милиона долара (за раније извезено оружје махом у земље Покрета несврстаних, чију реализацију је гарантовала држава – прим. аут.), одрживи развој предузећа, уређивање односа између произвођача и фирме за пласман наоружања и војне опреме, доношење закона одбрамбеној индустрији Србије и редовност исплате зарада. Протест је окончан договором синдикалног руководства „Застава оружја” и менаџмента „Југомпорта СДПР” о исплати дела заосталих зарада крагујевачким оружарима.

Председник Синдиката Драган Илић рекао је да ће „Југоимпорт СДПР” на рачун крагујевачке фабрике уплатити позајмицу од 34 милиона динара, чиме ће радницима бити исплаћене аконтације за октобар те године. Договорено је, према његовим речима, и да се ради на даљем унапређењу односа између ова два предузећа.

- Ово је компромисно решење, не и најбоље, али у овом тренутку најбоље што смо могли да добијемо и разлог због којег смо долазили да протестујемо испред зграде „Југомпорта”, рекао је Илић, додајући да ће представници оружарског Синдиката синдиката у наредним данима да разговарају и са званичницима из министарстава одбране и економије, како би се обезбедили услови за консолидацију фабрике и решили проблеми у пословању, узроковани отежаним пласманом оружја на иностраним тржиштима.

У заједничком саопштењу синдикалних представника „Застава оружја” и пословодства „Југомпорта” наведено је се да су та два предузећа до сада „уложила значајне напоре да се ублаже тешкоће које су настале због

отежаног пласмана робе на иностраном тржишту”. „Југоимпорт СДПР” је постојећим уговорима и кредитном подршком испунио све своје обавезе према крагујевачком предузећу по текућим пословима и обезбедио додатне кредите у циљу олакшавања финансијске ситуације. У наредном периоду, констатовано је, треба покренути ширу акцију свих чинилаца у Републици Србији, у циљу реструктурирања производње и осавремењавању производног програма, ради што бржег успостављања потпуне конкурентности производа „Застава оружја” на светском тржишту.

Нерашчишћени имовински односи између Групе Застава возила и фабрике наменских производа Застава оружје били су узрок сталних неразумевања јер је Групи Застава возила дато на располагање преко 5.000m² и то са којим је располагала Застава импекс, а што се односило на пословну зграду у Булевару Деспота Стефана 12, касније 29. новембра око 3.000m², Топличин венац 350m², Дом културе Крагујевац и други простори где је формално управљала Група Застава возила

Синдикат и радници фабрике су 2010. године ушли у сукоб са Владом Републике Србије, када због нерашчишћених имовинских односа између Групе Застава возила и фабрике Застава оружје, а извор сукоба је био план да се из фабрике аутомобила исели Заштитна радионица и усели у Сиви дом, део фабрике који је у власништву фабрике Застава оружје.

Синдикат Застава оружје се успротивио да се на тај начин део простора одузме фабрици и акције су отпочеле блокадом и симболичним закључавањем капије Сивог дома чиме се спречио почетак реконструисања и реализације штетног уговора по фабрику.

Саветник у Министарству економије и председник Управног одбора Групе Застава возила Александар Љубић, члан тада Г17, је оптуживао Оружаре да угрожавају права особа са инвалидитетом и да је Сиви дом у власништву државе Србије. Самим тим Синдикат не треба да се бави питањем имовине јер је фабричко руководство већ дало сагласност на одлуку Владе Републике Србије, као и да фабрика Застава оружје није оштећена у деоби пословног простора некадашње Групе Застава возила у пословној згради Застава импекс у Београду и Заставином погону у Новом Пазару. Меша-

ње Синдиката у те послове, по његовим речима, је шокантан и класичан безобразлук.

Као одговор на политику Владе према фабрици Застава оружје и благонаклоног односа фабричког руководства према том том питању 27. јула 2010. године око 70 Оружара је запосело пословни простор у згради Застава импекс на шестом спрату која се налази у центру Београда. Тај простор је према плану требао да пређе у власништва Фијат аутомобили, док би радници фабрике Застава оружје остали на улици.

Канцеларије у згради Застава импекс која се налази у улици 29. новембра су од 1968. године коришћене за потребе фабрике и одузимање простора је значило и избацивање радника на улицу јер Влада није давала предлог како да се реши тај проблем, иако је Застава оружје доминантно финансирала изградњу зграде Застава импекс у улици 29. новембра у којој простор иначе има Град Крагујевац.

Други простор који се налазио на Топличиним венцу од 358m² на ексклузивној локацији, баш прекопута споменика Војводе Вука је опет отет фабрици јер је тадашња Агенција за приватизацију тај простор продала под сумњивим околностима. На челу Министарства економије у Влади Мирка Цветковића, био је Млађан Динкић који је предводио политичку партију Г17, и који је и данас саветник у државној администрацији,.

Група Застава возила је претходно већ отуђила одмаралишта на Брачу и Охриду, а исту судбину је доживео и самачки хотел у Крагујевцу и у чијој су изградњи учествовали радници фабрике Застава оружје.

После седам дана од уласка Оружара са Министарством економије и

Министарством одбране је постигнут договор којим се изашло у сусрет захтевима Синдиката. Синдикат, пословодство, Министарство одбране и Министарство економије су потписали споразум којим ће бити дефинисан уговорни однос по питању издавања Сивог дома, као и да се фабрици Застава оружје изгради производни погон од 4.000m². дефинисано је и да се фабрици обезбеди простор од 150m² у ужем центру Београда где би радиле радници Застава импекс.

Споразумом је обухватано и решавања питање власништва фабрике у Новом Пазару, као и Управне зграде у Крагујевцу.

Доласком Српске напредне странке и новог директора Милојка Брзакочића 2014. године Споразум је практично „поништен“ јер су радници Застава импекс убрзо пребачени у закупљени простор на Терзијама који је у власништву Горана Перчевића, бившег функционера СПС-а где се и данас плаћа закупнина за коришћење тог простора.

Синдикат је још пре 13 година оправдано сумњао да се државни званичници вођени само њима знаним интересима радили на тихој опструкцији урушавању фабрике, иако су о фабрици требало да брину као државној имовини.

Фабрика се све више доводила у неповољан положај под образложењем трансформације Застава аутомобили у Фијат аутомобили који већ годинама више не постоји а све на штету фабрике Застава оружје.

Крагујевачки оружари, предвођени синдикалним вођама, једну од својих најзначајнијих и са медијског аспекта најспектакуларнијих акција започели су 23. маја 2011, када су, након готово двонедељног штрајка, заузели складишта готовог наоружања и фабричке магацине муниције, захтевајући исплату априлских зарада, али и тражећи од Владе Србије да напokon реши кризу, односно створи услове за опстанак и даљи развој „Застава оружја“.

Након заузимања магацина Оружари су издали Проглас следеће садржине који и данас, после 13 година, може да буде путоказ указивања стања у друштву:

ПРОГЛАС

Борба за фабрику и бољу Србију

Ноћ 23. маја 2011. године остаће забележена по томе што је 200 Оружара провело у магацинима у којима се складишти готово наоружање. Магацини су заузети претходног дана када је око 2.000 радника исказало незадовољство због систематског уништавања фабрике последњих година. Јуче су радници фабрике исказали велику храброст као и раније када су својим ангажовањем хтели да утичу на позитиван ток промена.

С времена на време кроз историју десе се тренуци када радници фабрике морају да се уздигну и одговоре изазову.

Слично је било и пре 15 година када су радници фабрике демонстрирали и када је 96 радника ступило у штрајк глађу. Али тада смо постављали темеље демократизације новог друштва.

За разлику од пре 15 година, сада немамо посла са онима који нас увлаче у политичку изолацију, који нас увлаче у понор. Данас су наши противници они који гасе радна места, који хоће да угасе фабрику Застава оружје и тиме стварају све већи круг непријатеља према демократским институцијама.

Сан за који су се многе генерације бориле да ће њиховој деци бити боље него њима као да полако измиче. Што је још важније превише људи је изгубило веру да наши лидери хоће да ураде нешто у вези са тим.

Сада је тренутак да се ујединимо око заједничког циља како бисмо спасили свет рада. Из искуства знамо да када се Оружари уједине са другима тада ниједан циљ није превише тежак и недостижан.

Зато морамо тај напоран посао почети сви заједно. Заједно да им поручимо да је нама потребна Влада коју нећемо видети као средство за богаћење тајкуна и својих пријатеља, већ Влада која ће заштити правичност и дати шансу сваком становнику Србије.

Такву Србију хоћемо!

Незадовољни радници и њихови синдикални представници из преузетих складишта наоружања и муниције поручили су да је неопходно да Влада обезбеди инвестиције фабрици, у коју годинама пре тога није, како

су наглашавали, уложен ни један једини динар. Поновили су да и даље захтевају доношење закона о одрамбеној индустрији и поручили да фабрика на залихама има оружје у вредности од седам милиона долара, а да јој држава, с друге стране, не дозвољава реализацију уговореног извоза у једну од азијских земаља, вредног свих 26 милиона долара. То је новац којим би, великим делом, биле решене тешкоће у пословању предузећа. Два дана по заузимању магацина наоружања и муниције, оружари су у потпуности обуставили рад, укључујући и погон у Новом Пазару.

Оружаре у штрајку је посетио и дао подршку и председник Савеза самосталних синдиката Србије Љубисав Орбовић који се тог 26. маја 2011. године обратио радницима Застава оружје и најавио да ће радници целе Србије протестовати у Крагујевцу уколико се брзо не нађе решење за кризу у којој се фабрика нашла.

Орбовић се штрајкачима обратио са импровизоване бине направљене од дрвених митраљеских сандука која је постављена испред магацина у којима радници бораве већ четврти дан.

Орбовић је нагласио да фабрика постоји више од 150 година и да је прежива сва друштвена уређења, краљеве, Тита, Хитлера и НАТО бомбардовање и истакао да је власт уништила готово целу српску привреду.

Том приликом је поручио радницима да истрају у синдикалној борби јер су Оружари права радничка класа и изапитао је како да нема новца за српске фабрике ако за стране има 10.000 евра по раднику, додајући да није нормално да се Полиција не снабдева српским оружјем већ га купује од странаца.

Председник Синдиката Драган Илић поручио је да ће блокада складишта и рада фабрике трајати све док Влада не понуди решења за опстанак и будућност фабрике и тиме створи услове за сигурну егзистенцију запослених. Рекао је да су се Синдикат и оружари на овако радикалан вид протеста одлучили због тога што је Влада претходно одбила њихове захтеве и преговоре о њима. Појаснио је да нису примили априлске зараде, а да Влада не омогућава да се у Азербејџан извезе оружје за 26 милиона долара, те да су блокирани још неки извозни аранжмани у Африци, док је једини одобрени уговорени посао фабрике у тој години везан за испоруку наоружања Војсци Србије за три милиона долара. Све то код радника, према Илићевим речима, изазива неспокојство и бесперспективност, па је заузимање складишта једини одговор и начин да представнике Владе доведу за преговарачки сто.

Током штрајка 2. јуна Оружари су заузели још један магацин са муницијом у знак протеста што нико из Владе не реагује да уђе у решавање проблема. Магацин са муницијом се налази ван фабричког круга и, по речима Драгана Илића председника Синдиката, радници нису заузели магацине оружје и муниције да воде рат већ да бране фабрику, раднике и њихове породице.

Угрожено је 8.000 наших породица и нике не реагује на ситуацију у фабрици. Ово је важно за раднике и будућност наше фабрике.

Како нико није из Владе реаговао на штрајк Оружара, 6. јуна 2011. године су одржали протест код Крста у пешачкој зони који је почео симболично у 5 минута до 12, као опомена власти да се дозову памети.

Радници и даље траже исплату зарада за април, решавање статуса и будућности фабрике, инвестиције, као и обезбеђивање дозвола за извоз наоружања.

Драган Илић је Оружарима и грађанима Крагујевца указао да надлежни одбијају да преговарају и да је ово поновни покушај да се фабрика гаси. Петнаести дан покушавамо да успоставимо контакт, а они које смо гласали и који треба да штите нас сада се не јављају.

Хоће да нас испровоцирају да изнесемо и поделимо оружје, али ми ситуацију још увек држимо под контролом. Кажу нам да одбрамбена индустрија мора да живи тржишно. Изнећемо наше пушке па правићемо продајну изложбу, па да и то пробамо. Више немамо коме да продамо робу јер наша дипломатија не успева да обезбеди продају робе на међународном тржишту.

У писаној изјави за медије, директор „Застава оружја” Раде Грововић навео је да „пословодство улаже максималне напоре у циљу обезбеђивања посла и закључивања уговора за извоз”, али да „ти извози нису реализовани на потребном нивоу због сложене политичке ситуације у свету и застоја у потражњи на традиционалним тржиштима”. Познаваоцима (не)

прилика у војној индустрији било је јасно да Громовић поручује да у актуелној спољнополитичкој ситуацији Србија не може да извози наоружање и војну опрему у Либију, Судан, као ни у друге арапске земље, али ни у Азербејџан и Јерменију, што су нека од традиционалних тржишта крагујевачке фабрике оружја. Отуда је, сложили су се и побуњени оружари и Громовић, у датим околностима и док се спољнополитичка ситуација не промени - неопходна помоћ државе.

Министар одбране Драган Шутановац рекао је, поводом протеста у „Застава оружју”, да је она „неопходна”, али да у њој могу да остану само они који заиста имају посла. Рекао је да синдикалну борбу подржава, али да синдикат, према његовом мишљењу, може да постоји само у фабрици која ради. Подсетио је, притом, да је Војска Србије из својих ремонтних завода и војних установа отпустила око 1.500 радника зато што нису имали посла. Фабрика оружја, поручио је Шутановац, јесте неопходна, али не са једнаким бројем запослених у производњи и администрацији. Оценио је да је крагујевачка фабрика најбоље пословне резултате постигла у претходне три године (од 2008. до 2010. – прим. аут.), када је „Застава оружје” извезла производе за око 45 милиона долара, док је три године пре тог периода извоз износио 19 милиона долара. Нагласио је и да мора направити нова систематизација и организација, да би у фабрици остали они који „заиста раде”.

Како ни готово тронедељни протести оружара и њихова блокада складишта и рада фабрике нису дали резултате, оружари су за 9. јун те 2011. били најавили протест испред Владе Србије. Одлуци о протесту испред зграде Владе Србије претходио је састанак у Министарству одбране на којем, 8. јуна, није постигнут договор о захтевима радника крагујевачке фабрике.

Министар одбране Драган Шутановац је образложио да је сазвао састанак на захтев Синдиката фабрика групација Одбрамбене индустрије Србије поред министра одбране, састанку су присуствовали министар економије Небојша Ђирић и министар рада Расим Љајић. Присуствовали су и председници управних одбора фабрика, као и председници свих синдиката металаца Одбрамбене индустрије Србије: Драган Јекић – „Слобода – Чачак“, Зоран Станић – „Први партизан – Ужице“, Бранко Петровић – „Крушик – Ваљево“, Ненад Миливојчевић – „Прва искра – Барич“, Зоран Бабић – „Милан Благојевић – Лучани“.

Скуп је требало да подршку намери Владе да се из фабрике отпусти вишак запослених и да су за то сви сагласни. Састанак је протицао а да се није ишло у правцу решења и тада је председник Синдикалне организације Драган Илић напустио састанак и у вечерњим сатима је Одбор Синдиката потврдио одлуку да се сутрадан крене за Београд са преко 30 аутобуса и 1.400 радника где ће се одржати протест испред Владе, Министарства одбране, Министарства економије и америчке амбасаде.

Председник Синдиката Драган Илић казао је да на том састанку није нађено решење, упркос штрајку и протестима радника који трају већ 17 дана. Отуда ће сутрадан, најавио је, пут Београда кренути 30 аутобусима са незадовољним оружарима, који ће се, затим, окупити испред Владе Србије.

Подршку Оружарима је дао и Град Крагујевац са градоначелником Вељубом Стевановићем који је на ванредној седници градског Већа одвојио 1.000.000 динара за утобуски превоз који ће крагујевачке Орућаре возити до Београда и назад.

У уторак, 7. јуна градоначелник се састао са Одбором Синдиката и подржао протест уз оцену да фабрика мора да се сачува и да је то обавеза државе као власника и ако нема тржишта фабрика мора да се субвенционише.

Одбор Синдиката се на одлазак у београд одлучио пошто је (је пре одлуке о протесту) одбацио понуду министара Драгана Шутановца, Небојше Ђирића и Расима Љајића да се формира радна група која би требало да одлучи о прекобројности у крагујевачкој фабрици.

Предлог Синдиката је, рекао је Илић, да се најпре кроз социјални програм, збрину радници којима је остало пет година до пензије, после чега је могуће да се осталим радницима понуди да уз стимулативне отпремнине напусте фабрику. До протеста испред Владе Србије ипак није дошло, зато што је, непосредно пре него што су оружари стигли у Београд, постигнут договор са надлежнима. „Застава оружју” одобре уговори о извозу који су били на чекању, и улагања у набавку нове опреме, али и социјални програм за двеста радника којима је остало пет година до пензије. Тај социјални програм, према договору, предвиђен је и за додатни број радника који ће, до краја године добровољно, уз одговарајуће отпремнине, да напусти фабрику. Око 1.000 оружара који су у Смедереву, на путу за Београд, чекали исход преговора у Влади, после договора вратило се у Крагујевац. Тако је окончана једна од највећих побуна оружара у првим деценијама 21. века.

Влада Републике Србије, на седници од 9. јуна 2011. године, образовала је Радну групу за анализу стања у привредном друштву у коју су именовани: пуковник Жељко Нинковић, помоћник начелника управе за логистику Ј – 4 (руководилац радне групе), Душан Никезић, државни секретар у Министарству финансија, Радмила Букмирић – Катић, помоћник министра рада и социјалне политике, Жељко Којић, помоћник министра унутрашњих послова, Саша Митровић, помоћник Директора полиције, Ненад Мијаиловић, саветник у Министарству економије, Ненад Раденковић, саветник, кабинет председника Владе, Драган Илић, председник Самосталног синдиката Застава оружје, генерал - мајор Драган Колунџија, председник Управног одбора Застава оружје, Раде Громовић, генерални директор Застава оружје.

За секретара Радне групе именована је Славица Мариновић, саветник у Министарству економије и регионалног развоја.

Сам састав Радне групе није много обећавао јер у њој се нису нашли главни креатори тадашње политике па самим тим се доводи у сумњу и крајњи резултат Радне групе формиране у том саставу.

Радна група је презентовала Извештај 20.јула 2011. године. Претходно је Синдикат свој предлог мера доставио Влади Републике Србије који је обухватао решења у многим областима у корист фабрике и радника, што тада није прихваћено.

Радна група је требало да утврди оправданост производног програма, потребне инвестиције, као и колики је стварни вишак радника у фабрици од 2150 запослених.

Извештај Радне групе је предвиђао да до краја године 730 радника треба да напусти фабрику као технолошки вишак.

Радна група је у свом Извештају презентовала исказивање вишка запослених по следећем моделу: непроизводну режију треба смањити 55% до 225 запослених, док производну режију смањити 45% до 210 запослених. У производњи је планирано да остане 1.000 запослених 69% од укупног броја, до коначног решења статуса за непроизводну и производну режију предвидети плаћено одсуство са надокнадом 65% зараде или смањење просечне плате у предузећу на законски минимум за лица која нису ангажована у радним процесима до коначног решавања статуса.

Самостални синдикат је одбацио такав Извештај као неприхватљив и оценио да запослене чека неизвесна будућност.

Синдикат неће ставити потпис а Извештај ће бити достављен Влади републике Србије на усвајање до краја јула.

Синдикат сматра да је рад Радне групе био површан и иако је одржано само пет састанака у току месец дана њима нису присуствовали представници Министарства економије као ни Министарства финансија.

Закључци Радне групе су рађени у Министарству и питање вишка је била најосетљивија тема и није образложено како ће фабрика даље радити ако отпусти велики број радника а не упосли нове.

Одбијен је предлог Синдиката да се програм финансијске консолидације решава кроз одобравање повољних кредита за инвестиције чији би гарант била Влада Републике Србије (модел Петрохемије – Панчево). Није прихваћен ни предлог да Влада откупи дуг који има СДПР према фабрици и да се та средства уложе у занављање фабрике и развој нових производа.

Радна група је разматрала и ино потраживања према фабрици која су усаглашена са СДПР у износу од 50.533.000 долара, а односе се на потраживања из Етиопије, Судана, Кубе, Мозамбика и Гвајане. Није прихваћен предлог Синдиката да се део пореза на оружје за лов, спорт, безбедност и лично наоружање врати фабрици, као и да се прода фабрика Застава оружје у Клини да хитно буде запослено 200 младих радника у крагујевачку фабрику.

Оружари деведесетих на протесту испред Скупштинине града

Обраћање Драјолјуба Недуљковића Меде на протесту 1996. год

Професор Др Драјослав Аврамовић на протесту Оружара 1996. године

Говори Драѓушин Сјанојловиќ Баја на прошестима Оружара 1996. год

Оружари у прошестиној колони 1996. године

Напад полицаје на мирне Оружаре деведесетих година 20. века

*Перформанс Драјана Банковића Лисице на једном од прошестиа Оружара
2006. године*

Оружари испред Скупштинине града Крагујевца 2008. године

Оружари блокирају Скупшћину града Крагујевца 2006. године

Јујослав Рисџић на једном од протестних скупова 2006. године

Јујослав Рисџић са Председником Србије Борисом Тадићем у децембру 2006. преговара се о прекиду шптрајка Оружара

Оружари приликом заузимања мајацина оружја 2011 год.

Збор испред мајацина оружја 2011.

Оружари приликом заузимања мајацина оружја 2011 год. Изјаву даје председник Савеза Самосталних синдиката Србије Љубисав Орбовић

Оружари на пројесету код „Крши“ 2011. год

*Обраћање председника синдикалног Драјана Илића на Тргу код Крстца на
прошесту 2015. године*

*Прошест Оружара у „Плавој сали”
Управне зграде 2014. године*

Прошестина колона Оружара 2015. године

Оружари на првомајским протестима

Обраћање председника синдикалног Драгана Илића на Тргу код Крста 2018. прошлости против Закона о приватизацији

ПРОДАЈЕ СЕ КАПИТАЛ ФАБРИКЕ ЗАСТАВА ОРУЖЈЕ КОЈА ЈЕ ОД ОСНИВАЊА 1853. ГОДИНЕ БИЛА У ВЛАСНИШТВУ ДРЖАВЕ И КОЈА ОВЕ ГОДИНЕ ОБЕЛЕЖАВА 165 ГОДИНА ПОСТОЈАЊА.

ПРЕЖИВЕЛА ЈЕ ВИШЕ ДРЖАВА И ПОЛИТИЧКИХ ПОРЕДАКА, КАО И РАЗЛИЧИТИХ ДРУШТВЕНИХ УРЕЂЕЊА И УВЕК ЈЕ БИЛА У СЛУЖБИ ОДБРАНЕ ЗЕМЉЕ.

ПРОГРЕС ДРУШТВА И ОПСТАНАК ДРЖАВЕ НЕ МОЖЕ ДА СЕ ЗАСНИВА НА ПРОДАЈИ СТРАТЕШКЕ ФАБРИКЕ У КОЈУ СУ ЗНАЊЕ УПРАЂИВАЛЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ ОРУЖАРА А КОЈУ ЋЕ САДА СТРАНИ И ДОМАЋИ КАПИТАЛИСТИ МОЋИ ДА КУПЕ, И ТО НЕЋЕ СПАСИТИ СРБИЈУ ВЕЋ ЈЕ УВЕСТИ У СТАЊЕ АПСОЛУТНЕ НЕМОЋИ И ЗАВИСНОСТИ.

ЗБОГ ТОГА ЗАЈЕДНО ТРЕБА ДА СЕ СУПРОТСТАВИМО НАМЕРИ НАШИХ ПОЛИТИЧКИХ ЕЛИТА ДА ПРОДАЈУ ЈЕДНУ ОД НАЈСТАРИЈИХ ФАБРИКА НА БАЛКАНУ ИЗ КОЈЕ ЈЕ ЗАПОЧЕО РАЗВОЈ КРАГУЈЕВЦА И ИНДУСТРИЈСКИ РАЗВОЈ СРБИЈЕ.

ВОЈНА ИНДУСТРИЈА МОРА ДА БУДЕ ОСНОВ ЗА РАЗВОЈ НОВЕ ИНДУСТРИЈЕ СРБИЈЕ,
**А НА НАМА ЈЕ ДА СВИ ЗАЈЕДНО
 ОДБРАНИМО ФАБРИКУ И ДА СЕ ЊОМЕ
 ПОНОСИМО!**

СРЕДА, 25. АПРИЛ 2018.
КОД КРСТА 18 ЧАСОВА
ОРУЖАРИ

**ОРГАНИЗУЈУ
 ПРОТЕСТ
 ПРОТИВ
 ПРИВАТИЗАЦИЈЕ
 ФАБРИКЕ
 ЗАСТАВА ОРУЖЈЕ**

**ПОЗИВАМО ВАС ДА
 НАМ СЕ
 ПРИДРУЖИТЕ
 ДА ОДБРАНИМО
 ФАБРИКУ ЗА БУДУЋЕ
 ГЕНЕРАЦИЈЕ
 КРАГУЈЕВЧАНА!**

Полазак Оружара за Београд

Прошест Оружара испред Скупштинине Србије 2018. године

Црвени картион као одговор на Закона о приватизацији 2018. године

Прошестји испред Владе Републике Србије 2014. против Закона о раду

*Оружари у прошестјиној колони против Закона о раду,
Београд 2014. године*

*Оружари у протестној колони због неверених здравствених књижица
2012. године*

*Оружари испред Југоимпорије СДПР због старој дућа државе
према фабрици Застава оружје 2010.*

Обраћање председника синдиката Драјана Илића на збору у једној од фабричких хала 2018.

Збор радника испред „Управне зграде“ Засшава оружје 2018.

Непуних девет месеци доцније, прецизније 21. фебруара 2012.године, „Заставини” оружари, предвођени синдикалним руководством, поново су изашли на крагујевачке улице. Овога пута, због неоверених здравствених књижица и немогућности лечења, услед дуговања фабрика Фонду за здравствено осигурање, које је износило око 1,2 милијарде динара, а насталих неуплаћивањем доприноса. Након изласка на улице и протеста испред крагујевачке филијале Фонда, оружари су тог дана, у поподневним сатима, ушли у ову зграду, заузели њен трећи, сутрадан и четврти спрат и блокирали рад установе. Око сто оружара, од 21. фебруара ноћило је у запоседнутим просторијама Фонда за здравствено осигурање. Синдикат и радници „Застава оружја” одбили су притом да им здравствене књижице буду оверене на период од три месеца, већ су тражили трајно решење, у складу са закључком Владе Србије од 8. фебруара 2012, којим је била гарантована трајна овера здравствених књижица свим радницима у домаћој војној индустрији.

Председник Синдиката, Драган Илић, рекао је да овера књижица на три месеца није решење. Појаснио је да фабрика оружја, због беспарице, целе претходне године није уплаћивала доприносе за здравствено осигурање, услед чега је око 2.000 радника са својим породицама, изгубило право на лечење у државним здравственим установама. После друге ноћи проведене у згради Фонда, Синдикат и оружари позвали су надлежне да не дозволе да њихов протест измакне контроли, са могућим трагичним последицама. Премијеру Мирку Цветковићу поручено је да одреди групу компетентних преговарача са којима би оружари могли да нађу решење везано за оверу здравствених књижица.

Министар здравља генерал Зоран Станковић, 24. фебруара, позвао је на поштовање закона и обавестио побуњене крагујевачке оружаре да ће, од почетка наредне седмице, књижице бити оверене на рок од три месеца, те да ће потом тај проблем бити решаван сукцесивно. Најпре на три, а доцније на сваких шест месеци, све док се поново не успостави континуитет у уплати доприноса за здравствено осигурање. Новац за уплату дела доприноса који нису уплаћивани у претходној години, како је званично саопштено, обезбедила је „Застава оружје”.

„У понедељак ћемо добити оверене здравствене књижице, што је резултат велике борбе наших радника”, рекао је Драган Илић, напомињући да је тиме окончана оружарска четвородневна даноноћна блокада рада Фонда за здравствено осигурање у Крагујевцу.

„Оружари поново на крагујевачким улицама и траже разговор са Александром Вучићем”, писали су домаћи медији већ 1. јула 2013. године. Радници „Застава оружја” на улице су тог дана изашли незадовољни одлуком Министарства одбране да представници радника у органима предузећа, Скупштини и Надзорном одбору буду разрешени. Оружари су сматрали да је учешће представника радника у тим органима било је неопходно, због чињенице да у укупној власничкој структури фабрике, друштвени капитал учествује или чини чак 25 одсто. Тај капитал у фабричким органима упављања могу да представљају, тврдили су у Синдикату, једино представници запослених.

Александар Вучић, први потпредседник Владе (ППВ) и министар одбране, оценио је да је протест радника крагујевачке фабрике оружја пример личних интереса и додао да је политички изазван са основним циљем да се сачува место председника Синдиката Драгана Илића у Надзорном одбору тог предузећа. „Дуговања „Застава оружја” су већа од девет милијарди динара. Плате радника не касне и обезбеђен је посао у три смене. Који раднички интерес је оштећен?”, питао је Вучић и додао да је држава обезбедила повољан кредит за наменску индустрију. Синдикат је узвратио је да би подаци о дугу које је изнео Вучић могли да створе искривљену слику о фабрици и њеним дуговањима насталим у протеклим деценијама, а да су обавезе предузећа настале у протеклом периоду због минималне уполнености фабрике.

- Уговора за Војску није било или их није било довољно да би обезбедили уполненост фабрике, Полиција деценијама не купује оружје од наше фабрике, већ се наоружава преко иностраних произвођача. Многи уговори које је фабрика имала нису могли да се реализују због неповољног политичког положаја земље, а често и због опструкције надлежних министарстава, поручили су „Заставини” синдикалци Вучићу, демантујући да је протест оружара политички или да је мотивисан личним интересима било ког појединца.

Наредне 2014. године, „Заставини” оружари, заједно са колегама из осталих водећих домаћих војних фабрика („Крушик”, „Слобода”, „Први партизан”, „Милан Благојевић” и „Прва искра Барич”) побунили су се због тога што су и запослени у тим фабрикама, које су тада чиниле групацију Одррамбена индустрија Србије (ОИС), били обухваћени одлуком Владе Србије о смањењу зарада у јавном сектору за десет одсто. Синдикати ОИС-а су у преговорима са министром одбране Братиславом Гашићем, поред

изузећа оружара из одлуке о смањењу зарада, тражили и да се новац за модернизацију војних фабрика одвоји из војног буџета, или да се за те намене обезбеди фонд за кредитирање наменске производње са повољним роковима враћања. Захтевали су и хитну конверзију неизмирених обавеза фабрика у државни капитал, и да се предузећима ОИС-а одобри ангажовање најнеопходнијих кадрова, јер су због забране запошљавања „животи многих радника ових фабрика угрожени”.

– Производи предузећа Одбрамбене индустрије Србије извозе се у земље широм света, а прошлогодишњи (2013. – прим. аут.) пласман производа свих фабрика на иностраним тржиштима вредан је више од двеста милиона долара. Уз то, фирме су током претходне три године, испоруком знања и опреме, те пројектовањем и изградњом објеката војне намене, у азијске и афричке земље извезле и војни инжењеринг у вредности од 120 милиона долара. С друге стране, фабрике ОИС-а имају ненаплаћена потраживања за раније продата оружја и муницију, која су достигла триста милиона долара, тврдили су синдикалци у војним фабрикама. Наглашавали су да су, осим ужичког „Првог партизана”, све остале домаће војне фабрике, у пролеће 1999. године, претрпеле тешка разарања, зато што их је НАТО авијација гађала са више од двеста пројектила. У априлу 1999, НАТО пројектили су у „Застава оружју” у два наврата разорили 15.000 метара квадратних, односно око 50 одсто производног простора и трајно уништили 36 посто машинског парка фабрике. Већина уништених машина претопљена је у Железари „Никшић”.

Већ крајем 2014. године, „Заставини” оружари поново су били у протесту. Овога пута, формалан разлог за протест била је смена генералног директора фабрике Радета Громовића којег је, на директорској функцији, а на основу одлуке Владе Србије, односно Министарства одбране, заменио пуковник Милојко Брзаковић, који је раније био запослен у „Застава оружју”, одакле је „прекомандован” на место директора крагујевачког Техничко ремонтног завода „Медна”. Тај протест остао је запамћен и по томе што је полиција, по први пут у послератној историји фабрике, јавно ушла у управну зграду „Застава оружја” (Стара заставина управна зграда „Код сата”). Председник Синдиката, Драган Илић, поручио је тим поводом да ће оружари који су, упркос присуству великог броја полицајаца, поново запосели управну зграду, даноноћно бити у њој све док се „не појави министар одбране Братислав Гашић, како би радници могли да га питају која је то политика дала налог да полиција уђе у фабрику, и због чега је тај налог издат?”. Илић је притом појашњавао да оружари „не бране директора, него фабрику”, и да, „уз дужно поштовање према новом директору, радници нису видели његов план за управљање фабриком”. Седница Надзорног одбора фабрике на којој је Брзаковић изабран за новог генералног директора „Застава оружја”, због притиска оружара, није организована у Крагујевцу, него у Београду. Брзаковић је био директор од краја 2014. до новембра 2018. године, када је смењен, а на његово место, из ваљевског „Крушика” доведен

Младен Петковић. Узбуњивач Александар Обрадовић и „Крушикови“ синдикалци оптуживали су Петковића да је обезбеђивањем повластица приватним трговцима оружјем, пре свих Слободану Тешићу и фирми „ГИМ“, чији је представник био Бранко Стефановић, отац тадашњег министра полиције Небојше Стефановића, нанео велику штету „Крушику“.

Промена пословодства крајем 2014., за последицу је имала и пораст тензија између менаџмента и Синдиката јер је генерални директор, како наводе у синдикалној организацији, настојао да разбије синдикално јединство, маргинализује Самостални синдикат, односно смањи његов утицај и значај. Одмах је дата репрезентативност синдикату УГС Независност који је давао пуну подршку новом руководству без обзира на резултат пословања због чега је Самостални синдикат поднео мкривичне пријаве против свих чланова комисије који су у томе учествовали.

Криза пословања - од 2017. одражавала се, оцена је Самосталног синдиката фабрике, кроз мању упосленост, ниска остварења производње и сталне смене извршних директора и других руководиоца. Зараде запослених биле су ниске јер је, поред негативних резултата пословања, томе доприносило и умањење зарада од десет одсто којим је, одлуком Владе Србије, потпуно неоправдано била обухваћена и већина радника Застава оружје, као и запослени у осталим фабрикама домаће наменске индустрије. Радници крагујевачке фабрике од својих зарада су, на тај начин, за буџет Републике Србије издвојили више од 300 милиона динара.

И поред свих настојања да се умањи значај и улога Синдиката и да се ојачају други синдикати, Самостални синдикат је био и остао највећа синдикална снага фабрике.

Радници крагујевачке војне фабрике у више наврата протестовали су и у време директоровања Милојка Брзаковића, а најзначајнији је био протест и штрајк који је, са краћим прекидима и уз тоталну обуставу рада у једном периоду, трајао од децембра 2017. до маја 2018. године. Тада су побуњени оружари од менаџмента и Владе Србије захтевали боље услове рада, веће зараде, упошљавање предузећа, али и изузеће „Застава оружја“ из поступка приватизације домаће војне индустрије, предвиђене Нацртом закона о производњи и промету наоружања и војне опреме. Због тог закона којим је, по први пут у дотадашњих 165 година постојања и рада домаће војне индустрије, предвиђена и приватизација крагујевачке и осталих фабрика из групације Одрамбена индустрија Србије, оружари су 10. маја 2018, демонстрирали испред Народне скупштине у Београду.

- Имамо безброј примера пропалих приватизација и у Крагујевцу и широм Србије. Зато и захтевамо да наша фабрика буде изузета из будуће приватизације домаће војне индустрије. Не смемо да дозволимо да нас сутра неко проглашава технолошким вишком, а да, уколико останемо у фабрици, радимо за 25.000 динара месечно. Ово је борба за будућност фабрике и за свако радно место, али и за опстанак Крагујевца као индустријског

центра, поручено је 24. априла 2018, са протеста испред Старе „Заставине” управне зграде. Протест је организован уочи почетка нове седнице Народне скупштине Републике Србије на којој је поред осталог, према званичној најави, требало да се разматра и Предлог закона о производњи и промету наоружања и војне опреме. Њиме је, као што смо већ навели, предвиђена и приватизација фабрика домаће војне индустрије.

Илић је, на протесту код управне зграде предузећа, окупљене обавестио да ће председници Народне скупштине, Маји Гојковић, доставити петицију којом 2.000 оружара захтева изузеће крагујевачке фабрике из поступка приватизације војне индустрије. Истакао је, притом, да је „Застава оружје” од стратешког значаја за безбедност и одбрану земље, те да мора остати у државном власништву. Надлежни у Влади, према његовим речима, обећали су да ће приватним инвеститорима бити омогућено да купе до 49 одсто капитала најзначајнијих домаћих војних фабрика. Оружари, како је рекао, не верују да већ сутра неће бити донет нови закон којим ће се створити услови за продају више од половине капитала предузећа наменске производње из групације Одбрамбена индустрија Србије.

– Наша фабрика управо навршава 165 година постојања и рада, током којих је преживела све окупације земље и све системе и друштвена уређења у Србији од средине 19. века. Наши преци су је сачували за нас, а ми морамо да је сачувамо за младе раднике који су тек ушли у фабрику, као и за будућа поколења. Зато позивам све Крагујевчане којима је стало до „Застава оружја”, све наше бивше раднике, све грађанске и политичке организације да се окупимо на централном крагујевачком Тргу код Крста и да започнемо заједничку борбу за опстанак наше фабрике, рекао је Илић 24. априла 2018. и поручио да ће радници овог предузећа наставити са протестима и штрајковима до испуњења захтева.

Предлогом закона о производњи и промету наоружања и војне опреме предвиђена је продаја до 49 одсто капитала војних фабрика „Застава оружје”, „Први партизан” из Ужица, „Слобода” из Чачка, „Крушик” из Ваљева, „Милан Благојевић” из Лучана и „Прва искра” из Барича, које чине групацију Одбрамбена индустрија Србија (ОИС), иностраним и домаћим инвеститорима и компанијама. Прописано је да ниједан појединачни инвеститор не може да купи више од петнаест одсто капитала фабрика ОИС-а. Инвеститоре, међутим, закон не спречава да са својим ћеркама-фирмама купи и свих 49 посто капитала фабрика. У осталим предузећима домаће наменске производње инвеститори могу да купе и више од 51 одсто капитала.

Као што су претходно најавили, радници „Застава оружје” окупили су се 10. маја те 2018. године испред Народне скупштине у Београду, где су демонстрирали незадовољство због усвајања Закона о производњи и промету наоружања и војне опреме без уважавања њиховог захтева да то предузеће буде изузето из приватизације. Радници су на писарници Скупштине предали писмо за председницу парламента, Мају Гојковић, у

којем су поручили да се не слажу са новим законом. Председник оружарског Синдиката, Драган Илић, рекао је окупљенима да годинама покушавају да укажу на све погубне последице приватизације, али да нико не реагује. На скупу је констатовано и да је крајни циљ приватизације фабрике нестанак војне индустрије после више од 160 година од изливања првих топова у крагујевачкој Тополивници .

На одмазду надлежних због учесталих оружарских побуна, није се дуго чекало. Напротив, непосредно по окончању вишемесечних протеста против Закона о производњи и промету наоружања и војне опреме, уследиле су кривичне пријаве против председника Синдиката Драгана Илића, те његово хапшење и целоноћно малтретирање у полицијској станици у Крагујевцу и, на крају, удаљавање с посла. Илићу је, наиме, 9. априла 2019, уручен отказ о раду у „Застава оружју” које је потписао генерални директор фабрике Младен Петковић. Истовремено му је био забрањен и улазак у фабрику. Девет дана доцније, под притиском домаће и међународне синдикалне и остале јавности, директор Петковић је потписао ново решење, којим је Илић враћен на посао.

Након повратка у фабрику и у просторије Синдиката, Илић је оценио да је у овом случају „преовладао разум”, те да би, да је отказ који му је недавно уручен, остао на снази – тај чин представљао „велики удар на синдикални покрет у Србији”. Савез самосталних синдиката Крагујевца, на челу са Југославом Ристићем, захвалио се свим синдикатима у земљи и иностранству који су пружили подршку Драгану Илићу и синдикалним настојањима да се ”председник једне од акционо најспособнијих синдикалних организација у земљи врати на посао и настави да обавља функцију на који су га радници изабрали”. ”Ово је победа синдиката која нас је, ипак, само вратила на почетно стање, али и срушила мит о непобедивости актуелне власти у Србији”, устврдио је Ристић.

Непосредно уочи повлачења отказа вођи оружарског Синдиката, заједнички су се били огласили челници Светског и Европског индустријског синдиката (IndustriAll global union и IndustriAll European trade union), са седиштима у Женеви, односно Бриселу, који су од директора „Застава оружја” Младена Петковића затражили да решење о отказу Драгану Илићу буде повучено – одмах. Светски и Европски индустријски синдикати, који су се овим поводом обратили и пемијерки Ани Брнабић, као и министрима одбране и рада, Александру Вулину и Зорану Ђорђевићу, захтевали су од менаџмента крагујевачке фабрике оружја да сви синдикални повереници, који су, пре отказа Илићу, распоређени на неодговарајућа радна места буду враћени на своје пређашње позиције, као и да им се омогући несметано бављење синдикалним активностима.

Руководства Светског и Европског индустријског синдиката подсетили су домаће званичнике да је већински власник „Застава оружја” Република Србија, која је ”потписала све базне конвенције Међународне органи-

зације рада”, којима се, између осталог, радницима гарантује право на синдикално организовање и колективно преговарање. Готово истоветно упозорење, пословодству „Застава оружје” и српским властима, послао је и Синдикат *IF Metall*, највећа синдикална асоцијација у Шведској.

Лидеру Синдиката у „Застава оружју”, Драгану Илићу, отказ о раду је 9.априла 2019. уручен због тога што се 5. априла, журећи са председником Савеза самосталних синдиката Србије Љубисавом Орбовићем на састанак са директором крагујевачке фабрике Младеном Петковићем, није „чекирао” на фабричкој капији. То му је био други прекршај такве врсте у последњих шест месеци. Четири дана доцније, директор Петковић је, после састанка на којем је са Орбовићем и Илићем разговарао о престанку прогона синдикалних активиста и функционера у „Застава оружју”, потписао решење којим је Илић „најурен” са посла. Драган Илић, пре него што је 9. априла истеран са посла, месецима је, према информацијама оружарске синдикалне организације, био мета прогона, у чему су предњачили Надзорни одбор предузећа и фабричка Служба безбедности. Против Илића је, по окончању протеста и тоталне обуставе рада оружара у 2018. години, поднето седам кривичних пријава, због којих је у више наврата саслушаван у полицији, у тужилаштву и на суду. Надзорни одбор је, поред осталог, Илића оптуживао и да „финансира Демократску странку и лист Данас”. Био је оптужен и због наводног физичког напада на председника фабричког Надзорног одбора, пуковника Ивицу Марјановића, у мају 2018. године, у просторијама генералног директора фабрике Милојка Брзаковића који је потом, на суду, сведочио да ништа од наведеног у Марјановићевој тужби није видео. Након вишегодишњег судског спора, та оптужба је била одбачена као неоснована.

У највећим проблемима у мирнодопско доба (након Првог и Другог светског рата), када је била у потпуности похарана, затим након Стаљинове Резолуције Информбироа, где је производни програм фабрике највећим делом био исељен у Босну, као и после НАТО бомбардовања, у априлу 1999., уништена половина производног простора „Застава оружје” се, ексклузивно неодговорношћу и небригом државе, нашла крајем 2022. и у првим месецима 2023. године, када је најозбиљније био доведен у питање и њен опстанак. Тај проблем, у ствари, корене је вукао још из 2017. године, када је, на предлог Министарства одбране, а одлуком Владе Србије, за председника Надзорног одбора именован пуковник Војске Србије Ивица Марјановић. Недуго потом, и менаџмент крагујевачке војне фабрике и оружарски Синдикат почели су надлежнима да указују на то, како су наводили у својим обраћањима Министарству одбране и Влади Србије, да рад и деловање пуковника Марјановића не доприноси успешном раду и развоју „Застава оружја”, но напротив. Синдикат је у више наврата од Владе тражио смену пуковника Марјановића, тврдећи да председника НО својим деловањем „разара систем фабрике” и тиме наноси огромну штету предузећу.

Ситуација је додатно погоршана кад је, крајем 2018., на место генералног директора „Застава оружја” из „Крушика” доведен кадар владајуће Српске напредне странке Младен Петковић. Из Ваљева су са њим стигле и тврдње узбуњивача Александра Обрадовића и тамошњих синдикалаца да је својом пословном и кадровском политиком „Крушик” довео у више него незавидну ситуацију. Петковић ће остати упамћен и по томе што је синдикалног лидера „Заставиних” оружара, 9. априла 2019. године, истерао с посла, потом по сукобу са председником НО Ивицом Марјановићем, чиме је успостављено својеврсно двовлашће у фабрици. Највише по катастрофалним пословним резултатима, због којих, највероватније, крајем 2022., није реизабран на функцију директора „Застава оружја”. Конкурс за избор директора Застава оружја расписиван је у октобру и новембру 2022. године, на њих се јавило најпре седам, потом и осам кандидата, међу којима и Петковић. Сви кандидати осим једног били су из фабрике, али Надзорни одбор, упркос штрајковима упозорења оружара, није изабрао ниједног за директора предузећа. Младену Петковићу је, у октобру, кад му је истекао редовни мандат, омогућено да до 21. децембра те године води фабрику у статусу в.д. директора. Након тога, фабрика је месецима била без генералног директора. Безвлашће је пратило и производно-пословно и кадровско расуло.

Званични нето губитак „Застава оружја” у 2022. био је 554 милиона динара, док је укупни пословни минус за претходне три године износио 2,3 милијарде динара, или 19,5 милиона евра. Са акумулираним губицима који су, на крају првог тромесечја 2023. за 24,5 милиона евра били већи од вредности укупног капитала фабрике, обезглављена „Застава оружје” је, крајем 2022. и почетком 2023. године, практично била у банкроту. Сва упозорења и протести Синдиката остала су без реакције надлежних у Министарству одбране, Влади Србије, али и без реакције председника Србије Александра Вучић. Он је од фабричких стручњака из редова његове Српске напредне странке, према њиховом сведочењу аутору ове публикације, благовремено био обавештен и упознат са ситуацијом у најстаријој и најзначајнијој домаћој војној фабрици, од 2018. до 2023. године. Опстанак и будућност „Застава оружја”, која баштини традицију крагујевачке Топливнице, најстаријег индустријског предузећа на Балкану, у 2023, након 170 година постојања и рада, били су најозбиљније доведени у питање.

Готово тродеценијска синдикална борба „Заставиних” оружара за опстанак своје фабрике и домаће војне индустрије, али и за бољи материјални и социјални положаја радника како у свом предузећу, тако и шире, нису остали непрепознати у домаћој и међународној синдикалној јавности. Савез самосталних синдиката Србије (СССС) је, 2015. године, Синдикату „Застава оружја” доделио признање којим га је прогласио „за најбољу синдикалну организацију у Србији”. Поводом обележавања 120 година постојања и рада Савеза самосталних синдиката Србије, председнику Синдиката „Застава оружја” Драгану Илићу, 26. априла 2023., уручено је

признање СССС које се синдикалним активистима додељује „за истакнуто учешће у развоју социјалног дијалога, за значајан допринос у раду СССС, као и за дугогодишњи рад и трајан допринос развоју СССС”. Илић је био један од троје добитника признања које је та организација, у београдском Дому синдиката, 26. априла 2023. године, у присуству највиших представника Владе Србије и других гостију и званица из земље и иностранства, доделила поводом обележавања 120 година постојања и рада.

Зоран Радовановић,

рођен у Крајујевицу.

У новинарству од 1980. године. Писао и радио у „Вечерњим Новостима“, листу „Засјава“, „Борби“, „Нашој борби“, „ДАНАС“-у и порталу „Пешчаник“. У време објављивања књије „Оружари синдикална борба“ писао за недељник „НИН“ и недељник „РАДАР“. Текстове објављивао у недељнику „ВРЕМЕ“, Сервису „ВВС“ на српскохрватском језику и специјализованим (аутомобилским и привредним) часописима у Словенији, Хрватској и Америци. Добитник је више новинарских награда и признања.

Аутор је пресажној документарној филма „Засјава, јуче, данас, сутра“ (шест епизода по 30 минута) који сведочи о раду и развоју најстарије и својевремено највеће индустријској комплекса у Србији, бившој Југославији и на Балкану (Топливица, Војнотехнички завод, Заводи Црвена засјава), од почетка рада, 1853, до 2001. године, када је данашња „Група Засјава“ реструктурирана, односно подељена у неколико десетина независнох предузећа. Једно од њих је „Засјава оружје“.

Радовановић живи и ради у Крајујевицу.

ВЕРОДОСТОЈНО СВЕДОЧАНСТВО

Зашто су извештаји Зорана Радовановића о Наменском штрајку 1996. тако занимљиви и данас? Један велики разлог је тај што је аутор сведок веома драматичног и важног догађаја. Одлука Синдиката Застава наменски производи да се супротстави немилосрдном и параноичном режиму који је рутински користио поданичке државне медије, полицијску бруталност и незакоње против својих противника, догађај је од великог значаја, у историји српске радничке класе и историји домаће опозиције Слободану Милошевићу. Међутим, оно што ове извештаје о штрајку чини тако занимљивим јесу квалитети писања аутора.

Када је штрајк наступио, Радовановић је већ био веома искусан новинар, који је своје вештине почео да учи најпре у Вечерњим Новостима 1980. године, а затим, од 1983., у фабричком листу Црвена застава, да би, почетком 90-тих, наставио да их усавршава у најугледнијим домаћим дневним и недељним новинама. Имао је инсајдерско познавање империје каква је била Црвена застава, као и дубоко познавање историје, привреде, утицајних личности, политике и јавног мњења његовог родног града Крагујевца. Као новинар, развио је сажет живописан и врло читљив стил.

Такође је развио висок ниво вештина у интервјуисању и извештавању. Такав стил и умеће комбиновани са огромном радном способношћу (питање је када је имао прилику да спава за време штрајка), уз старомодне врлине интегритета и храбрости, учинили су Радовановића идеалном особом за извештавање о штрајку.

Ова књига има много тога што ће бити од интереса за истраживаче Милошевићевог доба, али један од највреднијих и најдирљивијих аспеката је ауторово дословно очување речи које су изговарали радници на протестима. Ови мушкарци и жене имали су хра-

брости да именују директоре који су их лагали и преварили, да осуде злочиначки и лицемерни режим који је послао њих и њихове синове у рат и довео их до просјачког штапа.

Говорили су о неправди, о стотину других разлога, због којих су били спремни да ризикују живот – као што су то чинили штрајкачи глађу – у борби за хлеб, рад, правду и достојанство. Ниједна економска статистика не може тако живописно да дочара сиромаштво Милошевићевог доба као штрајкачи који описују да месецима нису плаћени и да не знају како ће прехранити своје породице, платити рачуне за струју или опремити своју децу за школу.

У уводу аутор описује како су га Зоран Недељковић и Драгутин Станојловић, председник и секретар Синдиката Наменске, одвели на ручак јула 1996. године у кафану Палигорић, да му испричају свој план за започињање штрајка и да га питају да ли би извештавао о томе. Он им је рекао да хоће. Свим читаоцима ове књиге биће веома евидентано да је Зоран Радовановић до самог краја одржао дато обећање.

Ништа мање није интересантан ни онај део Радовановићеве књиге који говори о синдикалним активностима и акцијама Заставиних оружара које су организовали доследни наследници Зорана Недељковића и Драгутина Станојловића. Пре свих, Југослав Ристић и Драган Илић.

*Милован Мрачевић, мајстор историје
и драмски писац из Канаде*

САДРЖАЈ

РЕЧ ИЗДАВАЧА	6
РЕЦЕНЗИЈА	8
ПРОПАСТ СРПСКЕ ИНДУСТРИЈЕ И ОРУЖАРИ	11
НАСТАНАК, РАЗВОЈ, РАСЕЉАВАЊЕ, ДЕВАСТАЦИЈА...	21
РАСЕЉАВАЊЕ ВОЈНЕ ИНДУСТРИЈЕ ИЗ КРАГУЈЕВЦА	28
ДЕВАСТАЦИЈА	32
ШТРАЈКОВИ, ЦРВЕНИ БАРЈАК, КРАВАЛ, ДЕМОНСТРАЦИЈЕ	37
ДА СЕ НЕ ЗАБОРАВИ	45
ПРИТИСЦИ И ОТПОР: СЕЋАЊА ЈУГОСЛАВА РИСТИЋА	207
БЛОКАДЕ, ПРОГОН И ПРИЗНАЊА	217
О АУТОРУ	253
ВЕРОДОСТОЈНО СВЕДОЧАНСТВО	254
БИБЛИОГРАФИЈА	257

БИБЛИОГРАФИЈА

Крајујевачка фабрика оружја,
др Живомир Спасић

Сџари Крајујевац и Историја Крајујевца,
Бориша Радовановић

Колевка српске индустрије,
група аутора

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

329(497.11)"1990/..."

331.105.44:623.48(497.11)

338.45.021.8(497.11)"19"

РАДОВАНОВИЋ, Зоран, 1955-

Оружари : синдикална борба / Зоран Радовановић ; [фотографије Радослав Миладиновић, Ненад Стојановић]. - Крагујевац : Синдикална организација „Застава оружје”, 2024 (Крагујевац : Графостил). - 260 стр. : фотогр. ; 24 cm
Ауторова слика. - Тираж 1.800. - Стр. 8-9: Рецензија / Предраг Илић. - Стр 254-255: Веродостојно сведочанство / Милован Мрачевић - О аутору: стр. 253. - Библиографија: стр. 257.

ISBN 978-86-906656-0-0

а) Синдикална организација „Застава оружје” -- Штрајкови б) Раднички покрет -- Крагујевац -- 1990- в) Индустрија -- Реформа -- Србија -- 20в

COBISS.SR-ID 147858697

ОРУЖАРИ

Синдикална организација
Застава оружје АД
Косовска 4, 34000 Крагујевац
www.oruzari.rs

ISBN 978-86-906656-0-0

9 788690 665600